

१२ ज्येष्ठ : पुनर्लोक संभव

पाप

जीवन

पुनर्लोक

जीवन पुनर्लोक की सीढ़ी की सीढ़ी
बसपुर बागों की ओर से मिले ॥

‘सर्वसिद्धि’
मुद्रा’

श्री काशी विनयद साग प्रकाश बसपुर

श्री जीवनमणि सदाचार भाग्य दस्त

द्वितीय संस्करण, दिल्ली दरबार मंदिर, अमरपुर

[૯૧ હા ધી અવનિષ્ક્રમણે અર્પીત]

કિંમત બે રૂપિયા

પ્રેસી અવનિષ્ક્રમણ : ૧૯૧૮

મીટ અવનિષ્ક્રમણ : ૧૯૧૧

૧ પ્રકાર :

આવનિષ્ક્રમણ મનુષ્યના સ્વભાવ

થી જન્મ મળે અવનિષ્ક્રમણના દ્વારા
હીમાર્પણ થોડા સમયે, અવનિષ્ક્રમણ

૨ પ્રકાર :

દર્શનના દી હાથ : નિત્યે નિત્યે
રાજાપદ નિત્યે નિત્યે : અવનિષ્ક્રમણ

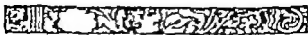
વાચકને લેઈ જાતલા સ્તંભ અને સ્થિતિ નહીં પણ એ સિવાય તે
વખતે એને કુશલતાથી જાણવાનું થાઈ વળતું

જ્યુ ખાતે એ નવજન્મનું આકાશ સુધી જઈ ગામવિશેષ
સ્થિતિ અને ખર્ચે મેળાત્મ લખ્યા પછી, જ્યાં નવજન્મ સામાન્ય
વાચક થઈ મુશ્કેલી કસાવી ખોલતી ગયા કરી હતી જ્યાં પછી
જી. હજીના મેળેલા જાનુઆરી જા. ૨૨ એવામાં જાણ્યો જ્યુ એ
મે. ૧૩ એવું હજી સામાન્યસ્થિતિ કરીએ તે વડુ સુમેલ્ય અને — અને
સર્વજનના અને તેના જુદા મિત્રોનો અભિપ્રાય પડ્યો.

૫૫ નીચે પ્રતિબિંબને કારણે વળતું જાણે ત હોત. એક તે
વાર્ષ અને તેની કુશલતા ને નમે, જાણે, સિદ્ધિતિ જ્યુ સામાન્ય
જાણતું અને માત્ર મુશ્કેલી જાણે એવામાં જાણ મહિ સુધારના
મળ્યા થઈ પુનઃ તૈયાર કર્યા કરી જ્યાં નવજન્મ વાર જાણી અને
જાણનાર હોય કે ખારી ખરે સર્વ સમય જાણ્યા અને જાણતા
સુધારા જાણ્યા જ્યાં નવજન્મનો અભ્યસર.

સામાન્ય-વિચારના જાણત સામાન્ય નાની હોયી હજી જાણ કર્યા
નેવો જા. ૨૨ અને જા. ૨૨ જાણના જા. નિર્ણય નહિ થાય, જાણી તે
જાણી છે જ

૫૫ તરફ મુજબ જ્યુ વાળી તરફ સામાન્ય એ જ્યાં નવજન્મનો
મુશ્કેલી છે જાણ્યા હોજા, ખર્ચના કે એવામાં એક તેના તરફ
હોજા. પાસ જાણ્યા જાણ નહીં સામાન્ય રીતે માણને જુદા જાણ
નવ જ રેવો અને જાણે છે જા. ૨૨ અને જા. ૨૨ જાણના પ્રત્યક્ષ
જાણ્યા એવો જાણનાર થઈ જા. ૨૨

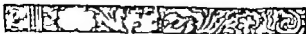

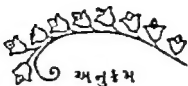
નાથ કસબી પ્રેમના મેરુ બાપી હતા. જા નસબાના એક રીતિ
ભેદિયાદિઃ કે બો રૂબ કાંતે બેમાં ઠીકીક રૂબ લીધી કે

જાતમાં જા નસબાના સર્વસ્વ લેખાની જાપારે માફી
માગવી સ્ત્રી, કસબ કે જાપારા નસબા હાથેએ કપાક બેને દિહી જાપારી
હમીઃ ખરુ કસબો પ્રેમની જાપારાનો લેખા લખીને મુજસાતમાં જાપારે,
બને એ જાપારાના જાપારી જાપારા લેખા પેખાને ફત ખાને-
મેરુ જા કે સામાન્ય વાતસાક્ષ મળેને જા રૂબ કેઃ તે એ રીતિ
એ રૂબ લી, તે જાપારી જાપારે જાપારે ફત ખાનીયુ

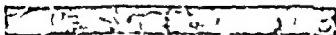
—જાપારા

—સત્તમ

૧	પુસ્તાકામય	૩
૨	તર્કીયો બેચા	૧૪
૩	કન પાઠમ	૨૧
૪	વૈષ્ણવ	૨૮
૫	પદ્મપુરાણ	૪૪
૬	ધર્મ અને મનન	૬
૭	મિષ્ટાન્ન	૧૧
૮	નાનો નાનાળ	૮૧
૯	જાળ અને કાળ	૬૨
૧૦	મન	૧
૧૧	કન જાળ અને કાળ	૧૧૨
૧૨	પદ્મપુરાણ બેચા	૧૧૬
૧૩	પુન અને પુન	૧૨૪
૧૪	કે જાળ-કાળ અને કાળ	૧૨૭
૧૫	જાળ અને પ	૧૧૨
૧૬	જાળ	૧૮૮
૧૭	બેચા ૧૨	૧૯૬
૧૮	જાળ અને પુન	૨૧
૧૯	ધર્મ	૨૧૨

શ્રી લલિતપ્રજ્ઞાનાં આ પ્રથમાભ્યાસ પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકો :

અસ્તમ બ્રહ્મ	૩-૦
સ્વપ્નાભ્યાસ-શ્રી ૧લી	૨-૧
જ્ઞાની બાપી ૫લી	૨-
સ્વપ્નાભ્યાસ-શ્રી ૨લી	૨-૫
અસ્તમ કાલકેવલ	૩-૫
સ્વપ્નાભ્યાસ-શ્રી ૩લી	૨-૫
પાપ અને પુણ્ય	૨-૫
પ્રેમપદ્ય પાનકાળી બચવા	૧-૫
જ્ઞાની વાદ્ય	૦-૪૫
પ્રેમ પદ્ય	૩-૫
અભિ જાત્રી મેલ	૧-૫
સંસ્કાર	૩-૫
સ્વપ્નાભ્યાસ-શ્રી ૪લી	૩-
મયોદય વિગમ	૧-૫
જ્ઞાની પર સેવ દમતી	૧-૫
જ્ઞાની મેલ	૦-૪૫
હૃદય કે અસ્તમ ૧-૨	૭-૦
પાપી કલ્યાણ	૧-૫
અસ્તમ અસ્તમ	૩-૦
રાત્રી અસ્તમ	૦-૫
અસ્તમ કલ્યાણ	૩-૫
અસ્તમ	

શ્રી છવન મણિ સદ્વાચનમાળા ટ્રસ્ટ
હાલમાં પ્રગટ થયેલાં, ત્રિશ્વર સ્વામી બ્રહ્મર બ્રહ્મચારી

યમ-નિયમો આપરતાર યોગીઓનું આ નિવાસધ્યાન હતું સોજ-વિલાસનો ખર્ચો પડતો પણ ન પડતો

કેટલાક યોગીઓ તે દેહ તરફ ધ્યાનકેન્દ્ર બિંદુ ઉપર રહેતા તેઓ કહેતા કે દેહના જમનથી આત્માનું કષ્ટાણુ થાય ॥ શરીરના આંદા કે ઝુમકાને તે તેઓ સુવર્ણ-મંથિત્રના અલકારથી ઓછા પ્રિય ન લેખતા.

આ તપોભૂમિમાં કેટલાક લોકો તપ અને ધ્યાનમાં રહીને છુપનને સફળ બનાવતા પણ કેટલાક માણસો એવા પણ હતા કે માનવ માત્રનું સહાય કરવામાં ધર્મ માનતા. આ તપસ્વીઓ ધનને તુચ્છ લેખતા. તેમનો એક જ માત્ર ઉદ્દેશ હતો, આ માન્યાણુની સાધના. તેમના તપનો અર્થોત્તર આકાશને પણ તેમજલું બનાવતો.

કહેવાતું કે ભગવાન હોય, માન્યાણુઓનો સ્વાગત મળીને આ મહોભા આવતા. આ જ રીતે દાનવો અને શેતાન પણ વિવિધ રૂપે ખાણુ કરીને આ તપોભૂમિમાં તપસ્વીઓને અલિંગ કરવા આવતા.

સુવાસમાં આ તપસ્વીઓનો અસુદાસ દ્વારમાં પાત્ર લઈને સંસાર તરફ નિઃશર્કર્મ માટે જતો તો જતા પર જોમને દાનવો અને રાક્ષસોના પત્રા એવા મળતાં ખરી રીતે આ તપોભૂમિ એક સમરભૂમિ નમાન હતી કે જ્યાં નિત્ય દિવસે અને ખાસ કરીને રાત્રી વેળાએ ભગવાન નરક ધર્મ ને આધર્મ મુર ને અમુર વચ્ચે એક જોપણુ સંગ્રામ આજ્ઞા કરતો.

હૈંમુ જ્ઞાન પ્રસાદનાર સમર્થ આત્માઓ હતા.

આશ્રમને પંચાગતી નિરજના નદીના કાંઠે અવસરનાર શાસ્ત્રી સુષો આવતા : અને ત્યાં આવેલી સારી ધર્મશાળાઓમાં નિવાસ કરતા. તેઓ પર્ણકુટીઓમાં વસતા મહાન ધર્મજ્ઞતાશાળા ધરાવે કરતા આજે દિવસ હતા.

કેમ પર્ણકુટીમાં એકાદ યોગી એકાત્મવાચ મેવતો એ કોઈને મળતો નહિ. કેમની માથે શવ્દ કરતો નહિ. એ સિદ્ધ કરતો કે નહિ તેની પણ કોઈને માહિતી નહોતી.

કેટલાય યોગી એવા એવા મળતા, જે સુમ્તા આક્રમ નીચે, કદાચની જસનચી બેઠામાં પડ્યા રહેતા. જરા આવતી, મુસજધારે પાછી જસઆવતી. પણ આ યોગીઓને બધું જોની કંઈ પડી નહોતી.

શ્રીમ આવતી : ને કદાચના પક્ષે શાસ્ત્રી શેઠવાના તથા જના મરમ કર્ક જતા, પણ આ યોગીઓ તો બધું જોની તમાઈ જર બેઠા હોય તેમ મોજથી બેઠી રહેતા.

ગિરિશ આવતી, વાતશ બાદ પર કરીને હિમ કર્ક જતા ત્યારે આ ચીચેદ્વાક યોગીઓ પોતાના પ્યાનમાં બેઠેલા રેખાતા.

કેમ કેમકાર જમતા. કેમ જમતા નહિ. કેમ બેઠાક ચીંચુ ચીંટાળતા, કેમ જોની પણ તમા શખતા નહિ. સાચામાં સમારમાં ? કંઈ કદિન છે તે તેઓ આવતા. જે દુખ છે તેનું ન્યામત કરતા. શોક માત્રને હનકાસથી વધાવતા.

જોઈને જો મત બનતા પણ નિર્જન નિઃસંગ તપસ્વીઓ
મર જ્યા પ્રલોભનોની કરી જ બસર થતી નહિ, અને સૂર્યોદય
મતા જ જ્યા દુષ્ટાત્માઓ પોતાનું મૂળ હપ ધારણ કરી
ત્યાથી દૂરદૂર ભાળી જતા

સવારે જ્યા દુષ્ટોને જાહોં સ્વપ્ન પર પોતા જોવા જો
કંઈ જાણામાન્ય વાત સહી નહોતી તેમને કેઈ સ્વપ્નનું કારણ
પૂછતુ તો તેઓ ઉત્તર જ પૂતા ‘જામને તપસ્વીઓએ મારી
મારીને ભગાડી મૂક્યા છે જોશી જામે સ્ત્રી સહ્યા છીએ !

તપીભૂમિના સિદ્ધ પુરુષોનો પ્રભાવ સમસ્ત દેશના
દુર્જનો અને નાસ્તિકો પર જવાયો હતો. કેઈકેઈક વાર તેમની
ખમ્ખમચૂંકા વિકાસ જમ જમ ધારણ કરતી જોમજો, ખમ્
અને કંઈકને કોમ કરનારને હંક કરવાનો કંઈકેઈક પ્રાપ્ત થયો
હતો. જો કંઈકથી દુષ્ટ લોકોને ઉગારી લે જોવી કેઈ શક્તિ
જ્યા મુશ્કેલી હતી નહિ. નાશમા અને તેજ ઉકે પાલીપુત્ર
મુખી જ્યા સીધા જ તથાઓની વિચિત્ર લોકવ્યવસ્થા દેખાઈ હતી.

જોકે લોકવ્યવસ્થા કહેતી કે જાહોંના જોકે તપસ્વીઓ
કે/લાક દુષ્ટાત્માઓને ખમ્ખમથી મળાડમા ને પૃથ્વી માટી અને
બધા જ દુષ્ટાત્માઓ જોમાં સમાઈ જયા જ્યાથી દુષ્ટ દુષ્ટ
કરનારા વિશેષ કરીને બદુમદો મહાધીરો અને વેગાઓ
જ્યા તપસ્વીઓથી ધૂળ કરતા.

જ્યા સિદ્ધપુરુષો જામે જન્યપણુઓ મળુ માળુ નમાવતા.
કેઈ તપસ્વી અંતિમ જામ જોવતો લોક ત્યારે જોમદ સિદ્ધ

તપસીઓ સ્વર્ગના દુતોની સહાયથી—તેમજ સ્ત્રી, પાન અને તપથી આ દાનવગેનાઓના આશાતોડું નિવારણ કરતા. કોઈકવાર ઉદ્વિગ્નનિત વાસુનાઓ એમના મર્મસ્થાન પર એવો અકુશ જમાવી ભેગલી કે તેઓ એની પીઠાથી વેદનાની જૂઠા પડી શકતા અને એમનો એ વેદનાબનિ અન્ન દાની પશુઓની અર્જનાઓ સાથે ભજી જઈને તાણમંદિત નસ સુધી ફેલાઈ જતા પડતો.

આ સમયે દાનવ અને રાક્ષસો દાનવી રૂપ છિદ્રને મનાદ્વર વંશ પારણ કરતા; કાળુ કે દાનવી રૂપમાં તેમને પકડાઈ જવાનો ભય રહેતો હતો. એટલે મનોદ્વર વેશનો તેઓ અપ્રથમ લેતા, જેથી તેઓને કોઈ પકડી શકે નહિ.

કોઈ મત એવાલક્ષી મનીને આવતું કોઈ સ્વર્ગની અપ્સરના વેશ લેતું કોઈ ખર્મગ્રિષ અભિચારિણી બની પોતાના રૂપાંગાં જાણેને યુગ્માં કરતું આવતું કોઈ મૂખ્ય તપસીઓને માટે મેવા-મીઠાઈ લઈને આવતું.

કોઈ કહેતું ૧ ! મૂખ્ય ભજન ન થાય.

કોઈ કહેતું આ દેહ શા માટે મળ્યો ? મી ને પુ ૧ જાક યીજના જે અપિયાં ઉ અદપિયાનિ એક કરી લે તમારી આપના મપૂલ થશે.

કોઈ કહેતું : પૂર્વ ભવમાં આપણે પતિ-પત્ની દાતા આ ભવમાં એક જવા મરણપેશા હીએ.

તપસીઓ પોતાની કુદિશમાં વાસુનાઓનું આનું હવ

આ શિષ્યોમા કેટલાક એવા હતા કે જેમણે વધે સુખી થઈને ધર્મ કયો હતો જેમના હાથ લોહીથી ખરડાયેલા હતા. પણ મહાત્મા પુણ્યકારણના ઉપદેશથી પ્રભાવિત થઈને તેઓ અત્યારે ધર્મમય જીવન જીવીત કરી રહ્યા હતા તેમના દયાભર્યા પવિત્ર આચારોથી મહાશયોગીઓ પણ અક્રિત બની ગયા.

પુણ્યકારણનો એક શિષ્ય કે જે એકવાર તિબેટની શાળીના રસ્તેથી હતો અને એક ટકના સોજન માટે હાથ નિરોધ જીવવાની હત્યા કરતો તે બાળો દિવસ પોતાના પૂજના પાપોના પ્રાચલિત રૂપે બસ ૨ થા ૮ કરતો.

હજુ નામનો એક બીજો શિષ્ય જે પૂજારી હતો, તેણે બાળા ધર્મક્રમો જ કહાણે કરી લીધા હતા અને તે સાથે જો મુદર વક્ત્રા પણ હતો. પણ પવિત્રતામાં સુદબ્ધે તે પુણ્યને જ ગણી શકાય.

પુણ્ય જીવાન જેટાપુત્ર હતો. તે જૂન નિખાલસ બને એટલે હાથથી તેને બધા મુદ્રા કહેવા કેળવ્યા માન્યતાના આવ જોવી જાદુજીવ હિંદીય દર્શનની તે વાતો કરતો અને તે માનગીને લોકો હસતા, પણ હિંદીયની કૃપાદષ્ટિ તેના પર વિશેષ હતી. તે બા મહર્ષી અને બલિષ્ઠવક્ત્રા હતા. તેને પત્નીવાર જાતમ કુરબા થઈ બાવની.

પુણ્યકારણ પોતાનો પલોખરો સમય શિષ્યોની શિક્ષા લીધા અને આત્મશુદ્ધિની દિશાઓમાં પરચાર કરતા હતા. તે શાનતા નવશક્તિના સમયે ધર્મની વાતો પર જૂન કાંડુ મનન કરતા. તે ઉમરે નાના રોગા હતા તેમના અત્કામો જૂન વિદ્યાગ

ત્યાં જાવીને તેને માટે પોતાના પાંચાથી સમાધિસ્થાન જોઈ શકાતો. આથી પેલા તપસ્વીને ખ્યાલ આવતો કે ભગવાન પોતાને બિલાવી રહ્યા છે તે વસ્તુ જ પોતાના સાથીઓના હાથે જમતો અને ત્યાજ્યના સમાધિસ્થાન જનતા.

અત્યાર સુધી આ વાપસાશ્રમના અધ્યક્ષ મહાનંદ હતા. પણ હવે તેમની ઉંમર એ સવાસો વર્ષ ઉપર વધી હતી, એટલે તે પોતાના અનુયાયી સેવકો સુદ ને સુદ સાથે, આ સ્થાન છોડીને એક પહાડીમાં રહેવા માટે યાચના કરવા હતા. તેમના ગ્રામ પછી તેમની જગ્યા પર પુણ્યશ્રમણ નામના એક મહાત્મપત્ની સાધુ આવ્યા હતા.

પુણ્યશ્રમણ કરતા કેઈ મોટો સાધુ નહોતો. તેનાં સત્કર્મોની કિર્તિ દૂર દૂર સુધી ફેલાઈ હતી. કેટલાક તપસ્વીઓએ એવા પણ હતા કે જેમના શિષ્યોની સંખ્યા પુણ્યશ્રમણના શિષ્યો કરતા અધિક હતી, અને જેઓ આશ્રમના સંચાલનમાં પણ તેના કરતા વધુ કુશળ હતા. પણ તપસ્વી માનવમાં તેઓ પુણ્યશ્રમણને પહોંચી શકે એમ હતું નહિ. એ કેટલાય વિચારના ઉપગ્રસ્ત કરતા, સંચાર અને સાંજે પોતાના રેહને પ્રાર્થનાથી બિશુદ્ધ કરતા અને કહાકો સુધી જમીન પર છાપે માથે સમાધિમાં પડ્યા રહેતા.

તેમના મૌનીસ શિષ્યોએ પાવપોતાની કુટિરો એમની પર્વકુટીની આસપાસ બની કરી લીધી હતી, અને તેઓ શેત્રઙ્ગિઓમાં પુણ્યશ્રમણનું જ અનુવરણ કરતા.

વાસનાનો અથ માત્ર એટલા જ દુઃખ કે તેમને અવિષ્ક
ભેડન કયું હતું અને અવાનવાર નાટકશાળામાં નાટક
ભેડા લગાડ દેવા બીજી રીતે કહીએ તો એમને લિંગીના
એ વીસ વર્ષ તે સમયના આધારે મળતી જેમ જ
બનીત કથા દેવા તે સમયની ભોજેલા જન્ય તેમના
દરબને એક કાદાની જમ ખુચેલા હતી હતી

સ્વભાગે તે માન્ય નામના રાજ સાધુના સ્વેચ્છા
આશ્રય અને તમના હૃદયની આપી દાવાપત્ર મર્ક મર્ક
તમના રોમરોમમાં મુન્ય રમણી એમુ અને બાળુવગીના
બાળુની જમ ત સત્ત્વ તમને દરદમાં આ પાડે તેની મધુ

દીપા શીપા બાદ આજ વર્ષ મુખી ત ભદ્રકાકમાં મધ્ય
તમનામાં સજાવાના વિચાર કમ્બની શક્તિ આપી નાંની
આજ દિવસ ત આશ ના મધ્ય ત વળત એક સાધુ પદ
મધ્ય રી નાનનુ જ થ એટલા જા

એ તુ રાજની ભક્તિ કમ્બની મા રી એ વગરના
દવ અને વાસનાની ભક્તિ કે જ ત એટલા દવ ત
તરી પદ / કક તકુ દવ ત મધુ વા પીડે મિષ્ટ રી
દેવ ભક્તિયન જની જા' વગરના અને વગર આક્રમણ
નહી કહી શકે

તરત જ તે ઘેર અથ પોતાની બધી મિત્રાદાનમાં
આપી દીધી અને અધ્યમમાં દાખલ થયા આમ મુખ્ય રી
વિગત દ નિરમ વર્ષ મુખી તમલ પાત્રના પદનું ર દક્ષિન
૧૫ ૧૬

હતા. જે પિતાએ બીજા વાપવીએ પર ગરબ નિશ્ચયે આક્રમણ કરતા તેઓ પુણ્યકામ્યપ થાસે આવવાનું કાદવું પવન કરતા નહિ તેની પામે કુશ્વાનો નિશ્ચય કરતાપ તેઓ મૂલતા હતા.

મહાકામ્યપની પર્ણકુટી બાજળ છ શિયાળ બાસ્કા પાસે જુવ્યાપ મેચી રહેતાં કોઈવાર કોઈ શિયાળ આક્રમ કરી શિવ પવન પુણ્યકામ્યપનું પત્રકુટી રોગાતુ કે જુવ મર્જીતુ.

લોકવાયકા હતી કે આ શિયાળોના દુશ્મનાં રહેલા છ ગરુડો જ હતા. તેઓનાં નામ-કામ, કોમ, મોહ, મદ, મહાર ને લોભ હતાં. પુણ્યકામ્યપના વાપસ્તેજને લીધે જાણ પત્ર મૂલ્યાની તેઓ દ્વિમત કરતા નહિ. કારકિર્દી જનીને ત્યાં પડ્યા રહેતા.

પુણ્યકામ્યપનું જ મમ્માન મત્રપ હતું તેમણે ક્રિયા પ્રકારનું શિક્ષણ મેળવ્યું હતું તેમણે કરિએના મુત્રાસરસને આસ્વાદ્યો હતા અને મુવાન અવસ્થામાં ઉપરના નામિત્વ પર બીજાઓની સાથે વાપનિવાદ પવન કર્યો હતો.

ત્યારબાદ હવનના કેટલાક ક્રિયસો તેમણે પત્રિક પુરુષોની હામ બીલિક મુખસોગમાં બનીત ક્યો હતા. ગરુડો બેની થાક આવતા તેમને જૂમ જ્ઞાનિ બને હવન થઈ આવનાં, અને તેમના હૃદયમાં જોકે મોટી વેદના બળી જતી.

તે પોતાના માણીએને કહ્યા કરતા એ ક્રિયસો દરમ્યાન માત્ર પર વામનાનું બૂલ મવાર થયું હતું. પવન તેમના કહેવતો બાવાઈ જોશે તો ક્યાપિ નહોતા કે પોતે નિષ્ઠ કર્મ-રેવા અભિચાર કે મોતી-કર્ષો હતાં.

જાણે તો એ ધણી કૃત્ય કોટીએ પહોંચી ગયા હતા.
 અને એ માટે જ મહાચોગી મહાનદ પછી જા જામમના
 વડ નરીકે પુણ્યકામ્યપત્ની નિમુક્તિ ગર્ભ હતી એમની હિમા
 ચત્રની જ્વાલા હતી : પાપનો પાછાએ તે જામમમા
 પ વા ન રેતા એ સામા માણસનું સાચુ કે એટું હૃદય
 પકડવામા જતું કુસંગ હતા. કોઈ પાપ, કોઈ જામમ કોઈ
 સુનેમા પ્રાચલિત ક્યાં વગર ત્યાંથી પાછે ફરી શકતો નહિ.

બેઠા! બેઠા! મદાયેની પુણ્યકામ્યપેથી બેઠાઈ નડ
એદા! બેઠા લગ્નની કાનનાનો અપુદ બડા! બેઠા
વિષય-ચામનાનું પ્રજન અમ્મ દરિયબેઠાની અલો આમાની!

મદાયેનીની રહિ મમલ જુનાજ નાની રહ્યા છૂનું
ચિત્ર નહુદ થઈ ગયું એ વખતે પાને મુવાન કાલ ધર્મના
કાનના નવા અનિક દલા

રજાગળામા નૃત્ય કરતી બેઠા સદુષ્ય કાર્ત્ત નૃત્ય
કરતી વખતે અજ-નવ્યોની એવી મૈયા બાળ કરતી કે
પ્રેમકોના દરવાજા અપીરવા લાની બેઠાની ચામનાના અબેઠા
વમડામા નપા દુષ્ય ધર્મમ-વડાવાની /મ ધૂમપા

બેઠા દારી લાગ્યા પાળુ કરતી કે પુણ્ય માન
એના થાળુ મવચામા નવા અંક છાનમા લાની અંક
આન નવા અમ્મમા અમ્મનું મુખ માનવા કાકો કરવા કે
બડાન પમવા માટે મકમ્મ અનક અવચાળ આન કરવા
પ નવા આદો મમ્મા ઉં

નવા ભાઈ મન પમ્મુ લાની થાળી લા અપનમ
નૃત્ય કરતી આ નૃત્ય આ ન મુવાન ના વરર કરતી કરતી
દારી લાળ પાળુ પનિમ મપ્પીમુમા ન નૃત્યો પાળુ કામનુ
લાળી લાળ પમડી નૃત્યો પાળુ દમડી ન નૃત્ય એવા આ દારી
પાળુ નવા નમ પાળુ દારી દારી નવા નવા વર કરતી રેલ

બડાન ના આમત્રા નવા નિમકે ચરીન આમત્રાન
મદાની પાળુ વિષયી કાકો મુવળુ આન રજાગળા પુણ્ય
આન આદો ની રેલ

મહા વ્રજતામાં જોહું મુશ્કાળ જો જ બીજાનું
દુશોજ છે વ્રજતામાં જોહું હવન જોજ બાણે બીજાનું મુહું !

તપસ્વીઓ આ વિચાર-ચિંતનમાં ઊંડા ઊતરી જતા
જને મોત જાની જતા. જોમના દિવસ ને સત જોમ ને
જોમ કલત્રસ ચિંતન અને હુધાભર્યાં વહી જતાં.

આ વેળા આબાચાશિયામ કોથલના મીઠા સુર કંઈક
જોમને માત્તલ આપતા. જો સુષેમા કંઈક શાન્તિ લાખતી.
રૂપાણી કોથલને જોવા અને મળવા આ તપસ્વીઓ આબા-
ચા નીચે જઈને સમાધિ લગાવતા.

કોથલને કિન્નરક ક વ્રજતામાં વેણુ બલ્લવતો વાહ !
કિન્નરક કી હતો કળી ! રૂપને મિહારીને કાજ જોમ રૂપને
મ સાસના કાજ સંચાસની કિન્નરક કીઓ કળી કઈ બસ તે
નદાવાળું કેવું જમણુ ફૂરે ! આ વખતે પાટનગરમાં મુદર
ગીતો ગાનાળી કોઈ કોઈ નર્તકીઓ જોમને વાજ આજતી.

નગમાન્ય તપસ્વીને તેા આવા ચિંતન-મનન અનેક વાર
જતા, પંડુ આજ મહા આચાર્ય પુરુષાક્ષરપને પવુ થયાં.

તમા પાતાની પૂર્વ વિદ્યોનું જોક આમું જનબોહન
કરી રહ્યું હતું જો વખતે જોકાજોક કોઈ રૂપ-તોજસરી
મી-મૂર્તિ નજર નામે તસવરી રહી.

અ પાટલીપુત્ર નગરી.

નગરની જો પરમ મુદર સી !

જેનું નામ મહા નર્તકી બેલા !

પ્રત્યાર્થ કરતી, જાને પીતાના ચાલક શાલકોને જેવા રામ તેવો માલ ધરતી.

બોલ ! બેઠા ! બેઠા ! મહાધોતી પુણ્યકામપદી બોલાર્થ ગયું

આ રીતે તો તું માત્ર તારા આત્માનો સવનાશ નથી કરતી ! જઈને બીજા આત્માઓને પણ મલિનતાથી જાણે બનાવી દે છે !

મહાધોતીએ આખો મીઠી પીતાનો ભૂતકાળ ચાર જાઓએ એકવાર એના પાશમાં ફાંસા ફાંસા ઉપર ફાંસાએ પીતે બધી બધા પામ્યા હતા.

એ દિવસે તે બેઠાના દ્વાર પર જઈને જ જાટડી ગયેલા, કાતળ કે તે મુઘ્યાવસ્થાના ઉભર પર હાથ એટલે જાદર ત્યાં હાથી તમનામાં દિમગ હતી નહિ ! વલમુલ્લ રાશ પળ હતી.

બીજા કાતળ તેમની પાસ જિસ્સામાં એટલા પંચા પળ નહોતા, કારણ કે તેમની માળા હમિયા પ્યાન રાખ્યા કરતી હતી કે પુણ્ય પાનને કેવો જલ કરે છે

ઉપર આ બે સાધનો દ્વારા તેમને એ પાપના અગ્નિ કુદમાં પાળ એ વખતે બચાવી શીખા પરંતુ એ સમયે આ અગ્નિમ કૂપા માટે પીત ઉપરને પન્નચાર આપ્યા નહિ કારણ કે તે સમયે તેમના શબ્દસુ બંધ હતા તેમને એ વખતે ખબર નહોતી કે પીતે મિથ્યા જ્ઞાન હોય તેમની મૂનમાં પાળા છે !

મહાધોતીએ પવિત્ર પ્રશુની ચાર કરી અને મમ્મક

કેઈ કહેતું : મારા રૂપ સામે ને.

રૂપ માટે હું બેઠેલાં છું. બાહ્યનું રૂપ ન ભેગમ
એનું એનું-રૂપ ભેગમ. એલા બિન્નાબોલી હતી.

મારી જુવાની તો ને. કેઈ કહેતું

તારી જુવાની એક એના કરતાં મારી જુવાની ક્યા
કમ છે? એલા કહેતી મારે મન વૃદ્ધ અને જુવાન
જવા કેઈ સેદ નથી સેદ છે રક અને સમન્ના જે સીમત
એ મદા જુવાન! જે ગરીબ એ મદા વૃદ્ધ!

એલા કેઈવાર કેઈ હમસીદ બાહ્યને જમડ કરતી લોકો
કહેતા એલા! જસ વિરેક તો સખ! પસો જ તારુ
મર્જિત છે.

મદાગયો, કમવિમ્બર જ્યાં મુખી તમારુ મર્જિત છે,
ત્યા મુખી પેસો મારુ સર્વજિત છે.

આમ એલા મારે બિન્નાબોલી હતી એને સવાહ-
જવાનમા કેઈ હજીવી ન સકતુ લોકોને માટે તો એના
મુરર બિલુકને રખાવાના જ આ વાવા હતાં.

એલા કહેતી જે દ્રાવ્ય પોતાને ન મળી એ ખાલી,
આવા લોકજવાવ છે જેઓ મારી નિંદા કરે છે એ મને
મત્ત નથી ત્યા મુખી જાનની સચ્ચ લોક પર વાલે એનાથી
મારી સચ્ચ વધુ ખાલી છે. મારા ધૈનિક-મારી જાગ્રેય સેના
તમિ નેઈ છે!

પણ નિર્જીવ એલા પોતાનાં જાગેનું નૃત્ય દાસ

ધીમે ધીમે આ મનોમૂર્તિનું મુખ વિહૃત થવા લાગ્યું તેના હૃદયના બન્ને ખૂણાઓ નીચા વળીને તેના હૃદયની આંતરવેદનાને બાંહે પ્રગટ કરવા લાગ્યા તેના વિશાળ નયનો આમુખી ઊંજરાઈ ઊઠ્યા. તેનું વક્તવ્ય હૃદયસોથી આરોહિત બન્યું - બાંહે કે તોફાન પહેલાની ઠંડી હવા વાતાવરણમાં પ્રવેશી ઊઠી. આ બેઠાને પુરુષકાસ્થપનું હૃદય એક મનવિદ્યાથી સોજાઈ ઊઠ્યું.

જનીન વરદ મસ્તકે નમાવીને તે ઊઠ્યા.

ઠરુણાવતાર! જેમ પ્રભાતકાળે સર્વપર ઝાકળબિંદુઓથી શીની બને છે એમ તારી દયાથી અમારા અલકરણુ જીતા બન્યા છે તે માટે તને હું નમન કરું છું તું ધન્ય છે! તું મને એવી શક્તિ આપે > શક્તિથી તારા હૃદયને તારી દયાની જ્યેષ્ઠ સમજીને તેમની પ્રત્યે હું પ્રેમ ઘણવું કેમકે સચ્ચારમા મર્વે કઈ અનિત્ય છે માત્ર તું જ નિત્ય છે એ આ વાતથી સ્ત્રી પ્રત્યે મને પ્રેમ ફેલ્યો, એની મને ચિંતા ફેલ્યો તેનું કારણ કે એ પણ તારું જ નિર્મોહ રૂપરમકકું છે સ્વર્ગના રૂપ પણ તેના પર દયાભાવ રાજે છે ભગવન! શું તારા જ્યોતિનો એ પ્રકાશ નથી? તું એને એવી શક્તિ આપ કે તે આ અપ્રાચારમાંથી મુક્ત બને! તું દયાનાગર છે તેના પાપ ખૂબ ઘેર છે બુદ્ધિ છે તેની કમળા માત્રથી હું મુલ્ય ઊંડું છું પણ તે જેની પાપિષ્ઠા છે એટલી જ મારી ચિંતવૃત્તિ તેના માટે અચિત બની રહી છે તેને નકના રૂપ અનલકાળ પર્વત મળાવાતા રહેશે, એ વિચાર મને ખૂબ અશ્વ પનાવે છે.

નમાળુ યોગના નિયમે અનુસાર જૂન વાર મુખી તે પવિ-
ત્રતાનું મમણુ કરતા રહ્યા, કારણ કે એમણે મૂખતા ને
અપકાસ્તા દિવસોમા પોતાના ચિત્તને ઈન્દ્રિય-મુજલોગની
કમ્પાઓથી આરોલિત કર્યું હતું.

કેટલાક કલાકે મુખી પ્યાનમાં રહ્યા બાદ આશ્વાસ
પુસ્તકાસ્પર્શનાં હૃદયનેત્રો લીધકર્તા તેની સાથે જ એક સપ્ત
અને સહસ્ર મૂર્તિ સામે ખડી થઈ એમણે એમુ કે અત્યારે
પણ ગેલાની આ મનોમૂર્તિ પ્રથમની જેમ જ સ્વરૂપવતી અને
અનુપમ હતી.

ગેલા બાણે કેમળતાથી ગુલાબની શખા પર સિર
દાળીને સૂતી હતી તેના સુદર નેત્રોમા એક વિચિત્ર અપ્કર્તા ને
એક વિલકણુ જોવા હતા તેની નથળી નમણુમુખી હાલતી
હતી, તેના પસવાળા જેવા અપર કલીની જેમ અર્ધમુલકા
હતા, તેના હસ્ત કેમલદાલીની જેમ સ્વત, કેમળ, ઉન્નવળ
અને મુલાવમ હતા.

મહાથેનીએ એક વાર વારે વરુદ્ નજર ફેરવી એમુ
તે બહારનાં છ શિયાળોમાથી એક શિયાળ તેમની પાસે
આવીને બેસી ગયું હતું પોતાના મનની વાત શિયાળ પામી
ગયું હોય એ રીતે તે પોતાની પૂછણી હલાવી રહ્યું હતું.

આ મનોમૂર્તિ એમને પુસ્તકાસ્પર્ષે પોતાની રીતે
પચાત્તપ કરતા મેમુ.

બ્રજવન! તું માથે સાફી છે કે હું પાપોને કેવા ધોર
અને વાતક સમજું છું.

ધીમે ધીમે આ મનોમૂર્તિનું મુખ વિહૃત થવા લાગ્યું તેના હાકના બન્ને પૂજાળો નીચા વળીને તેના હૃદયની આતરવેદનાને બાણે પ્રગટ કરવા લાગ્યા. તેના વિશાળ નથને આમુષી સિમશર્ધ ઊઠ્યા. તેનું વશસ્થસ ઉન્મૂઢાચોથી આરોહિત બન્યું — બાણે કે તોફાન પહેલાની ઠઠી હવા ચાતાવરણમાં પ્રવેશી ઊઠી. આ બેઈને પુરવઠાસ્થપનું દૃશ્ય એક મમવેદનાથી સોઝાઈ ગયું.

જમીન વરદ મસ્તક નમાવીને તે ઘામ્યા

ઠડુણાવવારા જેમ પ્રભાતકાળે સર્વશક્તિ ઝાકળબિંદુઓથી બીની બને છે એમ તારી દયાથી અમારા જ વહકરણ બીના બન્યા છે તે માટે તને હું નમન કરું છું તું ખત્ય છે! તું મને એવી શક્તિ આપ જે શક્તિથી તારા હૃદયને તારી દયાની જ્યેષ્ઠ મમલને તંમની પ્રત્યે હું પ્રેમ લાખવું કેમકે મઆરમા નવ ઠક જનિત્ય છે માત્ર તું જ નિત્ય છે એ આ અજાતી મી ત્યે મને પ્રેમ હેત્ય, એની મને ચિંતા હેત્ય તો તેનું કારણ કે એ પણ તારું જ નિર્મિતુ રૂપરમકડું છે સ્વર્ગના રૂપ પણ તેના પર દયાલાવ રાખે છે બચવનું! શું તારા જ્યોતિને એ પ્રકાશ નથી? તું એને એવી શક્તિ આપ કે તે આ અપ્રત્યક્ષમાંથી મુક્ત બને! તું દયાઆતર છે તેનાં પાપ ખૂન ઘાસ છે પુષ્ટિત છે તેની કમ્પના માત્રથી હું મુલ્લ બિડું છું પણ તે જેટલી પાપિષ્ટા છે એટલી જ મારી ચિત્તવૃત્તિ તેના માટે અધિન બની રહી છે તેને નકના કવ અનલકાળ પર્વત સળગાવના રહેશે, એ વિચાર મને ખૂન બચ બનાવે છે

મહાપોતીએ તરત જ પોતાના મનને કમળે રાખી
 અને શિયાળા અદ્યક્ષ બન્યું. તેમને એ વખતે ખાસ આત્મો કે
 આજ પહેલી વાર શિયાળાથી દુષ્ટાત્માએ પોતાની કુદિરમાં પ્રવેશ
 કર્યો હતો. તેમણે પોતાના ચિત્તની શાંતિ માટે એક નાની
 પ્રાર્થના કરી અને પુનઃ જોવાના ધ્યાનમાં પડેલા.

થોડી વારમાં પોતીના ચહેરા પર તેજ બમણી રહી
 હતી. નિઃશ્વસ કરતા હોય તેવી તેમના મુખ પર દેખાતી
 હતી. તેમણે પોતાના મનમાં નિઃશ્વસ કરી લીધા હતા કે હવે
 મનથી દુઃ અવસ્થા રૂપવતી જોવાનો ઉદાર કરીશ.

ત્યાજ્યાદ તેમણે વિચાર કર્યો.

જાન્યે દિવસે જાના વધા માથે તેમની આંખો ખૂલી
 મળી તેણે તરત જ હાલત જાણી કરી અને મન પાછાંમને મનમાં
 જાના મળા.

સત પાછાંમને આમ ત્યાંથી થોડે દૂર હતો.

સત પાઠમ

[૩]

સત પાઠમ જૂન વૃદ્ધ હતા તેમણે એક નાની ફૂલવાડી
ચાવી હતી. વનપશુઓ તેમની પાસે આવતા અને તેમના હાથ
ચાટતા હુણે. એમના ચિત્તમાં કશાપિ પેત્રી શકતા નહિ.

પુરુષકાન્ધપે સતને પ્રમલ્લ ચિત્ત જમીન ખોદતા એવા
તેમને વહન થઈ

ત્યાર બાદ તે જોડવા લાગ્યા ઈશ્વર આપને શાંતિ
આપે !

સત પાઠમ જોઈયા તને પણ ઈશ્વર શાંતિ આપે !
એટલું કહીને તેમણે પોતાની કાનીની બાંધે વટે કપાળે
બળેલો પરસેવો લૂછી નાખ્યો.

સગવન ! જ્યાં ઈશ્વર વિશેની ચર્ચા થતી હોય ત્યાં
ઈશ્વર જગત્ત્વ હાજર હોય છે આપણો ધર્મ છે કે આપણા
સંબાળણેમાં પણ ઈશ્વરની સ્તુતિ આપણે કરીએ.
અત્યાદે હું ઈશ્વરની કીર્તિ પ્રગાસિ કરવા માટે એક દરખાસ્ત
લખીને આપની પાસે આ ચો છું !

જનુ, માણ જામના છિડ પર જેવી છધિરની દૃષ્ટિ
 છિવરે છે તેવી દૃષ્ટિ તારી એ દરખાસ્ત પર પડ્યું છિવરી રહ્યો !
 તે જોજ પ્રભાતે મારી આ વાટિકા પર લાકળાંલિંદુબોની સાથે
 સાથે પોતાની દયાનું વર્ષણ કરે છે અને તેની દયાથી જ ઉત્પન્ન
 થયેલા વાદીના તરબૂજ અને ઠાકલી હું પ્રેમથી આશીર્વાદ છું
 તેની આ અસીમ દયાનો હું જ્યેષ્ઠ ભક્ત ગણાવું છું

સત શોધી વાર આજો મીઝીને કિના રહ્યા, ને ફરી
 બોલવું થરે ઠરું તેને એવી વિનંતિ કરવી બેઠકો કે
 તે સદા આપણને પોતાની દયાની હાથમાં સમે, કારણ કે
 મનને ઉદ્ધિઆ કરનાર સીધા કાપો ને વિષયના દુશવેચો
 કરતા અધિક ભય કર વસ્તુ બીજી કોઈ નથી. ક્યારે આવો
 દુશવંત અસુવ શય છે ત્યારે આપણે તથાજાજ તેવા બની
 જઈએ છીએ. આપણા પત્ર લખાવા લાગે છે અને એમ
 લાગે છે કે હમણા આપણે ગંગોદિતિ ખાઈ જમીન પર
 પટકાઈ પડીશું. કોઈ કોઈ વાર જાણ મનોવેચોને વધ
 બની જઈએ છીએ, પરંતુ કોઈ કોઈ વાર એમ પડ્યું બને
 છે કે આત્મવચના અને ઇત્રિયોની અશાંતિ આપણને નિશ્ચયના
 નાશમાં પુબાડી ને છે-એ મુજબોન કરતા પડ્યું વધુ વિનાશક
 છે. મત શોધ્યા ને વળી શોધીયારે છામ્યા

જનુ ! હું એક મહાન પાપી પ્રાણી છું. પરંતુ મને
 મારા પીઠ લખનારજમાં એ અનુભવ થયો છે કે યોગી માટે
 આ મહિનના કરતાં કોઈ માટે અને અન્ય સત્તુ નથી. મારો
 જેવા અભિપ્રાય છે કે આની અસાધ્ય ઉદાસીનતા અને ફોજ

ધુમ્મયુની પેઠે આત્મા પર એક પ દો નાખે છે અને ઉપરની
પવિત્ર જ્યોતને આત્મા યુધી પહોંચવા દેતા નથી.

મુદ્ધિના માનસ દુદ્ધનિજજન્ય જેવું અવશેષક તત્ત્વ
અન્ન કોઈ નથી અને અમુરત ન્હી મૌઘી મહાન છુટ્ટ એ
છે કે તે એક સાધુપુરુષના દુદ્ધના એક ઘુન્ધ અને
મશ્વિત વિચાર અદ્વિત કરી શકે. એ તેઓ આપણા પર
પ્રતિકૂલ દુષ્ટો ને ઉપમગોષી પ્રજા કરે તો ત્યાં બહુ ચિંતા
નથી, પણ મનાહર પ્રસાદનાથી જ આક્રમણ કરે તો એ બહુ
ભયની વાત બચાવ છે પણ હા, પુણ્ય! તું કઈ દરખાશની
ચર્ચા કરતો છતાં ?

સત પાઠ્યમ ! મારી દરખાશના એક જ ઉદ્દેશ છે
ઈશ્વરની મહત્તાને ઉજ્જવળ કરવાનો. તમે તમારી સાચી
સચ્ચદત્ત તેમા બળ પૂરો. તમે શાંતિમાન સત છો અને પાપ
તમારી સમક્ષ આવવાને અમમર્ષ છે.

પુણ્ય, હું તારા શરણની રજ માથે સમ્મત નેટલી
પણ હાથ નથી. એને મારા પાપના કલ્પે શ્વની રેલીના
કલ્પ કરતા પણ અધિક છે પણ હું ઉમરવાન છું અને
મને વધુ અનુભવો છે તેથી હું સદર્પ તારી મેવા કમ્બા
તપર થયો છું.

તો હું આપને સંકાશ વિના મદુ છું કે હું પટલી-
પુત્રચામિની જિજ્ઞાસા નામની એક નર્તકીની અપીગતિથી
જૂઝ હનિત છું તે મમતા મહેરને મારે કલકર્ષ છે.

અને પોતાના આત્મા માથે બીજા કંટલાએ આત્માઓને સર્વનાશ કરી રહી છે.

પુણ્ય : આ કોઈ બેલી વાત છે કે ?ના પર આપણે નેટલાં આપણે પાટીએ કોઈ જોઈએ છે, અદ્વૈતમાત્રમા કેટલીએ રમણીઓનાં લગ્નને કોઈ જ પાપમય હોય છે. એ દુસ્વસ્થ નિવાસ્ય માટે તે કોઈ કોઈ ચેલનાં વિચારી છે ખરી !

પુણ્યમાત્રમા વિચાર, ન પુણ્ય પાપમ, હું પાટલીપુત્ર સ્વર્ગ, એ વાસનાની વચસ કરીય અને હંમેશની કૃપાથી તેને કંદાર કરીય. આ માટે ન કસ્ય છે. આપને આ લેખિત લાગે છે ?

પાપમ વિચાર : 'હું તે કોઈ અધમ લગ હું છતાં આપણા પૂજ્ય હરુન કસ્ય હું કે માણસે જન્મવને મુખાસ્થાની જન્મવ કરવી કોઈને નહિ !

પુણ્યમાત્રમા વિચાર : પૂજ્ય બધું તે આપને માટે પ્રમદન મમ્મે નહિ, કેમ ?

પાપમ કસ્ય પ્રિય પુણ્ય ! હું કસ્ય હું કે મને હંમેશ કોઈ પર્મનપુત્ર વિગ્રહ આવે પ્રત્યે સહા કરતો ન બનવાવે પણ આપણા માપિય હરુન આ પણ કસ્ય હું કે જેમ માણસો સુદી જમિ પર મરી બલ છે જેમ ને માપુ પાનાની કુદિર છેડીને સમ્રાજનાં પ્રાણીઓ સાથે હજારો મળતો રહે છે તે પણ માણસો કોઈ રિશિ

અનુભવે છે એ ગિયતિમા ભક્તાર્પની કોઈ આશા રહેતી નથી.
 રીવાં કષ્ટ થતો નથી પોતાની પ્રભાથી એ પન ગને આકર્ષે છે

અટક કદીને સત પાઠમે ફરી વાર કોણની હાથમા
 લીધી અને એક ફળથી લયેલા અભુજન વૃક્ષની અમપામની
 જમીન એકવા માલિ

એવામા ઝડી પાછાટેથી કંગોઠ અવાજ અગ્યો અને
 એક દરજ્જા થા ઠેસીને જગીયાની અંદર આંખુ ભથથી તે
 સ્તબ્ધ બન્યુ હતુ તેના પમ મૂજલા હવા તે સત પાઠ
 મની પામે આંખુ; તેલે પોતાનુ મનક મત પાઠમની
 છાતીમા ધુપની ઘીધુ

સત પાઠમે કહુ કેવા મુદર વનપાન્યો !

ત્યારબાદ સત પાઠમ પોતાની કુદિરમા આમ્વા ગયા
 હરણ પમુ તમની પાછળ ગમુ મતે ગુવારને એક પેટલો
 કાઢીને દરજ્જાને ખવડાવ્યો

પુણ્યકામ્ય કઈ વાર મુખી નિવારમન મળ્ય તેમની
 આજો પોતાના પમ પામે પટેલા પથ્થરે પર નિર દતી

ચોડીવાર બાદ તેઓ સત પાઠમની વાતો પર વિચાર
 હત્ય પીમે પીમે પાતાની કુદિર વરફ આમ્વા તમના
 ચિત્તમા અન્યથે એક ભીષણ મનમ આતી રહ્યો હતો

તમલે નિયામુ સત પાઠમની મહાદ્ધ સાચી બન્યાવ
 છે તે ફરદેશી છે તેમને મારા મહામ્વા ઓધિનમા મરેદ
 છે છતાં એકાને વાતક પિયારિયા હવાજ ફરી રેતી તે એક

પ્રભરની ઘેર નિર્દયતા જ હોખાયો. ધ્રુવર મને સુખદિ અને પ્રકાશ આપે.

આજગ ચાકતાં તેમણે પારખીએ બિછાવેલ બગ એક એક તેવરીને એમા દુખાવેલી એક ત તેવરી જ દોની એકને દરમુ કે તેણે એક જ ધુવખાં તેવરને બગની પાસે ઊડતો અને બગના દોસઓ આચથી કાપતો એવો. તેણે બે/છ પ્રમાણમા દોરા કાપ્યા કે જેમાંથી તેવરી બહાર આવી યકે

પુણ્યકાળપે આ દસ ખૂન અન્વેષણની દૃષ્ટિથી એવુ અને પાપાની રાનચાલિથી ને મહાજુલિથી તેની પાછળ રહ્યા આધ્યાત્મિક મંડળ સમણ ચપા.

તેવરીના દુખમા બેઠા હતા, જે પાપમાગમાં દુખાવેલી હતી. જણ તેવરે તે બગ કાપીને તેવરીને મુક્ત બનાવી હતી ત ફીત પાતે જણ બેઠાને પ્રમોદદેશ અને પોગના બગથી પાપમુક્ત બનાવશે.

મદ્યથેગીને વધુ કે પોગના મહાપને કુદરતે આ દસ કાત મમતિ આપી છે તેમજ ઉપરને પન્થવાદ આપ્યા. પુણ્યના પુણ્યમહત્ત્વ બલે વધુ દા બધો.

જા તેમજ ફરીવાર એવુ તો તેવરીને બગમાથી મુક્ત કરનાર તંગના પગ બગમા સપાડેલા દેખાયો. વચ્ચે ફરીવાર તે જમમા પડી ગયા.

અ આખી ગત તેમજ પ આ ફરીને જ પચાર કરી. ઉપકાવમા પુણ્યે એક આપ એવુ બેઠાની મૂર્તિ ફરીવાર

તેમની આંખે ખડી થઈ તેના મુખપદ્મ પર ક્ષુપિત વિહામની આશા નહોતી. તેણે પોતાના સ્વભાવ અનુસાર રત્નમતિ વસ્ત્રો પહેર્યાં નહોતા. તેના શરીર પર એક લાખી પટ્ટોળી ચાદર હતી અને એમાં જ તેનું મોં છુપાયું હતું એ વ્યક્તિમાંથી તેની આમુખરી બે આંખો જ માત્ર દેખાતી હતી.

આ સ્વપ્ન જોઈને પુરુષદામ્બર શોકથી વિહસ બનીને રવાના થઈ ગયા. આ પક્ષે કૈયી આદેશ છે એવો વિશ્વાસ ચિત્તમાં લાવીને તે ફરીવાર સ્વપ્ન બન્યા.

—ને તરત જ બેઠા થયા. હાથમાં લાકડી લઈને કુટિબના બારણા બહાર નીકળ્યા. બહાર નીકળીને તેમણે કુટિરનું બારણું બંધ કરી રહેને ઠોકર લગાડી આવી અને બહાર જઈને ધર્મત્રયને સ્પર્શ કરીને દ્રુપિત બનાવે.

વૈખાનસ

[૮]

આભાર્ય પુણ્યે મહાપ્રસ્થાન કર્યું જોઈ જા
કાંઈ નામના શિખરે ધાસાખ્યા અને તેને પિતૃના મહિ
મીં : ઉત્તમ આભાર્યપદ અર્પણ કર્યું

આ પછી યાત્રા એક તબક્કા બીજા કક્ષે લાગે
તેના નવી તબક્કા પ્રવાસ કર્યું બુદ્ધિ વચન અને શક્તિ
કરી પાયા કરી નિમ્ન તબક્કા મૂર્ધનથી તે મૂર્ધન
પર્વત માત્રા જ કર્યું નવીની મમીય આવી પડેલા
આકે ૧૫ ધિનિજીવે જોઈ જાયા દત્તે, અને નીચ
મનવો જાત કમન જાત અગ્નિય પદાદની વચન અને
કમન આવી જાત દત્તે

આભાર્ય પુણ્ય પછી નવીના કિનારે કિનારે આભાર્ય કર્યું
માત્ર બુદ્ધિ જાતની ૫ કોઈ જ પછી પદ જાતને ઉપરના
માત્ર ૧૫ માની જાત નિમ્ન ૫ કુદરતના અને ઉપરના
જાત ૫ પ્રમાણનાથી જાત ૫ કોઈ જાત આપુને જાત કોઈની
માત્ર નિ કર્યા ?

માત્ર ૫ જાતના ન ત્યા કોઈ કોઈનાના કાવ દત્તે

કે ન તો વન્ધપશુઓનો તેમને ઠર હતો શહેર કે ગામની વસ્તીનો અને એ જ કારણે તે શહેર કે ગામને આવરીને ચાલતા.

તેમને જાય હતો કે ક્યાંય કોઈ બાળકવૃદ્ધ તેને સલાહકારીની સમત સમતુ લેટી ન આવે! અથવા તો ક્યાંક પાણી ભસ્તી પનિકારીઓનો તેમને લેટો ન આવે - કે ? પનિકારીઓ તેમનો પરિહાસ કરે!

ચોગી માટે આ વસ્તુઓ અવસ્થાનરૂપ છે કેવલ જાણે ક્યાંય મૂલપિયમ્મ યોગીઓનાં કર્મમાં વિખ નાખી દે! યોગીઓની આવરણવાટિકાનું પુણ્ય નેટણ મુદર હોય છે તેનું જ એ કોમળ હોય છે - તે બેટલી મુખી કે સસાર-અવહારની એક લહેર પલ્લ તેને ખેંચી નાખે છે તેની મનોરમ શોભાનો વિનાશ કરે ! આ કારણોથી અચાચ પુલક નરદો અને ગામલથી દૂર રહેતા અને વિવિધ માગની અપ્રમ્ય લેતા.

તે નિર્જન વાટે ચાલતા રહ્યા. સપ્ત સમયે પક્ષીઓનો મધુર કલરવ સંભળાવા લાગતો અને પવનની મદ મદ લહેરો અવનવ લાગતી કે વરસ જ વ પાણી કાન ટેપીને બાળ પર લાવી મૂકતા, કે ાથી તેના પર પ્રભુતિ સોદમનુ બાદ કરી અમર મૂકી શકે નહિ.

એક મપ્તાદ બાદ તે એક બાળીત સ્થાન પર આવી પહોંચ્યા. તે જગ્યામાં ગયા નહી મુખન પથ્થરોની દાર વચ્ચે ઘડિની વહેતી હતી. તેના કિનારે આવતી આ ાકરીઓ

પર નાગ લોકોએ એમની ભૂતપૂજના તિવર્યોમાં મૂર્તિઓ
કેતરી હતી.

આજાર્ પુણ્ય એક ખડકમાં ચીના મુખવાળી અને
સિંહના બે ત્રણાળી એક કેતરેશ્વી મૂર્તિ ભેડે જા મૂર્તિમાં પણ
કાચના કાંડ મેલાની વચ્ચે રહ્યું હોય એમ માનીને તેમણે
હિંદુસ્થાનમાં કહ્યું વચ્ચે તેમણે મૂર્તિના કાનમાંથી એક
ચામાચીડિયાને બાંધ્યું એણે તેમણે વિશામપૂર્વક માન્યું કે
મે એક જામુરી વચ્ચે કે જે એકદમ વચોળી જા મૂર્તિમાં
અમે જમાવીને બેઠું હતું તેને કાઢી દીધું.

આજાર્ પુણ્યના મર્યાદામાં વધે જઈ તેમણે એક
પર લઈને મૂર્તિ પર ફેંક્યો. પચ્ચર વાગ્યાં જ મૂર્તિ
મુખ એણે જામ બની ગયું કે આજાર્ પુણ્યને તેના પર
જુલ હવા આવી તેમણે એ મૂર્તિને મગધીને કહેવા માંડ્યું :

હે પ્રેમ ! તું ખજાજા પ્રેમોની માફક હિંદુ પર
વિશ્વાસ લાગે અલગ એવિના નામ પર વાણી જાહેર કરીશ.

જા વાક્ય નમાવે થયું કે તે જ કહે એણે મૂર્તિમાંથી
એક અભિશિખા પ્રકટ થઈ તેની પાપણે ફરકવા લાગી
અને તેના પાપણમુખમાંથી પ્રભુના નામનો જ્વાળે જાહેર
આવ્યો-એણે આજાર્ પુણ્યના શરૂ થઈ જ પ્રતિષ્ઠિત થવા
ન હોય ? આથી આજાર્ પોતાનો જમણો કાલે જાહેર કરીને
તે મૂર્તિના આસીવાદ આપ્યા.

જા રીતે પાપણમુખમાં જાહેરની બીજી આશેપણ
કરીને આજાર્ પુણ્ય પોતાના માથે જાગળ વાજવા માંડ્યું.

મોટું અતર કાપ્યા બાદ ખીણ વધારે પડેલી જણાઈ ત્યાં તેમણે
મહેશના કોઈ ખરિયેશ પડ્યો એવા તેમા રૈવી કાચીનરીનું
છર્ન થતું હતું અને પર બ્રીના મુખવાળા મસ્તક પર
અને ગાયના શિંગડાવાળી બા મૂર્તિઓ પર તેમણે એક
લીટી ઉઢાવે રહી નાથી.

અતર વિવમ મુખી બાચાચ પુરે ચાચા કહ્યું બૂખથી
બાકુળ જનના ત્યાગે ? મને તે ખાઈ લેતા અને રાતે કોઈ
ખરિયેશના, સની ત્રિશાડીઓ અને ધોળા ઉદરોની વચ્ચે નાઈ
રહેતા કાઈના પૂછવાની સીઓ પડ્યો તેમને એવા મગની,
પડ્યો તેમને ખબર હતી કે તે સીઓ નારદીની સીઓ છે
અને તેને એ પવિત્ર મોત્ર-અમરણથી જમાવી મૂકતા.

અદ્યારમે વિવમ વચ્ચીથી પડે ફર રહેલી એક ઝૂપડી
તેમના એવામા બાવી તે ખજૂરીના પાદ્યની બનાવેલી હતી
અને તેને ખરો બાન હમાયેલા હતો.

બાચાચને ધમુ કે બાની બહર બહર કોઈ ચાપુસ ત
રહેતા હતા એ જો તેમણે એ બાચા ચિનાની ઝૂપડી પામે
જઈને બહર ધમુ તે એક ઘરો, એક ગમવાળો હા અને
સકા ધામની બનાવેલી એક ખસારી, એટલી વસ્તુઓ જો
તેમને ધમુ બહર આ કોઈ અતની કુટિર લાગે છે તે અતન
હમણા જ મને છર્ન થશે. અમે જન્ને બસસ્થાન ધમ
મોત્રોનું પવિત્ર હાથાસુ કરીશું અને રૈવ જો કોઈ પાપી
હારા એકાદ ચાટલાનો દુકો જમાવી પાને ફેરો તે અમે
આથે બેચીને લોળન કરીશું.

જામ મનમાં વિચાર કરતા કરતા તે મતને શોધવા કુટિરની પ્રવેશિણી કરવા લાગ્યા. તેમણે મા સો કામ જ્યો હતો બેઠવામાં નહીં ત્યાં કિનારે પથ્થરન વાળીને બેઠેલા એક માણસ તેમની દૃષ્ટિએ પડ્યો. તે માણસ નગ્ન હતો. તેના માથાના અને હાથોના ત્રણ મ્થેત મર્ક ગયા હતા અને તેના સરીસો વાન પાંકેલી ઈંટ કરતા પથ્થર વધુ ઘેરાવાલું હતો.

પુરુષે સાધુજીમાં પ્રવેશિત થયો હોય તેનું અસ્તિવાદન કર્યું. બન્યું. 'ભગવાન તમને શાંતિ આપે ! તમે એક દિવસ સ્વર્ગને પ્રાપ્ત કરો !'

પથ્થર પથ્થર વચ્ચે પુરુષે ક્યો ઉત્તર આપ્યો નહિ તે અમલ રહ્યો - જાણે તેણે કશું સાંભળ્યું જ નથી. પુરુષે મનનું કે તે પ્યાનમન કરી જાણી વૃદ્ધિયા બર રહિને હાથ ભેંટીને આજ મુખી ત્યાં બેઠી રહિને તેમણે કુટિરની પ્રવેશના કરી. પથ્થર પથ્થર સાધુ તે હાથ પથ્થર પ્યાનમન જ હતો. જાણી તે જાણ્યા એ જાણી શકાય પૂરી મર્ક હોય તે ભગવાનના નામ પર જાણીશો જાણ્યા.

પુરુષ સામે જોયા વિના વચ્ચે પુરુષે કહ્યું હતું તારી વાત સમજ્યો નથી. ભગવાન કેમ છે ?

જાણી પુરુષ જ સાંભળી વિચિત્ર બન્યા ને જાણ્યા અને જેના મહાપ્રવેશને જાણ ગયો, જેના નામ પર લાભો અતમાજાને બલિદાન આપ્યાં તેને જાણ બધું નથી ? જા સંભવિત કેમ લાગે ?

હા, મિત્રજી જે સંભવિત છે ભગવાનને જે મર્ક

નિર્મિત જેવું દેખે તે જા જાત પણ નિર્મિત જ છે

આત્મા પુણ્ય આ માણુકના આરા ધૈર્ય અજ્ઞાન પર
જટું નિર્મિત અને દુ ખી બન્યા તે જોવા એ આપ
જનજાનને ન બલુના હો તે તમારા આ બધા ખર્મકર્મ
નિસ્પૃહ છે તેનો કોયે અથ નથી તમે કશુંપિ અજ પ્રાપ્ત
કરી શકો છો નહિ.

૧૬ બ્રાહ્મણે કમ કર્યું અને કર્મથી પાછા હાલું
એ બને બધા છે આપણે છતીએ કે મરીએ-એ બને
વચ્ચે કોયે ભેદ નથી.

આત્મા પુણ્ય જોવા શુ.....શુ ? તમને શાન્ત
મુખની આશા નથી ? પણ પટેલા મને એ બલુવે કે આપ
વપત્તીઓની ગેમ પેલી કુતિમા તોડે નથી ?

એવું લાગે છે જ.

આપનિરજનવાથી પણ નિર્જન છે એવો જુને ?

હા, એમ લાગે છે

તમે શુ કશ્ચએનું કમલ નથી કર્યું ?

હા, એમ લાગે છે જરૂ

આપે શુ અમારના માથામાંડો ત્યાર નથી ક્યો ?

હા, એમ લાગે છે મેં એ મિથ્યા વસ્તુઓને ત્યાર
કરી દીધા છે-કે ને વસ્તુઓ પર અસારીઓ પોતાને
છપ આપે છે.

તો આપ બધી રીતે બેઠાંવચામી, ત્યાગી અને મુદ્દા-
ચરણવાળા છો; કિન્તુ મારી જેમ આપે ઈશ્વરની કાજી અને
સાચી મુખની અભિલાષાથી આ જા પારણ કયું નથી
અત્રે એ આપને કામવાન પર વિશ્વાસ નથી તો આપ
કાલ્પિક શા મારે બન્યા? આપને સ્વપ્નની અભિલાષા નથી
તો આપ મ સાચા પદાર્થોને ઉપસેત્ર કેમ નથી કરતા?

વૃદ્ધ પુરુષે અતીસ્થાપૂર્વક ઉત્તર આપ્યો મિત્ર મેં
મ સાચી ઉત્તમ વસ્તુઓને ત્યાગ કર્યો નથી, અને મને એ
વાતનો મત છે કે મેં એ લગ્નપદ પ્રદાન કર્યો છે તે સામા-
ન્ય રીતે સંતોષજનક છે; છતાં વચાર્થ તો એ છે કે અસારમાં
ઉદ્ભૂત કે નિષ્કૃષ્ટ આદ્ય કે અસાધ્ય, એવો લગ્નનો એક એવો
એ જ મિશ્રા છે કેઈ વસ્તુ બાતે મારી કે અત્યંત, સત્ય કે
અત્યંત, હાનિકર્તા કે લાભાળી, મુખવાળી કે દુઃખવાળી હોવી
નથી. આપણે વિચાર વસ્તુઓને આ બુદ્ધિથી મુક્ત કરે
છે તેવી રીતે મીઠું બોજાને વ્યાખ્યાન પ્રદાન કરે છે તેમ.

પુણ્ય વિષય તો મુ આપના મત અનુસાર મ સા-
ચા કેઈ વસ્તુ અસાધ્ય નથી? મારે કહેવું એક એ કે તો
આપ કહેતા કૃતશાની જેમ આ ક્ષિયકમાં પદાવ રહ્યા છે,
અજ્ઞાનના અપારમાં આપનું લગ્ન આપ ના કરી શક્યા છે.

મિત્ર, કૃતશાઓનો કે અજ્ઞાનીઓનો-કેઈનો પણ
રોગ ભાવો એ નિર્બંધ છે આપણી અને કૃતશાઓની વચ્ચે
શો સેર છે એ આપણે અવગત નથી. આપણને કેઈ વસ્તુનું
લેશમાન જ્ઞાન નથી.

તે આપ શુ કેઈ જાતવારીઓમાના માણુઝ છે ? આપ શુ નિજુદિ, હર્મદીન સંપ્રદાયના છે ? તે લોકો સૂર્યના પ્રકાશમા અને સૂરિના અધકારમા કેઈ બેઠ બેઠ શકતા નથી. '

હા મિત્ર, હું જોવો જ છું અને જો જ માન્યતામા શાંતિ મળે છે તમે સહે પછી અને હમી કાલે. કંટાળીક વખત એક જ વસ્તુ સિન્ન સિન્ન અવસ્થાઓમા સિન્ન સિન્ન રૂપ ધારણ કરે છે આ વિશાળ મિનારઓ તરફ ભુવે. પ્રમાણના પીગા પ્રકાશમા તે કેમુરની હમલીઓ લેવા લાગે છે સૂર્યા ચમકે મૂલને પ્રકાશ બીજા જાડુ રહે છે અને તે વખતે જો જ મિનારઓ કાઠી કાઠી ત્રિમૂલઓ લેવા દેખાવ છે. આ લેમાથી જોમનુ આચુ સ્વરૂપ કયુ તે કાણ કહી શકે ? ચાકગ તરફ જુઓ ! દોષકિયાર તે પોતાની વલગિયાથી કુદાને પણ શરમાવે છે તો, જો જ ચાકળોની સક્રિયા કેઈકયાર અધકારને પણ મહાન કરે છે જોના આચા સ્વરૂપને કાણ જોગખી શકો ? મૂલ અને લ્યોનિર્મલ દેખાવ છે પગતુ તેના વાવને હું ભાગી શક્યા નથી હું જન્મિને યુગતો એક શકુ છું પણ તે સાધી યુગને છે તે હું ભણ્યા નથી અને મિત્ર ! તુ મારી બાધ થિવા કરે છે. મારુ કેઈ માન કરે કે મારી કેઈ નિદા કરે તેની પણ મને કંઈ પડી નથી.

આચાર્ય પુરપે પુનઃ શકા કરી આરુ બીજા એક વાત જણાવે. આપ આ નિર્જન વનમા મગ્ધુ તો ખાધુ ન મગ્ધુ તો ન ખાઈને શા માટે દુખન ઝુલવો છે ? આ કદ તમે આ મારે બોલવો છો ? આજની જેમ હું પણ એકાવચાસ સેતું છું અને દરિયોનું રમન કરુ છું પણ

જા બધુ હું કપિરને પ્રસન્ન કરવા અને શાશ્વત મુખની પ્રાપ્તિ માટે કરું છું પરલોકના મુખ માટે જા દોષમય કામ વેદનું એ જીવિસંજત છે તેનાથી વિપરીત રીતે દેહ-દમન કરવું, તપ કરવું, જાકરમાં મત આપવા જે બધું મૂર્ખાઈ જ છે અને એ જાદા ન હોય, જાગ્યાર પુણ્ય શોભા ને જાકાશ વાદ જાજલિ સ્થિત હીન જાને બિજા,

હે કપિર જા વચનો માટે મને હમા જાપરો—એ મને એ સત્ય પર વિશ્વાસ ન હોય કે સત્ય કપિરે મહાપિજોની જાપવાળી દાસ, તેના જાવવાયેના જાપરવું દાસ, તેની પ્રમંસ દાસ દાસ અને મહાન પુરુષોના જલિદાને દાસ જાપ લુને શીખવું ॥ જામાની મુક્તિ માટે દેહદમન જાપરવું છે, જા સત્ય વિમે હું તમારી પેઠે જામાની રજો હોવલે વસ્ત જ હું સ સારીજોની જેમ મુખસોજ સોજવત અને વિલાસની દેવીન કદવ કે જાવ જાવ, વારી ખાલીમાંથી ટપાવ્યા મધુનિદુજો મને કીલવા હે! માસ જુલા હોયે પર વાણ મસ્ત મસલ વડવરાથી હે! વારુ સોઈ ને વારી મુખસને મને હાવો દેવ હે! જાગ્યાર શોભા વેગથી બિજાવ્યા જોમને પરસેવો વળ્યો હતો મોટી વારે જામજ વલાવું

જ્યારે તમે કેટલા મૂર્ખ છો? કયા જ લાભ વિના જા વધી વસ્તુજોનો ત્યાગ કરો? કેઈ લાભની જાકાંવા વિના તમ જા બધુ કદ વધવો છો! તમે જમાસ જેવા વપસ્તીજોને સમજ્યા વિના જમાસુ જોતું જાનુકરવું કરો છો. ચિત્ર દાસની નકલ કરીને જીવન રજોને જોતનવાર વનર પોતાની જાવને ચિત્રકાર માને, તેના જેવી તમારી રિચિ

૭ બાલો આનો તમારી પાસે ચો બચાવ છે ?

૧૫૫ આપ્પાઈના લાંબા ભાવણનો કેઈ બચાવ ન આપ્યો. આ ભાવણથી કેઈ ખોટું લાગ્યું હોય તેમ પણ ન જણાયું બદલે એ વૃદ્ધ ગુણમિત્તલથી આપ્પાઈની સામે બેઈ રહ્યો.

આપ્પાઈ પુરુષનો ઉદ્દેશ આ વૃદ્ધ પુરુષને કંઈકનો બહાવ બનાવવાનો હતો, એટલે થોડીવારમા તેમનો ક્રોધ યાની ગયો તે નમ્રભાવે બોલવા લાગ્યા મિત્રવચ માટે પછી-ત્યાહ મને હા બહાર લઈ ગયો હોય તો મને માફ કરો. કંઈકસાક્ષીએ કહ્યું હું કે હું આપને નહિ, આપની ક્ષતિએને પિછાડે હું આપને આવા બંધાઈમા સજાતા બેઈને મને જૂન હૃદયવેદના થાય છે અને આપના ઉદ્દારની ચિંતા મારા હૃદયેમમા વ્યાપ્ત બને છે આપ મારા પ્રશ્નોના બચાવ આપો હું તમારી ભૂલો બતાવવા જૂન ઉત્સુક છું

૧૫૬ શાંતિથી કહ્યું

મારે માટે બોલવું કે મોન સજવું બન્ને સરખું છે તું પૂછે છે ત્યારે સાંભળે કમા કારણોથી મેં આ સાત્ત્વિક ભક્તિ મેલવું કયું તે હું જાણું છું મને લાગેમા જિજ્ઞાસા નથી એટલે તારા કારણો નિશે હું તને પૂછીશ નહિ. મને તારી વેદના કે શાંતિ સાથે કરી જ નિમ્મલ નથી તું મને શું સમજે છે તેની પણ મને પરવા નથી. મને કોઈ તરફ પ્રેમ નથી કે ધુણા પણ નથી. બુદ્ધિમાન પુરોએ કોઈ પણ પ્રતિ મમલ કે દ્રેષ સજવા બેઈએ નહિ પણ તારી જિજ્ઞાસા બેઈને ઉત્તર આપવો તે મારું કર્તવ્ય છે

હાથે જાટણ કરી આગળ યોડવું શરૂ કરું

સાંભળ, માડુ બનું નામ જોન છે માસ માતાપિતા
પત્નિક યોદ્ધાજન હતા. અમારે ત્યાં વહાણવટાનો મોટો પક્ષ
હતો. માત્ર પિતા મહાન સિકદસ્તી જેમ યનુર જને
કારકુશલ હતા પણ તેઓ જોના લેટલા લોભી નહોતા.

મારે એ ભાઈ હતા. એક મારાથી નાનો, એક
મારાથી મોટો. તેઓ પણ વહાણોનો જ વેપાર કરતા હતા.
મને વિદ્યોનો શોખ હતો. મારા મોટાભાઈને એક પત્નિક
સુવતી મારે લગ્ન કરવા હતાં. માસ પિતાએ જોમા અવશેષ
નાખ્યો, ડેથી તે અત્થિક મગજનો ધર્મ ગયો. તે દરમિયાન
મારા નાનોભાઈ તે સુવતી મારે કહુવિત સુગંધ જાપી બેઠો.

પણ તે સુવતી જા જન્ને જણમાંથી ડેઈને પણ
ચાહતી નહોતી. તેને એક ગરૈયા મારે પ્રેમ હતો. એક
દિવસ જા લોક જુલી ગયો.

જન્ને જાપ્રજોએ મળીને તે ગરૈયાને મારી નાખ્યો.
પેલી સુવતી ચોકથી અભ્યવસ્થિત ચિત્તવાળી જની ગર્હ જા
ગણે અભાગી લોકો જુલિને જામનાની વેરી પર ચઢાવીને,
શહેરની નહીંજોમા ફરવા લાગ્યા, નાન, મોટા વાળવાળા,
મોટેથી ફુલાર જોડાવતા, ફૂલસની ડેમ જાટવા લાગ્યા.
એકતાળા જોમની પર પધ્ધથે ફેકતાં અને જોમની પાછળ
ફૂલો દોડવતા. જન્ને તેઓ મૃત્યુ પામ્યા.

માસ પિતાએ જોમને કબરમાં લૂનાચ્યા. ત્યારબાદ
માત્ર પિતાને પણ એક શેઝ થયો. શેઝને લીધે જોમનાથી

જન્ન કે જળ હઈ શક્તા નહોતા હોના તમામ બજારોનું
જનાજ ખરીદી શકે ખોટલી લક્ષ્મી હોવા છતાં આ રીતે
જૂજથી અને દુ ખથી પીગઈને તે મરણ પામ્યા

આખરે હું અલગઠ ધનનો ચારસદાર બન્યો. મ પતિનો
હપચોજ દેશાટન કરવામા કરવો એવો મે વિચાર કર્યો.
અનેક દેશોની યાત્રાઓ પણ મે કરી એમા મે હંમેશા
સુખી માણસની શોધ કરી, સાચા જ્ઞાનીને શોધવા તત-દક્ષાએ
એક ક્યો પણ અસોમ મને એક પણ માણસ એવો ન
મળ્યો કે જે સાચો સુખી કે ખરો જ્ઞાની હોય.

હું આશ્ચર્યમા જયો મે દેશનનો અભ્યાસ કર્યો,
પણ ધર્મમાં અજ લાખી-ધર્મીમા જે અજ પહોળી તેમની
હલીલી સામળી સાંજળીને મારી બુદ્ધિ બલે બહેર
મારી ખર્ષ કરતો કરતો હું આ બાસ્તવ દેશમા આવી પહોચ્યો.
ત્યા નવીનિદારે મને એક દિગ્ગજ પુરુષનો સોંપે ઘરો. તે એક
જગા પર ત્રીસ વર્ષથી પાષાળમૂર્તિની જેમ પધાસન વાળીને
બેઠો હતો. તેના શરીરે લવાઓ બઢી ગઈ હતી અને તેની
મોટી જટામા પખીઓએ માળા બાંધ્યા હતા તેા પણ એ
હવતો હતો તે ભેદને મને માણ મે જાઈઓ જાણી,
મવથો અને પિતાલ ચાદ આગ્યા.

એ વખતે મને ઘણું કે આ માણસ જ્ઞાની જણાય છે
મારા મનમા મહાશ્યા દુ ખના તણુ કાણુ છે જે વચ્ચુ ન
મળે તેની તેઓ અભિલાષા સેવે છે અથવા તેા બેને પ્રાપ્ત
કરવામાં તેને જોવાની બીતિ બોતા હોય છે અથવા તેા
જેને પાતે અનિદ્ર માનવા હોય તેને જ તેઓ સહન કરી

તે છે આપણે એ બધા વિચારોને ચિત્તમાંથી બહાર કાઢી નાખીએ તો બધું જ દુષ્ણ આપોઆપ શાવત થઈ જશે. આથી મેં નિર્ણય કર્યો છે આજથી દેઈ પક્ષ વસ્તુની આકાંક્ષા તુ તાખીશ નહિ. સંસારના એટ પદાઓના પરિવ્રજ કરી સ્થિતિ અને આ મહાન ભારતીય યોગીની લેખ મોઝ પાસે કરીશ અને નિર્મિત સ્થિતિ આ થઈ મારી કથા.

આજાર પુણ્યે આ બધું પાનથી સાંસજી અને શિષ્યા : મહાશય, હું કમ્પ્લેટ કરું છું કે આપનું કમન વિષે કુલ ભરેલું નથી. સંસારની ખનસ પત્તિને તુલ્ય સમજાઈ એ જુદામાનોનું લક્ષણ છે પરંતુ જનવ સુખની ઉપેક્ષા કરી એ એક નાશની છે એથી તો ઉપરનો કોપ વસેલજી એવું કહી મને તમારું અજ્ઞાન એકને જૂલ દુઃખ થાય છે. હું તમને સત્ત્વનો ઉપદેશ કરીશ એથી તમને ઉપરના અનિત્ય વિશે વિશ્વાસ આવે અને તમે એના આકાંક્ષાથી દિશુની લેખ તેની આકાંક્ષાનું પાકન કરો.

વૃષ્ટિ તેમને વચ્ચે જટકાવીને જ કહ્યું : ના ના, માસ ધિર ખર તારા ખર્ચસિદ્ધાતોનો બોલ ન નાખતો : અને એવું જુલાયામાં પક્ષ ન રહેતો કે તુ મને તારા વિચારોને જાણે કુલ બનાવી સહીશ. આ તર્કનિત્ય મિથ્યા છે. દેઈ મત જ ન સખવે, એ મારો મત છે. દેઈ સંગ્રહમાં ન હોઈ એ જ મારો સંગ્રહ છે અને દેઈ દુષ્ણ નથી, ત્વે કે મન દેઈ જાતુની મમતા નથી. તુ તારે રસ્તે જા, મને મારી આ ઉદાસીન વૃત્તિમાંથી બહાર કાઢવાની બરખ મેળા.

ન કરે। મેં બહુ કપોટા સહન કર્યા છે આ દયા મને હવે
જગતના સ્થાનની જેમ મુખમાં લાગે છે.

પુખ્તને માનવમનનું પૂરું જ્ઞાન હતું તે મમલ મધ્ય
કે આ માણસ નાગ્નિક છે એના પર ઉપરની હલ કુપા
દિદિ થઈ નથી અને તેના આત્માના ઉદ્ધારનો સમય પણ
હલ વચ્ચે દૂર લાગે છે તેમજે આ વૃદ્ધના મનનું ખલન
કરવાનું છોડી દીધું તેમને થયું કે એથી પાતાની ઉદ્ધારક
શક્તિ કાઢકે બની બચે.

પછી ચાર વિધર્મીઓ આથે આસ્થા કરવામાં એવું બને
છે કે / સાધન એનો ઉદ્ધાર કરી શકતું હોય, તેજ સાધન તેના
પાપકર્મમાં નિમિત્ત પણ બને છે આથી સદૃશ્યનના સાધન-
વાળાએ એવું સાધન વાપરવા પહેલા પૂર્વ વિચાર કરવો જોઈએ.

આશ્ચર્યે વૃદ્ધ તપસ્વી વૈષ્ણવસને નમસ્કાર કર્યા અને
ત્યાજ્યાઃ એક ઉદિ નિશ્ચય નાળી તેમજે શત્રિના અપેક્ષામાં
પાતાનું પ્રયાણ આગળ વધાર્યું.

બી ? કિંચિત્ પ્રભાતે તેમજે નદીના કાંઠા પર જગત્વરેને
એક પત્ર પર લેલેલા એકા તેમની પીઠી અને મુદ્ધાની
બસનેનું પ્રતિબિંબ જળમાં પડ્યું હતું લીલી શેવાગની
મુદ્ધર મખમલ બિહાન લાગે મુખી પરકાઈ દલી.

સ્વચ્છ અકાશમાં મારમ પક્ષીઓનું યેતુ ત્રિકાળમારે
લેડી રહ્યું હતું ગાડીએમાં છુપાયેલ જમણાએનો અવાજ
સમજાતા હતા, નજર પડેલે ત્યામુખી નદીના બૂરા જળ
દક્ષિણે મારી રહ્યા હતા.

એવે ત શકવાળી નોખાએ હવામા તરતી ચઢતી એની પોં
મસ્તી હતી. કિનારા પર ઠેરઠેર મુદર બવનેા શોખી રહ્યાં હતાં.

કિનારા પર પુખ્તમનું જામખાન હવાયુ હતું અને
હવા તથા ફોનાં વૃક્ષોથી હાથેલા બેટોમાંથી પખીઓ બહાર
આવતા હતાં. તેમનેા કલરવ વનમા ઉડવામનું વાવાવરણ
સર્જતા હતા.

ઘાંઘી જાલુએ છેક સળવૂંઘિ વીધી આવેલા લીલાછમ
બેતરેા અને વનસલિની અનુપમ શોભા જાઓને મુગ્ધ
બનાવતી હતી. પાછી ગયેલા ધડના બેતરેા પર મૂર્ખનાં
કિત્તેા છમકતા હતાં અને જમીન પર જઈને મુગ્ધિત
પવનલહરીઓ જાવી રહી હતી.

જા પ્રતિસોદર્શ બેઠને પુરુષક્રમણે પૂટણસેર કુદીને
પ્રાર્થના કરી,

હં ભગવન્ ! મારી જાગ્ર સદ્ગત થઈ તને ધન્યવાદ
હા ! જ્ઞાનિધિ, જેમ ત જા જાલુના વૃક્ષ પર વાજાળી
જ્યાં કરી છે ત જ રીને જિલા કે જેને તે પ્રેમથી સહી
છે તેના પર રૂપા વરમાવજે મારી હારિકે ઉપ્પજ છે કે તે
વારી પ્રેમમય મુરલાથી બેઠ નવનિર્મિત પુષ્પની જેમ
આપણા નવનિર્મિત પવિત્ર લીલને પોતાના ઘરા અને દિલિથી
મુગ્ધનિત બનાવ.

જગી તે કોઈ પુષ્પાથી મુગ્ધભિન વૃક્ષ બધવા મનેહર
પીછાગા પહીંને બેવા તો તત્ત જ તેમને બેઠાની સ્મૃતિ
ઈ જાવતી. જાલુજાગની મુદરવામા અને સ્વસ્થની મુદરવામાં

તેઓ મહાનર્તકી બેલાની રૂપરશ્મિમાં ભેઈ રહ્યા

નદીનો ફળદ્રુપ વિસ્તાર ખસાર કરીને તે, આખરે
પાટણીપુત્રમાં ખાવી પહોંચ્યા.

નગરના ઘાંતીની સાથે આપ્પાસ પુલકને અનેક શ્રમ
રહ્યો ઉભરાઈ ગયો. એ સરસરહ્યો બધા સારા જ હતા
એમ નહોતું, કેટલાક મનને પ્રબળનારા પણ હતાં.

એક વખત એવો પણ હતો કે મનના નિરકુશ અધને
એમણે જાહી જ બેલગામ રોકવા હીપા હતો. મહા, મેહ
માથા, મત્સર-આ બધા મેદાનોમાં એ વૃત્તી વ્યથે હતો
પણ મુખની વાત એ હતી કે એ મનદ્રષ્ટી અધને હજામ
પણ જાહી જ જાડી હતી.

પાટલીપુત્રમા

[૩]

સૂર્યોદય થયેને એક કલાક થયે હતો. બાબાશ પુત્રને એક પહાડી શિખર પરથી વિશાળ પાટલીપુત્ર નગરને બેઠું તેની યોનેરૂપે મહેલી બાટારીઓ સૂર્યપ્રકાશમાં વગમતી રહી હતી.

તે ઊભા રહ્યા અને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા.

જા મારી જ મજૂમિ ! જ્યાં મેં જન્મ લીધો જ્યાં મારા જીવનનાં છાંયડાં રાસ્યાં થયેલાં જ્યાં વિષમય વાતુને મને સ્પર્શ થયેલો જ્યાં વિનાશકારી મહાકળમાં મેં જગત્કાર કર્યો તેણે મારું જીવન કમુ—એની વાતો બોલ્યાં મેં મમયુક્ત નીતો સાંભળ્યા.

બાબાશ વગી થોભ્યા. સમસ્તનાં કાલ—જળ એમની મનોમજૂમિમાં જૂળ વહવાથી વહેવા લાગ્યાં હતાં.

સમસ્ત—જળ બાગળ વધ્યા. માધાસ્તુ લોકસંક્રિએ જા કેનું મોહામય શહેર છે ! કેનું ગૌરવમય છે ! જન્મજૂમિ ! તારો બાગડ તને પુત્રની જેમ સ માને તે સ્વાભાવિક છે પરંતુ એમની પ્રકૃતિ જનુમાર હું તારી જાવહેરના કડુ છે. નિંદ્રુ સ મોગી બાદર રૂપેને તુષ્ક લેખ છે. મેં તારામાંથી

મારા હૃદયને હૃદયની લીધું છે. હું તારી બધા કરું છું હું તારી સ પત્તિને, તારી વિદ્યાને, તારા શાસ્ત્રોને, તારા સુખવિદ્યાઓને તારી શોધાને ધણિત સમગ્ર હું તું પિયાઓનું કીડસ્થળ છે ! તને પિત્તર હો ! અર્ધપૂર્ણરીઓની અપવિત્ર શબ્દા, નાસ્તિક કૈનુ વિત ધક્કેત્ર તું છે તને પિત્તર છે ! હે પ્રભુ પિતા ! તું તારા પવિત્ર અરજોથી આ અશુદ્ધ વાયુને શુદ્ધ કર કે જેમાં હવે હું આસ લેવાનો છું તું મારું રક્ષણ કર જેથી અહીંના વિષમય ક્રિયાશ્રુઓ મારા પવિત્ર આત્માને જાણ કરે નહિ !

આ રીતે પોતાના વિચારદ્વારાનું ઉપશમન કરતા આચાર્ય નમસ્કા બધા મુખ્યદ્વારમાં ઘડીને યજ્ઞરમાં પ્રવેશ્યા. આ દ્વાર એક પથ્થરના સુદર મઠપ જેવું હતું તેની ઊંચી કમાનોની છાયામાં બેસીને કંઈક દરિદ્ર બિહુક પ્રવાસીઓ હાથ લાંબા કરી બીજા માગી રહ્યા હતા.

હસ્તાબ્દમાં ગોઠવિયાલોર બેઠેલી એક વૃદ્ધાએ આચાર્યની ચરણસ્પર્શ લીધી અને તે યાત્રી

એ પ્રભુના બાપ ! મને આશીર્વાદ આપે કે ઈશ્વર મારા પર દયા વરસાવે ! આ લોકની બહાર મેં ઘણું કંઈ સહન કર્યું પરંતુ આ સુખ માટે મેં ઘણું દેહદમન વેઠ્યું તમે ઈશ્વરના બાપ છો. ઈશ્વરે તમને જીવોના કલ્યાણ માટે અહીં મોકલ્યા છે આથી તમારી ચરણસ્પર્શ સુવર્ણસ્પર્શ કરતાં પણ વિશેષ છે !

આચાર્યે હાથ લાંબા કર્યો અને તે વૃદ્ધાને આશીર્વાદ

આપણા આચાર્યે આ પત્રી ઘોઘાં હમ આગળ લખ્યાં કે કેટલાક ભાગ્યેનું યોગ્ય તેમને ફરી વળ્યું જાળોડ તળીઓ પડવા માંડ્યા અને ઘોઘાં લાગ્યા.

અરે, આપણા નગરમાં આ વિદ્યુત્ત આપ્યો. આ વિદ્યુત્તની હવેલર વિશાળ કાચા તો વરા બુલ્યો. (અરે! કાળ કસ્યા પક્ષ બેનો વર્ણ મ્હામ છે. હા આપ્યો રે! બકરા જેવી બેની ઘડી લાંબી છે મૂત હાથે છે મૂત! અલો, બે હાકને કાંકરા મારીને ગામમાંથી તરડી મૂકીએ.

ભાગ્યે હો હો કસ્યાં પાછળ પડ્યાં. આચાર્યની પીઠ પર અચારણવાર કાંકરા પડવા લાગ્યા, પરંતુ આચાર્ય માર કોટલુ જ ઘોઘાં. હે ઉધર! તું આ અનુપ ભાગ્યેને મ મતિ આપ! તેઓને જિવારાઓને ખજા તથી કે તેઓ મુ ફરી રહ્યા છે.

ત આગળ ચાલ્યા ને વગી વિચારવા લાગ્યા

ચેલી વૃદ્ધ શીએ માકુ કેવું સન્માન કર્યું? અને આ જાળોકોએ માકુ કેવું અપમાન કર્યું? આમ બેક જ વસ્તુ જામમાં પડેલા પ્રાણીઓને સિન્ન સિન્નરૂપે દેખાય છે. આ બેક નિહાની મે જાણુ છે કળૂક કરવું પત્રી કે પેટો વૃદ્ધ વખતસ નાસ્તિક દોષા હજા તે આવ નિર્જુદિ ન હતો. તે જ્ઞાનચક્ષુએ અપ હતો છતાં આ લોકે કસ્યા તો વધારે સ્ત્રી હતો. ત જ્ઞાનચક્ષુએ અપપુરુષ કોટલુ તે જાણતો હતો કે પાત પ્રકાશથી વચિત છે તેનાં વચનો આ દુસ-શ્રીઓ કસ્યા ક્યાંયે ઉત્તમ ઢગાં નવારે આ લોકે

તો બીજા અપહાર વચ્ચે રહ્યા છતાં જૂઓ મારે છે કે જામે
સૂર્યને બેઠાં બેઠાં હીએ. તેમને ખબર નથી કે સ આરમા સથળ
મુજબજા અને રેતીના વાવડાં બેસુ મિથ્યા ॥ માત્ર ઉપર
જ બેઠે સ્થાવી વત્ત છે !

તે માટે કલાઓ ભરતા શહેરમા આગળ ચાલવા લાગ્યા.
હવે વર્ષે તે આ શહેરમાં આવ્યા હતા, છતાં બેઠેબેઠે
પથારને બાંધે તે પિછાનતા હતા ! જામે પ્રત્યેક પથાર તેમને
તેમના દુષ્ટત્વોની માફ આપતો હતો. આથી તેમણે સહ પર
પાતાના પત્ર પછાડવા માંડ્યા અને જ્યારે પત્રમાંથી લેહી
નીકળુ ત્યારે તેમણે બેઠે પ્રકરના આનંદનો અનુભવ કર્યો.

સહની બાને બાબુએ કાચી કાચી હવેલીઓ બુધી
રહી હતી. તેમાંથી મનને મુગ્ધ બનાવે બેવી માફ સુખ
આવી રહી હતી. બદામ અને અંબાના વૃક્ષોની ટોચ
જાણીએ અને કર્ણના સુધી પહોંચી હતી—જાણે તેઓ
બાળકોની જેમ જનેતાના અકા ખેલી રહ્યા હોય !

જાણે ઉમારતોના બાળપુત્રા દાશમાંથી સ ગેમરમરના
બોમલાઓમા રાખેલી મિત્તાની કાતલાતની કલામક સુદર
મૂર્તિઓ હાથોપર થતી હતી. મનોહર ને સ્વચ્છ હોજનાં
જળ સુમધિત વૃક્ષોનેની છાયામા હલકારા લઈ રહ્યા
હતા. જગાથ શાંતિ પ્રસરી રહી હતી, કોલાહલનું નામ
નિશાન પણ નહોતું હા, કવચિત વીણાનો મધુર નાદ
દાશમાંથી આવતો હતો.

આચાર્ય પુષ્પ બેઠે જવનના દાર પર બેઠકા તેના

સુદર સ્વયે જૂજ મનોહર હવા. દીવાલો પર રેરાના
 સર્વશ્રેષ્ઠ ઋષિઓની ચિત્રાકૃતિઓ શોભી રહી હતી. બાથાથે
 તે બધી મૂર્તિઓને બોળાળી હરવાબ્દ પર બોલે લોનાની
 જાલર હતી, અને તેને વગાળ્યા બોલે ઢાંડી સખી હતી.
 બાથાથે તેના વડે હરવાબ્દે જાળાઓ.

વસ્ત્ર જ બોલે ઘાસ બાંધ્યો અને હરવાબ્દે બોલ્યો. ઠાઠ
 સાધુને હરવાબ્દ પર કોસેલો બોલેને તે બાલવા લાગ્યો.

રે સાધુડા ! બહોંશી દૂર થા ઠાઠ બીલુ ઘર સોજ.
 બહોં તો ઘાનને બાલે હયા મળી.

બાથાથે હરલ બાવે મહુ રે ઘાસ ! હું બિલા
 માત્રવા બહોં બાંધ્યો નથી. તું વાસ માલિક ખસે મને
 હાલિય, બેન્ટી જ મારી ઇચ્છા છે !

ઘાસ બાંધી વધારે કુત્તેસે વધે અને બેઠ્યો : મારા
 માલિક વાસ બેવા રાજાને મુલાકાત બાજવા નથી.

બાથાથે શાવિ જાગુવણ સખીને મહુ હે વત્સ, હું જે
 મહુ છે તે તું કર ! વારા માલિકને મહે મેં હું મળવા માગુ છે.

ઘાસે કોપના બાવડામા બાંધીને મહુ : બરે થાલ્યો
 બા બામડે મહુનિા !

ઘાસે પોતાની લાકડી બેંચી ફરીને બાથાથે પુરવા
 મુખ પર મારી પચુ સાધુએ સહેજ પચુ ઉત્તેજિત થયા
 નિના, જે લાકડીના પ્રહારને શાંતતાવે સહન કરી લીધા.
 અને ફરીવાર તેણે ઘાસને પ્રિમલાવે મહુ વત્સ, મારી
 મુખનાનો સ્વીકાર કર !

ચક્રિત થઈને હાથ મનોમન જોઈએ. આ દોષ પવિત્ર
આત્મા હાથે છે તે માગ્યી પણ ધરતો નથી, તિરસ્કારથી
દુઃખી થતો નથી, અપમાનથી શુભે થતો નથી.

વસ્તુ જ તે જોના માલિક પાસે ગયે અને આ આધુની
ચાલના બળાવી.

તેના માલિક નિખિલ હમણા જ આનાગારમાથી
બહાર આવ્યો હતો. મુઠ્ઠા અપનમન યુવતીએ તેના શરીર
પર મુગ્ધાવિત તેલનું ઝૂંધી ઝૂંધીને મર્દન કરી રહી હતી.
નિખિલ ભવ્યપથાન મુગ્ધાન હતો. તેના મોં પર અપૂર્વ
પ્રસન્નતા હતી.

આચાર્યને જોતા જ તે ઊભો થયો અને હાથ પ્રસારી
આમન થઈને જોઈએ. આવ, આવ, આશ પ્રિય મિત્ર!
પ્રિય બધુ! આશ જાગણનું પરમ મિત્ર, આવ, આવ!
હું તને જોગથી ગયો છું પણ જાણ્યો તારી સુસ્ત આવ
પર્યટન મર્દ છે. માન્યુ જેવી હાથવાને બહારે એ માનવેતર
જેવી હાથે છે! આવ મને જોડે નિખિલ આમન થયે
ને આચાર્ય પાસે સરવા જોઈએ.

તને એ દિવસે ઘાટ જ હતો. આપણે સાથે બેસીને
આકાશ, બહાર અને ઇશાનને અભ્યાસ કરવા હતા.
તે મુમયે તું ઉઠ અને ઉઠ પ્રતિને આત્મા હતો પણ
સાથે પૂર્વ સત્યવાદી. એક થયી મીઠાથી તને સતોષ થને,
પણ તારી હાનરીકથાને કોઈ અવધ નહોતી તું વાસ

હજનની જેમ ધનની પણ જમ્યા કરતો નહોતો. તુ જાણી હતો-જલ્લે જો બુદ્ધિની કુસામતાનું જોડ લક્ષણ જ મરુડ મેડજો. તારા હજનની વિચિત્રતા મને પૂજ પ્રિય હતી. આજ રૂઝ નવે જાણ તારાં રૂઝાંન જ્યાં ।

નિખિલ આગળ વધ્યો ને આચાર્ય પુસ્તકને ફેટ્યો, ને જળી જોડ્યો, મિત્ર! હું તારુ હારિં સ્વાગત કરુ છે અત્યલ્પહજનનો ત્યાગ કરીને અને ધર્મની તારી વિચિત્ર માન્યતાઓ ઓળીને ફરીવાર તુ તારા મૂળ સ્થાન પર આવી ગયો, તેથી હું પૂજ ચાલુ રાખો છું હું જ્યાં રિવસનું સમસ્ત આરમ્ભા જોકે રવેત સ્તંભ પર ઠેવસવી રાખીશ.

નિખિલે આ પછી પોતાની જે યુદ્ધ પરિસ્થિતિઓને કહ્યું : માત્ર પરમચિત્રતા હાથ, પગ અને હાથી સ્વચ્છ રૂઝા અને તેની રેઠ પર સુમધિત પદાર્થો હજાયો.

જાને પરિસ્થિતિઓ મીઠું મીઠું હસી અને તસ્ત જ જોકે કાપમા, મુજ પી પદાર્થોના શીથિલ અને રૂપલુ હાથી. જલ્લે અત્યલ્પ તેઓને કઠોર વચનોથી પોતાની પાસે આજસની મન્ય કરી, પોતાની નજર જમીન પર ફાળી દીધી અને કહ્યું : રે નમતતા ! દૂર સ્થે જોકે ચોગીથી । હજનનું જેર છે તમે હું તમારો ઉદ્ધાર કરીશ.

ત્યાર જાત નિખિલે આચાર્ય પુસ્તક માટે બાંધીવડિયા, યુદ્ધ આસન અને જાનેકવિધ ફોજન તથા ઉત્તમ મલ હાથીને તેની સામે મુજ્યા; પણ આચાર્યે ધન્યપૂરક તે અવ વસ્તુઓને પોતાનાથી દૂર હાથી દીધી અને કહેવા લાગ્યા

નિખિલ । મે મલમની પથ છેલ્લો નથી નેને
તુ ખમની નિધિત માન્યતા કહીને હસી કાઢે છે એ તે
સત્યનો આત્મા ને જ્ઞાનનો પ્રાણ છે આદિમા માત્ર શબ્દ
હતો અને શબ્દની સાથે ઉપર હતો અને શબ્દ જ ઉપર
હતો તે હવનનો કોત છે અને એ હવન માનવજાતિનો
પ્રકાશ છે ।

નિખિલે જવાબ આપ્યો, પ્રિય પુત્ર । તુ મુ જોમ
માને છે કે તારા અવદીન શબ્દોના ચકાસી હું ચકિત
કર્ષી જઈશ ? તને મુ ખબર નથી કે હું પદ્ય શેરોલલો
વલ્લભની છુ તારા જ્ઞાનના ચીંચરાઓથી હું મુ ખુશ કર્ષી
જઈશ જોમ તુ માને છે ? મહાન ક્ષિત્તિથી મારા મનને
શાંતિ ન મળી તે મુ તુ આ ની સકવાને છે ? સુપિલોએ પ્રભો
પેલ મિદાતો એ માત્ર કષ્ટિત્વશાલો નેવા છે તે વાંચવાથી
સરળ હૃદયના માણસો એક પ્રકારનું મનોરંજન અને એક
આવી આનંદન મેળવે છે પદ્ય એ મનોરંજન કે આનંદન
માત્ર જ ન હોય છે કષ્ટિત્વ-કષ્ટાઓમા એથી વિશેષ બીજું
હોય પદ્ય મુ ?

ત્યાર બાદ તે આનંદ પુત્રને હાથ પકડીને એક
ખડની ખડર લઈ ગયો, ત્યાં હજારો લોખંડોને ચૂબળાં
વાળીને પેટીઓમા સજવામા આવ્યા હતા.

નિખિલ બોલ્યો આ મારું પુસ્તકલક્ષ્ય છે જનને
એક વાત જિનન જિનન રીતે મમજાવવા જે કઈ લખાયું
હય તેને આ સજ્જ છે સનાતના સર્વશ્રેષ્ઠ મત્તાપીથો

પાસે જાતુલ ખનભ દાર દોવા છતાં જાટલો જ્ઞાનભ દાર નહિ દોષ । પણ જાણોસ । આ જાણા ભ દારનો મે તાર મેળવ્યો છે ને તારવ્યુ છે કે જોકે થોડી માનસના સ્વપ્ન અને આશ્વાસન વિના જામા બીનુ કશુ જ નથી ।

નિખિલે વાત કરવા કરવા પરલે પુણ્યને હાથીકાતની સુદર પુરથી પર લેખાઓ અને પોતે પણ પાસે બેસી જાણાર્થે પુણ્યે પેલાં પુસ્તકો તરફ જોકે બ્યાનિમ્મલ હિંદરી અને કહ્યું આ બધાં પુસ્તકો જાણિયાં પપરાવવા ચેત્ત છે.

નિખિલ બ્રાહ્મો : ના, પ્રિય મિત્ર ! બેથી તે થાર જનમ થાય, કશુ કે થોડી પુરુષોના સ્વપ્ન પણ કેલ્કિવાર બહુ મનોરંજક દોષ છે આપણે જો આ કાપનાઓ અને સ્વપ્નોને મિટાવી કર્મને તે મ સાર શુક અને નીરસ બની જાય અને આપણે બધા વિચારની શિશિલતાની બર્તમા કર્મ પડીએ.

પુણ્ય બ્રાહ્મ્યા આ બધી વાતો અને સિદ્ધિ મિથ્યા છે સત્વરૂપ પરમેશ્વરે જાણીકે જાવવારકર્મ દ્વાસ પોતાનું રૂપ પ્રગટ કર્યું અને આપણી રચ્યે સ્ત્રીને આપણે દેહાર ક્યો.

નિખિલ બ્રાહ્મો પ્રિય પુણ્ય ! તે જો વાત સાચી કરી કે ઉપર માનવદેહ પાણ્ય ક્યો પ્રકૃતિમાં રિહાર કરે તે જ મનુષ્ય । પણ તુ ઉપર અને જોનાં રૂપાનું સમર્થન કરવા તા જાહી નથી જાણ્યો ને ? મને કહે, પ્રિય મિત્ર ! તુ તને કર્મ જાતની સદ્વાચ કરી શકુ જેમ તુ ।

તુ મને થળી જ સહાજ કરી શકે એમ છે તે પહેલું
છે એનું એક મુગધિત વજ્ર મને પહેરવા માટે આપ તે
સાથે પગમા પહેરવાની બાબતીઓ બને મારી લાલીના વાગને
લગાવવા મુવાસિત તેજ આપ. એક હજાર સોનામદ્યાર બરેલી
એક શેલી પણ મને આપ. આપણી જૂની દોસ્તીના દાવે અને
પ્રમુખીત્યથે આ વસ્તુઓ હું તારી પાસ માગુ છું

નિખિલે પેલી બે પરિવારિકાઓ પાસે પહેરવા માટેના
એક ઉત્તમ ઝભો મંગાવ્યો. ઝભા પર વેલખુટાઓ હળા
મુદર પરિવારિકાઓએ ઝભો ખુલ્લો કરીને તેના સમકલાર
રંગો દેખાડ્યા.

પરિવારિકાઓ આશ્ચર્ય પૂરવ કર્યારે તંની જૂનીપૂણી
હાની શરીર પરથી જાણે અને પોતે આ મુદર ઝભો
તેમને પહેરાવે તેની પ્રતીતિ દેવા લાગી. પણ આશ્ચર્ય
બેરંગીરથી કદી હીપુ કાજ વાળ જની શક્યો નહોતો મારી
આમડી જાણી લેવામા આવે તેપણ એ હાની માથા શરીર
પરથી જિલગ્યો નહિ.

અતઃ વિવશ થઈને પરિવારિકાઓએ હાની પર જ
પેઢ્યો ઝભો પહેરાવી દીધા. તે જાને મુદર મુવતીઓ હતી,
છતાં પુરુષોથી તેના દરની નહોતી. એમનાં બંગો કામળ
ચાતા ન ખુલા દેખા, કોઈ પણ પુરુષને પણ મુખ માળુચની
ઈચ્છા થાય તેવા દેખા, છતાં તે પુરુષની નિમજ દલી.

એક મુવતીએ આશ્ચર્ય પૂરવના મુખ સાથે અરીઓ
પરીને હું પ્રિય સોદરનું

જીલ્લ મુનવીએ જાણ્યાની કહ કંટકી રીતે મળી
કરી. પણ જાણ્યો તેમના તરફ વિશ્વાસ કે કુણા થાઈયા
નહિ, તેમણે ઉપરનું નામસ્મરણ જ કર્યો કર્યું

જા પછી એનેરી જાણીએ પગમાં પહેરી જાણ્યો
સોનામહેરાની ચાંસળીને કેઠ સાથે જાંબી લીધી ત્યાર બાદ
પોતાની તરફ વિનયવૃત્તિથી એક રહેલ નિમિદ્ધને તેણે કહ્યું

જા વસ્તુએ મે લીધી એથી માણ પર મેક સહેલ
લાવીશ નહિ. તું અધિત માન ? કે જા વસ્તુએને ઉપયોગ
પ્રશુભીત્યે પવિત્ર કર્યામાં જ કરો.

નિમિદ્ધ જાણ્યો મિત્ર મિત્ર, અને મેક વસ્તુમાં
સહેલ થતો નથી, કારણ કે હું જ્યારે હું કે માણસ ઉપર અને
અનિદ્ધ બન્નેમાંથી કહ પડુ કરવાને શક્તિમંત્ર નથી ઉપર
અને અનિદ્ધ બન્ને સાપેક્ષ વસ્તુ છે માણસને કાર્યમાં પ્રવૃત્ત
કરવાર તે જોના સક્ષાર અને અંની સ્વભાવમત વૃત્તિઓ જ
છે જા શક્યમાં અનિદ્ધ તરવા ગણ્યાર એવાઓની સાથે
હું સજાએ પણ હું તે સજામાં હું હુપાવતા નથી,
અને તેથી મારી ગણના પ્રમાણિક પુરોમાં થાય છે. પણ
જાણી હવે તું જઈ શકે છે અને તારો જાનર તું નિરાતે
ભરપે/ માણી શકે છે

જાણ્યાર પુનઃને જાણ્યું કે કહિ બેશ્વરમજ જાણ છે
મા? તેમણે પોતાને હેતુ સજા રીતે પ્રગટ કર્યો એકાએક
તેમણે કહ્યું

નહી જોવાને તે તુ જોજો છે । તે આ નમસ્તી
રમણાગાના શબ્દચરણ છે

નિજિલે કશું તેને કેમ ન જોજો ॥ એ પરમ
અરૂપવાન નવયોગના છે એક વાર હું પણ તેના અગણિત
પ્રેમીઓમાં મારો નહી રાખેના હતો તેને ખાતર મેં એક
મારું કારણનું અને જે જનાજના ખેતરો વચ્ચે નાજ્યા
અને તેની વિસ્તૃતતામાં મેં નિહ શૂંઘાર રજના તણ
કાલ્યાણે રની કાઢ્યા ' રૂપ, લાલિત્ય અને મહાબુ ધોવન
ખેતર જમણી સુવચ્છ શક્તિ છે અને આપણને ત્યારે
કેવળ ઘણ ત્યારે એ રૂપલાવણ મળી શકતું હોય તે
આપણે હવ અને શિવ, પુરુષ અને પ્રકૃતિ, સત્ય અને
જમ તથા વત્તાની મ શુસ્તી કસ્યા વત્તાનીઓની લેસ
જળ પસ્યા હરીએ નહિ પણ મિત્ર ' મને એક વાતનું આશ્ચર્ય
થાય છે કે તુ શું તપોબ્રમિ છીયેને માત્ર જોવા ને મગવા
માટે જ જાડી આવ્યો છે ?

આટલું જોતીને નિજિલે એક કિંટા નિશ્ચય નાજ્યો

નિજિલના આ છે આ જ્યન સામગ્રીને આચાર પુવક
જ્યાડ જની ગયા તેમણે નિજિલ તરફ એક તીક્ષ્ણ દષ્ટિવાન
કેવળે કેવળ માણસ પોતાના આસ્થિય વિશે જાદવી નહિ
કેવળ જોતી શકે એ તે તેમની કષ્ટનામાં પણ નરોત્તમ

તમને કશું કે પસની કાઢીને કેમ અભિવ્યક્ત્ય નહી ર
પાસની ન હી, અને જાણી નિજિલને તેમા કેમ સમાવી લની
નથી । આજારે ધોતી શદ એ " પણ પસની ન તે કાઢી

બીજી મુવતીએ બાચાઈની હાથ ફેટલી રીતે મારી
કરી. પણ બાચાઈએ તેમના તરફ વિશ્વાસ કે કુણા દર્શાવ્યા
નહિ; તેમણે કબિરનું નામસ્મરણ જ કરી હતું.

જ્યાં પછી સોનેરી બાજડીઓ પગમાં પહેરી બાચાઈએ
સોનામહેરોની વાંસળીને કેડ સાથે બાધી લીધી ત્યાર બાદ
પોતાની વરફ વિનાશવૃત્તિથી બેઈ રહેલ નિખિલને તેણે મૂક

જ્યાં વસ્તુઓ મેં લીધી એવી માણ પર ફાઈ સહેલ
લાગીત નહિ. તું બચિત માનશે કે જ્યાં વસ્તુઓના ઉપયોગ
પ્રભુપીત્યર્થે સ્વેચ્છા કરીશ જ કરો.

નિખિલ જાણ્યો ત્રિશ મિત્ર, અને ફાઈ વસ્તુમાં
સહેલ થતો નથી, કશું કે તું જાણુ છું કે માણસ કંઈ અને
અનિષ્ઠ બનેમાથી હાથ પગ કરવાને શક્તિમાન નથી કંઈ
અને અનિષ્ઠ બને સાપેક્ષ વસ્તુ છે માણસને કદાચ પ્રવૃત્ત
કરનાર તે બોલ સંસ્કાર અને બોની સ્વભાવગત વૃત્તિઓ જ
છે જ્યાં શહેરમાં અનિષ્ઠ તત્વો બહુવિધ બોલાઓની સાથે
હું જાણુ પણ છું તે સમયેને હું છાપવતો નથી
અને તેથી મારી અજ્ઞાત પ્રમાણિક પુણ્યમાં શામ છે. પણ
જ્યાં હવે તું જઈ શકે છે અને તારો જાનકર તું નિસંતે
જરૂરેટ માણી શકે છે.

બાચાઈ પુણ્યને લામ્બુ કે કાંઈ બેશકમજ ધાર છે,
મને તેમણે પોતાને જેવું સ્વચ્છ રીતે પ્રગટ કર્યો બેઈએ
તેમણે કહ્યું.

‘ નર્તકી બેઠાને તો તું બોળ્યો છે ! તે આ નગરની
રમણાગના શણગારૂપ છે

નિખિલે કહ્યું તેને કેમ ન બોળ્યું ! એ પરમ
સ્વરૂપના નવયોવના છે એક ચાર દુ પણ તેના અગણિત
પ્રેમીઓમા માથે નબર રાખેના હોતો. તેને ખાતર મેં એક
મારુ કારખાનું અને એ અનાજના એવરે વેચી નાખ્યા
અને તેની વિશ્વવેદનામા મેં નિરૂદ્ધ શૂંગાર રચના ત્રણ
કાવ્યમયો રચી કાઢ્યા ! કૃષ્ણ, લાલિત્ય અને માલમુ યોવન
ખરેખર જગતની અવશ્ય શક્તિ છે અને આપણને ત્યારે
કૃષ્ણ શાવ ત્યારે એ કૃષ્ણાવવશ મળી શકતું હોય તો
આપણે હવ અને શિવ, પુરુષ અને પ્રકૃતિ, સત્ય અને
જામ તથા વત્સોની મારકુસ્તી કરતા વત્સજાનીઓની લેશ
પણ પસંદ કરીએ નહિ પણ મિત્ર ! મને એક વાતનું આશ્ચર્ય
શાવ છે કે તું શું તપોબ્રુમિ છીયીને માત્ર બેઠા ને મળવા
માટે જ અહીં આવ્યો છે !

આટલું બોલીને નિખિલે એક ઊંચો નિઃશ્વાસ નાખ્યો.

નિખિલનાં આ ઉચ્ચ વચન માળગીને આશ્ચર્ય પુરુષ
અચાનક જની ગયા. તેમણે નિખિલ તરફ એક વીરણ દ્રષ્ટિપત્ર
કર્યો. કેઈ માણસ પાતાના આગિય વિશે આટલી નફા
છી બોલી શકે એ તો તેમની કમળનામા પણ નહીનું

તેમને યવુ કે પસંદ કરીને કેમ અગિયજાત મદદ
કારની નથી, અને ચાપી નિખિલને તેમા કેમ સમજાવી શકી
નથી ! અચાચે યોગી શદ એક પણ પસંદ ન તો કરી

કે ન તે બેમાથી અભિજ્ઞાના નીકળી. પરત્વી હતી તેવી જ ઠંઠોર સ્ત્રી.

નિજિદ પોતાના હાથમાં મા છુપાવીને શાંતિથી પોતાના પૂત લખતને મ્હાન હાસ્યથી માઢ કરતો બિંબ હતો.

આચાર્ય પુણ્ય લેલા થયા અને ધીર ઝલીર સ્વરે બેસ્યા, એ નિજિદ, મારી પૂરી વાત તે માંભાગ ! તને જામર નથી કે હું આ મહાન નર્તકી બેઠાને ઉપરની સહાય વડે, તેના બે જણ લખતમાંથી બહાર મઢીને પ્રભુશિખા બનાવવાનો છું અને મને બે ઉપરી સહાય મળી રહેશે તે હિમ્નુદરી બેઠા આ ચાપી સહેસને ઊઘીને જરૂર કેઈ પવિત્ર આશ્રમની સેવિકા બનશે !

નિજિદે વસ્ત જ્ઞાત આપ્યો : સ્તિપતિના કમંભા વિરૂપ નાળવા પહેલા જણ વિચાર્યું પુણ્ય ! કામદેવની સક્રિય સાથે મેલ કરવામાં લાભ નથી બેઠા આ સમયમાં કામદેવની પ્રમાણ ઉપાસિકા છે તેને બે રેસના હાથમાંથી સહાય વળા સમજાળે કે તારા પર બે જુદી રીતે આક્રમણ ન કરી બેને ! લેને ગર્હ પૂત, જોરે એ આર્ધ જામર બેઠું ન થાય ! નિજિદે પોતાનો ભજ રપ્પા સખદામાં બાજા કવે.

ઉપર મારી બહાવવામાં છે. ઉપર તારા હૃદયને પ્રાપ્ત આપે અને તને આ જણ કામદેવની માથી બહાર મઢે.

આચાર્ય પુણ્ય આમ કહીને મર્દથી મસ્તક ઉન્નત સખી બાસ્યા તરફ આંખા નિજિદ પળ તેમની પાછળ ગયો, તેમના જળા પર હાથ મૂક્યો અને પ્રથમના વચનો ફરી ઉચ્ચાર્યા

‘રતિના દેવની વેશવૃત્તિ પ્રજાળ જાને લખ કર હોય છે
રે મિત્ર ! તેનું આક્રમણ તારા પર ન થાય તો સારું ।’

આઆર્ય પુણ્યને આવા સુદ્ર વચ્ચેનો પર ધ્યાન આપવામાં
જવું પોતાની મદ્દાન જાતનું અપમાન લાગ્યું તેમણે પાછળ
નજર પડ્યું કરી નહિ તે નિખિલને બ્રાહ્મણી સુમત્યા હતી

આ નિખિલ કેવા અધમ વચ્ચેનો બોલતો હતો ! પોતાનો
મિત્ર મદ્દાનવંદી બેઠાનો એક ચાર પ્રેમી બની ચૂક્યો
હતો, તે વાત તેમના સમસ્ત હૃદયને બાંધે મગજાવી રહી
સુદર બેઠા આ અધમ માનવીના બોળામાં શું ફૂલકટો જઈને
પડી હશે ? પાતે જેનો ઉદ્ધાર કરવાના છે એ બેઠાને
આ પાપી માનવીએ શું સ્પર્શ કર્યો હશે ? આઆર્યને યમુ કે
આના કરતાં નિખિલનો બીજો કોઈ ઘોર અપરાધ હોઈ શકે નહિ.

આઆર્ય નિખિલને હવે સમારમ સોધી અધમ સોધી
અધિક સૂચિત અહિં જણવા લાગ્યા તેણે આ બ્રાહ્મણરથી નરકની
ચતિને જ આપકારી હતી તેમને આજે પ્રથમવાર જ નિખિલની
આ ઘોર બ્રાહ્મણના ઈર્ષાન થવા હતા. સ્વર્ગ અને પૃથ્વીને કલકિત
કરનાર આ કલકથી બીજું વિશેષ કલક શું હોઈ શકે ?

આ વિશ્વાસિતબોધી બેઠાને જઆવવા આઆર્યનું મન
વધારે ડ્રેસુક બન્યું બેઠાને મગવામાં હવે એક પત્નું સૂણ્યો
વિજળ કર્યો તેમને પસંદને એમ નહોતું

પત્નું સમય મધ્યાહ્નનો હતો આ વખત નર્નદીબોના
આતમનો ટોચ છે મધ્યાહ્નની ગરમી નરમ ન પડે ત્યાં
સુધી બેઠાના ઘેર જવું ડ્રમિન નહોતું

આશ્ચર્ય પુણ્ય શહેરના માગેી પર ફરવા લાગ્યા. તેમણે
આ ? પચાસ હશે હવે, જેથી તેમના પર ઈશ્વરની કૃપાસિ રહે.

કેટકિ વાર તે પેલાની દિશિ જમીન વરફ નીચી થાગી
હેવા, કેટકિ વાર જનુરખન કર્કને આકાશ વરફ થી
લાડી રહેવા. આમતેમ ક્યા હેનું ચિન્તા રખાઈના નહ તે
નહીતલ પર આવી પહેાચ્યા સામે વિશાળ સરિવાત્ હવે.

સરિવાત્ જળનોકાએ લગર નાખીને પડેલી હતી,
તેનાથી આગળ વિશાળ સરિવાત્ મેલેત થોજાએ બેઠાની
રહ્યા હતા.

સહ પર અખચના ચિત્તવાગી એક નોકતું લગા
હમણા જ એકી નાજવામા આન્યુ હતું હશેમાં મારવા
ખસામીએ મુદર તાલમલ્ક ગીનો અર્ધ રહ્યા હતા.
મજુ એ મેલ શકવાગી જળાન્યા નોકા, પેામીની દિશિએ
એક અખચત્ માથા જ હતી ! નાકા પાળીમા વલે ફર
નીકળી નર્ક-પાછળ તેને મુકેલો જળવિષોગ્રે જ રહ્યો.

આશ્ચર્ય પુણ્યને મજુ કે મને જલ્લ એક દિવમ આ
રીત આપ ગાવા વડાજ પર જ વાની ઈચ્છા અમલ થતી
હતી. જલ્લ એ તા આ, મજુ કે હું મારી મૂજાંત ને જામી
મથા નહીતર મને જલ્લ આ જળવરી ક્યાવ ઉપાડી અર્ધદેવ !

આવા વિચારમા લીન કર્કને તે રેનીના એક દગકા
પર બેમી ગયા. આજા દિવમના મમ પડી મથા ફમફમ
કમી આવી માજની મીડી હવામાં ઝોડુ આપવામી તેમની
આખો મથ મ અર્

હિંમત તેમને એક મ્લમ દેખાયુ

જલે નગરા પર પ તી દાડીઓના જવાબેએ તેમના
 કાનને જહેલ જનાવી દીધા આકાશની લાલાશે તેમની આંખોને
 બદાવરી જનાવી દીધી તેમના ચિત્તમા બળકાત વાગ્યા !
 જરે આ તો ચિત્રમુખના ઘોષાને ઉઠ્ઠે રિલસ !
 પુષ્પ-પાપના ફેસલાને રિલસ !

કુશ્વર અને સૈતાન

[૪]

સોણુલાની માળા ચાકુ થઈ પાતે કુશ્વરના પ્યાનમાં
મેઘ હતા. જાગાનક બોલે તેમની સામે આવવા લાગ્યો.
તેમણે હતને જોળખી લીધા.

તે તેમ પેલી મૂર્તિ હતી તેણે જોયે મળેથી પકડીને
હજીઆ-નિલાસી પાતાના બચ્ચાને હાલ વડે લાચકે અને છતાં
બચ્ચાને કરી ઇંચ થાય નહિ એવી રીતે તે જીવસલા હતા.

પાતાને લઈને પેલી મૂર્તિ લેવા લાગી કેટલાય દેશો,
પર્વતો અને નદીઓને પાર કરી તેણે બોલે નિજ ન મ્યાનમાં
જાતી પહોંચ્યા.

તે સ્થાનમાં જાગેથી જુલ લાલ અનેલા પર્વતો અને
પપપપતી સુની લાખના હજલાઓ હતા. જમીનમાં મેઘેસણે
ચિરાયે પડી હતી અને તેમાંથી જાગેની બપાળાઓ બહાર
નીકળી રહી હતી. મૂર્તિએ જાગ્યાપરને નીચે ઉતાર્યા અને
મ્હુ : જા બે !

બોલે લાગી ખીજુની અંદર જાગ્યાયે હાલ કરી. લેખજાલ
લાલ રમને જાગેને પ્રવાહ મે લાગ્યા જ હો. વચ્ચે લાગે

વહેતો હતો. ત્યાં બાબા પ્રકાશમાં નરકદૂતો પાપાત્માઓને અનેક પ્રકારની ચાતનાઓ આપી રહ્યા હતા.

આત્માઓ પર દેહાનું આશ્રુ આવસણ હતું કોઈક આત્મા પર લૂગાના લીરાઓ હતા. આવી ચાતનાઓ સમુદ્ધર કરવા છતાં તે લોકો યાત્રા હતા તેમાં બેઠા જોઈ આખો બંધ સંખી હતી. તેના શરીરનો વાન મોર હતો. તેની બિચાર્ક પણ સારી હતી. તેના હાથમાં બેઠા તરવાર હતી. તેના મધુર સ્વરેથી સુખમ્મ સ્વપૂર્ણિ મૂલ સ્વી હતી. તે દેવતાઓ અને શુદ્ધીરોની બિરદાવણી આઈ રહ્યા હતા.

મનુકવિની બે પ્રતિષ્ઠાયા હતી મુકમ અને કાચ જેવા લીલા રમવાળા અમુરો. તેના દોઢ બને હુમ પર અચારા ચાપતા હતા. પણ ક્ષિ તે આપે જ બને હતો. તેની પાને ઘોષરા અવાજવાળો અને માથે ટાકવાળો બેઠા મનુસ બેઠા કોળામાપ લઈને પૂગમાં આદૃતિઓ બનાવી રહ્યો હતો. બેઠા હત્ય તેના કાનને વધારે પડાળા કરીને તેમાં અરમ તેજ ફેરી રહ્યા હતા, પણ પેટો પાનના કાચમાં બેઠામ હતો.

આ મિત્રાચ આચારે બીજા કેટલાય આ માઓને અભિચ્છિને કાંઠે બેઠા બેઠા તેમાં કોઈ વાચના હતા કોઈ વાદ-પ્રતિવાદ કરતા હતા, કોઈ ઉપાસના-ધ્યાનમાં મગ્ન હતા, કોઈ મુકુટમાં બેઠા મુકુટિઓની ૮મ વચાંમાં કરતા હતા.

બેઠા જદ તત્ત્વજ્ઞાની બધાથી ડુરો પ નો હતો, તે મિધ્વાચારીઓની જેમ શિર દલાવી રહ્યો હતો. બેઠા રેન્ધ

તેની નજર સામે એક મથાલ હવાથી રહ્યા હતો. પણ ૧૬ આંખો જ ઉઘાડતો નહોતો.

આ સમયે ઇશ્વર એવા વચર આજારે પોતાને જાણી લાવનાર પેલા સ્ત્રી સામે એક કાચ તેને પૂછતું હતું કે આ બધાને શો અર્થ છે ? પણ એ સ્ત્રી જાણતી હતી કે તેને અને તેની જગાએ એક સ્ત્રી મુખ પર જુજો નાખીને લેવા હતી, તે યોગી :

યોગી, પૂજા આંખો ઉઘાડીને આ સમયે જોઈ લે. આ જગ આ માણેનો દુરાચાર બેઠેલો જોઈ છે કે નહીં પણ જોમની જાતિ ચાંત થવી નથી. જાણી પણ તેઓ પછી મથાલ રમકડાં બન્યા છે. મૃત્યુ જોમની જમણને તેડી મૂકતું નહિ. કસ્ટ કે માત્ર મરી જવાથી જ ઉપસ્થિતિ જાન થતું નથી. હજારમા જેઓ અમરકાસૂપમાં આસપાસ હોય છે, તેઓ મૃત્યુ પછી પણ એવા જ અમરકાસૂપમાં આસપાસ ફરે છે. આ અમરકાસૂપ મરી રીતે તે બધી ત્યાગના હોય વિના મીલુ શું છે ? પણ એ કસ્ટથી તે આ આત્માને તેમને બેઠેલો જાણતો નથી અને જોમનાથી કાચ પામતા નથી. સત્યની જોમને જિજ્ઞાસુ નહોતી બેઠેલો આત્માને પણ તેઓ જાણતા નહોતા. જાણે, છતાં બધા પણ જોમને વારી શકે નહિ.

આજારે ઉત્તેજિત થઈને જોમના બધા મર્યાદાઓમાં છે તે સર્વ કઈ કસ્ટને સમજ છે.

શ્રી યોગી : ના, તે જાણતો સત્ય કરી શકતો નથી. એ તે આત્માને દુઃખનું જ્ઞાન કસ્ટના માત્રો હોય.

તો પ્રથમ તેણે મૃત્યુનું જ્ઞાન કરાવતું બોધ્યોને એ તેઓ અજ્ઞાનમાંથી મુક્ત બને તો જ તેઓ ધર્માત્માની કૃપિતા જાણી શકે.

ઉદ્ધિમ અને ભચકૃષિત આચાર્ય પુણ્ય પુનઃ ખીણ વચ્ચે નમ્યા તેમણે નિખિલની મૂર્તિ બોધ તેણે માથા પર પુષ્પોને મુઠક ધારણ કર્યો હતો ને મેહીના એક ઝડપે બહેલીને બેસાડી હતો તેની બાજુમાં એક અત્યંત સ્વરૂપવાન અભિનેત્રી બેઠી હતી અને જણ પ્રેમ અને વસ્તુજ્ઞાનની અર્થા કસ્યા હોય તેમ જણાવું હતું.

અભિનેત્રીની મુખથી મનોહર અને અપ્રતિમ હતી તેના પર અક્ષિની વધો મર્મ રહી હતી. પણ તે બંને ઝડપનાં જિદુઓની જેમ તેઓને મુખક અને ચીત્તજ દાગતી હતી. નીચે વહેતી અમિજ્વાળાઓ કોઈ કંઈ વાયુની લહેરો હોય, એવો તેઓ અનુભવ કરી શક્યાં હતાં.

આ બોધને આચાર્યના સંધ્યાસિ ભખૂદી બિરોધે તે મોટા અવાજે બિગ્ગરને બિમ્બા,

પ્રભુ ! આ દુસઘારી પર વજ્રધાવ કર આ નિખિલ
|| તેને એવો કચડી નાખ કે તેનામાં વેદનાનો બિદમર કરે
વાની પણ યજ્ઞિ રહે નહિ. તેણે બેસાને જાણ કરી છે

સદ્ગુણ આચાર્યની આજો જૂઠી મર્મ તે એક પગલું
દેહવાળા નાચિકના હાથમાં હતા.

નાચિક બિમ્બો મિત્ર ! શાવ થા ! જગદેવતા
સાક્ષી છે કે તમે બિમ્બા સાથે જ્ઞાન જૂઠી ગયા હતા. એ

મેં આપને પકડી ન લીધા હોત તો આપ અત્યારે પાણીમાં
ફૂટ્યા ખાવા હોત ! બાજુ મેં તમને જાન બચાવ્યો !

આશ્ચર્ય બોલ્યા કે એ ઉપસ્તી હવા ॥

તે વસ્તુ જ કિશ્કા થયા અને સ્વપ્ન પર વિચાર કરતા
આત્મજાન લેવા, આ તો એક જુસ્સા જ અણધારતે
મિથ્યા સમજણને ઉપસ્તી આપતું અપમાન કરતું જ અણધાર
આ સ્વપ્નસર્જક મેં પિયાવ હોયે એક જો !

ઉપરપ્રેક્ષિત અને અમુકપ્રેક્ષિત સ્વપ્નના સ્ત્રોતે તે
પારખી શકતા હતા અને તે જ કારણે એ વિશે વિચાર
કરતા માન્યા.

વપસ્તીઓના મનમાં હું મેં શું શું જુલવે છે કે આ
સ્વપ્નને સર્જક ઉપર છે કે પિયાવ ? પિયાવ એમને શેજ
વેસ્તા હોય છે મનુષ્યથી છુટકાથી મેળવનાર તેઓ. પિયાવના
હાથમાંથી છૂટી શકતા નથી.

નિર્જન સ્વપ્નમિ પિયાવોનું કીડામ્થાન હોય છે, ત્યાં
એમને શેસલકોર સમજાય છે વપસ્તીઓ પિયાવના વિચાર
અનુભવોના મળવડે એ બધી શકે છે કે અમુક સ્વપ્ન ઉપસ્તી
પ્રેક્ષિત હતા કે પિયાવપ્રેક્ષિત ! વપસ્તીઓ અને પિયાવો
જ્યો નિત્ય સમાપ્ત થાયતો જ હોય છે

ચિત્રશાળામા

[૫]

આપણે પુનઃ વિચારમગ્ન બનીને યાદતા રહ્યા એમને ખ્યાલ પડ્યું રહ્યો નહિ કે વિચારમાં ને વિચારમાં દોષભેદની વચ્ચે ક્યારે આવે પહોંચ્યા િમાનવગીરદી વચ્ચે ચાલવાની તેમને ટેવ હતી નહિ. દોષોના હુકમેલા ખાતા ખાતા તે અમથી તેમ અવધવા લાગ્યા. ઘણી વાર તે જમીન પર પડતા પડતા જતી જતા.

જાતે તેમણે એક માણસને પૂછ્યું :

આપ સહુ એક જ કિંથા તરફ ક્યાં જઈ રહ્યા છો ?
શું કેઈ સત પુરુષનું આજ્ઞાન છે ?

પેલાએ જવાબ આપ્યો : પશ્ચિમ ! શું તમે જાણ નથી કે હમણા જ જેલ શરૂ થયો છે ! અમે ચિત્રશાળા તરફ જઈએ છીએ તારી એ કમિયન હોય તો તું ખરું જમારી સાથે ચાલ. ઘાટનજરની અપ્સરા મેજાના કર્મનમાત્રથી તું દુત્યામ થઈ જતી !

આપણે વિચાર્યું કે મેજાને ચિત્રશાળામા લેવી એ

દેવસજ ખીલ્યો હતો એ જાણ્યાર્થે વણે એકને નિશ્ચય,

હું જ્યારે ગુણન હતો તે વખતે એક ટાપુની સહેલ મળી
અપો હતો ત્યાં મેં એક બહુ મોટું મેલીનું વૃક્ષ એવું
તેના વિશે એક વાતચીત છે એક શણી કોઈની સાથે પ્રેમભર
હતી, વિસ્ફુરણમાં તે જાણી નીચે મેલી રહેલી જન પાછું
રહી જાહેરાતના માધ્યમના વાળમાં પાસેથી સોનાની સોજા વડે
તે મુજબી મળ્યું ઉપાદેશની બધા જ પાસેથી ઉપાદેશ અર્થ
શણીની કથા તો જાણ જાણી હતી પાલાના પ્રેમભર
એવું જ નામ હતું પશુ પછી તે જાતે જ કહ્યું મુજબ
સોજા મળી કામીયાબી ખીલ્યો એક મુંઝવે ખાઈને તે
મુજબ પાછી દેવસજોએ એના કહ્યું વિસ્ફુરણના સમયે
વિસ્ફુરણે મેલીનાં નવાં પાસેથી પશુ જિજ્ઞાસા જ
જાણનાં મેં તેનું એક પાસું તોડી લીધું તેથી મને પ્રેમની
કુટિલતા અથવા કાંઈ છે. મારા શુરુનાં કાળ તેથી મને
કાંઈ સહેલા કામ છે કે કુવાચનથી મેલીનાં કાળ સહેલાં
મરણ મરી રીતે પ્રેમ એ વિલેનાં શામ છે જાને જોમ નથી
કાંઈ કહે છે કે તે મને કામ નથી પડ્યો.

જાણ્યાર્થે પુણ્યે પ્રેમ હતો : દેવસજ જાણનાં શોખને
નિશ્ચય હતો છે ?

દેવસજે મિનનવાથી કહ્યું : મારા જ્ઞાનને જાણ
એક જ નિશ્ચય છે, જેને બહુ જાણનાં કાંઈ શામ નહિ.
એ શોખ છે કમિયનનાં જેની પાસેથી મારા જાણ
જાણ કામ, તેને મારે જાણનાં નિશ્ચય કાંઈ કાંઈ કાંઈ ?

આમાર્થને વિચારે આખો કે આ માણસને ધિરો
જાળવનારોથી મળ્યા જાનહા રમ લેવા અમ કહેવો.
તેમણે કહ્યું રેવણજી ! મન્યું થવળ કોય અને પ્રકાશને
મદત કરે !

પણ ત્યાં તો જોમને જ્યારે આખો કે બધા પ્રેમ
ધાતની તરફ જો રહ્યા છે જોમ કરીને તેઓ જોમને શાન
જાવતું મુશ્કેલી દેવા

નવલ જનુ મુદર નવ

મમથનું પાટનગર દનું નવા શબને મહાભિષેક
ઉજવળો દત્ત આજી આત્મમાંથી રાજ્યો આજી દત્ત

રગમથ પર ફર ફર રાજીઓ પધારેલી રોજની
દત્તી હથામ મુદર ગાન દત્ત કુવણી જેવી કુમારિયાઓ
નવા ગજને વધાવવા માથે મેળાગર હાથે નૃત્ય કરતી
જાણતી હતી તેની પાછળ દાગવા મિલ મળ વાળે નમતી
નવવૃદ્ધ માતી ગાતી ઘાતતી દત્તી

મિત્રિયા નાક પુગાથ દત્ત

મુનખી કુપા : હલ્લ દત્ત

તથા મળતી મથાળી ત્યાં રાત્રિ નીતી જારે રાજ્યો !
જન્ય શિ આ અથા દત્ત કે નવા હાલ બનવન
તરખાજી હાથે જાતે ત્યાં મરપૂત પૂલ થતી ન હાલ
અભિષેક પામ્યા !

નવ ગાજમે પાટન્ય રથને આ ગરુ જાતે અઠા પે
અન રથ

પેલાના દેવને અનુકૂળ છે તેમણે પેલા માણસનો સગાશ
ક્યો. થોડે દૂર ચિત્રગાળના આવેલી હતી.

ચિત્રગાળના મુખ્ય દ્વાર પર અકામતા પડ્યા હતા અને
તેની હિવાલો પર અનેક મુદ્દર ચિત્રો ટોરેલાં હતા. બીજા
માણસોની જેમ જો બન્ને જણ પણુ જોકે નાના પરેશદ્વારમાં
ઘરેને અદર ઘણલ થયા.

ચિત્રગાળના બીજા ભાગ પર અર્ધજૂના આકરવાળો
રજમજ બનાવેલો હતો તેના પર પ્રકાશ ફેલાઈ રહ્યો હતો.
તેઓ અન્ય પ્રેક્ષકોની સાથે જોકે જગ્યાએ ઘરેને ઘેરા.

નદીકાંઠાનાં પત્રચિત્રોની પેઠે ત્યાંથી પત્રચિત્રોની
હારમાળા છેક રજમજ મુખી નીચે ફેલાયી હતી. મથક પર
હળુ કેઈ આંખુ નહેતુ પણ તે પૂજા શરૂ થાયેલો હતો.

મથક પર મથકમાં જોકે જાંબી ફરવામાં આવી હતી.
તેની આમુષમ કેટલીક મચડીઓ આવી હતી. સુવડીઓની
માથે ભાલાઓ શનવામાં આવ્યા હતા અને લાંબી લાંબી
ચાનેરી સહેલો લટકાવવામાં આવી હતી.

મથક પર સન્નાયો છવાયો હતો. પ્રેક્ષકમાર જીવિખીજ
અર્ધજમુ હતુ મથકમાંથીજોના જેવો મધુમધુન થયા હાથો.

અનુસંગથી ભરેલી પ્રેક્ષકોની જાંજો રજમજ પર મથક
હતી કીજો હસવી હતી. શેઠ નાટક બેનવા પુરુષપ્રેક્ષકો
પેલાની જગ્યા પર રહીને તેઓને હસી હસીને મિલાવતા હતા.

આપસમાં મનમાં ઈશની માર્જના કરી રહ્યા હતા.
તેમણે મુજબથી જોકે જણ મિથ્યા શબ્દ ઉચ્ચાર્યો નહિ.

પણ તેમનો આથી ચિત્રશાળાની અવનતિની ચર્ચા કરવા હતા.

જામ, આપણી આ કલાનું પોર પાન સમુ છે. પ્રાચીન સમયમાં અભિનેતા કવિઓની સ્થનાઓ ઉચ્ચ મંદિરે ગાતો હતો. હવે તો અભિનેતા મૂંગાની જેમ માત્ર અભિનય જ કરે છે. હવે કલાગ્રહ અભિનેતાઓ રહ્યા નથી કે જેમનો અવાજ ચિત્રશાળાના શૂણ્યપૂર્ણમાં સુલભાય હવે કવિઓની જેવી ઉચ્ચ સ્થનાઓ પણ નથી રહી કે મમજાપાર્શ્વ અભિનય પસંદગી નથી. હવે તો રમત-મત પર પુરુષોને જાણે શ્રીઓએ સત્તા જમાવી છે, તેઓ ખુશ મોઝે મત્ત પર આવે છે એ સમયે પ્રેક્ષકો કૃષ્ણમુદ્રાથી મુખવાળી શ્રીઓને મત્ત પર લેઈને ઠોણ જાણે મનમાં શા શા તરંગો ગમે છે ! શ્રીઓને માટે ખુશ મોઝે મત્ત પર આવવું એ શરમની વાત લેખાવી લેઈએ. આપણે આ કુપ્રજાનો સ્વીકાર કરીને આધારિતક પાન વહેરી લીધું છે એ નિર્વિવાદ છે કે સ્ત્રી એ પુરુષલ્લિતિ માટે શરમ અને યતુરૂપ છે.

અપ્પારે આ વાતનું સમયન કરું આપ જાનું જ માથી વાન કરો છો. સ્ત્રી આપણી પ્રાણવાનિત છે તેનાથી હવે સ્ટેજ લેઈએ.

પેલાનું નામ દેવતાજ હવે તે જોઈએ, હું મ્હારા દેવતાઓના મોઝન પાઈને કહું છું કે સ્ત્રીથી પુરુષને અપન પ્રાપ્ત થતો નથી, જાકે ચિન્તા, અગ્રાતિ અને દુઃખ જ નજે છે. મ્હેન્ટ જ આપણા શત્રુ હવે ખરું કારણ છે કે મિત્ર ! મારી વાત સામગ્રી !

પોતાના હેતુને અનુકૂળ છે તેમણે પેલા માણસનો સમજ
કર્મો થોડે દૂર ચિત્રશાળા આવેલી હતી.

ચિત્રશાળાના મુખ્ય દ્વાર પર વક્રમકતા પડ્યા હતા અને
તેની ઘીવાલો પર અનેક સુંદર ચિત્રો દોરેલાં હતાં. તીવ્ર
માથુસોની લેમ લે અને બધું પથ્થુ એક નાનાં પવેશદ્વારમાં
ઘસીને બહાર ધમકાવેલા.

ચિત્રશાળાના તીવ્ર લાગ પર અર્ધચંદ્રના આકારવાળા
રત્નમય જાત્રાપેલો હતો. તેના પર પ્રકાશ રેશર્ક રહ્યો હતો.
તેઓ અને પ્રેક્ષકોની સાથે એક જગ્યાએ બસીને બેઠા.

તીવ્રાટના પત્રચિત્રાંની પેઠે ત્યાંથી પત્રચિત્રાંઓની
હારમાળા છેક રત્નમય મુખી નીચે ઘસી હતી. મથ પર
હલુ કોઈ જાન્યુ નહોતું પણ તે જૂન શબ્દારેલો હતો.

મથ પર મધ્યમા એક જાણી રથવામાં બાંધી હતી.
તેની આસપાસ કેટલીક શવટીઓ બાંધી હતી. શવટીઓની
સાથે સાથાંજો રાખવામાં આવ્યા હતા અને હાળી હાંળી
ધોનેરી ઘસો હટાવવામાં બાંધી હતી.

મથ પર સન્નાટો હવાયો હતો. પ્રેક્ષકોના પીઠાંનીય
જસર્ક બધું હતું મથમાળીઓના જેવો અજુગવાદ થયો હાલો.

અનુસરથી જરેલી પ્રેક્ષકોની આંખો રત્નમથ પર મથર્ક
હતી ચીઓ હસતી હતી. થોડા નાટક બેનાથ પુરુષપ્રેક્ષકો
પોતાની જગ્યા પર રહીને તેઓને હસી હસીને જોતાવતા હતા.

અજાણ મનમાં ઉધરની પ્રાપ્તના કરી રહ્યા હતા.
તેમણે મુખમાથી એક પથ્થુ મિથ્યા શબ્દ ઉચ્ચાર્યો નહિ.

આજ્ઞાપત્તિ વિચાર આવ્યો કે જ્યાં માણસને ઈશ્વરી આશીર્વાદમાથી મળતા જ્ઞાનદેશ રમ લેવા આમંત્ર કરવો. તેમણે કહ્યું દેવરાજ ! સત્યનું મનજી કશે અને પ્રકાશને મહત્ત્વ કશે !

પણ ત્યાં તે જોમને જ્યાં જ આવ્યો કે જ્યાં પ્રેક્ષકો પોતાની વચ્ચે બેઠા રહ્યા હો જોમ કરીને તેઓ જોમને શાંત રહેવાનું શુભવતા હતા.

નટક જુદું મુદ્દર હતું

મનજીનું પાટનગર હતું નવા સજનો સજ્જાભિષેક દેખાતો હતો. આજ્ઞા ભારતમાથી રાજાઓ આવ્યા હતા.

૧ ગમવ્ય જરૂર જરૂર રાવડીઓ પથરાયેલી રેખાવી હતી. હવામાં મુદ્દર જાન હતાં. ફૂલપરી જેવી કુમારિકાઓ નવા રાજ્યને વધાવવા, માથે મંજુકાન્થ લઈને નૃત્ય કરતી જાનવી હતી. તેની પાછળ હારના મોટા શાજ લઈને નગરની નવવધૂઓ જાતી ગાતી ચાલતી હતી.

મોતીના શેષ પુરાવા હતા.

મુનખી કુવારા છટાયા હતા.

નવા સજની સચારી ત્યાં જઈને નીકળી. ભારે દગદગી !

બેસે શિસ્તો જોવો હતો કે નવો સજ ભગવાન વધાવવા દર્શન હતો. ત્યાં મનપૂત પૂજા થતી ને સજ અભિષેક થામતા !

નવા રાજાએ પોતાના રથને જો વચ્ચે હતો જાટકાઓ અને કહ્યું

રેવસજ ખીંચ્યો હતો એ આખાઈ તરફ એકાદિ માલ્યો,

હું જ્યારે જુવાન હતો તે વખતે એક ટાપુની સહેલ કચા
અર્થે હતો ત્યાં મેં એક બહુ મોટું મેલીનું વૃક્ષ જોયું
તેના નીચે એક દલાલ છે એક સારી કોઈની સાથે પ્રેમમાં
હતી, વિરહદશામાં તે બધા વાદ નીચે બેસી રહેલી અને મોતાનું
હિલ મહેલાવના માથાના ચળમાં જોડેલ સોનાની શેષ વડે
તે મુજાબી મલ્લુ ઉપાં કરતી. બધા જ પાંદડાંએ ઉદાર અર્થ
સાચીની દયા તો આપ બાજુલા હશે. પેતાના પ્રેમની
એકે જ નાશ થશે. પણ પછી તે જાતે જ હરુણ મૃત્યુને
સોમ બની હાથીકાંતની ખીટીએ અમે હસી જાઈને તે
મૃત્યુ જમી. રેવસજોએ એના હરુણ વિરહદામના સમસ-
ચિહ્ન લરીકે મેલીનાં નવાં પાંદડાંએ પણ છિદ્રવાળાં જ
બનાવ્યાં. મેં તેનું એક પાંદડું તોડી લીધું તેથી અને પ્રેમની
કુટિલતા સદા ઘાત રહે છે. આસ શુક્રનું કબજ તેથી અને
ઘાત રહેવા લાગ્યું છે કે કુવાસનાઓથી હાથમાં કરતાં રહેવું.
ખરું ખરી રીતે પ્રેમ એ દિલનો રાજ છે અને એમ નાહી
હી શકુ છું કે તે અને લાગુ નથી પડશે.

આખાઈ પુણ્યે પ્રસ થશે : રેવસજ આપના યોગને
વિષય કયો છે ?

રેવસજે જિનનવાથી કહ્યું : આસ જાનકને આજ
એક જ વિષય છે જેને બહુ આકર્ષક કહી શકાય નહિ
એ શામ છે અપરિપાતનો. જેની સાચનસજિન મદ વર્ષ
અર્ધ દાય, તેને માટે ખીંચે જાનકને વિષય કયો દોષ થશે ?

આજ્ઞામંત્રિ વિચાર આવ્યો કે આ માણસને ઈશ્વરી આરાધનામાંથી મળતા જ્ઞાનદેશ રમ લેવા આજ્ઞા કરવો તેમણે કહ્યું દેવરાજ ! સત્યનું મનસુ કરે અને પ્રકાશને જ્ઞાણ કરે !

પણ ત્યાં તે જોમને ખ્યાલ આવ્યો કે જ્યાં પ્રેક્ષકો પોતાની તરફ બેઠા રહ્યા છે જોમ કરીને તેઓ જોમને શાત રહેવાનું સુચવતા હતા.

નાટક જુદું મુદર હતું

મગધનું પાટનગર હતું નવા રાજાનો સભ્યભિષેક ઉત્સવો હતો આજ્ઞા આસ્તમાથી રાજાઓ આવ્યા હતા.

રાજમથ પર ઝૂર ઝૂર રાજાઓ પથરાયેલી દેખાતી હતી હવામાં મુદર ઝાન હતા કૃષ્ણની જેવી કુમારિકાઓ નવા રાજાને વધાવવા માટે મનઝંજીર લઈને નૃત્ય કરતી આવતી હતી તેની પાછળ દારના ઓટા સાથે લઈને નગરની નવજૂઓ ગાતી ગાતી આવતી હતી.

ઓટીના ઓક પુસ્યા હતા.

મુઝાંધી કુવાશ પાંચ હતા.

નવા રાજાની સવારી ત્યાં થઈને નીકળી. બારે દળદળો !

બૂનો ચિસ્તો બેવો હતો કે નવો રાજા ભગવાન વસાવતા હશે જતો ત્યાં મગધન પૂજા થતી ને રાજા અભિષેક પામતા !

નવા રાજાએ પોતાના રથને બે તરફ જતો જાટકાઓ અને કહ્યું :

જનસાથે, કોઈએ તથાગતના સ્તૂપની પૂજા કરી છે તે પૂજના અધિકારી માત્ર જણ જણ છે વેદ, શાસ્ત્ર અને શાસ્ત્ર !

આખી પ્રજામાં હાહાકાર વર્તી ગયો. આ સમાચાર આખા મહેરમાં જેમ જેમ પ્રસરતા ગયા, તેમ તેમ માણસોમાં ભયભરતાં બતા.

જિનાન્તે સૂરજમુખી જેમ મોં ફેરવી લે, જેમ જેવે જોતામાં બધા બગવાન તથાગતનો મહિમા જૂલી નવા રાજનો મહિમા ગાવા લાગ્યાં.

રજમણ પરથી રાજનો રથ પસાર થયો, ને જોઈ સજ્જાણોએ બાંધે આખા સસારને પથરાતી નાખ્યો.

કાલે જ્યાં અદિત્યા-પ્રેમની વાતો હતી, ત્યાં આજ યશ-વારની વાતો વાજવા લાગી. કાલે લોકો કીટી-મકોટીને બચાવવા ઉત્સુક હતા, ત્યાં આજે પશુખંડિની સજ્જાને આક્રોધે નાચી રવા લાગ્યો.

એ જિવસની સાજ પડી !

રજમણ પર કેસરી રંગ પથરાયો, શીળી સખા રૂમ-રૂમલી બારી પહોંચી.

આજાઈ પુણ્યનું દિવ બારે અર્ધજનુ તેઓએ કહ્યું :

જોકે, સ્વાર્થ કેવો દૂર છે ? આકુળતા કેવું નિષ્કુર છે ? આ પરથી નાહી થાય છે કે કિસાખર્જના પૂલરીએ ફેટલા સ્વાર્થ અને નિષ્કુર સેવ છે !

દેવરાજે કહ્યું : કંઈ ખાસ એક ધર્મની નિંદા કરવી નહિ એમ માથા ઝુક્યો અને શીખવેલું છે. દરેક ધર્મમાં કંઈક સારું અને કંઈક ખરાબ હોય છે.

દેવરાજ ! તમને જરાબર સમજાવું નથી. ઈશ્વરપ્રસીદ્ધ ધર્મમાં કંઈ ખોટું ન હોય. અસ્તિત્વાના વળ તો સ્વેત જ હોય છે એમાં રમ તો આશ્ચર્યની વાણીના પાઝમાં છે.

આચાર્ય પુણ્યે કહ્યું. પવ્વ ત્યા પાછાગયો કંઈ બોલ્યું

કેલું છે એ ઘેર બેવો ! અરે ! બહેણ કાન અને આંધળી આંખોને પવ્વ સફળ કરે તેવું ક્ષય હવે આવે છે જુઓ !

ઘોડી વારમાં એક નવપોષના હાથમાં પૂવનો થાળ લઈને બહાર આવી એણે તાલુ સ્નાન કર્યું હતું. વાળ પીઠ પર છૂટા મૂક્યા હતા. સેવામાં સિંહર પૂર્યું હતું એની ઘાટીથી ગોર કાથા અને મહીલા અંગે પ્રેક્ષકો પર કામચૂ કરી રહ્યા. એના પગની ઝુલાળી પાની ખુસ્તી હતી અને આચાર્ય પુણ્યની નજર એ ઝુલાળી પાનીએ સ્પર્શી લીધી.

બોલું ! ઘોડી ધરતી પર કમળ સુવર્ણપત્રની કેવી અવર્ણનીય ચોભા !

આચાર્યે આટલું બોલીને જ્યાં એવું તે જુવાનીથી ઇચ્છાછલ જરેલી એક મુઠ્ઠી ભેખ્ખું એમણે બોલેલા મળે. પછા દેવવા બેરમી હાલ કચડી હાલમાંથી લોડીના બે ત્રિફલ બહાર પડી આવ્યાં.

ત્યાં તો રૂપાની લટકી સમા રણકારે જે મુઠ્ઠી બાંધી :

હું શીમતી !

ભગવાન તથાગતની દાસી !

પૂજાની વેળા કર્ક છે બાંધે.

ત્રણ વાક્યો ત્રણ કાળ જેવા કર્કને ચિત્રચાળમાં
પ્રસરી ગયા. આશ્ચર્ય પુણ્યને ઉપરની અપવીમ કૃતિ જેવી
મુઠ્ઠીની દુરોહરી કથા અને કેફિલ જેવો આદ્ર કે ! સાંભળી
આન ભૂલી ગયા. અને બધું જે દાસી શીમતીના બાંધને
જાણ અપવા હોય તેમ બોલ્યા :

પ્રભુના ભરણમાં સર્વેશ અર્પણ કરનારી ભગ-ભગ્યા,
બાંધે ! હું તૈયાર છું

મધપૂજ પર પથ્થર પડે ને માખીએ અણુગણાટ કરી
છેલે જેમ જ્યાં પ્રેક્ષકો ચિત્તર કરી જાય ને બોલ્યા :

જે ઘર કોણ છે ? જેને ખબર નથી કે આ
નાટક બાંધે છે

અણુકર્કને વણ પોતાની ભૂલ સમજાઈ ગઈ, અને
તેમણે પોતાનું મસ્તક નીચે ઘણી ઢીપુ ઘોળી વાર અણુગણાટ
રણો ને શાંતિ કર્યાં કરી નાટક આગળ ચાલ્યું

દાસી શીમતીએ કરી પોતાના માથે ને આજન્મનો
સ્વરોમા કબ્બું,

હું શીમતી !

ભગવાન જુદની દાસી !

‘જુલની જેમ જઈ ઉ થાશે !’

અમલ પુલને બાંધેલ એમ લાગુ કે આ ગાંધી
અમલ પુલપિયન ઉ નમલે એ રામની દેવ પર
ની તુલિ નાખી એ મુકોમલ છાતી બી મુલિય નવન, એ
મુલવરની કપેલ પ્રદેલ પલ મીલ દેને આ રીતે નીલ
ખરખ ૧૫૫ મલલ દલ જેમલે આપે પ્રીતી દીપી
અન દેવગાજને પ્રમ કપે :

અને ! આ કેવું છે ?

મુ તમ પલ જા ! મલમ ! અલ્યે ! જા કે
ગાજગા મુલ કે મલલપર કમલ એ વલ પ્રમિલ ઉ
અમલ મ/થી વલમલ ઉ એલ ચલની દેલની તલમથી /
મિલ ન રી મલે તે આ મુલરી પલની નલમી રી
કો ઉ ૧ ઉ નમમુલરી મેલ !

આ જ છે ? અલ ! પ્રમલ્ય મુલની જેમ એલ
લોલ રિલ રિલ તુલિ પમલ અલ ઉ

મુ તમ નન અલમલ રી ?

હા અમલ કલમલ અલમ ન રી રમ

૨

૨ તમ અલ રિલમલ રમ નલે રમ !

૨

૨ તમ અલ દલમલ અલ રમ પમલ નલે ?

૨

તમે મજબીબૂસ છો ને સોનાના સબકકતી છો. મારે કહેવું એમણે કે તમારો જીવતાર એવો જયો છે જ્યાં તો દિવસ-તી છે કે મહાસન્ધ્યાસની સ્મિત સખનારા પક્ષ એક સુત્રિ-દિવસ બેલાની નિકટમાં ગયો છે

હું એના નિકટમાં થયું સ્થો છું

તો જ તમે મહાસન્ધ્યાથી છો, એમ હું કહી દેતી. કહે છે કે એક વાર બેલાની છળી એના નજરમાં વચી ગઈ હતી એની નજરમાં બધી સ્ત્રીઓ બહેન-દીકરી બધું જાય છે જાણ્યારે જા છે નજરસુદરી બેલા । દેવસને ખીરે ખીરે જાય.

અભ્યા, કોણ છે ? ફરી પ્રેક્ષકોમાંથી જૂન જાની બનેલો આવ કસી બંધ કરી અને નાટક એવા લાગ્યા.

સંધ્યાનો પ્રકાશ શેરીઓ પર પથરાયો છે સીમતી હાથમાં પૂજાનો શાગ લઈને આગળ વધે છે રસ્તે જે મળે છે એને પૂછે છે :

પૂજાની વેળા થઈ છે, શાલો

લોક જા સાક્ષીની હક્કાયા કૂવસના મરજમાંથી ફર શાલો જાય એમ તરી જાય છે

સીમતી શેરીઓ શેરીઓ સાથે કસી આગળ વધે છે. શાગમાં ફૂલ છે એક હાથમાં ચંદન છે. પૂજારિણીનો અફસુસ વેશ પથો છે

સીમતી સાથે કસી આગળ વધે છે

રાજમદિલના વજ્રમાં ગેઠેલા મહાસાઈને કિન્નરકે

એ સાદ પાડે છે

મહારાણીલ ! પૂજનો સમય થયો છે ચાલો.

રાણીલ વરુણામાથી બાંસે છે

રાજાલનો હુકમ નથી સાંભળ્યો ! કે પૂજનમાં કરશે
એ દેશવટો પામશે.

પ્રભુની પૂજા પડશે, રાણીલ ! દેશવટો એથી મૂંઝ
નહિ હોય, ચાલો ને !

શ્રીમતીએ પાતાનું કપાળુ ગોર મોં સ્વપ્ના ભણી ઊઠ્યું
કયું રાજમલના હીરાઓનું તેજ એ મુખ પર ઢોળાયું !

ગાહ ! શું પૂર્ણિમાનો જન્મ પૃથ્વી પર ઊઠ્યો ! પ્રેક્ષકો
એ અદ્ભુત સોદર્શનમા લીન બની ગયા. શું કપસોદર્શન
શું ભાવગરિમા !

શ્રીમતી બનેલી બિલા વિશાળ પ્રતિમાની જેમ સ્થિર
ઊભી હતી, એના અપૂર્વ લોચનોમા ગર્વ અને હતા અમહા
રણાં હતા તેના પ્રદીપ્ત સોદર્શનસિધી સમસ્ત પ્રેક્ષકવગ
એક નિરુપચ લાલસાના અવેગમા વધી રહ્યો.

આચાર્યનું ચિત્ત પણ વ્યથ બની ઊઠ્યું તેમણે જાને
હાથથી છાતીને ઢાંચી એક લાંબા પાત્ર લીધા ને બોલ્યા.
હે હંધર તેં એક જ પ્રાણીમા આટલી ભધી શક્તિનું
પ્રમાન શા માટે કર્યું ?

પરંતુ દેવરાજ મહેજ પણ વ્યથ બન્યો નહિ, તે
બોલ્યો

વાસ્તવમાં જે પરમાત્મ્યોએ એકત્ર થઈને આ સ્ત્રીની રચના કરી છે તે જાંબને એવા ઘણાં જ ગમે એવાં છે પણ એ તો પ્રકૃતિની એક કૃતિ છે અને પરમાત્મ જ નહીં છે. કેટલુંક વિવેચ તે સ્વાભાવિક રીતથી જુદા પડી જાય. જે પરમાત્મ્યોએ લખ્યા અને ઈનકાની સુધિ ચરણ તે હવે કયા છે ! હું માનું છું કે સ્ત્રીઓમાં ઘણીવાર અતીવ સૌંદર્ય એવા મળે છે અને તેમને અલિપ્ત સંયોગો અને દુઃખ સંભવિમાં આવવું પડે છે. જુદાંમાનેને આ વાત વિદિત છે પણ મૂખો લોકો આ વાત વચ્ચે લઈ આવતા નથી !

આચાર્યોએ જોવાને એમ પેલા ઉદાસીન વૃત્તિવાળા દેવ-સાહે પશુ જોવાને ધ્યાનથી નીરણી બળેલા મનમાં સિન્ન સિન્ન પ્રકારના વિચારો આવ્યા. એકે ઈશ્વરને ફરીવાર ફરી, બીજાએ ઉદાસીનતાપૂર્વકે વતવું નિરૂપણ કર્યું.

પ્રેક્ષકોના સિલ્સિલાને અને હાથિને બાંધીને ધીમટી બનેલી જોવા આગળ વધી.

એ સજમાલને મઢિલો જઈને ઊભી સ્ત્રી અપાર કામના કોષલ ટકુકો કરે એમ ટકુકો કર્યો ને બોલી,

માલાલ ! પૂછના સમજ થયો છે ચાલો !

હા રે બિલાવલી. એ વિવેચો ગયા. સજમાલ તો નથી બાધી !

બાધી છે એટલે જ આને સાચી પૂછ કરીશું માલતી ! આજની આસ્તી ચાલી ફરી, આજ સુખીની ખેટી !

હા રે શંક ! સજમાલ દાર બંધ કરી બહાર આસ્થા ગયા.

શ્રીમતી ઝાઝર કમલાવતી આમજ વધી શરદુ વરીના
આચમે પદોચી શરદુમારી પોતના ખાનગી આચમમાં
બેઠા હતા. કામ્યમય ચામત દત્ત. કવિત્વમાં એવો સમ
પાંચો દત્તે કે મેથામાં તાજુ પૂરેણુ સિદ્ધર ગૌર આડ પર
આવી મધુ દત્ત ત્યા પાવડ બાજબ

જરે! કેના પાવડ બા? છે?

શરદુમારી! માસ આલે કવિત્વ ચામત દત્ત ને!
મ કા આ / કવિત્વ હવવા

કા ચિત્રશાસ્ત્રમાં?

ના કમચન તથામત્ત સૂચની પૂજાએ

એ પેલી! ત્યા શુ મત્ત બનુ છે!

દા એ વિત્ત પૂજામાં મળુ કપાળી આવે!

જા તુ મમે નેમ કરી થકે મરી પળ થકે દુ
શરદુમારી શુ માગી મિમ ન મરી થકાલ મજાલની
ગૌર આડ છે

શુ ત્યા દુ ત્યા થાલી! મિ, કવ છે ને
શ્રીમતી કમત્ત કરી અવગ થાલી

કમત્ત પર આલે કવ પ દત્ત ત્યાની કવગ
દત્ત નમ આમત દિવા મત્ત કા મત્ત

દત્ત અપાતુ આવી મધુ

કમત્તે ઉત્તરિય દત્ત મત્તે કા શ્રીમતી અવગ
વધી મધુ કમ આવી નીચે વત્ત

આસ્ટીના ઘીયા પેટાબ્યા.

સંજના ઝીણા સ્વર સરખાયા.

એકાએક વાતાવરણમાં પદ્મકો ફર્યો. પહેરેઝીરો દોડતા
જાગ્યા. એમણે બૂંદ,

૨ ક્ષણ ઉ ત દુર્મતિ ?

હુ શ્રીમતી ! જગવાન ભુદની ઘાંચી !

તેં રાજગણના નથી માંસગી ?

સાસગી છે

તેા ત્વાં કોણી રહી જશે

હુ પૂજા કરવા જાવી છુ પાછી કરવા નહિ. હુ
જગવાનને મમજાવવા નથી જાવી, હુ મમરણ કરવા જાવી છુ

જમ બીજા વાત નહિ. કોણી જા.

પહેરેઝીરોએ શ્રીમતીને આજગ વધતી જટામળવા
છતી સામે જાણા ધર્યો. શ્રીમતી આજગ વધી પોતાની છતી
જાણા માંમે ખરી ઢીધી.

શ્રીમતી વીંધાર્ધ ગર્ધ પૂજના ઢીપકે હોલગર્ધ ગયા.
જાંધારુ બધે જાપી ગયુ. શોડીયારોએ જાંબે બેસુ તેા
પૂજનીના ભુજમેજા ઢીપ જાણામાં ફરી પ્રગટવા હતા. જ્યાં
કેમવાળી, પૂર્વિગના જાંબે બેસી જાંબુજી શ્રીમતી ત્વાં બેઠી
બેઠી હજતી હતી.

નાટક પૂરુ થયુ. પછુ એની જગર બેઠી બધી જાપી
હતી, કે શોડીયાર બધાં સુનમૂન બેસી રહ્યાં.

જેવાનું સુદર મુખ જાણે બધા પાસે રસુ હતું અને
કહેતું હતું :

પાલો પૂજનો સમય થયો છે

આચાર્ય પુરુષ જોઈએ સાવધ થયા, ને વિચાર્યા,

‘હા, બેલા ! પૂજનો સમય થયો છે હું જાણી
પહોંચ્યો છું તારા આત્માનો ઉદ્ધાર નહીં જ છે જગત
તને નગરસુદરી કહે છે તને હું નગરપાપ કહું છું પણ
તારો પુરુષોદ્ધાર નહીં છે

પીરે પીરે મેલક વર્ગ જેવાની વાહવાહ કરતો વિખ-
સાઈ રહ્યો. આચાર્ય પુરુષ બહાર નીકળ્યા ને વિચાર્યા હાથ્યા

અહીં જે હવે જોયું તે જોઈ રૂપક છે તે હવેનો જો
કઈ પણ અર્થ હોય, તો જો અર્થ છે કે આ સુદરી
સોદર જ દિવસની અંદર તેની સ્વેચ્છા અને અનુરાગથી ઉપરના
અસ્ત્રોમાં અર્પણ કરીને પોતાની જાતને ધન્ય બનાવશે

અને જોકે કલાક બાદ આચાર્ય પુરુષ જેવાના ધરને
હવાનો ખખડાવી રહ્યા

જો સમયે બેલા ઉમસલોના હાથમાં, મહાન હવેલીમાં
સ્ટેલી હતી તેના વિશાળ આવાસની ચારે પાસે શીતળ
છાયાવાળા વૃક્ષોનો જોકે સુદર બગીચો હતો. જાગમા કૃત્રિમ
ખડો વચ્ચે કરીને પાણીનું જોકે કસ્ટું વહેતું હતું આગ-
ળીએ અને કાંઈ પર અનેક સોનાની વીંટીએ પહેરેલ
જોકે ઘસીએ હવાનો જોડો અને પૂછ્યું : શી આશા છે ?

જાણ્યો મહું : હું બેઠાને મળવા માણુ છું ઉપર
 બસે છે કે આ સિવાય બીજા કોઈ કામ માટે હું અહીં જાઓ
 નથી.

જાણના કિંમતી કસો બેઠાને અને તેની પ્રજા-
 માત્રી રાણીથી જાણના રાણીને બેઠાને જાણ લીધા,
 બેઠાને કિં જાણના સુધી રોડી ગઈ.

ત્યાર બાદ તે બેઠા : બેઠા રાણી પરીકુ જમા છે.

બેઠાનો બાલ્યકાળ

[૧]

નગરમુઠ્ઠરી બેઠા જન્મતાના જન્મ સામાન્ય શિશુની જેમ જન્મી હતી અને ઊછરી હતી એ સ્વતંત્ર પક્ષ નિર્ધન માળાપની પુત્રી હતી. બ્યારે બેઠા નાની હતી તે વખતે તેના પિતા માળીનો પપ્પા કરીને કુટુંબનું જલ્પપોષણ કરતા હતા. તેની માતા માલતી નગરની બાણીતી માલજી હતી.

અઘરવા પરદેશીએ ખાસ કરીને માલજીના અભ્યાસ તરફ આ માલજી તેમને માટે બધી સેવા સંપાદી.

માલતીશાણીનું અતિવિગૃહ બાણીતુ હતું પરદેશી પક્ષ અહીં આવતા. અવલવતના, ચિત્રવિચિત્ર ઠેવવાળા.

બાલ્યકાળની અમુખલ ક્રિતુ સહવશ્વતિએ અત્યારે જુદા બેઠાના મનમા બાણે વાલ હતી તેને પાતાના પિતાની માલ આવતી.

તેના પિતા જીવા અને ગણેશની મૂર્તિ જેવા કદાવર હતા. બધી પાસે પહાડી વાણીને એ બેઠાવા રસ્તે ગવાતા બીટોમાં વિરુદ્ધનું જેવું વર્ણન આવે છે તેવું જ વર્ણન તેના પિતા માટે બેઠા કરતી.

જાણ્યો કહ્યું : હું જોવાને મળવા માત્ર હું હંધર
 બધે છે કે જ્યાં સિવાય બીજા કોઈ કામ માટે હું જ્યાં જાઓ
 નથી.

જાણ્યોના કિંમતી કબજો બોધને જાને તેની પ્રભાવ-
 શાળી વાળીથી જાણ્યોને કાચીએ બોધને જાણ લીધા,
 બોને છે જાણ્યોના મુખી દોરી ગઈ

ત્યાર બાદ તે બોધી : જોવા સમી પરીકુ જમાં છે

બેસાનો બાલ્યકાળ

[૧]

નગરમુદરી બેસા જન્મતા જન્મ સામાન્ય શિશુની જેમ જ મી હતી અને ઊંચી હતી એ મ્લત્ર પણ નિર્ધન માળાપની પુત્રી હતી. જ્યારે બેસા નાની હતી તે વખતે તેના પિતા માળીને ખમી કરીને કુટુંબનું જરૂરપોષણ કરતા હતા તેની માતા માલવી નગરની જાણીતી માલજી હતી.

જન્મવચ્ચે પરોશીઓ ખામુ કરીને માલજીના જન્મજાત થતા જ્યાં માલજી તેમને માટે જામી સોઈ રાખતી.

માલવીજાણીનું અતિચિત્ત જાણીતું હતું પરોશી થવા જાહી જાવતા અવજાવતા, ચિત્રચિત્ર ટેવવાળાં !

બાલ્યકાળની જાગૃતિ કિંતુ સંસ્કૃતિઓ જ્યારે પણ બેસાના મનમાં જાણે તાલ હતી તેને પિતાના પિતાની રાજ જાવતી.

તેના પિતા જાણ અને ગણેશની મૂર્તિ જેવા કદાવર હતા જામી પાસે પહાડી વાળીને એ બેસતા સ્તે ગવાતા ગીતોમાં વિદ્યાનું જેવું વર્ણન આવે છે તેવું જ વર્ણન તેના પિતા માટે બેસા કરતી.

ઘેલાની માતા દૂગળી, સૂઝી, વીંધા સાદવાળી ને વીંધા
જાણવાળી હતી, તેનું સ્મરણ પણ ઘેલાને મર્ડ આવતું

પરદેશીઓ કહેતા કે તેની મા ઘાંધી છે સત્યા તે
ચીજરી બને છે અને એના પ્રિયીઓ જાણે જાણ છે પણ
જા જાત સાચી નહોતી. ઘેલા એની માને સારી રીતે અને
સાચી રીતે જાણતી હતી તે બધું હતી કે પેટાની
મા કઈ જાદુમતર બધું નહોતી હા, એ જડુ કે તે જૂન
લેખી હતી અને જાતિધોને રમાડી, પટાડી, ફાંસલાવી
તેઓની જાણેથી સારી રકમ પાડવી લેતી અને પછી દિવસનો
વકરો બાપી જાત ગણા કરતી.

જાળસુ પિતા અને લેખી માતા ઘેલાના લાલનપાલનમાં
વિશેષ ધ્યાન આપતાં નહોતા. ઘેલા કોઈ જ મલી છાત્રની પેઠે
વધ્યા કરતી હતી.

ઘેલા ખીર ખીર માતાનું જનુકરણ કરવા લાગી એની
દરેક પ્રવૃત્તિનું અંતિમ ધ્યેય દ્રવ્ય જનુ એ લાંચી ઘાનુર
પરદેશીઓના કમરપટ્ટામાંથી લાઠ તથા લટકાં કરીને વણ
પેસા એકઠા કરવામાં નિપુણ બની ગઈ તે એ લેખેનું
અગ્નીક વાક્યો અને જનનું બીતોથી મનોરજન કરતી.
જા બધા હીન ને અગ્નીક વાક્યો અને બીતોને કેવો અર્થ
દાત, તેની મુદ ઘેલાને જ જાણ નહોતી.

જર એક અતુલખાના જેવું જનુ હતું ત્યારે જાણુ
લખાં પીપ બેચમાં આવતાં તે એક પરદેશીના જેળામાંથી
હીને બીજાના જેળામાં ફેલાયેલી જેમ લાગતી-ફાટી,

ને પેલા લોકો હાથ પીવે અને નચાબાજ બને બે/સે બેલા બેમની કમરની વાસળીમાંથી પૈસા સેસ્વી લેતી.

આ પૈસા લઈને બેલા બહાર બેક મથ-પૂરી વેચવા વાળી યાત્રી પાસે રોકી જતી અને બેની પામેથી પૂરીબો ખરીદીને ખાવા લાગતી.

બસ શિશુવયમાં આ બેનો શબ્દો કાર્યક્રમ બની ગયો હતો. પરદેશીઓ પોતાની સાહસવાત્રાઓની વાત કહેતા, ક્ષોષાટ શમતા, દેવતાઓને ગ્રાળો આપતા બને ઉન્મત્ત કરીને, યરાબ, યરાબ, સૌથી ઉત્તમ યરાબ ની ખૂન મચાવતા. શેજ શત્રુના આ નચાબાજ ને અચ્છ પરદેશી બોની આવી જૂમણવૃદ્ધી આ છોકરીની જીવમા વિશેષ પડતો.

હાફિયાઓ બેકળીબ ઉપર માછલીઓના ઘા કરતા નેથી માછલીઓનું માત્ર બહાર વેસાઈ જતું બને બેક જળશે દેલાહલ પલ્લુ બાગી જતો. હાફિવાર તલ્લવાર પલ્લુ બમકી જતી અને રક્તપાત પલ્લુ થતો. બેલાની માતા માલતી પલ્લુ આ બાળકમા અવહારુ હતી અને બેનો બાપ જવામઈ હતો. તેઓ પરિસ્થિતિને બસબસ મમણી લેતા.

બેલાને પોતાનો આ બાલકાળ ગાલ કરતા જૂન દુ ખ થતું તેને બાળપણમા બે કોઈની સાથે પલ્લુ સાથે સ્નેહ દેવા તો સરલ સદુશ્ય અજમાલ સાથે હતો. તે બેમનો બેક કુલામ રસોયે હતો. તેનો રત્ન તવા કરતા પલ્લુ કાળો હતો, પલ્લુ તે સજ્જન, નેક અને માયાળુ હતો.

મણીવાર અજમાલ નાની બેલાને પોતાના ગોઠણ પર

મિત્રાહતો અને પુણ્યના મમનની લાગી વાતોએ કહેતો. જેમકે જમીનની ખેતર કેવું લોભરુ હતું એમાં કેવો મોટો ખર્ચનો હતો, તેની શબ્દોએ એ લોભરુ પોતાનું અને કસીગરોને મારી નાખ્યા એથી ખર્ચનાની વાત કોઈ બાજુ નહિ.

કેઈ કેઈ વાર ચતુર ધોરણની વાતો પણ તે કહેતો, ધોરણી ચતુરકર્મથી સબ રાહ વાવ અને તેની સાથે પોતાની કન્યા પરણાવે એવી એવી રિગતો તે બેઠાને કહેતો.

બેઠાને ખજાનાદાર પર બહુ વધારા હતું તે જ એને પિતા, માતા, બિલાલી, ગણુમિત્ર કે રમકડું-એ ગણે તે તેમ હતો. તે એની જાછળ જાછળ ફરતી પાછળની પેઠે તે એની સાથે જ રહેતી. ખજાનાદાર પણ તેને માટે પ્રાણ સ્વરૂપે તેવો હતો. લાલચાર સતના કાલવાને બદલે તે બેઠા માટે વાનની સગીઓમાથી નાની રમવાની બાકીએ, ફરતી પવનચાલીએ અને પાણીમા તરે તેવી ટોડીએ બનાવતો.

ખજાનાદારને તેના માર્કિટો જૂન ગ્રાસ બાપ્તો હતો. એક બના મોડે તે એને કાન કાપી લીધો હતો, અને સરીર પર કોરમ વીંચ્યો હતો. એના ઘણાં હાથ પણ મોજૂર હતા. પગ તેના મુખ પર એનું કુખ નહેતું તે બાનવી હતો. સદાને સુગમિજાજ હતો. દુખ બાજુ એના માટે રમવાનું રમકડું હતું. તેને કોઈ પૂજ્ય નહેતું કે આ આત્માની શાંતિ અને દુરવના સતોષનો જોય તેનામાં ક્યાંથી આવ્યો.

ખજાનાદાર બાજુની ગેમ નિખાલસ હતો. કામ ફરતો તે શાંતિ હતો તે પોતાના બધા સ્વરૂપે ગૂના લખતો માતો;

જે બેસ્વ-સ્વ માલની જેમ નવ । જે ની અને સ્વપ્નમાં
પણ તેને મજ થાય થાદ આવી.

તે બજનનો માટે કાંઈ અપા દાન અમને તુ
કરે કે તુ કયા રીતની ? ત મુ બધુ ?

ધે કાન અને મોંદ વમા એવા અને બાના કાન
કાન પર તા કાન અને ધે બિરની ત્યાં જો ।

જેમ તેન પૂઝી હા તન કાન પર તોગ કાન
બજન કેમ મર જી ?

મામાડ બજન અપના મરી બારોની ધીવી ।
હુ અપના કાન બજન એ કા માટે મુડે તુ કે અપના
બજન સ્વપ્નમાં જો જી ।

હતાં જાનવરોની વસ્તી વધી છે. બીજી મુશ્કેલીમાં આવતાં. આ ઘડુલુ વિપત્તિથી એમ જણાવું હતું કે હવે જૂના ધર્મનું નાશોનિગ્રાન પલ્લુ રહેશે નહિ.

જાના જાત્યાચારોની વધી શોધે રિજાવા હતા તે મધ્યે ધર્મોદ્ધાર શીલકર પોતાનો એકલવાસ છે. ધીને કેઈ રેવડાવની જેમ આ દેશમાં જીવરી આવ્યા. તેઓ ધર્મના નેતા, વિદ્વાન અને સિદ્ધ પુરુષ હતા. તેમના સંક્રમણની સુવાસ લેવે રૂર મુખી પથસર્પ હતી. તેઓ જાતમધ્યની અને વપસની હતા.

તેમણે અમસ્ત હોયમાં પરિજનમલુ કરીને તમામતના ધર્મને મદદ અને ધર્મોદ્ધારથી જાનિત કર્યો. તેઓ નિર્જનવાથી કહેવા,

સકુ લવ સમાન. ન કેઈ જાલીવાન.

કીમ તો આ ધર્મવાણી સામે ખિન્નવા ઘસ અને ઘમીએ એમાં જાણખવા.

મહાભિજ્ઞુ શીલકર કહેવા :

જનુજન દિવાલ-સવા માણસેના દિવ માટે,

જનુજન મુજાલ-સવા માણસેના મુખ માટે,

મજાલ કરો.

અને આ ઉપદેશના પદમાં સર્વજન ગુલુ થયા અમલ-રેલા શોધે કહેવા. આરે મુખ, સ પતિ, જ્ઞાન, વિદ્યાન, કલ્પ, જસ્ટ નપુ તે શોધ શોધેના અમલમાં છે એમના દિવ માટે વપસમ છે એમના મુખ માટે જ એ સજ્જલ છે. એ

જુ પછા લોકેના હિન મા? દેવું બેઠંજે.

આ પ કાર અપમૃત્યુમા લગતા હામ અને હામીઓએ
કીમ્બો, તેઓના કાન થમક્યા તેઓના દૃષ્ય બચ્યા તેઓ
હિમતશેર મામનો કરવા માડ્યા.

આ મામે મુત્તાએ અને ટીમતાઈએ બારે લેખા
જગની હામ-હામીઓ બચલીત થયા. કે/લાવ હાસો ધર્મવિમુખ
બન્યા. પછા તે જગની અદર નામી ગયા. ત્યા તેઓ
કાતો આપુ થઈ ગયા અથવા લૂટાશ જનીને પેલાનો લગન
નિર્બોધ કરવા લાગ્યા.

પછા આ બધામા અજમાલ અ ગ વહો હતો. મજા
ઓમા તે પટેલાની ગેમ હતો, હામીઓને મળે. શરીરોને
કમરમા ફાળવતો અને નિબધ રીતે સ્વધર્મની ધોષણ કરતો.

પ્રતિભાગ્યાગી શીલકર અજમાલની આ દાન્ય અને
નિશ્ચિતા બેઠંજે જૂઝ પ્રચલ્લ થયા અને વિદાય વેગાએ એમલે
એને છાતીએ લગામ્યા અને પ્રેમપૂર્વક આપીવંદ આપ્યા.

લેલા મોટીક મોટી થઈ અજમાલે તેની સાથે ઉપસતી
થઈ કરવા માગી તેની કથા નવ અને અસત્યના વિચિત્ર
મિશ્રણરૂપ હતી, તેમ છતાં બાગદુશને જુલ અનુકૂળ અને
તેવી હતી.

અજમાલ અને લેલાની દલ બેટી જની અજમાલ તેને
શાજ શાજ નથી નથી ચાતો કરવા લાગ્યો. પ્રેમ કરવાથી,
ત્યાજ કરવાથી, પારમા મા? સદન કરવાથી, કેવું મુછ મ્મર્
મજે તેની ચાતો કરવા મા પો.

તેણે એક વિવસ વાત કરી,

માવસને જન્મતાં માતાના પેટમાં નવ મહિના ભીંમે
માથે સહેતું પડે છે કેવું કહ્યું ?

જા બધું વર્ણન સાંભળી બેઠા કહેલી

અરે ! જન્મ લેવામાંય કેટલું દુઃખ છે ! જ ત
લીધા વગર પૃથ્વી પર ન જાવી શકાય ?

જાવી શકાય

તે કેવી રીતે ?

તે હવે પછી વને કહીશ બેઠા ! તારી માતાને તે
તુ વરોંથી ભેટી જાવી છે કા ?

હા.

પહેલાં એના વાળ કેવા મુઠ્ઠર હતા ?

પછી એના મારી માતાને એવાજ મોટે બર્ડ હતા,
મારા પિતાને તો મારી માતાના ફપની આસ સમજ નહીં,
પણ મારી મા કહેલી કે મારા જાણીદારમાં મેં કેટલાય સજ
કુમારોનાં ચિત્ર દેઢ કાંઈ હતાં જાઓ એમાં સહેર તાર વધ્ય
છે, ને એણે થોડી થોડા બતાવી છે

મારી વાત હજી પીર પીર એ વાળ સાથે સહેર
પૂછી એના બની જશે.

એકાદા ત્યારે મારી મનુ ફપ સાથે મારું જશે
એના ઘાંતમાં પણ સહેર પડે છે. એ શબ ફરિયાદ કરે છે
તે ભુલ ભુલાં ચિત્તેવનોથી એના મો પસની કસમળીએ ઘાંત

મથન હશે છે, પણ અતિથિઓ વરત રહે છે કે હવે બધા થયા છે જનમાસ । જાઈશા । આ શુ હતો ? આમ કેમ મનુ હતો ? એના હાથપગી પણ હાથ મૂકીને જનમાસને પ્રજા કરતી

એનું નામ જરા, એના । સહુને એ આવવાની પછી ગાળી શી સ્ત્રા પર ફર છે એને તે ભેડ છે ?

પેલી વાત વગેરી, હાથજન આપતી યોગીને ? એના મોમાથી જાળ ટપકે છે ને નાકમા તો બહે પામણુ ચાહે છે

જનજર । જનમાસ રહેતો એના, માણસને પાળવાની વારી સહિત સળી વીજ છે એનું નામ જરા વારી મા એક ફાટો એવી થશે, હુ એક ફાટો એવો જાણી મારી મીઠી । વહેજામોજ વારે પણ એવું રોજવાના ફાટા આવશે

એક । એનાથી તો મોન શાસુ । જનમાસ । એના આજમા આસુ લાવતી એલી

દીકરી । મોત કેવું જાણે છે એની વને શી જનર ? તે માણસને મજાણમા જગતો ભેગો છે ।

શુ માણસ નેના માણસને જાણે ?

હા

એક । જનમાસ, આ જન્મ, જણા અને મૃત્યુથી જનવાનો ફર ઉપાસ ?

હા સર્વ । મનમાં ન જ મચાનું ન ધરજ મચાનું ન મરણનું

એ સ્વર્ગ કેમ મળે ?

અર્ધિઆથી.

કેમને ન દણવા-એવું નામ અર્ધિઆને ? બેલાએ બહુ.

હા જાણી જાણી વધુ ન બેલાવું મતલબી સ્વર્ગ મળે.

એ કેમ બને ? અજમાયો ! અતિથિએના ખિસ્સામાંથી, હમરમાંથી એ લિધાના દોષ કે લગ્નમાં થાક્યો દોષ ત્યારે પૈસા જાણી લીધા દોષ, પછી એ ખૂટે ત્યારે, કંઈ સાચું કહેવાય ખરું ? બેલા નિર્દોષવાચ પ્રશ્ન કરતી.

વધાઈ બેલા ! અજમાયોને બેલાની નિખાલસતા પર જૂન વધાઈ આવી હતું બેલાના મુદર ગાલ પોતાના કાગળ ગાલ માથે ધમીને બે કહેને :

અમાં તો તું મેં જુના કરે છે, એક તો જુનું બાકે છે ને બીજી ધારી કરે છે.

તું ધારી પણ ન કરાય ? તો સ્વર્ગ ન મળે, કાં ? ધારી કરીએ તો જ મ, જરા બને મૂલુથી ન છુટાય કાં ?

હા, બેલા ! મધ પણ ન પીવાય.

મધ ! એ પીલું તો ગપેલું પીલું છે મને નથી

જમતું મધ ન પીઈએ જાણી તો સ્વર્ગમાં જવાય, કેમ ? બેલાએ પ્રશ્ન કર્યો. જ મ, જરા ને મૂલુ-કંઈ પણ ત્યાં ન દોષ, કાં ?

બેલા ખૂબ રાહ રાહ મઈ ગઈ એ મોઝ દિવસ આવ
બેસી સહેવા લાગી. અતિથિઓ બોલાવે પણ કોઈની પાસે
ન બાક. આવી રૂપાળી ઊઠરીને કોણ વહાલ ન કરે ! વળી
નવ વર્ષની બેલાનાં અઝ બાર વર્ષની ઊઠરી જેવાં ઘાટીલાં
બન્નાં હતાં. રહત કમલ જેવા એના ગાલને જૂમવા અનેક
અતિથિ હમ્મુક સહેતા. એના માસલ ઝોર પગેને ઘનગનતા
જેવા ઘણા આતુર હતા.

પણ બેલા તો કરેલા ઠીકણ જેવી બની ગઈ ન એ
અશ્લીલ બીવ ગાલી, ન એ અપનઅ બનીને નૃત્ય કરતી,
ન કોઈના બોળામાં થાલી બેસતી. કેઈ પણણે જૂમી બસવા
આવે તો લપસાક લગાવી દેતી. વાતવાતમા એ કહેતી
અજમાલે મને આમ કહું છે અજમાલ જેવો મલો
માણસ—સાચો સજ્જન દુનિયામા બીજો કોણ છે ?

માતાએ અતિથિઓ સાથેના આવા રૂક્ષ અવહાર માટે
બેબેક વાર બેલાને મારી, પિતાએ પણ ધમકાવી, પણ બેલા
ન માની તે ન માની !

અજમાલ શૂળીએ

[૭]

એ દિવસે સુદર હતા. ભિજ્જુએ પ્રતિને સમાજને
જાને રાજને કહેવો અવકાશ એણે રતો વાલ્યો હતો.
લગભગ ત્રણ મનેલા ઘસ-ઘસીએ થાટે થાટે મુઝિને
ચાલવા માંડ્યા હતા.

હવે કેઈ થોડો નોકરને જરાકાક મજૂરી કરાવતા હસે.
સામાન્ય શિક્ષા તો વાળ્યા હતી, પણ ઘસ-ઘસીએ જાપ મ
મને કે લગભગ જાણ, તેવી સભા હવે કવચિત્ જ રતી.
ફાળી ઘસીએને શેઠના સ્વેચ્છાચાર પાલન માટે હવે
શબ્દચારિની થતું ન પડતું અને કાચા જેમ જાત તો
એ ઘસીનું મલકા શેઠની મિલકતમાં હક પામતું.

આ બધા પ્રતાપ અજમાલને હતો, જેમ સદુ માનતાં.

અજમાલ સતત સભાએ હતો. તે જીએ રજાને પણ
સભાએમાં જવા લાગ્યો. તેના પચીસાક દિન પ્રતિદિન વખત
લાગ્યા. ફેબ્રુઆરી વાર તો એ જા જાજમાં દિવ્યપેલા-દુભાપેલા
જાનેને એકત્ર કરીને આ મુઝિદિનેની શુભ સૂચના આપતા.

અજમાણને જોતા જ ચહેરના સિખારીઓ મગૂરો,
ઘસઘસીઓ ઠ જેઓને કોઈ આશ્વસ્યાન નહોતું જેઓ
શત બધી માર્ગ પર સૂઈને પસાર કરતા તેઓ એકત્ર થતા
એ લોકોને અજમાણ કહેતો

શુભાભોનો મુક્તિદિન હવે નજીક છે ન્યાય થોડા
દિવસમાં થઈ જશે ધનિકો મુખથી લીધી શકશે નહિ
ઈર્ષ્યા રાજ્યમાં શુભાભોને ખાવા મળશે ગાવા મળશે
નાચવા મળશે અને ધનિકો હૂતસરોની જેમ હ પૂત થશે
અજમાણ ગીતની એક પંક્તિ રાખ્યામાં બોલતો.

પવત દાન ચૂરુ સામ જ દરજા ભરેએ
શીમાના કે જવન પાંદે નિમ્મ મુગલ ભરેએ

આ વખતે એક અજમાણ જન્મે. દેવતાઓના પવને
માટે અલગ રાખવામાં આવેલ ચાલીની એક કચરોટ ચિત્તર્થ
પાંક્તિએ પત્રેડુ લીધુ અમરદારોએ તક થતાં આને
અજમાણને દોષિત મળવામાં આવ્યો. કારણમાં કહેવાય કે
અંમ કરીને તેણે જોના ચોકને તુકચાન પડેલા યુ છે અને
ચોકના દેવતાઓનું અપમાન કર્યું છે આ તેણે દેખીતી રીતે
સાચ નાનો પણ પરિણામ એક મિટો બચકર અપરાધ થયો ॥

પણ ચારીનો આરોપ સાચો ઈસ્વર માટે કોઈ પુરાવા
હતો નહિ અને અજમાણ પોકારી પોકારીને કહ્યું મારા
પર આ ખોટું તરોમત ॥

તેમ છતાં તેને અદાલતમાં ખરો કરવામાં આવ્યો
બેલાના પિતાએ આ વખતે સામી આપતા કહ્યું કે તે મારા

બાકર છે હજમજોર છે મન જીને કામ કરતો નથી.

બસ, પુણ્ય માટે જાટલી સાફી પુસ્તી હતી. બુદ્ધિ-માન ન્યાયાપીરો તેને દેહાવની શિક્ષા કરી. અજમાલ જાણ-કલમાંથી જ્યાં લાગ્યો તો ન્યાયાપીરો તેને કહ્યું :

વાર હાથનો ઉપયોગ તો જોડી રીતે કર્યો છે એટલે વાર હાથને વધમ્મલ પર જડી લેવા ભોંક્યો.

અજમાલે શાંતિથી મુમરો સાંભળી લીધો. તેણે નમ-તકથી ન્યાયાપીરને પ્રણામ કર્યો તેને કમરગાદમાં ખૂંટી દેવામાં જાર્યો.

અજમાલ ત્રણ દિવસનો જ મહેમાન હતો. તેણે ત્રણ દિવસ કેરીઓને ખમોપદેશ આપ્યો. તેના ઉપદેશની અમર વળી જ સારી થઈ અને બધા કેરીઓ અને રેલના કામ ચારીઓ તથા અનુયાયીઓ બન્યા.

બીજે દિવસે તેને શૂળીની જગા પર લઈ જવામાં આવ્યા. તેના હાથ બાધવામાં આવ્યા ને તેને શૂળીએ ચલાવ્યો, તો પણ તેના શિખાથી વેદનાનો એક કબજાર પણ નીકળ્યો નહિ. જાતે તે ક્ષાપ્યો અને વારસ લાગી છે.

ત્રણ દિવસ અને ત્રણ રાત્ર મુખી તેણે શૂળી પર લટકીને પ્રાણપીડા જોગવી. ત્રણ ત્રણ દિવસ મુખી મનવશરીર આવું ભવકર અનિચ્છેકનું દુષ્ટ મન કરી શકે એ વાત લોકો માટે નથી હતી. લોકો અનતા દતા કે એ મરી ગયો હોવો ભોંક્યો પણ તેની આંખો પર માખીઓ મિમતી કે વસ્ત જ તેની રક્તપૂર્ણ આંખો ખુલી જતી. બીજે દિવસે સવારમાં બાગ-

કોની જેમ જોણે સ્વર્ગના દૂતોવાણી ગીત ગાવા માંડ્યું

ગીત પૂરું થયું કે તેનું પ્રાણપંજેરું ભિટી ગયું

મરવા છતાં તેનું મુખમલ્લ જ્ઞાત્યોસ્તાસની આજ્ઞાથી
પ્રસીધ્ધ જણાતું હતું તે જોટલે મુખી કે ત્યાં ઘોડી કરતો
સિપાઈ પત્તુ એ જોઈને અસ્તિ બની ગયો.

અજમાવણના મરણ મમયે જોવાને બગિચારમુ વરમ
જાણતું હતું આ બનાવે તેના દરબ પર ઘેરી અસર
પડેલાથી. અજમાવણના પવિત્ર જ્ઞાત્યોસ્તાસને સમજવા તે હતું
પરિપક્વ બુદ્ધિ પસવતી નહેતી. આ રીતે મરીને તે જામર
થયો છે તે વાત એ કેવી રીતે સમજી શકે ? તેના મનમાં
તો એક વીણ જ જાણિતું બીજા ચેપાયું.

જોવાન થયું કે એ કોઈ મલ્લચાળી લગ્ન ગાળે છે
અને દવાપ્રમત્ત પાશન કરે છે તો તેનું શુભીએ ચરણ પડે
છે તેનું વત્તજાઓ મળન કરવી પડે છે આથી તેને જામ
લાગવા માં પો છે પોતાની પત્તુ આવી દશા તે નહિ જામ
ને ? અકર્મ કરતાં તેને હવે જ લાગવા માં પો. તેને થયું
કે અજમાવણ જે મરન કર્યું તે પોતાનાથી મરન કર્યું શકે
નહિ, માટે જ માર્ગ દોડી દેવા.

હવે તે જુઓ પરદેશીઓ માથે ફીંગ કરવા લાગી
મુખ્યા મમયે તે જુદા પુરુષોની પાછળ પડી અને તેમની
પામેથી કાઢા લઈને જ તેમનો પીછા છિતી આજ્ઞાથી જે
કઈ તેને પછા મગવા તેનાથી એ મિડાઈ અને રમકડા
જરીતી.

જ્યુ મિલાની મા એમ ઈચ્છતી કે પોતાની પુત્રી ને હાઈ કમાણી કરે તે પોતાને મળતી એઈએ. એલા તેની માનું કશું કરતી નહોતી. બાપી તેની મા તેને મારપીટ કરતી. મારપીટના કારણે બપોળવાર એલા બરમાંથી બહાર નાસી જતી અને હલકા તથા ખસબ માણસોની બોરડીઓમાં પડી રહેતી.

એક દિવસ એની માતાએ જૂન મારપીટ કરી. એલા રજતી રજતી બહાર બાપી ગઈ અને યહોસ્ના એક કાટક પાસે જઈને બેઠી રહી. એવામા એક વૃદ્ધા તેની પાસે બાપી બેઠી. રજતી એલા વચ્ચે વૃદ્ધા થોડીવાર મુખી મુખબાને એઈ રહી અને પછી તેને કહેવા લાગી

ઓ મારી જ પાકળી ! મારી ખ્યારી બેટી ! ને માતાએ વને કીપ્પન કરી તેને મન્યવાદ હો અને ને પિતાએ વને પાળીપેતી મેટી કરી તેને ખજુ મન્યવાદ હો.

એલા જગીન વચ્ચે હાથે લગીને જુજ્યાપ બેઠી રહી. રજવાથી તેની બાપો લાલચોળ થઈ ગઈ હતી તે થોડી વાર મુખી વૃદ્ધા સાથે એઈ રહી.

વૃદ્ધાએ ફરીવાર કહ્યું મારી બાંજની કીકી ! ખ્યારી બેટી, શુ તારી માતા તારા જેવી મુદર દેવકન્યાને પાળીપોપીને જ્ઞાનદિત થતી નથી ? અને શુ તારા પિતા વને એઈને જ્ઞાનદેવેલા થતા નથી ?

એલાએ રજતી સૂસતે યાસીને જવાબ બાપો : મારા પિતા યસમન્ય કરેલા પીપ જેવા ખસબ અને યસમી ઉ

મારી મા માડુ લોદી પીનાર ઘડણ છે

વૃજાએ બાલુગાલુ નજર કરીને ભેઈ લીધુ કે ત્યા
કેઈ સાજગનાર તો નથી ને? ત્યા કેઈ હતુ નહિ બેટલે
લેલે બેજાને કહેવા માલુ

જા? મારી બાબની ઘીસી, ખારી ઘીસી, મારી બીલેલી
મુશાજળી, મારી સાથે ચાલુ બાટલુ બધુ કદ શા મા?
મદન કહે છે? બેવા માબાપને ઝડુ માર? મારે ત્યા તારે
નજર અને હસવા વિના બીલુ કઈ કરવાનું રહેશે નહિ. હું
મ્વારિષ્ટ મ્વાલુકા બાવા બાપીશ અને તને મારી લાડવાથી
પુત્રી વરીકે પાળીશ. તને કળુ જ હું જ રહેશે નહિ. મા? એક
મુદર મુવાન પુત્ર છે તે જૂન માહામલો છે તે પલ્લુ તને
મારી રીતે સાચવશે. તેને હજી નહોતો દોરો પણ ફૂલો નથી
તેનો સ્વભાવ જૂન કોમળ અને મળાવરો છે

બેલા ઉત્સાહમાં બાવીન બોલી હું ખુશીથી તમારી
સાથે આવીશ ત્યારબાદ ત બિબી થઈ જાને વૃદ્ધાની
પાછળ ચાલવા લાગી.

વૃજાનું નામ મીરા હતું તની પામે કેટલાક મુવામુવની
બોલી મ હતી હતી તે લોકોને બે નામ, ગાન અને ઉત્તમ
બલિનશ શિખવાળી. આ મ હતીન લઈને તે ગામિગામ ફરતી
અને અમીર ઉમરાવ અને ધનિકોની મિલજમમાં આ મ હતી
પામે ગાનનમ્મ કરાવીને તે મનમન્યા પેમા પેદા કરતી.

મીરાની ચતુર આંખોએ ભેઈ લીધુ કે આ કેઈ સાધારણ

પણ બેલાની માં જોમ ઈશ્વરી કે પોતાની પુત્રી કે કઈ કમાણી કરે તે પોતાને મળવી જોઈએ. બેલા તેની માનું કહ્યું કરવી નહોતી. જાણી તેની મા તેને મારપીટ કરતી. મારપીટના કારણે ધણીવાર બેલા ધરમાંથી મહાર પાડી જતી અને હજાર તથા બરાબ આવસોની જોરડીઓમાં પડી રહેતી.

જોકે દિવસ બેની માતાએ પણ મારપીટ કરી. બેલા રડતી રડતી બહાર જાયી જઈ અને શહેરના જોકે દુટક પાસે જઈને બિચી રહી. બેલામાં જોકે વૃદ્ધા તેની પાસે જાયી બિચી રડતી. બેલા વચ્ચે વૃદ્ધા શેઠીવાર સુખી સુખભાવે જોઈ રહી અને પછી તેને કહેવા લાગી :

એ મારી જ પાકળી ! મારી ખારી બિટી ! જે માતાએ તને ઉપન્ન કરી તેને મન્યવાદ દે, અને જે પિતાએ તને પાળીપોષી ગ્રાસી કરી તેને પણ મન્યવાદ દે.

બેલા જમીન વચ્ચે ઊંઘી ઘણીને જુલ્મવાપ બિચી રહી. રહવાથી તેની જાએ કાલકોળ જઈ જઈ હતી તે શેઠી વાર સુખી વૃદ્ધા સાથે જોઈ રહી.

વૃદ્ધાએ ફરીવાર કહ્યું : મારી જાંબની ઘીઘી ! ખારી બિટી, શું તારી માતા તારા જેવી સુદર દેવકીયાને પાળીપોષીને જ્ઞાનદિવ જતી નથી ? અને શું તારા પિતા તને જોઈને જ્ઞાનદેવતા જતા નથી ?

બેલાએ રડતી સુરતે યેથીને જવાબ જાપ્યો : મારા પિતા શસનના કારેલા પીપ જેવા ખસળ અને શસની ઉ

ઉપરાત બેઠાને આવા નિર્દય જતાંવનો અનુભવ તેના
 જિંદગી અને માતા તરફથી પવ્વ મળ્યો હતો, એટલે આ
 વાત તેને માટે નવી રહી નહોતી. આ ઉપરાંતની વૃદ્ધ મા
 મીસ વરુ બેઠાને હાજરી હતી, કમળ કે તે વૃદ્ધ સાસમાં
 સારું સંગીત બજાવી અને ઘણામા ઊંચી બતનો એ ત્રોણ
 કેમ માણ્યો તે પવ્વ તે બજાવી હતી.

છેકરી નથી તેનો રોખાવ જ નહીં આપે છે કે જામળ જતાં તે કોઈ જાતના સ્વરૂપસ્તી રમણી બનશે. આથી તે બેલાને ફેમલાવીને યેર લાવી. થોડા દહાડા લોકમાં સખી જાી મિલણુ મઠ કહ્યું પહેલાં હેતથી અને આપરે માર મારીને સગીત અને વિગળનું શિક્ષણ આપ્યું. સિલ્લરનું સુર સાથે બેલાના પગલા તાલબદ્ધ પડે નહિ તે વૃદ્ધ બેલાની કેમળ પત્રની પિંડીએ પર ચામડાનો ચાળુ વાંઝી.

વૃદ્ધાનો પુત્ર પદ હતો. જીએ વરુ તેને તિસ્કાર હતો. જા કસણથી બેલા પ્રતિ પક્ષ તે દેષ ને તિસ્કાર દાખવતો. પક્ષ તે નાચવામાં, નકલ કરવામાં, આવમકર્ષનમાં, સંકેતમાં, મુઠ જાબિનવામાં, અને જામ તેા પ્રેમની લાગણીઓની અભિવ્યક્તિમાં પહેા પ્રવીણ હતો.

તે બેલાને જા બધુ શીખવતો; ચાલુશીથી નહિ પરંતુ બોલવા માટે કે બેમ કરવામાં તે બેલાને પેટ ભરીને આગે આપી શકતો. જ્યારે બેલે બેલુ કે બેલા નાચવાનમાં નિપુણ બની ગયું છે અને રસિકજનો તેના નાચવાનમાં જટલા સુગ્ધ અને વગ્દીન બની જાય તો બેટલાં પોતાનાં નાચવાનમાં થતા નથી, ત્યારે જો બેલા પર જૂન કોપે બસતો અને તેના માલ પર ભીરમ બસતો તેના હાથપગ પર ચૂટીએ ખલુતો. પક્ષ તેની જા નિર્દયતાથી બેલાને લેશ માત્ર રજ હતો નહિ. બેની જા નિર્દયતા અને તિસ્કાર બેલાને હુને કોઠે પડી ગયાં હતાં. તેની અસ્વાસ કરાવવાની આની નિર્દય અને કલ્પ પદતિથી બેલા હાથમાં સારુ સગીત અને કલ્પ કરાવું નાચવાનું શીખી ગઈ.

તેને જ્યાનું થયું જ્યારે નાથ બંધ થયો ત્યારે શહેરના
પ્રધાન તાજકર્મધારીના પુત્રનું રસિક દૃષ્ય જોતા પ્રતિ વિજ્ઞા
જની જામુ તે જોતા પામે જાન્યો અને તેણે મધુર પ્રેમમય
મનોહર વાણીમા તેને કહેવા માંધુ

જોતા, જો હું તારા મનોહર કેશકલાપની વેળી બન્યો
દેવ, તારા નાજીક અને મુશ્કાલમ દેવનું આશુપલ્લ બન્યો
દેવ તે, હું ખન્ય થઈ ગયો દોલ મારી જો પરમ ઈચ્છા છે
કે હું તારા પાવકની ગેમ તારા ચરણમા દમિયા અથવા રતુ
તારા પ્રેમાલિંગનથી, તારા શરીરનો સ્પર્શ અનુભવીને તારુ
આશુપલ્લ બન્યાનો અતિથ માનુ અને તારા મનકને સ્પર્શ
કરીને તારા કેશકલાપની વેળી બન્યાનો ગ્રહ અનુભવું
જો મુદર સમજી, તને મેગવચા કાજ પલ્લુ વધુની જો
પરવા હું જિયુંક છે તું મારી સાથે જાત જાપતો મ મારગી
દર દર જઈને જોક નથી જ દુનિયા વસાવીએ.

તે જામ બાકના હોય તં દમિયાન જોતા તેની સાથે
અનિમિત્ત તથાને વાઙી રદી દની જોતાન જો વખત માનકિક
જ્યાક જાન્યો કે પોતે અન્યત મુદર છે પાત્રનું લાવવ્ય
અનુભવ છે અને જો ગમે તંચા પુરુષને ગા, બનાવી ગઈ છે

જા વિચારણી તેના મનક પર પ્રસ્વદ થઈ આ પો
ત દસ્તિયાવા વામની ગેમ આક જની જોડી તનુ માધુ
જાણે બમવા લામુ જામે જાણે અપેશા આવવા લાગ્યા

મુગને પુન પાત્રની પ્રેમાકાલા બજા કરી જોતાએ
તેની પાત્રને ઈન્કાર કયો જોગી મુગનની પ્રેમભાવના વધારે

મદન

[૮]

વારાણસી શહેર તે સમયે પણ આબાદ નગર હતું
મીઠા બે શહેરમાં જાવી અને પત્રિક તથા જમીર ઉપસવોના
માટે તંત્રે બેઠાના જૂન વળાણ કર્યા

બેઠાનું અનુપમ લાવણ્ય બેઠાને કહ્યું પત્રિકાએ પોતાના
મસતકાળા મઝીતજલમાઓમાં અને નૃત્યસમારોહમાં
તેને જામ તણુ જાપવા માંડ્યાં. બેઠાનાં નૃત્ય ને જાન બેઠાને
લાકા જૂન પ્રજાવિત બન્યા.

પીમે પીમે બેઠાની લોકમિલતા વધવા લાગી તેનાં નૃત્ય-
ગીત વનરે પૂના થાય તે પછી તે પત્રિક માણસોની સાથે
નરિંગિયાનની મનોહર વૃક્ષલિખા શહેરનાં નીચી પડવી.

પણ આ સમયે બેઠાને પ્રેમની કિમળું જ્ઞાન નહોતું
જ કહ્યું પોતાને બોલાવે તેની પાસે તે ચોટી જતી.
પોતાના બાક કટાણ પુરોના દિલમાં કેવો જલ્લજાત રહે છે,
જાન એમને કેવા વિદુષણ બન્યાવી મૂકે છે તે વાતનું જ્ઞાન
બેઠામાં આ વખતે હતું નહિ.

એક દિવસ પાતળા પત્રિક સમિતિ નુયાનોની મહેરિલમાં

તેને જ્ઞાનું યમુ જ્યારે નાથ બંધ થયો ત્યારે શહેરના પ્રધાન શજાકર્મચારીના પુત્રનું સનિઃ હૃદય જોતા પ્રતિ વિદગ્ધ બની ઊઠ્યું તે જોતા પાસે આવ્યો અને તેણે મધુર પ્રેમમય મનોહર વાણીમા તેને કહેવા માંડ્યું

જેણે, જે હું તારા મનોહર કેશકણ્ઠાપની વેળી જન્મે દેખે, તારા નાડુકે અને મુલાવમ દેખું આજુપણ જન્મે દેખે તે હું પન્થ મધ્ધ મયો દેવ તારી જે પરમ હિંમ્મિ છે કે હું તારા પાસની જેમ તારા વચ્ચેમા હમિયા ખમ્મતો રહું તારા પ્રેમાલિંગનથી, તારા શરીરનો અપ્પા અનુભવીને તારું આજુપણ જન્મનો સંતોષ માનું અને તારા મન્થકને પણ હરીને તારા કેશકણ્ઠાપની વેળી જન્મનો મવ અનુભવું એ મુદર રમણી, તને મેગવવા કોઈ પણ વસ્તુની ભેડ પસંદ હું ઉન્મુક છું તું મારી નાથે ચાલ આપણે મ આશી રૂર રૂર જઈને એક નથી જ દુનિયા વસાવીએ

તે આમ બાંધેલો હતો તે દર્શમિયાન જોતા તેની શ્રામે અનિમિષ નયને વાહી રહી હતી જોવાને એ વખતે માહલિક અચાચ આવ્યો કે પોતે જન્મ ત મુદર છે પાતળુ લાવણ અનુભવ છે, અને એ મમિ તેના પુરુષને જાણ જનાથી શકે છે

આ વિચારથી તેના મસ્તક પર પ્રસ્વદ થઈ આવે તે દશિયાજી પાસની જેમ આફ જની જેડી તંત્ર માથું બાણે જમણા લામ્બુ આજે બાણે અધારાં આવવા લાગ્યા

મુચને પુત્ર પોતાની પ્રેમાભાવ વ્યવ્ત હરી જોવાને તેની વાતને હજાર હોયો, એવી મુચનની પ્રેમભાવના વધારે

મદન

[૮]

વારાણસી શહેર તે સમયે પણ આબાદ નગર હતું
મીસા જે શહેરમાં આવી અને ધનિક તથા અમીર કુમારોના
મોઢે તેણે બેઠાના જૂઠા વખાણ કર્યા

બેઠાનું અનુપમ દાવણ બોધ ને કંઈ ધનિકોએ પાતાના
રત્નઅવળા સુખીવજીરોમાં અને નૃત્યસભાઓમાં
તને આમ ત્રણ આપવા માંડ્યાં બેઠાનાં નૃત્ય ને જાન બોધને
દોઢે જૂઠા પ્રભાવિત બન્યા

પીએ પીએ બેઠાની લોકપ્રિયતા વધવા લાગી તેનાં નૃત્ય
ઝીંટ વગરે હાથ થાય તે પછી તે ધનિક માણસોની સાથે
નદીકિનારાની મનોહર વૃક્ષોમાં સહેલગાહે નીકળી પડતી.

પણ આ સમયે બેઠાને પ્રેમની કિંમતનું જ્ઞાન નહોતું
જ કંઈ પાતાને બોલાવે તેની પાસે તે દોડી જતી.
પાતાને એક કટાક્ષ પુરુષોનાં દિલમાં કેવો વજ્રવાત રથ છે
જને જોમને કેવા વિદ્વલ બનાવી મૂકે છે તે વાતનું જ્ઞાન
બેઠામાં આ વખતે હતું નહિ

એક દિવસ શતાબ્દ ધનિક સચિ કુમારોની મહેરિલમાં

તેને જ્યાનું સુખ જ્યારે નાચ બધ સયો ત્યારે શદેશના પ્રધાન શશ્વત્તર્થચારીના પુત્રનું સચિત્ત દૃઢ જોવા પ્રતિ વિદ્યુત્ત બની બિંમુ તે જોવા થસે આન્ધો અને તેલે મધુર પ્રેમમય મનોહર વાળીમા તેને કહેવા માન્યુ

જેણ, જો હું તારા મનોહર કેશકલાપની વેળી બન્ધો દેખ, તારા નાજુક અને મુલાવમ દેહનું આમૂષણ બન્ધો દેવ તો, હું બન્ધ સર્વ ત્રયો દેવ ભારી જો પરમ ઉચ્છિત્ત છે કે હું તારા પાવણની જેમ તારા ચરણમા હમિયા અમૃતતા રહુ તારા પ્રેમસિંગનથી, તારા શરીરનો સ્પર્શ અનુભવીને તારુ આમૂષણ બન્ધાનો સતોષ માનુ અને તારા પરવકને પણ કરીને તારા કેશકલાપની વેળી બન્ધાનો ત્રવ અનુભવું જો મુકર સમઘી, તને મેળવવા મેઝ પશુ વમ્બુની લે/ પડવા હું ઉત્સુક છું તું ભારી માથે બાક. આપણે સમારથી ફર ફર જઈને જોઈ નથી હું દુનિયા વસાવીએ.

તે આમ બોલતો હતો તે હસમિયાન બેલા તેની આંખે અનિમિષ નથને તારી સ્ત્રી હતી બેલાને જો વળતે સાહસિક જ્યાદ આન્ધો કે પોતે અત્યંત સુખ છે પોતાનું લાવણ અનુપમ છે અને જો અમે તેના પુરુષને ગાંઠ બનાવી શકે છી

આ વિચારથી તેના મસ્તક પર પ્રસ્વેદ સર્વ આન્ધો. તે હસિમિયા યાસની જેમ આદ્ર બની બેઠી તેનું માથુ બલે જમવા લાગ્યુ જાંજે બલે અંધારા આરવા લાગ્યાં

મુલાને પુનઃ પોતાની પ્રેમકાંક્ષા બજા કરી; બેલાએ તેની ચાતનો ઉઠાવ કર્યો. જોઈ મુલાનની પ્રેમલાવના વધારે

ઉત્તેજિત ને ઉત્ત બની, તેણે મેલાને જે ચીને પોતાની વેરામ
હાથ લીધી અને મેલાએ તેમાંથી છુટવાનો પ્રયત્ન કર્યો તે
એણે નિહુસ્તાથી તેને પાછો મારીને દૂર હઠાડેલી લીધી.

વળી મેલા પોતાની સામે એકાદિ રહવા લાગી પણ
તેના હૃદયમાં એક નવીન, અજ્ઞાત અને વિદ્યુત્સમ વેલ્લાનો
સંચાર થયો હતો. તેમ છતાં તેણે પુલાનની વામનાને
પ્રતિક્ષર જ કર્યો.

બીજા આમંત્રિત મહેમાનો આ બધું એકાદિ જાણી
બની ગયા તેઓ બોલ્યા આ છોકરી કેવી વિચિત્ર છે!
આ પુલાન મહાનમોહન અને રસિક છે છતાં મેલા
તેને વિસ્તર કરે છે તેનું અવમાન કરે છે!

મહાનમોહન સતત એક જાણી કર્યો, તે વળા તેનું હૃદય
જૂન વિદ્યુત્સમ હતું આથી સતત તેણે પદાર્થો દેશીને જ
વિતાવી લગાવે તે કરી મેલાના હર પર આજ્યો. તે વખતે
તેનું મુખ વિવશ હતું આજ્યો ઉજ્જવળાથી લાલ બની હતી
તેણે મેલાના બાજુ પર એક પુષ્પમાળા ધરાવી પણ મેલા
અવગણીત અને અસંતોષ હતી તે મહાનમોહનની પોતાનું મો
હુપવી રહી હતી.

મેલાએ મહાનમોહનને જણાવ્યું મહાન આથી નહિ,
છતાં તેના ચિત્તમાંથી મહાનની લગી ખીર ખીર હા રીતે
અંતિ થતી હતી પોતાના હૃદયમાં એક અવકર વેદના
અર્થ આવતી, પણ તેનું કારણ એ સમજી શકતી નહોતી.
તેને આશ્ચર્ય થતું કે પોતે આટલી જાણી જિન્ન ને અન્ય-

મનસ્ક કેમ બની રહી છે ? તેણે બાજ પર્ષત સુધ પ્રેમીઓને
દૂર જ દુટકે-જા દુટા. તે લોક પ્રતિ તે ધૂણા જ ઘાળવતી.
હવે તે બાજો દિવસ પછ જ પર જ ઝેરી રહેતી, તકિયામાં
મા ધુણવીને રહ્યા કરતી તેને દિવસનો પ્રકાશ જમતો નહોતો.

મનને તેની પાસે પહોંચવાના ધણા ધણા પ્રયત્નો કર્યા.
ઘણીવાર તેણે બાજ-વજમાં રહેલો મોઢાવ્યા પછ મનને
જે પ્રેમાત્મક કે તેનું રુદન જા હાથમાં છોડીના હાથમાં
બોધ કરી શક્યા નહિ. બેઠા તેની સામે લાકડી ચકતી
નહોતી, તે માત્ર બાટલું જ કહતી ના, ના.

પછ પછર દિવસ બાજ તેનો જા હાથમાં દૂર થયો.
તેને જાન થયું કે પાતે મનના પ્રેમપાશમાં ફસાઈ ગઈ છે
તે મનના ઘેર ગઈ અને તેની સામે રહેવા લાગી હવે
તેઓના જાનની કોઈ સીમા રહી નહોતી; તેઓ દિવસ
બાજો એકબીજાની બાજમાં બાજ પરીવીને પ્રેમનો વાતો-
લાપ કરતા સંજ્યા સુમરે હાથમાં હાથ પરીવીને નરીકિનારે
રહતા.

કોઈ કોઈ વાર સવારમાં કોઠીને પહોંચીને પર દૂર
વીણના શાસ્ત્રાં જતા. તેઓ એક જ શાળમાં ભોજન લેતા,
એક જ ખાસીમાંથી મધ પીતા. એક જણ પીતાના બે હોઠો
વચ્ચે દ્રાક્ષનો એક દાણો રજાવતું અને બીજું પછ પોતાના
હોઠો બાજમાં લાવીને તે દ્રાક્ષને પીતાના મોમાં લઈ લેતું
જામ જાનની અનેકવિધ પરાકાષ્ટાનો તેઓ અનુભવ
કરતા લાગ્યાં.

ઉત્તરિત ને ઉત્તર જની, તેણે મેલાને જે જીને પોતાની બેઠમ
છાં દીધી અને મેલાએ તેમાંથી પુત્રાને પ્રથમ ક્યોં તે
એણે નિપુસ્તાથી તેને પાછો મારીને દૂર હાંસેલી દીધી.

જળી મેલા પોતાની સામે એકને રહવા લાગી. પણ
તેના દુરમમા એક નવીન, અસાધ અને વિદ્યુત્ત મેલાને
સાચાર ક્યોં હતો. તેમ છતાં તેણે પુત્રાની વામનાને
પ્રતિષ્ઠા જ ક્યોં.

જીભ આમન્ત્રિત મહેમાને આ બધું એકને સ્થિત
જની ગયા. તેઓ બોલ્યા આ સ્થિતી કેવી વિચિત્ર છે!
આ પુત્રાન મહનમેહન પાનિક અને સ્થિત છે છતાં મેલા
તેને નિસ્સાર કરે છે તેનું અજમાન કરે છે.

મહનમેહન સત્તા ઘેર પાછા ક્યોં, તે વખતે તેનું હૃદય
જૂઝ વિદ્યુત્ત હતું. આથી સવ તેણે પ જા દેશીને જ
વિદ્યાવી. મચારે તે ફરી મેલાના ઘર પર આવ્યો. તે વખતે
તેનું મુખ વિવર્ણ હતું. આંખો બ્રહ્મસુથી લાલ જની હતી.
તેણે મેલાના બારણા પર એક પુષ્પમાળા ચઢાવી. પણ મેલા
અવગતિ અને અસાધ હતી. તે મહનમેહનથી પોતાનું મોં
હાંપવી રહી હતી.

મેલાએ મહનમેહનને જ્યાં પણ મળ્યું આથી નહિ,
છતાં તેના ચિત્તામાંથી મહનની છબી ધીરે ધીરે હ રીતે
અજિત થતી હતી. પોતાના હૃદયમાં એક અજકર વેદના
કર્મ આવતી, પણ તેનું કાણુ જે સમજી શકતી નહોતી.
તેને અસાધ હતું કે પોતે આવી જાં જિન્ન ને અન્ન

ર પ્રિય ! તને નેટલો પ્રેમ આપ્યો તેટલો ઠી બીજા કોઈને આપ્યો નથી !

મહન જવાબ આપતો : સમારમાં તું અદ્વિતીય છે ' છ મહિના સુધી પ્રેમનો આ કેફ બન્ને પર મવાર રહ્યો પણ પૂર્વે અસ્તીવાળા સાગરમાં જેમ જોડાજોડ જોડ આવે જોમ-જો પ્રેમમાં જોડ આવી નેટલો નરો વડેલો હતો તેટલો જ અતે કિતરી ગયો. બેઠાને જોમ બામવા લામ્બુ કે માડુ દુદ્ધ સૂચ અને ખાલી બની રાંડ છે-લાતે, દુદ્ધમાંથી કોઈ કિંમતી ચીજ જોવાઈ ગઈ છે મહન હવે પ્રથમ જેવો આકર્ષક બણાતો નહોતો. તે વિચારતી

આવે ફેરફાર મારામાં કેમ થઈ આપ્યો ? ગુ મહન પણ અન્ય માણસો જેવો આમાન્ય જન છે ! તેનાથી માડુ દુદ્ધ તૃપ્તિ કેમ અનુભવતું નથી ? મને આ બધુ ગુ થઈ જાય છે ?

આ દશા તેના માટે અસહ્ય નીવડી અજ. પ્રેમના અસ્વાદન બાદ આ નીવડે ગુફ દુદ્ધ-અવસ્થા તેની તૃષ્ણને તૃપ્ત કરી શકી નહિ.

મહનમાં પડેલાનો મહન હવે રહ્યો દોષ તેમ જોને જણાયું નહિ; જોડલો તેણે વિચાર્યું કે તેનામાંથી પાવાનો પ્રેમ છીડી ગયો છ તેની સાથે રહેવા કરતા તેને છીડીને સામ્યા જરૂર જો જ વધારે ઉત્તમ છે

તે જોડ રિષસ મહનને છીડી ગઈ તેણે મહનને ત્યાંની રીપા ઉપા બીજાની અદર મહન જોવાની તેણે આકાંક્ષા મેળી.

પેલી વૃદ્ધ મીસને, બેઠા પોતાની પાસેથી જામ ચાલી ગઈ તે વાત જાણી નહિ. બેઠાના બાલ્યા જવાથી તેની કમાણી બંધ થઈ ગઈ એક દિવસ તે મહાન્યા ઘર પર જાવી અને બોલી :

આ મારી ભેટી છે, મારી આંખોની કીકી છે મેં તેને ● ગ આપ્યો. મારી જોશમાં મેં તેનું લાલનપાલન કર્યું છે હવે તું મું જોને મારી પાસેથી છીનવી લેવા માગે છે ?

મહાને તેને સોનામહોરની એક કોથળી આપી, તેથી તે ભાઈ ચાલી ગઈ પણ તે ભાઈ મફતિની દોષાથી વારવાર મહાન પામે આવવા લાગી.

મહાને એ જમતું નહોતું એક દિવસ એણે મીસને પોલીસના હવાલે કરી દીધી.

અણલગના ન્યાયાધીશને ખબર પડી કે આ છુટ્ટી એક કુટુંબી છે એળી જીવોને પોતાના પત્નમાં રક્ષાવીને તેમની જામ લાફીને વેચાર કરાવે છે અને જોમ કરીને તે પોતાને હજનનિર્વાહ ચલાવે છે આથી તેને જન્મકીપની મજા કરમાવવામાં આવી.

મહાન સંપૂર્ણ કામનાથી બેઠાને પ્રેમ કરતો હતો. તેની પ્રેમકથનનાએ વિચારૂપ પાસણ કર્યું હતું.

બેઠા મહાને પૂર્ણ દુઃખથી ચાહતી હતી તે જોને પૂર્ણ અવેરથી પોતાના દુઃખમાં સંકરી રહી હતી. મહાને તે જાનીવાર કહેતી

૧ પ્રિય ! તને જેટલો પ્રેમ આપ્યો તેટલો કદી
ખીજ કાઢને આપ્યો નથી !

મન જવાબ આપતો સ સારમાં તુ અદ્વિતીય છે

છ મહિના સુધી પ્રેમનો આ કેફ જન્ને પર સવાર
રહ્યો. પણ પૂર્ણ અસ્તીવાળા સાગરમાં જેમ એકાએક એટ
આવે એમ-એ પ્રેમમાં એટ આવી જેટલો નથી જેટલો
હવે તેટલો જ અતે જીવરી ગયો. મેલાને એમ બાસવા
લાગ્યું કે માડુ હૃદય રૂન્ય જાને ખાલી બની રહ્યું છે-અહો
હૃદયમાંથી કેઈ કિંમતી બીજ ખોવાઈ ગઈ છે મન હવે
પ્રથમ જેવો આકર્ષક જણાતો નહોતો. તે વિચારતી

આવે! ફરજીય મારામાં કેમ થઈ બાળ્યો ? તુ મન
પણ અન્ય માણસો જેવો સામાન્ય જન છે ! તેનાથી માડુ
હૃદય તૃપ્તિ કેમ અનુભવતુ નથી ? મને આ બધું તુ
થઈ રહ્યું છે ?

આ ક્યા તેના માટે અસહ્ય નીવડી. જાણે કે પ્રેમના
આસ્વાદન બાદ આ નીરસ, તુ કે હૃદય-અવસ્થા તેની તૃપ્તિને
તૃપ્ત કરી શકી નહિ.

મનમાં પહેલાનો મન હવે રહ્યો હોય તેમ જોને
જણાયું નહિ જેટલો તેણે વિચાર્યું કે જેનામાંથી પાતાનો
પ્રેમ છીંદી ગયો છે તેની સાથે રહેવા કસ્ટા તેને છીંદીને
આસ્થા જનું જો જ વધારે ઉત્તમ છે

તે એક વિચાર મનને છીંદી ગઈ તેણે મનને ત્યાગી
રીપા છતાં બીજાની અદર મન જેવાની તેણે બાકાત સેવી.

ફરીવાર તે નગરના વિપવલોક્ષુષોના સમારંભિમા
જ્યા હાગી, મંદિરિમા ને પર્મસમારંભોમા જ્યા હાગી. ત્યા
મુવતીએ નૃત્ય કરતી, એમની સાથે ભળીને નૃત્ય કરતા
હાગી. જલચિહ્નર કરતી વેશ્યાઓના સમુદ્ધર્મા પણ જ્યા
હાગી. આ વિલાસપ્રિય અને રંગીલા શહેરના વિવસત્રમા તે
પ્રાકળ્ય મને કામ લેવા હાગી. તે શબ ચિત્રશાળ્યોમાં
જતી દેશદેશના પ્રસિદ્ધ ગાયકો ત્યા આવતા અને એમણે
સંગીતકળામા પ્રાપ્ત કરેલી નિપુણતાનું દર્શન કરાવતા.

પ્રેક્ષકો એ એકંને વાક વાકના પીકારો કરતા અને
આખીયે રાજશાળ્ય એમના એ ગવાજથી મુગધિત બનતી-
લેલા તેમા પણ લાગ લેવા હાગી.

લેલા વીજ્યોના અભિનય, રત્ન, ગાવાની પદ્ધતિ,
નૃત્ય વગેરે નર્તકોના પગના પડવાં વાલજદ પગલા, આ બધી
વસ્તુઓનું બારીક અવલોકન કરતી એમાંયે ખાસ ફરીને
કરુણાન્ત નાટકોમા, મનુષ્યને અમ્મતી રેવીએ અને રેવો કેતા
પર મુગ્ધ થઈ ગયા છે એવી સ્ત્રીઓને પાદ ભજનગાર
અભિનેત્રીઓના અભિનયને જૂન આનંદપૂર્વક નિહાળતી.

લેલાએ એ પણ એક લીધુ કે પ્રેક્ષકોને મુગ્ધ કરતા
માટે ઠઈ વસ્તુ જરૂરી છે તેને ઘણું કે પોતે પણ પેલી
અભિનેત્રીઓની જેમ પ્રેક્ષકોને મુગ્ધ કરવાની યત્નિતિ પણ
છે પોતે નથી અભિનેત્રીઓ કરતાં વધુ મુગ્ધ છે તે શુ
એવી પ્રેક્ષકો પ્રસન્ન થશે નહિ ?

તે ચિત્રશાળ્યના નિયામક પાસે ગઈ અને કહુ કે મને

પણ આ નટજણુમા સામેલ કશે.

તે દુષ્પત્ની તો હતી જ તે ઉપરાંત તેને વત્સલગાનનો સારો અભ્યાસ પણ હતો. આ જણુ ધ્યાનમાં લઈને ચિત્ર શાળાના નિયામકે તેની પ્રાર્થનાનો સ્વીકાર કર્યો અને તે પ્રથમ વાર રજમજ પર આવી.

પહેલી વાર પ્રેક્ષકોએ તેનું આચાર્યનક સ્વાગત કર્યું નહિ. એક તો એ આ કાર્યમાં પૂરેપૂરો અનુભવ ધરાવતી નહોતી, બીજું અગાઉથી તેના અંગેની, વત્સની, જ્ઞાતિઓની પ્રશંસા, પ્રેક્ષકોના કાન મુખી પહેલે એ રીતની અહેસત કસવામાં આવી નહોતી.

પરંતુ એણે નિશચ થાય તેવી નહોતી તેણે કેટલાક સમય મુખી જોણુ પાત્રોમાં કામ લીધા બાદ, તેણે પોતાના અનુપમ સૌંદર્યથી સહેસ્વા પ્રેક્ષકવર્ગને પોતાના તરફ આકર્ષ્યો. હોહો તેના સૌંદર્યથી પ્રાદુરભાવ મળ્યા. પછી તો આણુ સહેર સ્ત્રીઓ-પુરુષો તેને એવા ઊમટવા. ચિત્રશાળામાં એક વલ મૂકવાની પણ જગ્યા ન રહે એવી ત્રિસી જામવા માંડી.

સહેસ્વા યોદા યોદા ઉમડાવે, જમીયો અને પ્રતિષ્ઠિત અધિષ્ઠાણો પણ હોકમતને માન આપીને ચિત્રશાળામાં બેસારાણીને નિહાળવા આવવા લાગ્યા.

ઘોડીઓ વાળનારાઓ, કામઘરો, જિખારીઓ અને જલાસીઓ વગેરે દિવસભર ભૂખ્યા રત્નીમે પણ પૈમા જમાવીને ચિત્રશાળામાં ફાજરી આપવા લાગ્યા.

હરીવાર તે નગરના વિષયલોકોમાંના સમારભોમાં જ્યાં લાગી, મરિણિમાં ને ખર્ચમારભોમાં જ્યાં લાગી ત્યાં મુવલીએ નૃત્ય કરતી, જોમની સાથે બળીને નાચ કરતી લાગી જઈવિહાર કરતી વેળાઓના સમૂહમાં પણ જ્યાં લાગી આ વિલાસપ્રિય અને રંગીલા શહેરના ચિત્રશાળામાં તે મિત્રાળા મને જાગ લેવા લાગી તે જોય ચિત્રશાળાઓમાં જતી દેશદેવતા પ્રસિદ્ધ ગાયકો ત્યાં આવતા અને જોમણે સંગીતશાળામાં પ્રાપ્ત કરેલી ત્રિપુલ્લાનું ઘડન કરાવતા.

પ્રેક્ષકોએ જો જોઈને વાહ વાહના પીઠ્ઠણ કરતા અને આખીએ રાજશાળા જોમના જે અવાજથી મુખસ્થિ બનતી બિલા તેમાં પણ જાગ લેવા લાગી.

બિલા બીજાઓના અભિનય વત્ત, બાવાની પદ્ધતિ, નૃત્ય વેળા નર્તિકાના પગના જગ્યાં વાલજનક પગલાં આ બધી વસ્તુઓનું ભારીક અવલોકન કરતી જોમાએ ખાસ કરીને હરુલ્લાનંત નાટકોમાં મનુષ્યને આકૃતી દેવીએ અને દેવો જેના પર ખુશ થઈ ગયા છે એવી સ્ત્રીઓને પાદ ભજનનાર અભિનેત્રીઓના અભિનયને જૂળ પાનપૂર્વકે નિહાળતી.

બિલાએ જો પણ જોઈ લીધું કે પ્રેક્ષકોને ખુશ કરવા માટે ઈર્ષ વસ્તુ જરૂરી છે તેને જુલુ કે પોતે પણ પેટી અભિનેત્રીઓની જેમ પ્રેક્ષકોને ખુશ કરવાની શક્તિ ધરાવે છે પોતે બધી અભિનેત્રીઓ કરતા વધુ મુદ્દર છે તે સુ જોઈ પ્રેક્ષકો પ્રમગ્ન થઈ નહિ !

તે ચિત્રશાળાના નિવાસક પાસે ગઈ અને હસુ કે મને

જા પદોચ્ચતી ઠગ્યામાં જ્યારી દત્તી બેગબેગમાં પાટણીપુત
તેના પર મુખ જન્યુ ક્રિમજાથી મારકે તું ભાગત કનુ
તેના પર મોલીનો પગમાદ જ મ્યા મિત્રામક દિવમામ
કિર્તિવ હિતિદામ સુગમ્યા ત ફાગ્યામાં જ્યારી તા
દગમાં મોટો વિષયજનિત નાદ મુજતા પ્રિમીઆ અન
રિશ્તીઓ તેની પામ જ્યારી મોટી મજ્યામાં જ્યારજા
થય છે તેને ચામ લચાની પાતુ ફુરમદ રહતી નરડતી
જુ બેચ જા બધા કાકો નરક હિં મુકા તુ કડતી
નદિ દવ તને બીજા કોઈમાં મરનનુ થયન થતુ નરડતુ
દવ તું પ્રમોપચાર પગ જ જા માવ નિસય જ જતી તું
દયો રિપદી મુખની તન જાકાલા રી નરડતી

જગ્યાજાનીના પ્રિમીઆમાં તત્તજાની નિજિત પતુ
દગ ત નિરકત દગ્યાના થયા કન્યા છત્ત જકાન મોપનિ
પિપુડા દત્ત ત પતવાન દગ પતુ જન્ય પતપતિ પતી
માફક જામિયાની જન મરપુકિ દગ નદિ તન્ય સ્વજાવમા
વિતવ જન મપુજાની જામ્યા કડતી પતી પતુ તુ માપુર
દામ્ય જન મુદર કડપ્પા પ રેવાન જિજ્ઞાસા મરત જન્યા
નરડત તન નિજિત રી પ્રમ દગ નદિ કોટી પા
જગ્યા તન્ય મુખજિન્યા મામતીન થીર થતી જ્યારી

નિજિતના મથક પ કોર તન ર પી જન્ય રે-
પાતુ છે નિજિત રે પતુ જન્યા પા પાતુ ત ન
જન જગમે મર જન્યા પા વિષમ દગ તન રૂપ પ
પુમે જા જન્યા પા પા વિષમ દગ ત રૂપ ન

હવેજો બેઠાના પ્રશસ્તિગીતો સ્થવા લાગ્યા. લાંબી ઘડી-
વાળા વિજ્ઞાનગ્રંથોએ વિજ્ઞાનશાળામાં તેની નિદ્રા કરતા,
સુન્ધાઓ તેના પાલકનો પદ્મજો બોલેને મો ફેરવી લેતા
-પણ તેઓ પણ ખાનગીમાં જોકે વાર બેઠાને નજર કરીને
નીરમી જતા, એટલે સુધી એની ખ્યાતિ પ્રસરી ગઈ હતી.
તેના દ્વાર પર સૌ દરિયાકાંઠાના પુણ્યમાળાઓ લટકાવી જતા,
પેલ્લને આવવા ન મળે એ દ્રાક્ષ ખાટી-એમ માનનારા પણ
પણ હતો પણ બેઠા તેઓની પરવા ન કરતી. વર્ષમાંના કાંઈક
જરાબર એ હતો. પ્રેમીઓ વચ્ચે એને એટલું બધું ખન
મળવા લાગ્યું કે જે ગણવાં શકી જવાય એવી ખનને હવે
ગ્રાજીને જ તોળી લેવામાં આવતું.

હજુસ બુદ્ધાઓની સમૃદ્ધિ સમસ્ત સપ્તિ તેની
પાસે ઝાટી કેડીઓની જેમ પહોંચવા લાગી. પણ તેને એને
ગર્વ નહોતો. રજ પણ નહોતો. રેવણોની ફણ અને
જનતાની પ્રશ્નચાનો ખાનિ તેના હૃદયને ગોસ્વયુક્ત આનંદથી
સમર જન્યજના બસ હતો.

કેટલાય નર્મ સુધી વારણથી સહેજના લોકોના પ્રેમ અને
પ્રશ્ન સા મેળવ્યા બાદ, તેના મનમાં જોકે મજબૂત ઉત્ક્રમ જાગી
કે હું પાટલીપુત્ર બઈ અને પાટનગરના લોકોને મારો કાક
જણાવું. તે લોકો પણ મુજબ કે જોકે વિવેક આ સહેજમાં નાગી
અને જૂની, સદેહ પર મારી મારી ફરતી અને ઇંદરોઈ
નીવતી જાલિમ જાજ કેવી મહાન બની છે.

તે પાટનગરમાં જાવી એના આગમન પહેલાં એની સિંત

ત્યા પહોંચી કરવામાં આવી હતી. એતએવામાં પાટલીપુત્ર
 તેના પર મુગ્ધ બન્યું. ક્ષિમજાક્ષી શહેરે તેનું મ્થાત્રવ કર્યું
 તેના પર મોલીને વરસાદ વરસ્યો. ઘોડાએક દિવસોએ
 ક્ષિતિવત ઇતિહાસ ચરન્સો. તે રમ્યાગામાં આવતી તે
 હવામાં મોટો વિત્ત્વધ્વનિનો નાદ સુન્તો. પ્રેમીએ અને
 વિદ્યામીએ તેની પાસે એવડી મોટી સખામાં આવવા
 લાગ્યા કે તેને ત્યાસ લેવાની પણ કુશલ સ્ટેલી નહોતી.
 પણ એણે જા બધા લોકો વચ્ચે સ્ટિ મુદ્દા પણ કરતી
 નહિ. હવે તેને બીજા કાર્કમાં મહનનું દર્શન થતું નહોતું.
 હવે તે પ્રેમપ્રવાર પરતવ એ સાવ નિરાશ જ બની ગઈ
 હતી, વિપરી મુખની તેને જાકાણ હી નહોતી.

એજાશાનીના પ્રેમીએમાં તત્વજ્ઞાની નિખિલ પણ
 હતો. તે વિરહવ દેવાનો ઘવો કરતો. છતાં એજાના મોદરનિ
 ઇચ્છુક હતો. તે પનચાન હતો પણ જન્ય પનપતિએની
 મારક અભિમાની અને મદગુહિ હતો નહિ. તેના સ્વભાવમાં
 વિનય અને મધુરતાની આભા જલજની હતી. પણ તેનું મધુર
 હાસ્ય અને મુદર કાપનાઓ એજાના રિજવવામાં સફળ બન્યા
 નહોતા. તેને નિખિલથી પ્રમ દન્યા નહિ. કેટલીક વાર
 એજાને તેના મુખપિતો સાબગીને થી ચડી આવતી.

નિખિલના મરાપો પડીવાર તેને દુખી બનાવી દેતા;
 કાશ્તુ કે નિખિલ કેઈ પણ વસ્તુમાં થદા પરાવનો નહોતા
 અને એજાને મુગ વસ્તુઓ પર વિશ્વાસ દન્યા. તેને હંધર પર
 બુનો પર જાદુમત્રો પર પૂરો વિશ્વાસ હતો. તે હંધરના

જાનતા ન્યાય પણ વિશ્વાસ કરતી હતી તે ઈશ્વર પ્રતિ અસ્તિત્વાત્ત્વ પ્રસાદતી હતી. સત્ત્વ વેળા ન્યાયે કોઈ પ્રેત મેરીઓમાંથી ખસાર આવે છે ત્યારે કૃપાઓ જાણે છે એ જાતને પણ તે સાચી માનતી હતી.

માસ્તુ, ઉચ્ચાટન, વરીકિસ્તુનાં વિધિવિધાનો અને તેની સહિત પર તેને ખટલ વિશ્વાસ હતો. તેનું ચિત્ત અઢેબની વિશ્વાસ પ્રસાદતુ હતુ તે દેવતાઓની માનતા માનતી અને શાંત હુશાસાઓમાં મગ્ન રહેતી તે અમ જગત્ત્વની કલ્પનાથી મગ્ન થતી, છતાં તે જાણવાની ઉત્સુકતા તેનામાં અપાર હતી.

એવાને ત્યાં ખમીરુઓ, ભૂષા, વાગ્રિક મત્રવેદુઓ, એવીજા વગેરે આવતા જતા તે મસ્તુથી હતી હતી ત્યાં ત્યાં તેને જાણે મૃત્યુનો જ ઓછાનો નજરે પડતો. મુખસોગતા કમચે પણ તેને એમ લાગતુ કે કોઈ નિર્દોષ કોર હાથ પોત્તના મગ્નન કાળે છે અને આવા જાણી તે કોઈ કોઈ વાત થીસ પણ પાટી થતી જાણ, જરા ને મૃત્યુના જાણ જવામાં પડેલા સમ્પ્રદાયે કાળે જા આટે કાચુપૂવ હોય.

નિષિલ રહેનો ગ્રિથે ! આપણે શાંતી અને વૃદ્ધ કર્તને મૃત્યુસંવિષ્ણ મીઠી ચિર નિદ્રામાં પાડીએ જાણ્યા અહીં એમીને જાનક-ભોગ ભાગનીએ, હાસ્ય હસીએ, જેતીએ કે ફરીએ, જા જે ગિરિતિમાં કીધા જ કશ નથી આટે ચિત્તનીમાં મુખ જ પૂર્ણપણે માણસે ભાગવા એઈએ ! અનનનું ભાગવાત તંતુ મુખ ભોગની તેનું એઈએ. ગ્રિમથી આપણુ અનન પન્ન જાણી, ઈન્દ્રિયો દાસ મગ્નુ જાન જ સાચુ છે,

તેના મિત્રાવનુ જ્ઞાન મિથ્યા છે પ્રેમથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે
અરે પ્રેમ જો જ જ્ઞાન ! જેનું જ્ઞાન થતુ નથી તે હઠખ્યા
છે તે જો મિથ્યા છે જે હઠખ્યા છે તેને માટે દુઃખ શા
માટે ?

તેણે સરોજ બેગમની પાસે જઈને જણાવ્યું હતું કે તેણીના પાંચ પુત્રો અને બે પુત્રીઓ છે. તેણીના પાંચ પુત્રોમાંથી એક પુત્ર છે જેણે તેણીની સાથે જીવન ગزاری છે. તેણીના બે પુત્રીઓમાંથી એક પુત્રી છે જેણે તેણીની સાથે જીવન ગزاری છે. તેણીના પાંચ પુત્રોમાંથી એક પુત્ર છે જેણે તેણીની સાથે જીવન ગزاری છે. તેણીના બે પુત્રીઓમાંથી એક પુત્રી છે જેણે તેણીની સાથે જીવન ગزاری છે.

હાવનના રહસ્યને યમવા પેશાએ તત્વદાનને અભ્યાસ
શરૂ કર્યાં, પણ હાવનનું રહસ્ય તે ધમ્મી નહિ. તેમ તેમ
જાતિયરહસ્ય પી ન ફર જવા લા. પી, તેમ તેમ તે એને યાદી
લેવાય વિગત જનવા લાની.

ક્રમ ૧૩ જે ૧ ની, પણ અનુસાર ૨૪ એકમી હુલ
 યને સામ્યે કામ મદન પીચ દોની સાથે પોતની આમી
 પ્રેમપ્રાપ્તિ એ ૧ નદની અથવા વળી વાર કોઈ
 એક વા પાસ મહિનાનું પાડી બની છે

ભાગ્યે જ્યાં પેટનું દુખી બચાવવું વિચાર્યું હતું તે
 સુધી રોગીએ આગળના પદ માળખા વેચી બદલીને ૧૫મી
 જુન ૧૯૪૫ તેના બુ મહા ૫ ની તેને મહા-સિદ્ધા
 મગન લીધી દુખ વાંચ્યું તેના માળખા કે દુખ કે રોગ
 બોમને થતી થતી નહોતી

જાનતા ન્યાય પર વિશ્વાસ કરતી હતી. તે હંમેશા પ્રતિ
અભિપ્રાય બતાવતી હતી. રાત્રી વેળા જ્યારે ઠંડા પ્રેત
ચોરીઓમાંથી ખસાર થાય છે ત્યારે કુતરાઓ બસે છે એ
વાતને પણ તે સાચી માનતી હતી.

મારણ્ય, કુખ્યાન, વરીકરણનાં વિધિવિધાનો અને તેની
સહિત પર તેને જાહેર વિશ્વાસ હતો. તેનું જિહ્વા જાહેરની
જિહ્વામાં પરાવતું હતું. તે દેવતાઓની માનતા માનતી અને
શાક દુધાણાઓમાં મગ્ગ રહેતી તે જામ જળ સાવિત્રી કંપનાથી
મજા લેતી, છતાં તે જાણવાની ઉત્કૃષ્ટતા તેનામાં અપાર હતી.

વેદાન ત્યાં પર્મજીવો, સૂચી વાંચિક મત્રવદુઓ,
એવીજા વગેરે જાણતા જતા તે મારણ્યથી કરતી હતી. જ્યાં
ત્યાં તેને જાણે મૃત્યુનો જ જોખમો નજરે પડે. મુજસોગના
સમયે પણ તેને જામ લાગતું કે ઠંડા નિર્જીવ કંઠોર કાચ
પેટાના પ્રજાને હાવા છે અને જાણા ભયથી તે ઠંડા ઠંડા
વાર બીસ પણ પાંદો લેતી જન્મ, જન્મ ને મૃત્યુના વાચક
જન્મ પડેલા સંસ્કારો કાળ જા માટે કારણભૂત હોય.

નિમિષ રહેનો પ્રિયે ! જાણ્યો શોધી અને વૃદ્ધ
જીવને મૃત્યુપાત્રને ગીટી જિર નિદ્રામાં પાંદોને જાણ્યા અહીં
બેસીને જાનક-જોગ જોગનીએ, કારણ હસીએ, બેસીએ કે
હસીએ એ બે સ્થિતિમાં કોઈ જ રસ નથી. માટે જિહ્વામાં
મુખ જ પૂર્ણપણે માણસે જોગવાં બેઠો. અનન્ય
જોગવાય તેટલું મુખ જોગની લેવું બેઠો. પ્રિયની જાણ્યું
અનન્ય પાન જાણી, ઈશ્વરો દ્વારા મળતું જ્ઞાન જ સાચું છે.

મળી પડી જતી; શબ્દકુમારે પામે પત્ર ચ પાવતી અને
આજે જોને ધાયા મુઘ્ય જેવા જોમ ને જોમ સ્વાના કરી
દેવી કોઈ વાર યીમતના પુત્રે પત્નુ આવના જોમની પાસે
એ નિરુજ્જ દિગરી પાતાની નલકી સંવાળ્યા કશવતી,
નમડી ઉપવતી અને આનંદ મેગવતી મોજડી ઉપ નાર
પાને પન્ન પન્ન માનતો

પત્ર વેગના જા જેઠ કરતી જા સ્પષ્ટ અધિગન
અને ચાવીલાપણી આદકોને તુષ્ટ કરી દેવી પ્રમિષ્ઠ્યારથી
અને દય તિરકાર દતો.

દરે તો જોલે જામ પક જ જોડિ કયો દતો. જાન
જનની વમા રદી નદોની. દેવના અતિ ઉપયોગથી કદમ
મની ઘાતિ આખી પડે, કોઈ અપકર રોમ જાન પેરી વગે
મે અવ પત્નુ તેને કોઈ કોઈ વાર જાપી જતો.

સરસર હુવનમા નથી તાજગી લાજવા જા જાજાની
દીને વાજપત્રે કરાને નદાર નીકળી જાની. નથી તાજુ દય
નિર્દેહ પાત્રવગ્નુ જોન હુવનની નથી ડાખા આજા

આજ મગ્નુ એક લાખા પ્રજ્ઞે પડી માધાન્ય
જાને પાપડી નીચ લાખી જા જાજા નીકળી પડી

આખેક ન રોજ મરિં પામ જાની પડાથી મરિં
નવું દનુ જાને રૂદા જોન્યા જાજો તા જાજા

જાજા મા જા મરિં ન પ્રજડી જા તા મજાન્યા
કાગીરોન, હમ-જામ જાજા ડિરજાન્યા કિરે જાજા

સત અજમાલની સ્મૃતિ

[૬]

વાહ રે બેલા ! ત્યારે તું કુળી હતી ત્યારે શામે જ
સુખી હતી જાજ સુખી છે ત્યારે વાડુ મન કુળી કુળી
છે પહેલાં વને વિજનાએ એટલી હતી કે કિયાર કરવાને
અવકાશ નહોતો. હવે અવકાશ, અવકાશ ને અવકાશ છે,
ત્યારે વિચારોની વિજના વધી છે.

બેલા બણવી હતી કે પાટી હતી ત્યાં સુખી ફૂલ
જાકો જ પોતાનામાં સોજનિ પ્રકાશ છે ત્યાં સુખી
સ્ત્રિયાને તુરો જ નથી જો તે વિચારાં દાર ખર
અવાચ પડતા હતાં. એક સજનું માન હોય તેથી વધુ માન,
એક દીમ વને નેટલો રસને મળે તેથી વધુ રસને તેને
મળતો હતો. કમાણીમાં જાણ સજની કિયેરી બધે તેને
ત્યાં ખજાલી હતી !

પહેલા બેલા પાતે રમકડું હતી, અને એને રમકડા
એના ત્યાં આવતા હવે એ રમકડા જની હતી ને અપ
નાર રમકડાને ભત્રાઈથી, ભાતભાઈથી રમણીને મનમોજ
ફેળવી. કેઈ સજકુમાર એને દારે આવતો અને એ

મણી પડી જતી, કાચકાચે પામે પત્ર ચ પાવતી અને
જુલો એને ધોવા મૂળા જેવા જીમ ને જોમ જ્વાળા કઠી
રેડી રોડે ચાર થીમતના પુરો પવ્વ આવના જોમની પામ
ખ નિશ્ચય દાકરી સાતની દસમી સંચાઓ કાચવતી,
દેશી પગવતી અને જાનક મેગવતી મોજી ઉપાન્નાર
જિજ્ઞાસુ ધન્ય ધન્ય માનવા

વગ્ન વગ્નના બે ખડક કરતી એ સપ્ત આલિંગન
અને ચાતોણપત્રી કાચકોન તુષ્ટ કરી રેડી પ્રેમપચારથી
એને દવ નિરરકાર દાન

દવ તા અંતુ જનમ પડ જ એણે હોયો દનેલ અને
ધનની તમા રડી નાટ્યની રેડના જાનિ ઉપયોગથી કાચ
અંતી કાનિ જાણી પડે, રોડે ભવકર ધોમ જાન પેરી વળે
ખ ભવ જવ્વ તેન રોડે રોડે ચાર જાણી જતા

ચાર જા જીવનમા તરી તાજની લાજના બે જાજાની
રીને વગ્નપત્રો કરીન જદાર નીજાની જાણી તરી તાજુ દવા
નિર્દોષ વાજવગ્ન એને જીવનની તરી ઉભા આપના

જાજ મનના આ લાંબો કાળે પડેરી મધાના
જાજને પાવતી નીચ લાણી બે જદાર નીજાની પડી

જાજાજ ત રોડે મરિર પામે જાણી પડતી મરિર
નર્મ દત્ત જનક રૂઢા જોના જાજો ત્યા રત્ન

નર્મ મદમા બે મરિર, પ્રવરી મ ત્યા મજોના
કરીમોને દમ-દમ જાને કિરોજાને દેડે જામ

સત અજમાણની સ્મૃતિ

[૯]

વાહ રે જોશા ! બ્યારે તું ફાળી હતી ત્યારે સામે જ મુખી હતી આજ મુખી છે ત્યારે વાડુ મન ફાળી ફાળી છે પહેલા તને વિદલનાજો કોટલી હતી કે વિચાર કરવાનો અવકાશ નહોતો. હવે અવકાશ, અવકાશ ને અવકાશ છે, ત્યારે વિચારોની વિદલના વધી છે

જોશા અણલી હતી કે પોલી હોય ત્યાં મુખી દ્વારા આજો જ પાલનામાં મોઢવિના પ્રસાદ છે ત્યાં મુખી પત્રજિયાના તુરે જ નથી જો તે જો નિષ્વાસ દ્વારા જ અવાયા વળ્યા હતા એક સબ્બનું મન હોય તેથી વધુ મન, એક સીમવને ડેલેલો દરબને મળે તેથી વધુ દરબને તેને મળતા હશે કમાણીમાં આજ સજની તિમેરી બહે તેને ત્યાં હસાવતી હતી ।

પહેલા જોશા પોતે રમકડું હતી, અને જોને રમાડનાર બતા ત્યાં આવતા હવે જો રમાડનાર બની હતી ને આજનાર રમકડાને બતબતથી, ભાવભાવથી રમાડીને મનમિજ મિજવતી ઈર્ષ સજકુમાર જોને દારે આવતો અને જો

હાજર હતો. મંદિરની વચ્ચે સ્ટેલા એક સ્તૂપની પૂજામાં સહુ નિમગ્ન હતા.

ધારે જાનુ દીવાળો પ્રજાથી રહ્યા હતા. તે દીવાળોના પ્રજાસમાં સુગંધિત પૂપ લીધે બહી રહ્યો હતો. દીવાલો પર ધાર્મિક પુરુષોનાં સુન્દર ચિત્રો દોસ્તામાં જાળ્યા હતાં.

કેટલાક શિશુઓ જમીન પર પડીને પીમેથી ઝુકે બેઠા રહ્યા હતા. ત્યાં જવાતુ સજન દુઃખના આનંદને બાંધે હતું હતું તેમના એ શોકોદ્ધાસમાં દુઃખ અને સુખ હવે અને શોખુ શમિકાશ્વ કયેલું એવામાં જાવતુ હતું.

એવાને યજ્ઞ આજ રીતે એમાં લવનનું સુખ અને મૃત્યુનો ભય બન્ને મિશ્રિત હોવાનો અનુભવ થયો.

સજન પૂરુ શ્વુ એટલે બધા સહજાને સ્તૂપ પસંદ ગયા અને તેને સ્પર્શ કરવા લાગ્યા, જૂમવા લાગ્યા આ હોમ સાધારણ વર્તના મજૂરી હતા. તેઓ મજૂરી કરીને પાતાને નિવોહ કરવા હતા. પીમે પીમે પગલાં ભરી, આંખોમાં આંસુ લાવી, નીચું શિર ઢુમ્મવીને તેઓ આજળ વધ્યા અને રાસ કરતી સ્તૂપની આધિષ્ઠા કરવા માંડી.

હીએમિ પાતાનાં માનકોને એમાં તેડીને તેમની પસંદ સ્તૂપનો સ્પર્શ કરાવ્યો.

એવાએ શક્તિ અને ચિમિત શક્તિને એક બજને પૂછ્યું : આ શાનો સમારોહ છે ?

એક શિશુએ ઉત્તર આપ્યો : વને ખબર નથી કે આજે સત્ત જન્મભાસની વ્યતીનો દિવસ છે તેમનું લવન

પવિત્ર હતુ તેમણે ધર્મની વેદી પર પોતાના પ્રાણનું જલિધન આપ્યું અને એથી અમે તેમની સુમાધિ પર ફક્ત ચકાવી રહ્યા છીએ.

આ આશાળીને નસા જ બેઠા વૂટણીએ પડી અને સ્વેરથી ૨ વા હાગી તેને પોતાના ખારા અજમાસની સ્મૃતિ થઇ ગયી. એ દીન, દુષી, અમાળી હવની કીર્તિ આ ? કેટલી દુઃખવત છે ! તેના નામ પર હીપકો પેલાચાચ છે ફૂલની માગાઓ ચક્રવાચ છે હવામા મુઝખી પૂપ ફેલાચાચ છે મીઠા સ્વરોનો નાક ચૂ ? છે અને સોજા આ માઓ તેને નમન કરે છે

બેઠાએ વિચાર્યું કે હવન કરમ્બાન અજમાસ પુણ્યાત્મા હતો, હવન બાદ તે જાણે પૂજનીય અને ઉપાસ્ય બન્યો છે ! થોડો તેના પર કેવી અડ્ડળા મદદ થાય છે ! એ તે કઈ વસ્તુ હતો કે જે પન અને સોજ કરના પક્ષ કિમની અને મુશ્વવાન છે ?

તે જાણેથી છિલી થઈ અને સતની સમાધિ તરફ ચાલી એ જ સતે તેને એક વાર પોતાની જોડમા લીધી હતી ! બેઠાની નમણી આબોમા બિમરાઈ આવેલા અમુર્તિદુઓ હીપકોના પ્રકાશમા મોલીની ગેમ બમહી રહ્યા તેણે પોતાનું મધુ નમાવીને, દીન બાવથી સમાધિને સ્પર્શ કર્યો અને પોતાની હાથે મદદ બકિન કરી.

મોડી રાતે તે થેર પાછી ફરી, તો તેણે નિખિતને કહેલો એણે નિખિતે વાગ એણેલા હતા અને સુખધિત

મુલામમ વસો પારણ ક્યાં હતા તે પોતાનો સમય ખર્ચ કરવા માટે એક નીતિમય વાંચતો બિંદો હતો. તેણે બેઠાને બેઠાને કહ્યું,

જારે રેવી, અત્યારે ક્યાં જઈ હતી ? તારી પ્રતીક્ષાના હું જાહો બેઠો હવેના તેની તને ખબર નહોતી ? જારે, સમય પત્તાર કરવા માટે મારે આ નીતિમય વાંચતો પાથો નીતિના વાંકાઓ અને મહાચારનો ઉપરોય ! ! ખાસ માટે તે નહિય આ ધ્યેયના પાનાં પસંદ જાણશેમાં તો મને બેઠાની મૂર્તિ જ જણાતી હતી—જાણે નાનું રૂપ પરીને બેઠાસાક્ષી રત્ન ન કરી રહી હોય ! એક નહિ અનેક બેઠા જાણે રત્ન કરી રહી હતી આ આકૃતિઓ નાની હોવા છતાં હૃદય પર મુઠેલી જસર તો કોઈ જાહુકુના જ હતી ! અને રોજ આકૃતિઓ બિન્ન બિન્ન વસ્ત્ર પરિધાન કર્યાં હતા. કોઈએ રત્નજડિત વસો પહેર્યાં હતાં તે કોઈએ મધસમુદની જેમ સ્વચ્છ આવસ્થા પારણ કર્યું હતું તે કોઈ તો નમ્ર રહીને જ સામાન્ય હૃદયમાં વાસનાનો સંચાર કરી રહી હતી. સૌથી છેલ્લે બે આકૃતિઓ એ એક જ રૂપ રચની હતી—બન્નેને જુદી પાડવાનું કામ મુરોબ હતું એક જ વાન અને એક જ મોથો ! બન્નેએ હાથમાં હાથ મિલાવ્યા હતા અને બન્ને હસતી હતી. નિખિલ જગત બેઠાનાં જટકાઓ અને પછી બોલ્યો,

પહેલી આકૃતિ કહેતી હતી, હું પ્રેમ છું

બીજી આકૃતિ કહેતી હતી હું મૃત્યુ છું

નિખિલ જગતે અને બેઠા સાક્ષીને પોતાની પાસે બેઠી

જેશએ આખો નીચી ઢાંગી લીધી હતી, એથી નિખિલને ખ્યાલ આવી શક્યો નહિ કે જેશની આખમા કેટલો બધો રોષ બધો હતો.

નિખિલ ને એની રીતે મુબાપિન જોઈને જ ઘો જેશ અત્યારે કેઈ બીજા જ વિચારમા મગ્ન હતી.

નિખિલ જાણવા લાગ્યો કે નીનિદ્રાચન એક વાક્ય પર આખો ઠેંચી તે વાક્ય આમ હતું તમારી આત્મ-ગુદિના માર્ગમા કેઈ અવરોધ આવવા દો નહિ ! પરંતુ એ વાક્યને હું આ રીતે વાંચી ગયા જેશને અપમ્પર્શ અગ્રિથી પણ વધુ ઘડકાં અને મલકાવવા પણ વધુ મધુર છે એક પતિતની વાત બીજે પતિ દ્વેષ્યા આ રીતે વાંચે છે પણ એમા રોષ તારો જ છે એ બજસકાં અપશા ! એ મન છે કે આપણે જાહેર ત્યાં દોષોએ ત્યાં દીએ છીએ ત્યારે આપણે બીજાના વિચારોમા આપણા વિચારો વિના બીજા કશું જ એક શક્ય નથી અને જ્યાં લોકો પડે ત્યાં મારી ડેમ જ વાધવા દોષ છે !

જેશને આમાંથી બહુ પણ મમજાયો નહિ તેના મનમા તે દલ પેલી મુબાપિની સ્મૃતિ જ રમતી હતી નિખિલ મનમા જેશને કસ્ટગમા પકડી લીધી અને કહ્યું

પ્રિયે આપણે સમાપ્ત બૂટી ન જઈએ ત્યાં મુખી આપણાથી માત્ર મુખને અનુભવ થઈ શકતો નથી અર, જે આપણે, સમાપ્ત કેવી રીતે બાંધીએ છીએ ! આપણે અન્યત્ર પ્રયત્ન કરીને એને બિરોધી

પણ બેઠા નિખિલને પાછો મારી દૂર જઈને બિબી રહી અને બોલી,

તમે પ્રેમનો મર્મ જાણવા નથી તમે કેઈને કહી પ્રેમ ક્યો છે ? હું તમને ચાહતી નથી, જસ પણ ચાહતી નથી તમે જાહીથી ચાલ્યા જાવ, મને તમારા તરફ પુણ્ય આવે છે !

બેઠા જોરથી બોલવા લાગી એવું જાણ થયું, એવો ધનિક છે એવો માત્ર સુખ-સોગી છે તે બધા તરફ મને ધૃષ્ટ છે જાવ, જાવ, એવો સુસારમાં કમલાગી છે તેઓમાં જ સાચી રસા અને પ્રેમ વસેલા છે

બેઠા કહી પીપી પડી અને વળી બોલી હું નાની હતી તે વેળા એક ઘસ હતો કે એવું જનસેવા કાળે છત્રી પર ચઢીને પેતાના માથાનું જલિદાન આપ્યું તે સંજ્ઞન હતો, તે જીવનના સ્ફુર્ષને જાણતો હતો તમે બધા તે ઘસના ચરણ પાંચને પણ લાગત નથી ચાલ્યા જાવ તમારે સ્ત્રીઓના એવા શૂઝાર અને લટકાં મને એવા પણ ગમતા નથી ફરી ના તમારી તુલ્ય મને જતાવતા નહિ બેઠા ખાલુ બાલીન એક પલ્લવ પણ જઈ પડી એ આખી રાત રહી તેવું સંકળ ક્યો કે પોતે સવ જનમાહની લેમ દીન અને દરિદ્ર દયામાં જ હવેનું શેષ જીવન જીવીત કરવા પ્રવૃત્ત કરશે

મેલા સિંગાસ્ખવનમાં બાલી ગઈ

હરીવાર તે વાસનાપૂજમાં લીન બની ગઈ. તે બાલુવી હતી કે મારી રૂપોળા પૂજનારમાં છે, પણ તે સ્વાધી નથી, બેચી તે દાસ જેટલી સંપત્તિ અને જેટલી ખાતિ પ્રાપ્ત ગઈ થઈ જેટલા પ્રાપ્ત કરી લેવા તે બધી જ બની રહી.

ખેલ્યા બધાં તે બલિનિયેનું પ્રદર્શન અને પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરતી તે નાટકશાસ્ત્રનો અભ્યાસ, વિદ્યાનો અને ચિત્રકર્તાની કળાના મારે બેઠે સુલભ પ્રેરણાદાયક બની રહ્યા હવે વિદ્યાનો વાતવેત્તઓ મેલાની ગતિ, અગવિન્યાસ અને તેના પ્રાકૃતિક માધુર્યમાં બેઠે પ્રાપ્તનું પ્રદર્શન વત્ત બેઠે લાગ્યા હતા. તેઓ કહેતા કે મેલાની શોભામાં અવિચ્છેદ રેની અથા છે.

લીન, હરિદ્ર અને મૂળ લોકો તેને કેઈ સ્વર્ગીય પદાર્થ માનતા હતા. કેઈને કેઈ રીતે લોકો તેના રૂપની ઉપાસના કરતા હતા. કેઈ તને લોચ માનતા કેઈ સ્વત્ત માનતા તો કેઈ તેને પૂજ માનતા. આ રીતે પ્રેમ, અહિંસા અને મહાનુ તં બાબત બની જ્યાં કાળની રેષીઓ ને પવિત્ર સ્ત્રીઓના વિશે પણ મેલાની જ મુખમુદ્રામાં શીતલતા લાગ્યા ને પૂજ-ઉપાસનામાં સ્થાન પામવા લાગ્યાં. મેલાના સોહર્મી બહુ બેઠેલા બધા હતા કે સીતાને બધે મુખમુદ્રાને પણ તેઓ સીતા માનીને પૂજતા.

હિરણ્યવીરના મેલા હસતી, રમતી, કામ કરતી રેખાવી. કેઈને કેઈ છી ન માને, પણ મેલાના :

હુ ખી હતી, યોગ અને મૃત્યુનો ભય તેને હવે બહે વારે બાબુમી રખાવી રહ્યો હતો. તેને બધી વસ્તુઓમા મૃત્યુનો પડછામે લપ્કાતો. તેના વિચાળ બાવનની અને ઉપવનની શોભા અકચનીય હતી, છતાં તેને બેમાંથી આશ્વાસન મળતુ નહોતુ. બધી બોજસામગ્રીમાંથી જરાના, શેરના, મૃત્યુના પોઝાર ઊઠતા હતા.

બેસા મનની શાંતિ માટે હવે ઉપવનમા સ્થેવી. આ ઉપવનમા દેશરેશના વૃક્ષો હતા, જેને હાવચામા અને ઉછિરવામા અહગક પનનો ખર્ચ કરવામા આવ્યો હતો. આ વૃક્ષોને પાણી પાવા માટે એક નિર્મળ જળના કુવારાની અને સ્ફટિકી ઝરણુની સ્થાના કરવામા આવી હતી.

ઉપવનના મધ્ય ભાગની અદર એક મુદર સરોવર આવેશુ હતુ. તેના ઘાટ પસા પગસિયા મુદર આરમના પથ્થરનાં બનાવેલા હતા. કૃત્રિમ પહાડીઓ પણ તેમા હતી. કિનારા પર આવેલી મંજેશ્વરમઝી નામ મૂર્તિઓનું પ્રતિજિત સરોવરના જળમા પડતુ હતુ. શિરખીઓએ પોતાની ક્ષાનો પ્રભુ બાળે આ મૂર્તિઓમા પૂર્યો હતો. હમણા બધી મૂર્તિઓ બાંધી ઊઠશે એવી સહજતા તેમા ઊતરેલી હતી. ત્યાં આવેલા જગમહેલમા જે પ્રકાશ આવતો હતો, એ જળ-અદરમા સગા નિ આવતો હતો.

ખર્મચાનોમા દેશ તેમ અહીંની રીવાજા પર પુરુષ માણસો, ગણસો, મનોદર કુમરો અને જિયે ટાંચા હતા. આ બધાની વચ્ચે એક દામીલાની પરમ મનોદર મૂર્તિ હતી. તે મૂર્તિ નિજિશે બેટમા આવી હતી.

અહીં મેંજ પર કાળા પથ્થરની બકરીની મૂર્તિ હતી તે મૂર્તિની આજો નીતમની બનેલી હતી તેના અંતને પાશમાં બે બચ્ચાંઓ હતા બચ્ચાંઓ ભુલ ભુલ રમતી પાતુઓ અને કીમતી પથ્થરમાની નિર્મળ કપો હતા. બકરીએ પાતુઓ એક પર દ્રષ્ટિ કર્યો હતો એથી એવો આશ્ચર્ય થયો કે તે કૃત્રિમ બકરીઓ કેવી જવા બાતુર બની છે

નીચે ઈરાની ગાલીચાઓ પાશમાં હતા. ગાલીચા પર કુશળ કારીગરોએ કરેલા પેશ્વુદાઓ નજર પડ્યા હતા. એવાની પૂષ્પાનીમાંથી મુખપે ભૂલ થઈ રહ્યો હતો, અને મોટી મોટી મીનાઈ ફૂલોનીઓમાં વિવિધ રંગી પુષ્પો એવામાં આવતા હતા.

ફરના એક ઉંચે દ્રષ્ટિ થઈ એક કમળાના પોનેરી નખ ચમકી રહ્યા હતા.

એક પાત્રીવાર અહીં પરીકુ જમાં સ્નાન કરવા આવતી. આ રમણીય સ્થળે તે બધું જામણ પમાર કરીને અધિક આનંદો અનુભવ કરતી હતી તેના ઘણા મિત્રો અહીં જ તેને મળવા આવતા હતા. અહીં તે અભિનય કરાવતું મનન કરતી અને પાવાના અલ લુખની સ્થિતિઓ તાલ કરતી.

શરિરો ત્રીએ પ્રદૂર હતો. એકા ઉપસનની આ પરીકુ જમાં મૂર્તિ રહી હતી આજે તેણે જરીમાંમાં પાવાના છોડ્યું ની અવનતિનું પ્રથમ ચિહ્ન એમ હતું સ્વેદ વાગ અને મુખ પર કસ્ટીઓ ! આ રીતે જાણાણનું આક્રમણ થવાને હવે નપારે વાર નથી, એ વિચાર તેના મનને ખિન્ન બનાવી રહ્યો. તેણે પાવાનાના ખિન્ન મનને આધાસન આપવાનો અર્થ

પ્રયત્ન દરવા માડયો. એ માનતી કે જડીબુટ્ટી, હોમહુવન અને મત્રો દ્વારા પોતાની રચીત મુલાનીને, પોતાના દેહની કોમળતાને એ બાળવી સંજરી.

પણ એના કાનમાં બાણે કોઈ નિર્દોષ ખાનિ સંભળાયો
જેણા, તું વૃદ્ધ થવાની! તને જરા સ્પર્શવાની! તને પત્થુ
શ્રમવાનું!

કોઈ અપ્રત્યક્ષ જાણી તેના યરીરે પરસેયો વળી ગયો,
તેણે પોતાની બાતને સંભાળીને ફરીવાર અરીમામાં ભેળુ તો
તેને આજ આપ્યો કે ના હું હજી પશ્ચિમ સુદરી છું
હજી કોઈની પ્રેમસી જનવા ચોગ્ય છું બહુભાષી થોળીને
પણ પ્રેમની આગમાં જલાવવા હજી સંચકત છું

તે પુરજિત ફૂલો મનોમન જાણી નગરમાં
એવી કોઈ રમણી નથી કે જે અભિની વપગત્તામાં અને
નબળતામાં મને પરાજિત કરી શકે આશા કમલની ઘડી જેવા
આ કોમળ હાથ હજી પણ પુરુષદાયોને આકર્ષી શકે એમ
છે માત્ર જાહુપાશમાં હજી એવી જ માત્ર મોહિની છે!

જેણા આવા વિષ્ણુશેખર મમ્મ હવી, એવામાં કોઈ
અપરિચિત વ્યક્તિ તેની સામે આવતી દેખાઈ તેની ઘડી
હાળી હવી, આજો હાથ હવી, અને વસ્તો મૃત્યુવાન હતા.
તું જરાવસ્થા માનવીનું હઠમાં ફાપ પરીને આવવી? તું પત્થુ
વેશ જાણીને આવ્યું?

જેણા છળી ગર્ભ એના હાથમાંથી અરીસો હોંટ પડી
ગયા અને તેણે અભ્યક્ત વાચની ચીસ પાડી,
સમસાજ! બાપ દે!

પુણ્ય અને પાપ

[૧૧]

આચાર્ય પુણ્યે બેઠાને એક નવરત્ની નીરખીઃ અને
અબ્બકા કુમાર નીકળી ગયા, એવડાં દેવોને છગનારી
મોહિનીનું રૂપ જોતામાં છે. વિશ્વમિત્રને વગર યસે
કુબ્જારી મેનકાની રૂપમાધુરી ત્યાં વસી છે ! આચાર્યના
દુરવશ્ય એક નવો વાયુ વાયો. નવો રૂપ બાંધ્યો. બાંધે
વિષમ બની ગયા. એમણે ખગવાર આંખે મોંઘી લીધી ને
પ્રથમના કરી

હે ભગવન્ ! મને જોની યજ્ઞિનું પ્રદાન કર જેથી
હું આ જાણી શીમાં હુબ્બ ન બનું મને જોની યજ્ઞિ આપ
ક જે મારી પ્રતિષ્ઠાને વધુ દૃઢ બનાવે । આજ કાર્પામા મને વસ
અપરવશે પછી આચાર્યે બેઠાને કહ્યું,

બેઠા, હું ધણે દૂર જુ છું તારા મોહર્ષની અપતિ
સાબળીને હું તારી જાણે આ પો છું મેં સાબળજી છે કે
તારા હરણ વખાણે અતુર જાણિનેચી અને તારા કસ્ટ્યાં વધુ મુદ્દ
શી મમારમા બીજી કોઈ છે નહિ. તારા પ્રેમરહસ્યો અને
તારા પનવિભવન વિષયમા જે કંઈ કહેવામાં આવે છે તે ધણ

આશ્વ ઉપજવે તેવું છે આમા શુ સાચુ છે તે જોવા દુ
જદો આખોયે છુ તને જોવા પછી મને લાગે છે કે મે ?
સાંભળુ દનુ તેના કરતાં પણ તુ અધિક છે સામ્રાજ્યા
કરતા તુ વધારે ચતુર અને અધિક મનપ્રમુદ છે વારી સામે
આવીને દુહરને અરગ સખચતુ કાય ખરેખર બીરથ કાય છે!

પોતીએ જોશની મુદ્દત્ત અને જોના વૈભવથી
પ્રભાવિત થઈને જોશમા આ શબ્દોનું ઉચ્ચારણ કર્યું

મમ પોતી જોશ આ સામ્રાજી શાન કર્ષે એ પ્રમુત્ત
કર્ષેને આ વિચિત્ર પ્રાપ્તિ વરદ જોવા લાગી આ માવસના
અમલ અને વિચિત્ર પાશાકે નેને વિમિત બનાવી બદ
જને મુપટિત રત્ન પાશાકોથી ઘાટેલી જોશન આ વિચિત્રતાન
આશ્ચર્ય પણ ખરું તેમ આજ મુખી જેટલા માવસાને
જોવા દત્ત તેજાના કરતા આ જુદી જાતનો માવસ દત્ત

જોશના રિતમા આ માવસના વૃત્તવ જાણવાની અંક
પ્રતગ ઉકાશ કર્ષે આવી તેને બેપરવાઈથી આચારની મલક
ઉત્તરતા કરું

મદાશય આપ પ્રશન્નિ કરતામા પુણ્ય લાગે જિ
વળ માગ કટાક્ષથી બધીને ઘસવા જેવું છે રૂઠ મારી સાથે
પ્રેમ કરતામા થળા આછા માવસા મુજ નિરં છે

આશ્ચર્ય કરું મિત્રા, મને તમા પર અત્યંત પ્રેમ
છે તુ મને હજન અને આમા કરતા પણ અધિક પ્રિય
છે વારે ખાતર મે અરજીહજનના ત્યાગ કર્યો છે તારા હૃદય
મલ જોવા કે જોયે મીનમન થાવળ કરું દનુ તેના મુખમાથી

અપરાધો નીકળે છે તારે ખાતર મેં ન લેવા લેવું ભેગવું
 શબ્દમ કહું તારે ખાતર જે મારે ન સામગ્રી લેઈ જો તે
 સામગ્રી રે, તારા માટે મારે આત્મા તથાપી રહ્યો છે
 માત્ર હૃદય અધીર જન-મુ છે અને જલસોતની જેમ વિચારોની
 ધારા પ્રવાહિત જની છે તારા માટે જઈને મેં મારા ઉઘાડ
 પણ સાપ અને વીંછીઓની પથારી પર ચલાવવામાં પડ્યું ભય
 અનુભવ્યો નથી. હવે વને અલસ આવશે કે મને તારા
 પર કેવા અગાધ પ્રેમ છે !

આચાર્ય શ્રીશ્યામ ને આંખો અર્ધનિમિલિત કરી આગળ
 જિજ્ઞાસા, પણ મારે આ પ્રેમ અન્ય મનુષ્યે કે લેખો
 વાસનાના અગ્નિમાં સળગતા નરસાથી વાલની જેમ અલસ
 ઉન્મત્ત અપલવ્યોની જેમ તારી પાસે જાવે છે તેમના લેખો
 નથી. મૂંઝવણ પ્રતિ સિદ્ધ લેખો પ્રેમ હાથે લેવા પ્રાર્થના
 તેમને પ્રેમ છે તેમની જો પાશવિક કામચિપ્ત તારા મુઠ્ઠા
 આત્માને સંશિભૂત કરી નાખશે.

આચાર્ય જિજ્ઞાસા જેમના સિદ્ધિમાં કોઈએ તોફાન કામવું
 જતું હતું વાળીએ જેમાં મલક કરી હતી. થોડી વાર
 અપાપ પૃથ્વીસરસી સુખી જો આગળ જોશ્યા

મારો પ્રેમ પવિત્ર છે અનંત છે, નિત્ય છે. હું વને
 ઉપરના નામ પર સત્વના નામ પર પ્રેમ કહું હું માત્ર
 હૃદય પતિતોદ્ધાર ને ઉપરીય જ્ઞાના ભાવથી પરિપૂર્ણ છે
 અસ્પર્શજિના સુખ-સ્વપ્ન લેખો મારો પ્રેમ નથી. વને મારા
 પ્રેમમાંથી શાન્ત સુખનો અનુભવ મળશે. વને હું પ્રાર્થના

મદ્દાપ્રમાદ દેવા જાગ્રિતા મુખારસનું પાન કરવાનું નિમત્રણ
આપવા આ મો છુ તને હું જ્ઞાનદનો સાથે મુખમુવાદ
મુશ્કળતા આપ્યો છુ > જ્ઞાનદ નિત્ય અમર અને
અપદ છે એ મત્સ્યલિંગના પ્રાણીઓને એ જોવા મળે
તો તે માત્ર જોવાના આશ્ચર્યથી મરી જાય

જવાબમાં એક કુઠિલ હામ્બ કરીને બેઠા બેઠી :

મિત્ર એ તે પ્રેમ જોવા અનુભુ દોષ તો વસ્તુ જ
બતાવા એક ક્ષણનો પળ વિલંબ કળે નહિ. લાખા લાખા
બાપતોથી મને કટાયો છે જ્ઞાનદનો સાથે સ્વાદ મળે એ
માટે તો હું મનના મધી રહી છુ પળ મને ભય લાગે છે
કે આપની પાસેથી પળ મને મારી છુપી પ્રશ્ન સા વિના બીજુ
કશુ જ મળી શકશે નહિ. વાત કરવી મહેલી છે કાચ કરી
જાણવનું અમરુ છે હરેક માણસમાં કોઈ ને કોઈ ગુણવિશેષ
હોય છે મને જોમ લાગ છે કે આપનામાં વાળીની કુશળતા
છે તમે મને એક અજ્ઞાત પ્રમ વિશે લાલચ આપે છે. મારે
આ અવસાન ચલાવવા મને વધે કઈ ગયા અને મને તેને
જોડવા બધા અનુભવ કઈ ગયો છે કે તેમાં મને કોઈ
નવીનતાની કે કોઈ સ્વદ્ભવની આશા રહી નથી. આ વિષયનું
જ્ઞાન તમારા જેવા વત્સવેન્દ્રજો કરતા અમારા જેવા પંપાદારી
પ્રેમીઓ વિશેષ પસાવવા હોય છે

સુદરી ! આ મધ્યકની વાત નથી, હ તારા માટે જ્ઞાન
અમર પ્રેમ લઈને આપ્યો છુ આશ્ચર્ય લગાવી કશુ

મિત્ર ! આપ બહુ ધીર પ થા છે. તમા જ પ્રકાશના
પ્રેમનો આકાશ આસ્વાદ હું લઈ ચૂકી છુ !

હું જે પ્રેમ લાગ્યો છું તે ઉત્તરવળ છે. કેવલ છે, તને જે પ્રેમનો અનુભવ થયો છે તે નિવ છે ત્યાંજ છે. માત્ર પ્રેમજ છે.

જેણે અવળી પાતાની મુઠ્ઠા બીજા જાણી કરી અને મ્હું

મિત્ર, આપ મોઢાટ ધારો છે. એક મુદ્દસ્તામિની સાથે આવા શબ્દો ઉપ્પાસ્તાં તમને સુઠેજ થતો નથી ! આજ ઉવાસીને મારી સાથે જુઓ અને મને જવાબ આપો કે મારું સ્વરૂપ નિર્જિત અને પતિત પ્રાણીઓ જેવું છે ખરું ? ના. મને મારા કૃત્યો માટે દારમ નથી. મારા જંડું હુલ્લ આગલી જા નમરમા બીજા પક્ષ અનેક સ્ત્રીઓ છે તો પક્ષ તેમની પાસે ન તો એટલું ખન છે કે ન તો મારા જેટલું કષ છે. મુજ તો મારા જરણ તલે જ પાઈને રહે છે. આરા જળવને જા વાતની ખજાર છે કે હું સ સાસ્ના મુકુટધારીઓને મારા પતની રજ માનું છું. એ જાખાને મારા જરણમાં અનેકવાર મસ્તાક નમસ્તાં છે.

જેણે કપાળા ગૌર પવોને ખુલ્લા કરી આજળ વધી જેના બંધન મીઠિ જા કરી રહ્યાં. જેણે સ્વચ્છ દીની લેખ મસ્તાક અને હાથ ઢીલા કરીને બોલી,

આજ જેણીને જા પત્ર સાથે રહિ કરો. લાગે જાતમાઓ જા પતને જૂમવા, પિયના પ્રણુ કના કરવા તેવાર કઈ બધ જોમ છે.

જે લોકો રેખમંદિરના ચિખણ પર સ્ત્રીને મને નુજે છે તેમને હું રેલીના કષ જેવી રેખાઈ છું. પક્ષ એ કલે મનુષ્યોમા જેટલી ઈર્ષા, જેટલો કેપ, જેટલી નિશચા, જેટલો

નિશાપ અને જેટલો પાપસુવાર કયો છે તેના જોજી
તો મહાનરત પવત પવ હવાઈ નય.

જેઠા નાહનું સુદર ટીચકુ ચઢાવીને આગળ બોલી,
મારી કીર્તિ સમન્ત સમાજમાં પ્રતારી છે તે વખતે
તમે મારી નિંદા અને હલ્લની પાવ કરો છો, તે જોક બનતી
મૂખાઈ નહિ તો બીજુ શુ છે ?

આશ્ચર્ય અવિચલિત કાવચી જવાબ આપ્યો

સુદરી ! આ વારી જૂઠ છે માનવકક્ષિએ ને
અશકૃત્ય ગણાય તે ઉપરની દક્ષિમા પાપકૃત્ય છે ઉપરની
સાક્ષીએ હુ વને જણાવું છું કે વને મારા વિચારોને જનુ
કૂચ બનાવવા ચાહું છું; અને જો કામ પાર પડે નહિ
ત્યા મુખી હું અહીંથી જવાનો નથી. ઈ, પ્રભુ મારા મોમા
અગ્નિ જેવા શબ્દો મૂકીને વને મીલુજતોની જેમ જોમાત્રી
દેશે અને તુ સ્વેચ્છાએ જોક દિવસ મારી આગળી પકડીને
વાલી જાવીશ. આશ્ચર્ય વૃટ્ટીએ પકડીને ઉપરને પ્રાર્થો
રહ્યા હોય તેમ આગળ બોલી રહ્યા

જો નારીરત્ન ! જોવી કમ સહિત છે કે ને માસ
હાથમાં વને સોંપી દે ? અને માસ જનુકરણમાં સહેલી
સદુપેરણા વાશે પુનર્જન્મ કરીને વને જોક નવીન અને
ચવિત સોદર્શનુ પ્રદાન કરે અને તુ આનંદિત થઈને પેદાર
કરી જાડે મારો નવો જ મ થયો છે કૈવલ માસ દુરયમાં
એ મુખાઓવને પ્રવાહિત કરશે કે જેમાં તુ સ્નાન કરીને ફરી

તારી મોટી પવિત્રતા પાપ કરી શકીશ ? કંઈ વસ્તુથી માધુ
પરિવર્તન એક પવિત્ર વળાવણીમાં થાય કે એની અજબ
પાસંગોથી તારી મુમમ મલીનતા ધોવાઈ જાય :

આ શબ્દોથી બેઠાનો ક્રોધ શાત થયો. તેણે વિચાર્યું કે
આ માધુમ જાનવ છુલ્લનના સ્ફુસોથી પરિશિત છે તે એ કંઈ
કહે છે તે બધું ઋષિમુનિઓની આર્જવાળીકા છે. જરૂર
આ કંઈ અજબ ક્ષિતિયાગર છે તે જરૂર કંઈ એવો કુપ્તમત્ર
જાણતો હશે કે એનાથી મારી વસ્તુવસ્તુ અવશ્ય નિવારણ
થશે, અને માધુ સત્ય મરી જશે.

બેઠાએ પાતાના દેહને તેની ઉપ્પજ મુજબ સમર્પિત કર-
વાનો મનસ થયો. તે એક આશ્ચર્ય પદ્ધતીનો એમ થોડા કામ
પાછી ફરી ચર્ચા અને પછી પાતાના પદ્ધતિ પર બેઠીને બેઠીની
મનીષા કરવા લાગી.

બેઠાની આખની લાળી પાસંગોની મુદ્ર છાયા તેના
આગ પર પડી જઈ હતી. એમ લાગતું હતું કે કંઈ જાગૃત
નદીનાદ પર બેઠીને પરીના દેશમાં જવાના વિચારમાં મગ્ન છે.

પરંતુ અપાર્થ પુણ્ય પીતે જ્યાં ઊભા હતા-તે
જગ્યાએથી સહેજ પગ જમ્યા નહિ. જ્ય એમને લાગ્યું કે
એમના પત્ર પ્રજ્વળિત હતા. તેમનું મુખ મુક્તિ તથા હતું
કાનમાં ક્ષીણ તીવ્ર અવાજ હતો હતો. અજાનક તેમની
આંખોની માથે એક અપાર છાયાઈ બેઠી, બેઠી કે સમન્ત
દુનિયાને એક મ્થામ વાગે આવરી લીધી.

અપાર્થને એવો જાસ થયો કે પરમ હુદય પરમા-

તમાએ આ મીઠી બધાંય આ? તેમની આંખ પર એક અપાર
પ દા નાખ્યો છે. આવું માનીને તે વપારે મ્મસ્થ અને
મથકા બન્યા. તેમણે કોઈ જુદ તપસવીને છા? એવા ન બીર
આવથી કહ્યું

તુ યુ એમ માને છે કે તારા અપમ કૃત્યો
ઈષ્ટાથી હજી સંદેશો?

એણાએ પોતાનું ઈશ્વરી મહેકતું મુદર માડુ દશાવીને
જવાબ આપ્યો

શિવર! શિવરને કોણ કહેવા મળ્યું છે કે તે પોતાની
આખા મારી આ પરીકૃષ્ટ પર મારીન બમી રત? એ તેને
અમરતા કૃત્યો ન નમત્યા દાય તા અર્જુની બી? કયાવ
હાથી બધા રે? અમાસ કાપો પાન જુઠા કેમ તમે છે?
તે? તા અમારી મુદિતુ માર્તેન કયું છે તલે જ્યા અમને
જનન્યા જ્યા જ જનમ હીજ તો અમા આ ત્વી જુનિયા
મુદી ન જ જુનિયા અનુમ્મક અન અનુમ્મક કરીએ હીન
પાડી તન કુષ્ટ મરણના કે વિરિમન જનન્યા શા અપિઠાર
છે? તન્ય વતી ધણુ ધણુ મળુમ્મ જની અતી જન્ય રોજ
અમને મજા જ્યા કહે છે કે ત જન્યા હાથ હાથરન્ય મનમા
કરી દમે પજુ તદિ. તન મુ હિ ના મનની મામી જાન
અનુચન્યા હાથ પમાય શિ? તમન જન્ય પરિતનુ વધપ
દાન છે? તન જ્યા કોણ ક્રિ કે એના વતીત જનીન મને
અચા ન ઉપતત્ત આપ્યા આખા રો?

આપ ૫ પુણ્ય નિમિત્ત પતથી માર્તેન પદરો

અમો ઉતારી નાખ્યો, ને પોતાની પુત્રાવી કહીની જાતવર્ત્યાંકુ :

હું મર્મીજમનો યોગી છું માત્ર નામ અપ્પાર્ પુસ્તક
કસપ છે હું મગધની પવિત્ર તપોભૂમિમાંથી આવું છું
મેં સંસારનો અને સંસારના લોકોનો સર્વથ લેડી નાખ્યો
છે હું ઉપરની જાણથી જોહાત્વામનું ચેવન કરું છું આ
પાપમય સંસારથી અલિપ્ત રહેવું જો જ માત્ર માટે ઉપર
માર્ગ છે પશુ જોડાજોડ તારી મૂર્તિ મારી સાવિકુટિરમાં જાણીને
મારી સન્મુખ પડી શ્વ અને મેં જોયું કે તું પાપ અને
વાતનામાં લિપ્ત છે અને મૃત્યુ તને જાણ બનાવવા વડપર છે

અપ્પારે કહ્યું અને બેઠા સામે જોઈ રહ્યા બેઠા
વડીમાં સાવ-વડીમાં જાણત દેખાવી હતી અપ્પારે આજ્ઞ
જોડ્યા બેઠા ! મારી જ્યાં જાગી જોડી અને વાંચે ઉદાર
કરવા હું અહીં જાણ્યો અપ્પારે તને હું પોક્કરી પોક્કરિની
કરું છું બેઠા ! જાગ, જાગ, હવે સમય નથી

યોગીના આ શબ્દો સાંભળીને બેઠા ભયથી વચ્ચર
જૂંજૂવા લાગી તેનું મુખ તેજવિહીન બની ગયું તેણે માગ
ઉઠાવ્યા બન્ને હાથ જોડ્યા શેલી શેલી અને વિદાય
કરવી તે યોગીના વચ્ચ પદ ફળી પડી તે બોલી :

મહાત્મન ! ઉપરને આવર મારા પર દયા કરે.
આપ અહીં કેમ આવ્યા ? અને તમારી શી ઉમ્મજ છે ?
મારે સર્વનાશ ન કરવા મને ખબર છે કે તપોભૂમિના
યોગીએ અમારા જેવી સીંચેથી વૃક્ષ કરે છે કારણ કે
અમે જન્મથી જ જીવના હૃદયોને પુસ્તક કરવાની અપમ

પ્રવૃત્તિઓ કરીએ છીએ. મને ભય છે કે આપ મારી ધૂણા કરો છો અને માથે સુવનારા કરવા માટે જ આપ અહીં આવ્યા છો ! પરંતુ મારા પર કાપ કરવો આપને માટે હિમિત નથી; કારણ કે અન્ય માણસોની જેમ હું આપ લોકોની નિશ્વાસુતિની અને સુચમની નિંદા કરતી નથી. આપ પણ મારા ભોગવિદ્યાઓને પાપ ન ગણુઓ. મને શ્યામ ન રહેશે.

આવામાં પુણ્ય કોઈ મહા મત્રવાદી કે બહુમત્ર હોય અને કૂક મારીને જાળી મૂકવાની તાકત બચાવતા હોય તેમ માનીને ખૂંટતી ખૂંટતી જેણે આગળ જોઈ

હું કપાવતી છું અને અભિનય કરવામાં પ્રવીણ છું પણ આપની ઉપર હું કાળુ મેગલી થકુ એમ નથી. મને ૭ કાર્ડ માટે યોગ્ય જનાવવામાં આવી છે તે જ કાર્ડ હું કડુ છું મનુષ્યોને મુગ્ધ કરવા માટે જ અમારી સુદ્ધિનું મર્દન થયું છે. આપ તો હમણાં કદી રહ્યા હતા કે હું તને પ્રેમ કરું છું તો આપ આપની મત્રચિદ્ધિઓથી મારા પર અનુપકર કરો છો નહિ. આપ એ ચિદ્ધિઓ માત્ર પર ત્યાગીને મને મોહનજ ન જનાવતા. હું પધ્ધતી પ્રતિમા કે નરી નમકાની મૂર્તિ જની બાઉ એવું કરું ન કરવા. મને ભયથી ન જનાવતા. માથે પ્રાણ તો પહેલેથી જ મુકાર્ડ તથો છે મને વૃદ્ધા ન જનાવતા. મને મીઠાનું રર્ડન ન કરાવતા. મને જલ્દા અને મીઠાનો પૂલ બચાવે છે.

આવામાં જવબેશ તેને જિજ્ઞાસવાની સૂચના કરી અને કહ્યું હર નહિ, તાસ પ્રતિ અપમાન કે ધૂણાનો એક મુજબ

જન્ય માસ મોમાથી નીકળી નહિ. હું એવા મહાપુરુષે
તારથી જાઓ છું કે જેઓ હું ખીઓને અને પાપીઓને
છત્રી આપે લગાવે છે, વચ્ચાઓને ઘેર બોજન લે છે
હત્યામ આપે પ્રેમ સખે છે. પતિતોને આત્મન આપે છે.
હું સ્વયં પાપમુખ નથી બીજા પાપીની ટીકા કેવી રીતે કરું ?
કેમ? આપણી મુશ્કિલોનો મેં પણ વાર ધણી રીતે ઉપયોગ
કર્યો છે. મેં જાણ્યું હતું જાણિત કરવા હું જાણ્યો જાઓ નથી.

આપણે સાવજનો શબ્દોમાં જાણું મેં જાણું નરમ જાણીને
નરમ મેં જાણીને જેમ જાણી રહી.

આપણે જાણતા જાણું, હું જાણી પ્રેમમાં તારી પામે
જાણે છું હું નિષ્કપટ જાણી પ્રેમમાં શબ્દોમાં અને
જાણતમન જાણી જાણું છું જાણું કે જાણું પવિત્ર પામીને છી
મને જાણું જાણું જાણું છે. માસ જાણમાં જાણતમને જાણી
પ્રજાજાણ છે તારી જાણું જે જાણું વિષય અને જાણવિત્ર જાણ
જાણું જાણું જાણું છે. તેના વડે જાણું જાણું, જાણતમિત્ર
જાણી છું મને જાણું તે જાણી જાણી કે હું જાણપ્રેમનું
જાણું જાણવા જાણું જાણું છું. જે પ્રેમ જાણવાને જાણરી
જાણું છે અને જે પ્રેમ પાણી પાણું જાણું છે. જાણું નથી
મૂંઝી જાણું, જાણું તે જાણું જાણી જાણું જાણું છે તે જાણું જાણું
નિર્માણ જાણું જાણું જાણું જાણી મૂંઝે છે.

મેં જાણું જાણું જાણું

જાણીજાણું ! મને જાણું જાણું જાણું જાણું જાણું
જાણી જાણું છે જાણું જાણું જાણું જાણું જાણું

છે તેમ હવે હું માનતી નથી મેં ધર્મોન્નમના તપસ્વીઓ વિશે
 ધણી ધણી વાતો સાંભળી છે મેં લોકોના મોઝોથી સાંભળ્યું
 છે કે આપ ઉમરમાં નાના હોવા છતાં આપ તપસ્વીઓમાં
 ધર્મોન્નરુદ્ધ અને મુશ્કેલીના જાળવમાં મગ્ન છે અને આપે
 સમસ્ત લુપ્ત ઉપરની આરાધનામાં જ પસાર કર્યું છે
 કદાચ આપનાથી હું પરિચિત ન હોત તોપણ આપને જોતા
 જ હું સમજી જઈ હતી કે આપ કેઈ આધારરૂપ પુરુષ
 નથી અને બતાવે છે આપ એવી કઈ વસ્તુ અને પ્રાપ્ત
 કરવા ઉપર છે કે જે વસ્તુ અને સંસ્કારો મિલકે અને
 આપ, મનસુખ અને વાત્સલ્ય કપાલિક અને જીવો નથી
 આપી શકતા આપની પાસે શું મેલની હવા છે ? આપ
 અને જન્મ અને મૃત્યુ વચ્ચે લુપ્ત કરી શકો એમ છે ?

આચાર્યે જવાબ આપ્યો

કમિની ! જન્મલુપ્ત મેળવવાની જેમજો આપના
 વાતે છે તેમને જો જરૂર મળે છે તુ વિશ્વવાસનાને ત્યાગ
 કરી દે કે જે વાણે સુવંનમય કરી શકે છે તેનો ત્યાગ
 કરવાથી વને માત્રુ લુપ્ત પ્રાપ્ત થશે જે દેહને ઉપર
 પોતાના આસોચવાગથી અને મુખની મુખાથી સજર બનાવ્યો
 છે તે દેહને તુ સેવાનના પદ્મમાંથી મુક્ત બનાવ. શબ્દની
 નિશ્ચિતાએ વાણે લુપ્તનો એવ કીધું બનાવી દીધો છે

આચાર્યે હવે ઉત્તેજક વાણીમાં કહેવા માંડ્યું જો
 બેલા ! મારી સાથે આવ અને જોડાતના પવિત્ર માત્રમાં
 કરી વાણે લુપ્તને પ્રવાહિત કરી મારી સાથે આવી આવ

અને તપોભૂમિમાં મહાવેદ્ય પવિત્ર ઝરણાથી ટેકુને નિર્મલ બનાવીને સ્વર્ગની અધિકારિણી બન. એ ચિંતાઓમાં હોય આત્મા, આસ્થે આપ, તારી ઉચ્છિન્ન વસ્તુઓને પ્રાપ્ત કરી દે એ! જ્ઞાનદની બૂંધી કી! આપ અને માયા જ્ઞાનદના આમ્બાદ માટે હરિહર, વસુદેવ, ત્યાગ, ઉપદેશ અને સ્વેદ ધનુ મમર્ષણ બાદિ બદલુ કર!

આજાપ દ્વાર જિંદગી કરી પ્રભુને મનોબલ દેવ તેમ આમળ બોલ્યા,

એ પ્રભુ! જા ત્રી જાએ તારા દોષ કરી વધે છે પણ આપની કાલે જરૂર તારી માલી મેલિયા બનશે. તે ઉપરનુ જ્ઞાન કરશે અને તે વેળા એ અવસ્થ પાસર કરી જશે અને સાચુ પ્રેમધન મ હુ છે! સાચી એક પ્રેમમયાઈ!

મેલા જિંદગી વિચારોમાં રૂબી વર્ષ ફલી તે બોલી મહાત્મન! એ મુ ખરુ છે કે એ હું લખનનાં મુખોને ત્યાગ કરી છોડ અને કોમર તપસ્ય કરુ તે હું સ્વર્ગમાં જ મ લઈ શકુ અને મારુ મોઢખં અપરિવિ રહે ?

આજાપ બોલ્યા હું તારા માટે જનવ લખનને સહેલ કરીને જાન્યો હુ માસ મર વિશ્વાસ કર હુ જે કઈ કરુ હુ તે મત્ત છે.

ક્યા પ્રભાવથી તેને હું સત્ત માની શકુ ? મેલા બોલી

તુ જે અતીકિલિ દેશે એવા જમશે તે તેનું સમર્થન

કરી

એ મહાન તપસ્વી ! આપની વાતથી મને જૂન આનંદ થાય છે કારણ કે વાસ્તવિક રીતે મને આ સસારમાં કશું જ મુજબ મળ્યું નથી. કેઈ સજ્જરાણી કરતા હું ઊતરતી નથી, તેમ છતાં મારી દુરાચાર્યો અને બિલાઓની ક્ષેપ્ત સીમા નથી. આશ્ચર્ય તે હું છું ! જગત માસ મુખની ઈર્ષ્યા કરે છે, અને હું મારા મુખથી દુઃખી દુઃખી છું કેમકિં બાહ્ય દેખાવો ને વિલાસો પસંદી મુખી-દુઃખીને નિર્દય કરવો કેટલો ઉત્સાહવળો છે ? ગુરુદેવ, મને મારા આ ભવન પર કયાંયે આબો છે

જેણે પોતાના વૃક્ષરાજા બાદ સુમારતી અગ્નિચર્ચની સમીપ ગઈ અને બોલી : અન્ન શીંયો મારી મારા ધનની માન દુખની, મારા આત્મની ઈર્ષ્યા કરે છે પણ મને તે શહેરના કાટક પાસે બેસીને મધપૂરીઓ વેચનાર શત વિનાની પેટી મેળવી વૃદ્ધાની ઈર્ષ્યા આવે છે નાનપણમાં ધણીવાર મેં તેની પાસેથી મધપૂરીઓ ખરીદી હતી. મને કેટલીય વાર વિચાર આવે છે કે ગરીબો જ આવ્યા સજ્જન અને મુખી છે અને દીન, દીન, નિઃપ્રભ શહેવાથી જ ચિત્તને ખરી શાંતિ મળે ॥

જેણે બાલાવેશમાં હતી એ બાંકતી હતી, ત્યારે એનું માધુર્યમયું મુખમંડલ અપૂર્વ ભાવથી કળકળતી રમું હતું એ બોલી

ચેતીરાજ ! આપે મારા આત્મામાં એક મહાન તોહાન જમાવ્યું છે, બધું જ ઉપર-તળે કળી રીધું છે હા, હું

કેનો વિશ્વાસ કરુ ? માણ લવનનો શી જાત જાવશે ?-
લવન શું છે ?

તે જા પ્રમાણે વાત કરવી હતી ત્યારે જાણાર્થના મુખ
પર એક પ્રકાશનું તેજ છવાયું તે મિત્રા

મુદરી ! સાંજના યે એ વેળા જા ઘરમાં પત્ર
મૂક્યો તે વખતે હું એકલો નહોતો. મારી સાથે બીજા
પણ કેઈ હતું અને તે હાલ પણ મારી નિકટ છે તું જેને
જાત્યારે એક સક્રિય નહિ મરણ કે તારી જાંબોમા જેવી
સક્રિય નથી પણ એ તને સ્વર્ગીય પ્રતિજ્ઞા પ્રાપ્ત થાય તે
તને એ જરૂર દેખાય અને તે તું જૂન પાડી બેઠે એક
માણ જાણાય એવું અને દેખાયું !

જાણાર્થ પણ પોતાના શબ્દ પૂર્વની રૂપ-આસક્તિ
ચિંતારી રહ્યા ને પશ્ચાત્તાપ કરવા હોય તેમ મિત્રા

મુદર મિત્રા ! થોડી રાત પહેલાં જ એ તે જાણ
સક્રિયને મારી જાણ જામી કાઢે જાણાર્થમય પાંચે ન
નાખ્યો હોવ તો હું તારી સાથે પાપાચરણ કરી બેઠો હોવ
કરણ હું જાતે તો જાતવ દુર્ગળ અને જાપી હું પણ
તેણે જાણ્યા જાનેનું રક્ષણ કરું તે એવો સક્રિયગાળી છે
તેવો જ તે જાણુ છે !

જામ મિત્રા જાણવાં જાણાર્થ સક્રિયથી ચિન્તિત નથી
જઈ એકલિયે જામીત પર મિત્રી જાણ તેમની જાંબોમાથી
જાતમિત્રાસના પ્રકાશની રેખાઓ પ્રગટ થયા જાળી, અને
મિત્રાને તેમના જાણે પત્ર જાણે પ્રભુનું રૂપ જાણાયું

કરુણાકર કસ્તી બેસા બોલી જો મારી વીલી
ત્રણેલી બાંધાવમ્યા, જો રથાત્તુ પિત્ર અજમાલ। શુ મે
પ્રભુને શ્રમણો નહોતા ? શુ મે જ મ, જરા અને મૃત્યુને
ટાળવા માટે મહાચરણથી પ્રવલન નહોતો કર્યો ? શુ મને
આપ મહાત્માઓએ આશીર્વાદ આપ્યા નહોતા ? અદ્વિત્યા
સ્તવ, ભક્તિ, મદનથીમા શુ મે મદદ મૂકી નહોતી ?

આ સાક્ષી આપાર્થ એકદમ સાચાવશમા આવી
મયા તે આગળ વધ્યા ને બોલ્યા

જો પ્રભુ ! તારો મદિમા અપાર છે શુ બેઠાના રિતમા
એક વાર તારા પવિત્ર વિચારોને તારા અપરણ પાર ઉત્તરનારા
સિદ્ધાંતોને વાસ દોનો ? એવું બેઠા મને મમજાય ॥ ૩
તારા પ્રતિ મને આર્જવ કેમ થયું ? તારે ખાતર હું
મોહનથી સમાસની શેરીઓમા પહોંચ્યા માટે આ પો ?

આશ્ચર્ય થામ્યા ને બેઠાના મુદર દેદ પર નજર
રિપર કર્યા બોલ્યા

ક' શબ્દ મને બેઠા પામે જ હી યાત્રી ' દવ મને
એની અણધારે બેઠા જગત મને કેટલું અમુદર લાગે છે ને
તુ મન કેવી મુદર લાગી ? જગતના મદા રૂપ તરફ મને કેટલા
નિ કાગ છે ન તુ મને કેટલી વિચારપદ લાગી ' દવ
હું મમજ્યા આપ બદેન આપ બાળના આશીર્વાદ લ '
મન તારા મનકને રપશ કરવા હે !

૧૮૭ કદીન આશ્ચર્ય ચમત્કારના મુદર મનકને
દાવાથી રપશ કર્યો ત્યાર બાદ તે શૂંચ દો મયા તબોઅ

ક્રિયાનું કે ક્રિયા સ્વયં મધુર માત્વનાપ્રદ શબ્દોથી બેઠાને પેનાની દબાવવાનો કામ કરાવે.

ખરીડુ જાતી બહાર બેઠાના ડુકાનનો અવાજ કંઈ રહ્યો. તેના ડુકાનના અગિયારે કાચીની નીરનો અગિયાર કાચક નિનાદ પણ જાતી રહ્યો હતો.

બેઠા આજે બેવો સમય બે રીતે રહી રહી. તેને આંધુ જાગવાનો કેઈ પ્રયત્ન ક્યો નહિ; બેઠામાં બે ઘડીઓ હાથમાં પુષ્પ, અમરુ, ચકન અને કપૂર વગેરે વસ્તુઓ લઈને ત્યાં હાજર થઈ.

બેઠાએ હસવાનો કૃત્રિમ પ્રયત્ન કરીને કહ્યું: 'અમરિષિત્વ ! આ કેઈ રહવાનો સમય નહોતો. રહવાથી આંખો લાલ બને છે. રહવાથી નાભ મઝીન બને છે. આજે આંખો લોચનસમરસ થોજાયો છે. આજે આજ કેટલાક મિત્રો આજે લોચન લેવાનું છે. આજે પૂજા પ્રામાણ્યથી ત્યાં જઈ પડ્યો, કે નહિ તો ત્યાં હાજર નહોતી સીંચે આજે ચહેરા પર સહેલી ચિંતાની રેખાઓ ભેદ જાયો. તેઓ મને ચિત્તિ ભુજે તો તેમને જૂલ જાગરદ થાય છે તેઓ ચિંતારે છે કે આ મિત્ર મધુ હવે બેઠાનું મોર્લ મોઘ દિવસનું જ મહેમાન છે અને તે હવે પ્રીત બનતી જાય છે ! આ ઘડીઓ મને શબ્દાસ્વા આવી છે પૂજ્ય પિતા ! આપ કૃપા કરીને નાચુના બેઠામાં બેસો, અને ઘડીઓને બેસનું કામ કરવા દો. તેઓ આ કામમાં આજે કુશળ અને પ્રીત છે. હું તેમને પૂરો પગાર આપુ છું બેઠાની બેઠા

નેત્રે માલેકની વીંટી પડેલી છે તે, અને બીજાનેત્રે ઘાતમા
સોનરેખ જડેલ છે તે, મેં જો જનને સત્યના મુખ પ્રધા
નની પત્ની પાસેથી ખરીદી લીધી છે !

પ્રથમ તે આચાર્યને જોયો વિચાર આપ્યો કે જોવાને
જોઈતો સુખારભમા ઘણા રોકાવી પણ ફરી વિચાર કરતા
તેમને ઘણું કે જાણ્યું હતું પણ તેમની કમ કમ કરતા જે
અમલ નથી વધેથી જમા થયેલ મનની મક્કિનતા એક જ
લગભગથી ફર થાય નહિ રોગને નાશ કરે કરે જ થાય
છે આથી તેમણે ધર્મોપદેશથી કામ લેવાને ગરજ જુદી
મત્તાથી કામ લેવાને વિચાર કર્યો

આચાર્ય પૂછ્યું એ જોઈતો સુખારભમા કેવું કેવું
આવવાનું છે ?

જોવાએ ઉત્તર આપ્યો પ્રથમ તો આ જોઈતો સુખ
રક્ત પોષણના આ શરેરના કાળીના જલમેવાના નાશ
થીમાન કાર્તિક છે નિખિત અને બીજા તત્ત્વજનીઓ પણ
જામા દાખલ રહેશે જોવાને તત્ત્વજનીઓ જોઈ કરવામા
પૂર સમ આવે છે તે સિવાય કવિચિરેખાત્રી કવિચિત્તવુ તથા
દેવમદિરના અપ્પલ પણ આવશે કેટલાક સુવાને પણ
આવશે, જેઓ અધિભેદનમા પારગત છે અને કેટલીક
સુવાનીઓ આવશે, જેમને વિશે જોવા જ જાણવું જાય છે કે
તેઓ પોષનરસના અખૂ ઝગા જેવી મુલકાથી ભરપૂ છે !

કેવું દેવચાત્રીથી પ્રેરણા ન પાને જાણના દાખ એ રીને
આચાર્ય જોયા

બેલા! તુ ત્યાં જઈ શકે છે તને હું સહન કરવાની
સ્થળ આપુ છું પણ તને બેઠાલીને હું જ્યાં હઈશ નહિ
તારો સાથ હું છિડીશ નહિ. હું પણ તારી સાથે જો સેવન
સમારજમાં જાવીશ. મિત્રતા ન કરીશ. જામ તો હું નમ સત્ત
જમે ત્યા—જમે ત્યારે—ચોક્ક કે શરમ વગર, સામાન્ય મો પર
જ રહેનારો છું છતાં જ્યાં બોલવું અને જ્યાં ન બોલવું
જોટલું તો હું બહુ જ છું મારી સાથે રહેવાથી તને કેમ
જાતની અગવડ આવશે નહિ.

જન્મે દાસીએ બેલાને કપાસ પહેરાવતા લાગી
હસીને બેલા બોલી

ત્યારે જો લોકો જાણશે કે તપોભૂમિને મહા ચોગી
મારી સાથે પ્રેમમાં પડ્યો છે ત્યારે તેઓ શું કહેશે ?

જાને બેલાએ જોના મધુર હાસ્યથી બેરહમાં ચાંદનીની
મધુસ્તા રેલાવી લીધી. મહાચોગી એક સ્થાને જ્યાં મોઢાની
મૂર્તિના શરીરનું રજકલે રજકલે, હાસ્ય, આલાપ, વિલાપ,
સલાપ, સામાન્ય હલનચલન પણ બજાવત મધુર્ જાને
આશ્ચર્યથી ભરપૂર છે

હે મધુરિણી ! માત્ર આટલું બોલી આશ્ચર્ય શાંત
લેવા રહ્યો.

બોલન સમારભમા

[૧૨]

રૂપશાળી લેણા અને આચાર પુણ્ય બોલન સમાર
ભમા પદોચ્ચ ત્યારે ધણાખણ અનિચિએ આવી ગયા દાન.

અંક વિચાર જાડમા જાણને લેમવા મા? ક્યવ થા
કરવામા આવી દની. જાડની હીચકા પર માન્ય-રૂપાન્ય
રમનુ કામ હતુ ને જા પ્રીતી વિરલખાઓની કલા-કૃતિએ
અભિ કરવામા આવી દની કહેવાનુ કે એક એક નિન્ય
નિર્માણ પાછા મામરવા મૂલ ખચવામા આત્મા દાન
એ ખ ન મદનન્ય જાગી-જાગવા દાન અને જાગર બે ના
મુન પી કુચસાએના સીતળ રાજુ અદર અવન્ય દાન

જા ઉપર પખાઓ દાન અને તે બેચવા મા?
જાનીની સનમનની ઘણીએ રાખવામા આવી દની
આવના યે મય પ્રથમ આ નારીદેદને એકને નેત્રનુ
આદ્ય અનુમરવા.

બહુજા જાને મારો ચલુખર કયો દાન, પણ એની
જુઓ બે દની કે ? કેઈ જાનુને એ રચા કરતી કે પાતને

આપાર આપની, તે તેની દેહ અને આત્મા સાથે જાતે એક રૂપ બની જતી.

બેલામુળીએ આખા દેહ પર એક રૂપેરી જાત્રણ બેરકારીથી વીંટવું હતું. જવું એ બેરકારી જ છુદ થીજાની બહાર બની ગઈ હતી. બેલાએ કહ્યું, બાબુજીએ કે હાર ધાવો નહોતાં, છતાં બાબુપણસહિત એની દેહછત્તીમાં કોમુડીની થોભા હતી. કમરોદ નેચા તેના લીધા ને હાંબા હાથ ગજલનું આકર્ષણ દેખાતા હતા.

એ સમારજમા પ્રવેશી, કે જ્યે ત્યાંના ચણવત્સુખા નવો ઉભાડુ આપ્યો. જગવારમાં બેલા આપની મહત્તી પર સજજકરવા લાગી. બેલાના આ અલ્પ પ્રયાગને આચાર્ય નીરખી રહ્યા.

આરે વરદ પાગા રૂપ નેચા ગાદી-લક્ષિયા બિહારવામા આબ્યા હતા, અને વચ્ચે મુવર્ણ-હાથીલાંવળા શ્રીયા પાટલાએ પર વિધવિધ પ્રકરના મુપદાર્તા અને ફૂલોનીએ બેલવચામાં આબ્યા હતા. ફૂલની નવી નવી આવ જોવી હતી કે આ દેશમા એ સાવ નવાં હતાં. મહેમાનોએ અત્યાર મુખી એ ફૂલોની ચર્ચામા જ વણત કહ્યો હતો. જહાસેવના સ્વામી કાંતકે એ ફૂલોને પરિચય આપતાં આજ્ઞા, દેશના પ્રાંતે પ્રાવનો, ત્યાની જમીનનો પરિચય આપી લીધો હતો.

બેલાને એવા જ અવિધિઓએ ઘોટો હર્ષનાદ ક્યો. એક અવિધિ આજ્ઞા વધી. એ કલાકાર હતો : જ્યે બેલાનું સ્વાગત કરવા ક્યો

સ્વાગત હો ! સૂક્ષ્મ કઠાદેવીઓની સ્વામિનીને વદન ।
 બેઠાએ કણકૂવ ને વિરકથી ચોખતુ પૂર્ણચંદ્ર નેરું
 પોતાનું મનતક નમાવી એ અભિવાદન સ્વીકાર્યું

તે પોતાની મુખમુદ્રા દ્વારા મનના સમસ્ત ભાવોને
 બહાર કઢે છે એ મનોમહિમની દેવી બેઠાને બહુ બહુ
 નમન । કવિશિરોમણીએ પ્રશસ્તિ રચી

બેઠાએ એ તરફ એક હળવું હાસ્યકૂવ દેઠયું

તે દેવીની બહુ કોઈ અપ્રાપ્ત કરે છે પણ જેને
 પ્રાપ્ત કરવી સ્વત્રની અખરત કરવા સુકર નથી, એ દેવીને
 અમારા વદન ।

સ્વર્ગના મિત્રીને નમન હો । એક બજુએ કહ્યું
 બેઠારાણીની ખુશામત કરવામા કોઈ પાછળ રહેવા
 માત્રતુ નહોતું એકે કણ

દેવેની હા મે પુત્રીને મણામ

દેવાદવના ન્હી આગળ વધ્યા ને બેઠ્યા

જેના કમલ-નવનમા વિષ અને અમૃત બને ॥ તે
 મારવાની બને નિવાલવાની મપૂરુ અધિગણેથી ॥ તેનું
 સ્વાગત હો !

બેઠાને આ પ્રશંસા અમિત હાજી રહી હતી. ક્યારે
 એ બધે યામ, તેની શક એઈ રહી. એકે એકે સદુએ
 પોતપોતાની રીતે બેઠારાણીનું સ્વાગત કર્યું. સારાંશમા
 સ્વર્ગની રાણી શયી કે પૃથ્વીની કોઈ મહારાણીની સાથે એની

સરનામણી કરવામાં આવી.

ઠેકાળે સમાર બના મોજક કાર્તિકસ્વામીને જાણ પાસે
બોલાવ્યા, ને કાનમાં કંઈક કહેવા માંડ્યું.

આખી સભા આ હસ્ય નિહાળી રહી. કવિશિરમદિગી
આ હસ્ય જોઈને ન રહેવાયું. જોમણે ધડું

બદ્રિહ સાતરને જૂમવા બાંધી !

સભા હસી પડી, પણ ઠેકાળે તે કાર્તિકસ્વામીના
કાન પાસે યુષ્મ સર્જીને કહ્યું :

આજ તમારે ત્યાં હું આજ્ઞામનિવાસી જોકે મહા-
ધોળીને લાવી છું. તંબો મત્રપત્ય મહાન આજ્ઞાન્ય પુલકવિ
છે મત્રવેત્ત્ય છે જોમતા શબ્દામાં સહજમિદિ છે જોમની
વાણી અસિ જેવી પ્રજ્જાળારી ન જ જાણના જેવી શીતલ
છે સ્વચ્છીય વડુ તેજો કઠોર છે અને કુસુમથી અધિક
કોમલ છે.

કાર્તિકસ્વામીએ જીભા વધને મહાયોગી પુરુષાસ્પરજનું
સ્વાગત કર્યું અને કહ્યું.

પધારો મહાતપસ્વી ! હું આપનું પ્રિમપૂરક સ્વાગત
કરું છું. સંસારમાં સદાચાર અને સયમ જો પર્મનાં પ્રાથમિક
જાણે છે જો વાતને હું માનું છું જમાણા પૂર્વજોનું કલન
છે કે પ્રત્યેક રેવણમા કંઈ ને કંઈ ઉપરી જાણ છે પણ આ
બધી વાતો પછી કરીશું. પહેલાં જાહી જાવેલા મહેમાનોની
આપમીને પિંજણ કરાવીશ.

કર્તિકસ્વામીનાં આ વચ્ચે આજણી બધા મહેમાને
સ્વસ્થ થઈને બેઠા મમા જમા આ પહેલા જાવીને બેઠેલી
માણતી અને મોહના નામની બે નૃત્યવિદ્યાસ્થ મુવતીઓએ
પણ પોતાના જોડેને મમાપો

માણતી અને મોહના બેઠાસાળીની પ્રતિપક્ષો કરનારી
મુવતીઓ હતી. બંને જણીએ નૃત્ય મંગીત અને કવિતાનું
જામ શિક્ષણ લીધું હતું નાનકેમા પણ તે બાજુ હતી. એમા
મોહનાના અમ જુડુ સ્વસ્થ અને સમુક જોડેના રિલમા
જગ્યા મેળવી છે તેવા હતા. માણતી બંને રાજકુટુંબના
ધરતી રાજકુમારી હોય તેવી કુમાર. પત્ની છતાં જ્યારે એ
બેઠાની પ્રતિપક્ષોમા બેસતી ત્યારે એકદમ ગ્રાણી પડી પતી.

બેઠામા આ બધી કુશળતા જ મળત હતી. એને જાલ
મહેનત હવાની જરૂર પડી નહોતી.

અન્યથે માણતી અને મોહના અડધા વયમૂળ પારણ
કરીને આવી હતી વય પાંચ હતા, છતાં એમના મુકુમાર
અગે વડામા વધુ પુષ્ટતા હતા. મોમીની વાત સામગી
એમણે વચ્ચે મકેરી લીધા ન જાયા જરેખર હાક્યા.

કર્તિકસ્વામીએ પરિચય કરાવતા હતા

અહીં એકત્રિન યથેચા સજ્જનોમા આ કવિશિરો
મણિ કાશ્ચિત્તજ છે કવિનામુદરી એમના ચરણ ચાંપ છે
આ મહાન દ્વિચોસાક્ષર નિખિલ છે તેઓ પામ ને નીનિયા
મહાન વિવેચક છે, અને આ બંને બિધિતાના મીનારામ ન
જનકરામ નામના મુખ્યાન દર્શનિદે છે તેઓ એટલા મોટા

વારવતા છે કે જે ધર્મને સાચો ઠરાવવા માટે તેને સ્થા
સ્થાવી શકે છે, ને જેને જોડે ઠરાવવા માટે તેને ચોટે
ઠેસવી શકે છે. છતાં જુની જો છે કે ચોટે કાંઈ ધર્મમાં
મંદા નહીં નથી.

આચાર્ય પુસ્તકને આ વસ્તુઓ ન રહી, પણ તેઓ
સમજાવે માન આપી શકે રહ્યા. તેઓએ બેઠાને સ્વયં
આપ્યું હતું કે આરે મું બાંધવું, જો દુ બાંધુ છે જે
જાતર તેઓએ કાંઈ પ્રતિવાદ ન કર્યો.

મર્તિસ્વામીએ આગળ કહ્યું

આ અર્ધાંશ પ્રસિદ્ધ રેવાળા સ્ત્રી છે જેમની
નીચ દબારા રેવે, પૂજારીઓ અને મહિષ છે. અને
મધ્યમગ્રામ્યો છે છતાં જુની જો છે કે તેઓ મર્તિસ્વા
મિસ્વા છે મર્તિસ્વા અને મર્તિસ્વા વિષયી છે. મિષ્ટાન્નને
બોલન આપવાથી અનાચાર, અનીતિ અને અજ્ઞાન વધે છે,
જેમ માને છે આ રેવાળા સ્ત્રી વસીકે તેમના જેવે
કાંઈ નિપુણ કાવચાળાજ નથી.

પરિવર્તારે આચાર્ય પુણ્ય માટે સ્વેચ્છા જેમણે
લગભગ આજો મીઠી લીધી હતી. મર્તિસ્વામીને લાગુ
કે કા તા આચાર્યને વિષમતા મમળી લાપ લાગી બધું છે
કા સમાધિમા જરી રવા છે. જેણે જાન મોટેથી જોવાયે
ખાઈને કહ્યું.

હ મહાપ્રેમી ! અમે બહુજીએ હીએ કે યોગી દિવસે
વધે છે ન સતે બાંધે છે પણ મેલાસાળીના મહેલમાં તે

સદ્ય હોમુદી ॥ આપને વિવસનો સમ....

આજામને આ વસનો જરા અરુચિતર લાગ્યા પણ આવી મિલ્લમોમા હમિયા વિવક કે બાપામોહવને ઇત નિકાલ કરવામા આવે છે એમ મમજી તેમણે આજો ઉગાડી બને એ વ સજીને બેસા તમો ખરેખર કિલ્લા નહોતો પણ આ બધમ્મ વસનો માબજવા હકિત લાગવાથી આજો મીઠી લીધી હતી

કાર્તિકઆમીએ આમજ પરિચય આપના હમું

અમારી મિલ્લમના બન્ય ગૂઢ મીને દ્રાડીને હુ આપને હવે માત્ર આ જે મુદરીએના પરિચય આપીયા આ છે મિલ્લના આ નમરની જનપદકજ્વાલી । જેલાપણી પછી એને હમ છે મોદનાની વાનથીત, વમ્મવિન્ધામ અને અનછટા વગેરેની નકલ આ દેશની નતી સીએ પણ હરે છે અને આપ જાણીને પુરી થયો કે જુવાના પણ એમની નકલ કરવા લાગ્યા છે. બાએ જ તમે એલું થર આપ્યો કે જ્યા મિલ્લનાની એકે છતી ન હાથ મીત, આવિતી, પાવતી કે રાધા નરીકેની તેની હસામજ છતીએ પર્મમજિગમા મુદ્રા છે ન મદ્યએ બીએથી પુખર્ષ છે

ચ દે મન્દે દેર અક લાખના અક બીએ નકાના તવ રોર એમ માનીએ થો ડીએ દેર ટાવ છે એનાએ વચ્ચે મ્મ મદ્યએથી પુખને પાતાના પા લગી જેલા ખરેખર આત્મીય લાગી.

અને આ માલવી । બારે કાર્તિકાની છે ! દાર્તિક

નાસવેત્ય છે, કે જે પાનિ સાથે ક્ષાયવા માને તેને છાએ
ક્ષાયી થકે છે ને જેને જોડે ક્ષાયવા માને તેને ચોડે
કેસ્વી થકે છે છતાં ખૂબી એ છે કે પોતે કદાં પ્રમાણ
મદ્દા રાખતા નથી.

આચાર્ય પુન્યને આ વસ્તુઓ ન જુઓ પણ તેઓ
સમયને માન આપી શૂંપ રહ્યા. તેઓએ મેદાને વચન
આપ્યું હતું કે ક્યારે શું બાલવું, એ હું જાણુ છું એ
ખાતર તેઓએ કદાં પ્રતિવાદ ન કર્યો.

કર્તિકસ્વામીએ આગળ કહ્યું

આ અહોંના પ્રસિદ્ધ દેવળના દલી છે જેમની
નીચે હજારો દેવો પૂજારીઓ અને મંદિરો છે અને
સદાગતશાળાઓ છે છતાં જાત્રી એ છે, કે તેઓ મુતિદાર
વિચારતા છે મંદિર અને મુર્તિના નિષેધી છે જિજ્ઞાસીઓને
સોજન આપવાથી જનાચા, અનીતિ અને અગત્ય વરે છે,
જેમ માને છે આ દેશમાં જીવી તરીકે તેમના જેવો
કદાં નિપુણ કાવચાળાજ નથી.

પરિસ્થિતિદારે આચાર્ય પુન્ય સાથે એવું જોમઢે
હજારો આખા મીંચી રીંધી દલી કર્તિકસ્વામીને લાગ્યું
કે કા તો આચાર્યને વિવચના કમળી લાપ લાગી ગઈ છે,
કા સમપ્રિમા પડી ગયા છે જોએ જસ ઘોડેથી જોંવાશે
આઈને કહ્યું.

હે મહાધોગી ! જાગે જાણીએ હીએ કે ધોળી કિવસે
કે છે ને શવે જાયે છે : પણ મેદાશળીના મહેલમાં તે

જાણે, નેની ઘડી નેના જમા, એના એ જ છે જામા
 મને કંઈ મરેદ નથી મને એ ના ઇચ્છામા મળ્ય દયા
 જ્યા જાપણી જગાણી જબિનય ફરી ફરી દત્તી દુ મળ
 'હમનીને' ૧ મુ કે જા વગર તમન જમ કાપિ જાવી ૧૫
 'દોષ' અને તમના ધિમાથી જાણિ ૧૫૫ ૧૫૬૭ મળ્યા જાણ
 નીકળી જાણ્ય દયા ને પાછા મળ્યા જુમ જાણી છે
 'તેમની' રાણીમા જ તે જાન વિન તુલ્ય છે

તિનુ મગની જાને મ નાન આ પ જા ૧ મુ
 જાણ્ય ત્વિ ૧ નિ ધી રાણી એક ન જા ૧૫
 એ 'મરી' દત્તી-જાણે ૧૫૬૭ જા 'જાણ' માનવી ત ૧૫

એ પેના કેશમા મુદત ફરતી પા ૧ મુ
 દત્તીન મજાણ જાણ દત્તી જાણ-તુ ૧૬ ફરતી
 તમ જાણ ૧૬ મળ્યા મળ્યા જાણ દત્તી જાણ
 વિગિજા તીકે જાણ મળ્યા પાન મળ્યા ૧૬ જાણ તમ
 જાણ જાણ જાણ ૧૬ જાણ તપી દત્તી જાણ
 જાણ મળ્યા વિગિજા ૧૬ જાણી જાણ-જાણિ મળ્યા
 ૧૬ જાણ જાણ ૧૬ જાણ ૧૬ જાણ

કંપજી કે કંપિત સ્વયં મધુર સાંત્વનામ્ન શબ્દોથી બેઠાને પોતાની સ્થાનુલ્લેખના કાસ કરાવે.

પરીકુળની બહાર બેઠાના પુલનનો અવાજ સુલ સ્થો તેના પુલનના અને સાથે વ્યક્તિના નીરનો અભિ ક્ષેત્ર નિનાદ પશુ બળી સ્થા કરે.

બિલા સાથે બેવો સુમમ્ન બે રીતે રહી રહી તેથી અસુ અગ્રવાનો કોઈ અમલ કરી નહિ; બેવામા બે દાસીઓ દાસમાં પુણ્ય, અમરુ, વાલન અને કપૂર વગેરે વસ્તુઓ લઈને ત્યાં દાસ્ય કરે.

બિલાએ હસવાનો કૃત્રિમ અમલ કરીને કહ્યું 'અર્મપિત્તા ! આ કંઈ રમવાનો સમય નહોતો. રજાથી આવ્યો હાલ અને જિ રમવાથી ગાલ મહીન બને છે અને પોતો સોજનસમારજ સોજવો છે. મારે માથા કેટલાક મિત્રો સાથે સોજન લેવાનું છે. મારે પુરા પ્રામાણ્ય ત્યાં જવું પડ્યું છે નહિ તો ત્યાં દાસ્ય રહેલી સ્ત્રીઓ માથા બહેસ પર રહેલી ચિત્તાની રજાઓ ભેદ કર્યો તેઓ અને ચિત્તિત લુઓ તો તેમને જૂન આનંદ થાય છે તેઓ વિચારે છે કે આ રીક થયું હવે બિલાનું સોજન મોટા વિવરનું જ મહેમાન છે, અને તે હવે પ્રીત્ય બનવી બાય છે ! આ દાસીઓ અને શબ્દગણના બાવી છે પૂણ્ય પિત્તા ! આપ હુપા કરીને બાલુના કોરમમાં બેસો, અને દાસીઓને બેમનુ કામ કરવા દો. તેઓ આ કામમાં મારે કુશળ અને પ્રવીણ છે હુ તેમને પૂરતો ખચાર આપુ છું બેમાંની બે.

બાજન સમાર બમા

[૧૨]

રૂપરાણી બેઠા અને બાયાથ પુણ્ય ભોજન સમાર
બમા પદેથા ત્યારે ઘણાણચ અનિધિએ બાવી મથા દત્ત

અક વિચારા જા મા બધાને બેમથ માટે ફર દા
રૂપમા બાવી દત્તી જ ની લીચકા પર માન્ય-રૂપમા
રમનું કામ હતુ ન જા પ્રીતી વિરલજાબાની કલ્પ દુનિએ
અભિ રૂપમા બાવી દત્તી રૂપમા કે અક અક દુનિમા
નિમળ પાછા મામાઆ મૂલ ખમવામા બાબા દત્ત
દે ખ ને ચરનમા બાવી-બાબા દત્ત અને જહાર કે ત
મુખથી પુષ્પાભેદમા શીતળ રૂપમા બહર બહર દત્ત

હવે ઉપર પાછા દત્ત અને ન ખમથ માટે
જુદનીમી ચનમનતી લામીઆ રાજવામા બાવી દત્તી
બાબામા મુલ પ્રથમ આ નાગીરેદન બે ને બેરુ
મા.૧૪ અનુમથ

પછી આ માટે રૂપમા રૂપો દત્ત પજુ બેની
પરી અ દત્તી કે જ કેત વમુન આ રૂપમા રૂપી કે પિત્રે

બેલા તુ ત્યાં જઈ શકે છે. તને હું સહર્ષ જાણી
 રજા આપુ છું પણ તને જોકીનીને હું જાણ હર્ષય નહિ.
 તથેય સાથે હું ઊઠીશ નહિ હું પણ પારી સાથે જો લોકન
 સમારજમાં જાવીશ, જિલ્લા ન કરીશ. જામ તો હું નજ સત્ય
 તમે ત્યાં-અમે ત્યારે-ચોક્ક કે સરમ વગર, સામાન્ય મો પર
 જ કહેનારો છું જ્યાં કયાં જોલવું અને કયાં ન જોલવું
 એટલું તો હું જાણુ જ છું મારી સાથે રહેવાથી તને કોઈ
 જાતની જગત જાણી નહિ.

જન્મે ઘસીએ બેલાને કયાં પહેલવવા લાગી
 હસીને બેલા બેસી

જ્યારે જો લોકો જાણી કે વધિબૂમિનો મહા યોગી
 મારી સાથે મિત્રમાં પડ્યો છે ત્યારે તેઓ શું કહેશે ?

જને બેલાએ જોના મુખ હાસ્યથી કોરસમાં ચાંદનીની
 મુસ્તક ફેલાવી લીધી મહા યોગી એક રજા કે આ મેઘની-
 મરિના યરીતુ તજકે, રજકે, હાસ્ય, જાલાપ, વિલાપ,
 સલાપ, સામાન્ય હલનચલન પણ જાજન માનુષ અને
 જાપરવણી જરૂર છે

હે પ્રખુખિતા ! માર જાટલું બોલી જાણત્ય સાંત
 લેવા રજા.

સ્વાગત હો ! સુદ્રમ કલાદેવીએની શ્યામિનીને વદન !

બેઠાએ કણકૂચ ને તિલકથી ચોંભતું પૂર્ણચંદ્ર જેવું
પોતાનું મનકે નમાવી એ અભિવાદન સ્વીકાર્યું

તે પોતાની મુખમુદ્રા દ્વારા મનના સમસ્ત ભાવોને
બહાર કરે છે એ મનોમહિરની દેવી બેઠાને જહુ જહુ
નમન ! કવિશિષોભાષીએ પ્રશસ્તિ રચી

બેઠાએ એ નરક એક હજાર હાસ્યકૂલ દેહનું ?

તે દેવીની ચહુ કોઈ આકાશ કરે છે પણ જેને
પ્રાપ્ત કરવી સ્વર્ગની અપ્સરા કરતા સુકર નથી, એ દેવીને
અમારા વદન !

સ્વર્ગના યોધીને નમન હો ! એક લગ્નએ કહ્યું,
બેઠાશાહીની જુગામત કરવામા કોઈ પાછળ રહેવા
માગતું નહોતું એકે કહ્યું,

દેવોની લા પ્રી પુત્રીને પ્રવ્રામ.

દેવાલયના ઝૂંટી આગળ વધ્યા ને બિસ્વા

જેના કમલ-નયનમા વિષ વળે અમૃત બને છે એ
માસ્ત્રાની અને બિન્વાકલાની મપૂર્ણ અધિકારથી ॥ તેનું
સ્વાગત હો !

બેઠાને આ પ્રશ્ન સા અગ્રિમ લાગી રહી હતી ત્યારે
એ બંધ થાય, તેની શબ્દ એકે રહી એકે એકે ચહુએ
પોતપોતાની રીતે બેઠાશાહીનું સ્વાગત કર્યું સારાશમા
સ્વર્ગની શાહી શાહી કે પૃથ્વીની કોઈ મહાશાહીની સાથે એની

આધાર આપતી, તે તેની દેહ અને આત્મા સાથે બંધે એક રૂપ બની જતી.

ગેલારાળીએ આખા દેહ પર એક રૂપેરી અઝવજ મિલકારીથી વીંટ્યું હતું. પણ એ મિલકારી જ મુઠ શેઠાની બહાર બની બર્ષ હતી. ગેલાએ કહેલું, બાલુખે કે હાર પાવો નહેતાં છતાં આબુપયુરહિત એની દેહછત્રીમાં કોમુદીની શેઠા હતી. કમળદેવ જેવા તેજ લીલા ને લાળ હાથ મળજનું આખીયું શેઠા હતું.

એ મમારજમા પ્રવેશી, કે વ્યથે ત્થાના વાતાવરણમાં નવા ઉભાડુ આંખો. પગવારમા ગેલા આંખી મહત્તી પર સુઝવડેલા લાગી. ગેલાના અપ અહમ્મ પ્રભાવને આચાર નીરખી રહ્યા.

ઘારે તરફ પોગ્યા રૂપ તેવા ગાદી-વહિયા બિઝવવામા આંખ્યા હતા અને વધે મુવર્ણ-હાથીયતના લીલા પાટલાએ પર વિધવિધ પ્રકારના પૂષ્પાના અને ફૂલોનીએ ગેલાસ્થામાં આંખ્યા હતા. ફૂલની નવી નવી બલ્લ એવી હતી કે આ દેશમા એ આવ નવાં હતાં. મહેમાનોએ જત્યાર મુખી એ ફૂલની થર્ચામા જ વખત મહત્તો હતો. અહાસેનાના સ્થામી મતિતે એ ફૂલોના પરિચય આપતાં આપતાં, દેશના પ્રતિ-પ્રાતનો, ત્થાની જમીનનો પરિચય આપી લીધો હતો.

ગેલાને એવા જ અતિથિઓએ ઘેરો દર્શનાત ર્થો એક અતિથિ આમળ વધ્યો. એ હાથકર હતો એને

ગેલાનું સ્થાનન કરતા હમુ

આગત હો । સુક્રમ હસાદેવીઓની આમિનીને વદત ।

જેણે હર્ષકૃષ્ણ ને તિલકથી શેષતુ પૂર્ણ, તેવું
પોતાનું મનુષ્ય નમાવી એ અભિવાદન સ્વીકારું

હો પોતાની મુખમુદ્રા દ્વારા મનના અમસ્ત બાવોને
જાણ કરે છે એ મનોમંદિની દેવી જોવાને જહુ જહુ
નમન ! દરિયોદમળીએ પ્રચલિત રચી

જેણે એ તરફ એક હજવું હાસ્યકૃત દેહ્યું ?

હો દેવીની ચહુ કેઈ બાકાલ્ય કરે છે પદ્ય જેને
પ્રાપ્ત કરવી સ્વગની અપ્સરા કરવા સુકર નથી, એ દેવીને
અમારા વદન !

સ્વર્ગના મિત્રીને નમન હો ! જેક જણાએ હજુ
જેણાણીની યુગ્મામત કરવામા કેઈ પાછળ રહેવા
માન્ય નહોતું જોઈ હજુ

દેવેની લા શ્રી પુત્રીને પ્રણામ.

દેવાણના ન્હી આગળ વધ્યા ને જોવા

જેના કમલ-નયનમા વિષ જાને અમૃત જાને ॥ જે
મારવાની જાને જિવા વાની મ'પૂજા અધિભરણી છે તેનું
સ્વામત હા !

જેણે આ પ્રથમા અગ્રિમ લાગી રહી હતી ત્યારે
જે જાહે જાણ, તેની સહ જોઈ રહી જોઈ જોઈ સહુએ
પોતપોતાની રીતે જોવાણીનું સ્વાગત કરું આસપાસ
સ્વર્ગની રાણી શાથી કે પૃથ્વીની કેઈ મહાસાળીની સાથે જેની

સરખામણી કરવામાં આવી.

બેલાએ સમજાવના એવજ કાર્તિકસ્વામીને બસ પાસે
જોડાયા ને કાનમાં કહક કહેવા માંડ્યું

આમી સજા આ હમ્બ નિહાગી રહી. ક્ષતિયિરોમવિધી
આ હમ્બ બેઠનિ ન રહેવાયુ બેમબે ૧૬

અર્થિ સામરને જામવા આવી ।

સુખ હમી પડી, પણ બેલાએ તો કાર્તિકસ્વામીના
કાન પાસે મુખ સર્જનિ કહ્યું

આજ તમારે ત્યાં હું આશ્રમનિવાસી બેક મહા-
યોગીને લાવી છું તેણે મત્રપના મહાન આશ્રમના કુલપતિ
ઉ મત્રવેત્તા ઉ બેમના શબ્દોમાં ન કહ્યમિદિ ઉ બેમની
વાણી અર્થિ તેવી પ્રજાગતારી ને ત તાવળ તેવી શીવળ
ઉ સ્વર્ગીય વધુ તેણે કહોર ઉ અને કુમુદમી અધિક
કામળ છે.

કાર્તિકસ્વામીએ લગા અર્થિને મહાયોગી પુરુષામ્બરજી
સ્વામી કહ્યું અને કહ્યું :

પપાયો મહાતપવી । હું જાજી પ્રેમપૂરક સ્વાત્ત
કહું છું સસારમાં મહાધાર અને સર્વમ બે પર્મનાં પ્રાથમિક
અર્થે ઉ બે વાતને હું માનું છું અમાત્સ પૂર્વચિનું કથન
ઉ કે પ્રત્યેક રેવણામ્બ કર્ષ ને કર્ષકર્ષિની અથ છે. પણ આ
બધી વાતે પછી કરીશું પહેલાં જાહી આવેલા મહેમાનોની
આપમીને પિછાળું કરાવીશ.

કર્તિકસ્વામીનાં આ વચનો સામળી જધા મહેમાનો
સ્વચ્છ ધર્મને બેઠા સમારભમા આ પહેલા આવીને બેઠેલી
માલતી અને મોહના નામની જે નૃત્યવિદ્યાસ્થ સુવતીઓએ
પણ પોતાના વસ્ત્રોને સમારભ

માલતી અને મોહના બેઠાશયીની પ્રતિસ્પર્ધા કરનારી
સુવતીઓ હતી અને જળીએ નૃત્ય, મંગીત અને કવિતાનું
જાણ શિક્ષણ લીધું હતું નાટકમાં પણ તે જાગ લટી એમાં
મોહનાના અંગ જુદું અલગ અને કાચુક જનોના રિલ્લમાં
જન્મ મેળવી લે તેવા હતા. માલતી બાલે રાજકુલ બના
વરની સહકુમારી હાથ તેવી કુમાર શક્તી છતાં જ્યારે એ
બેઠાની પ્રતિસ્પર્ધામાં હિતસ્વી ત્યાર બેઠકમ જાણી પડી હતી.

બેઠામાં આ બધી કુશળતા જ મલત હતી એને જાણ
મહેનત લેવાની જરૂર પડી નહોતી.

અત્યારે માલતી અને મો ના અદ્ભુત વશબૂધા ખાસ
કરીને આવી હતી. વન ધણા હતા છતાં એમના સુકુમાર
અંગ વધુમાં વધુ ખુલ્લા હતા. મેઝીની વાત સામળી
એમણે પણ મંઠારી લીધા ન આજો ખરેખર હાકલ

કર્તિકસ્વામીએ પરિચય કરાવતા કહ્યું

અહીં બેઠકિત મહેલા સુખજનોમાં આ મવિશિષ્ટ
મણિ કાલિયસણ છે કવિતામુદરી એમના વરણ આપે છે
આ મહાન દ્વિસોપાન નિખિલ છે. તેઓ ધર્મ ને નીતિના
મહાન વિવેચક છે અને આ બને મિથિલાના ત્રીપરામ ને
જનકરામ નામના સુખ્યાત ઘર્શનિકે છે તેઓ બેઠલા મોટા

વાલેતા છે કે જે પાપને છાયા કરાવવા માટે તેને છાયા કરવી શકે છે ને જેને જોડે કરાવવા માટે તેને જોડે ઠેસવી શકે છે છતાં ખૂબી એ છે કે પોતે કદાચ પાપમાં મદદ સહાયતા નથી.

આચાર્ય પુણ્યને આ વસ્તુઓ ન રચી, પણ તેઓ સમયને માન આપી રૂપ સ્થાપ તેઓએ બિલ્લાને વચન આપ્યું હતું કે મારે શું બોલવું એ હું જાણુ છું એ ખાતર તેઓએ કંઈ પ્રતિવાદ ન કર્યો.

મૂર્તિસ્થાપીએ આગળ કહ્યું

આ મહાના પ્રસિદ્ધ દેવળના દ્રષ્ટી છે જેમની નીચે હજારો દેવો, પૂજારીઓ અને મંદિરો છે અનેક સદાસતમાજાઓ છે છતાં ખૂબી એ છે, કે તેઓ મૂર્તિસ્થ વિશ્વાસના છે મંદિર અને મૂર્તિના વિશ્વાસી છે જિજ્ઞાસીઓને સોજન આપવાથી જાન્યાર, જાનીતિ અને જાનસ વધે છે, જેમ માને છે આ દેશમાં ત્રીટી તરીકે તેમના જેવો કોઈ નિપુણ કાવચાળાજ નથી.

પરિવ્રજકારે આચાર્ય પુણ્ય સામે જોયું જેમણે લગભગ આજે મીઠી રીધી હતી મૂર્તિસ્થાપીને લાગ્યું કે હા તો આચાર્યને કિવસના સમયથી કાંઈ લાગી ગઈ છે હા સમાધિમાં પડી ગયા છે એણે જરા મોટેથી જોનારો આપને મળ્યું.

હે મહાપોત્રી ! જમિ જાણીએ છીએ કે મોટી રિયસે કરે છે ને શકે જાય છે : પણ મેલાણવીના મહેલમાં તો

સદા હોમુદી છે જાપને દિવસનો યમ...

આચાર્યને આ વચનો જરા અરુચિકર લાગ્યા, પણ આવી મિશ્નસોમા હમેશા વિવેક કે ભાષાસૌજ્યને કેશ-નિકાલ કરવામા આવે છે એમ સમજી તેમણે આખો ઉઘાડી અને સ્વસ્થ થઈને બેઠા તેઓ ખરેખર શિષ્યતા નહોતા પણ આ અધર્મ વચનો સાબળવા કહિને લાગવાથી આખો મોંઘી લીધી હતી.

કાર્તિકજ્વામીએ આગળ પરિચય આપતા કહ્યું

જમારી મિશ્નહમન્યા જન્ય મુહુર્થોને ઈડીને હું આપને હવે માત્ર આ બે મુદ્દાઓનો પરિચય આપીશ. આ છે મોહના. આ નગરની જનપદકલ્યાણી ! બેલાણલો પછી એનો કમ છે મોહનાની વાતણીત, વસ્તુવિન્યાસ અને અસછતા વોરેની નકલ આ દેશની સદી સ્ત્રીઓ પણ કરે છે અને આપ સ્વર્ણને ખુશી ધરો કે જુવાનો પણ એમની નકલ કરવા લાગ્યા છે જાએ જ તમે એવું ધર જાણશે કે જ્યાં મોહનાની એકે છબી ન હોય સીતા, સાવિત્રી, પાવતી કે શાધા તરીકેની તેની કલામય છબીઓ ખમત દિશમા મુક્ત છે ને મહાયોગીઓથી પુખ્ત છે

ચાંદે ચાંદે ફેર એક લાખનો એક બીજે ટકાને ત્રણ ચેર એમ મોગીએ મોગીએ ફેર હોય છે બેલાએ વચ્ચે કહ્યું મહાયોગી પુષ્પને પોતાનો પજ સેવી બેલા ખરેખર આત્મીય લાગી

અને આ માલતી ! બારે કાર્તિકારી છે ! કાર્તિક

આમીએ માલવી તરફ એક આંગળી ચીંધતા કહ્યું એ સ્ત્રીએ વળી હજાર નેતા છે એણે હજાર નથી ક્યાં છતાં જગત્સર્વ એવા ધાર્મિક મહાશયોએ એને ઘડા નથી, કાજુ કે ધમનિ જ એ વિસ્મય છે ધર્મના કારણે જ સ્ત્રી જાલીવાન એવી હજી બોતલે છે એમ એ માને છે બીજી સ્ત્રીએ પુરુષોથી ક્ષતી પડે છે માલવીમા હરનું નામનિશાન નથી એ જ મનમાં પાતુ એકલા પુરુષ ગાથે સુત્રિનિવાસ કરે છે અને જાગર આવી ચાલ કહું તો, પુરુષ પુરુષ જ એનાથી કરે છે જ્યાંએ તાળીઓના મહાન્યાયથી આ પસ્તિકને વધતી સીંધા આ વખતે નિષિદ્ધ દ્રવ્યો કસો ને બોમ્બો

પુરુષજી ! મેં આપને નહાતુ કહ્યું કે શૂઆસ્તી અધિદેવી સ્તિભાગી જૂન જગત્સર્વ છે એનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ આ છે કે તમારી અનિચ્છા છતાં તમે ભરદ્વા આજ્યા છો. એ તમ આ મનિગાળી મમત્ર માણુ નહિ નભાવો, તો માનએ કે તમારો નવનાથ કોઈ પૂખ્તીના ગાથા દંવત્રાએને જન્મ આપનાર સ્ત્રીનું સ્થાન દ્રિયુ છે તમ એની અવદલતા કરીને મુખી થયો નહિ તમન જગત્સર્વ નહિ દ્વાવ કે આપણા અંક મહાન મજિન શામીન કહનું કનુ કે સતિતાગીની સદાસત્તાજિત દુ ત્રિભાગુની આજ્યા પજુ જાપી સકુ નહિ !

દેવ ડાઁ આ મમારજમા દતો એ ધેડીચાર આ નવા આગતુક માર્ગ એડ દક્ષા અને સહી મદમા તાળીઓ પાડીને બોમ્બો

આ ન જ છે મિત્રો, આ ત જ મદમત્ર છે ! તેમો

ચહેરો, તેની ઘડી તેના વસ્ત્રો, એના બે જ છે આમા
મને કશો ચરિત્ર નથી મને બે નાટકશાળામા મળ્યા હતા,
જ્યાં આપણી બેશારણી અસિનય કરી રહી હતી હું સસ્ત
લગાવીને કહું છું કે બે વેળા તેમને ખૂબ ક્રોધ આવી ગયો
હતો અને તેમના મોમાથી અસિ જેવા ધત્રધતવા શબ્દો બહાર
નીકળી આવતા હતા. તે પોતાના મતના ખૂબ આશ્ચર્ય છે
તેમની વાણીમા બહુ તેજ અને વિહસલતા છે

કિંતુ માલતી અને મોહનાને આ યોગીમા કંઈ રસ
જાયો નહિ. બે બેને ઘણી વારથી એક નજરે બેસા સામે
બેઠે રહી હતી-અણે બેસાને તેઓ ખાઈ જવા માગતી ન હોય!

બેસાએ પોતાના કંઈમા સુદર ફૂલોની વેણી ગૂંથી
હતી, ને અબોયે બાંધેા હતો. અબોધનું હરેક ફૂલ તેની
નમણી આંખો સામે આમ્મ ખસવતુ હતું. આ સ્ત્રીની બે
વિશિષ્ટતા હતી કે ૧ વસ્તુ સામે પોતે મગ કંઈ તે વસ્તુ તેના
અંગ અને આત્મા સામે ત મથતા સાધી હતી. માલતી
અને મોહનાએ વિવશ થઈને બેસાની આ યોગશાસિની મનમા
ઈર્ષ્યા અને બહાર પ્રશંસા કરવા માંડી.

માલતીએ બેસાને કહ્યું, તારું લાવવમ કેવું અદ્ભુત
છે! પહેલી વાર તું અહીં આવી તેના કરતા પચ્ચ ખત્તારે
તારું લાવવમ વધારે છે મારી માતાને તારી સૂસ્તની
ચાહ છે તે કહે છે તે વળતે તારા રૂપની સ્પર્શા કરે તેની
કેઈ સ્ત્રી હતી નહિ.

મોહના હસીને બાંસી

બેઠાચણી ! તારી માથે જા નવો પ્રેમી દોણુ બાન્ધ્યો છે બહુ વિચિત્ર છે ! જમકર રૂપ છે ! હાથીબોના પણુ હાકનારો બાણે દોઈ જ અહીં માણસ જોઈ લેા માણુ કહે બેન, જા જ અહનો માણસ તને ક્યાંથી મળ્યો ? જણવા તો જો દોઈ પાછાજનો ફરેવાથી તો નથી ને ? અને જોમ દોષ લે જો ખસ્તીની જ કરનો પુખ્તો ખાઈને કાળોમિસ જન્મે હશે. મં ?

પણ માલવીએ મિહનાના દોષ પર બાંઝળી મૂકી અને કહ્યું : જૂથ, પ્રેમનું સ્વસ્થ જસેથ દોષ છે, અને તેની દોષ કશી બર્ષ છે અને જો દોઈ પૂછે તો હું કહું કે દોઈ જમકર બવાળામુખી અને જૂમે તેનો અને વાંધા નથી, બેટલો વાંધા અને જા બાવળના કુદા બેચો માણસ જૂમે તેમાં છે

માલવી થોડી વાર ઝટકી મિહનાએ જોની વાત કપાડી લીધી ને બેઠાનો પણ કસ્ટી દોષ તેમ જોડી

પણુ જામાં બેન, તારો કસ્ટી દોષ નથી તુ તો રેપી-જોની તેની ફજવટી, છુણીલ અને કેમગદુદવા છે અને રેપીજોની ગેમ તારે નાનામોટા, જાણપૂલ, બધાને શાસ્ત્રવા પટે છે બધાના જાંસુ કછાં પટે છે ! જમારી મારક તુ માત્ર મુદ્દ મુદ્દગરોની જ વાચનાનો સ્વીકાર કરીને બેસી રહે, તો તને ખાટલુ બધુ લોકસ માન અને પનમન કેવી રીતે મળે !

બેઠાએ વિચારીને કહ્યું તમે જન્મે જ્યાં જો સ જાણીને વાત કરે પુણ્યલ જો સિદ્ધ અને યમકારિક પુણ્ય છે કાનમાં

કંદિટી વાતો જ નહીં મનોગત વિચારોને પણ તે બાંધી શકે છે. એ તેઓ કૈષે બસશે તો ચાલ્યા તમે છિ થવા હશે. એ વેળા મત્રના જળથી તમારાં ફેફસાંને જહાપ એ થી દેશે અને એની જગ્યાએ પાણીનુ વાદળી મૂકી દેશે. બીજો દિવસ તમે પાણી પીશો તા તમારો કંક ફેલાવા લાગશે અને તમારા પ્રાણ ભીડી જશે !

એવાના આ વચનો સાંભળી બન્ને યુવતીઓના મુખ તેજવિહીન બની ગયા. તે બન્નેને એવી દયામા છાડીને તે બન્નેના પાસે બઈ બેઠી. સહસા કાર્તિકસ્વામીના મૂંઢુ છતાં સર્વમથ જવાજ તેના કાન પર અસર થો.

મિત્રો આપ બધાં સૌ સૌની જગ્યા પર જ બેસી આવ ! જરે એ નોકરો, મુરુસ લાવો !

મુરુસ આબો.

કાર્તિકસ્વામીએ ખાલી હાથમા લઈને કહ્યું મિત્રો દેશનું સ્થાન સર્વોપરી છે દેશાઓથી પણ હાંમુ કેમકે દેવતા પણ દેશની માટીમાથી જન્મ પામે છે માટે આપણે દેશરૂપી દેવને વાક કરી આપણા જાનપાનનો પ્રારબ કરીએ.

બધા મહેમાનોએ ખાલીઓ હાંકે અગ્રી માત્ર આચાર્યે તેમ ન કહ્યું તેઓ આ મન્દિરોકને પોતાનો સ્વદેશ માનવા નહોતા તેને એટલુ માન આપવા તેઓ તૈયાર થવુ નહોતા. તેમનો સ્વદેશ તો મોહ-ભૂમિ જ હતી.

દેવરાજે ખાલી-આલી કરીને કહ્યું

દેશને જાટહુ મનમાન શા માટે ? દેશ શુ છે ? તે
જેક વહેલી નથી કપ છે જે કાળે કાળે કિનારાઓ નાદે છે
જાને જેના જળમાં નિવ નવાનવા તરબો કહે છે

કવિંકસ્વામીએ જણાવે આખો : દેવરાજ ! તમે નામ
રિતે સિંચેની પસવા કસવા નથી, તમે માને છે કે જ્ઞાનીએ
તેથી જલજ સહેજુ બેઠ્ઠા, માટે મત જાણી ગુણે છે કુ
માનું છુ કે સત્તવાદી પુરુષની મોથી મોટી ઈચ્છા એ હેવી
બેઠ્ઠા કે પોતે આશ્વાજ્ઞમા કોઈ દુષ્ટ પદ પર અધિકૃત
થાય. આશ્વાજ્ઞ એક મદત્તની વીજ છે ।

દેવરાજના અખસે કહ્યું દેવરાજ પ્રશ્ન કરે છે કે
દેશ બે/હે શુ ? તેનો જવાબ એ છે કે જે જગ્યાએ દેસાઓ
માટે જલિવેદી અને ખૂલ્લેનાં સમાધિસ્થાને છે સ્મૃતિઓ
જાને મ કાશ્મિરના અમાવશથી નામરિતવા બેપન થાય ॥

અખસલ મુવાને વચ્ચે જહુ મહુ ને કહ્યું ઉપર
ભાવે છે કે મે જાણે એક મુદર અખ ભેપો દતો ઈન્દ્રનો એ
અખ દતો જનવ દતો મમ્મ દતો, નાનું પિા જાને મુદર તેના
પત્ર દતો દુઃકમની પેઠે બેથી ગજન જખીને શુ મુદર
ભાવે આશ્વાજ્ઞ દતો ।

જીલ્લે મુપક જોમ્પો છુ કહે છે તેવા તે એ વોય
માથે નથી તેની ખરીઓ પાતળી છે વૂટી જહુ નીચી છે
સેવા મમમમા કાચો કઈ ભાવ તેમ લામે છે ।

એવામા એક વૃદ્ધ પુરુષ ઘામલ થયો તે નિષારથીક
અમ્મતા દતો ને મદ મતિએ આજ્ઞતો દતો.

‘મારજશ્વ! વાદ જૂન સમયગર તમે જામ્યા તમને
જોઈને વિત પ્રમુદ્ધ થયુ આ મહિનામા કોઈ નવો તત્ત્વ
જાનનો અથ લખ્યો છે કે નહિ? મારી જો જૂલ ન થવી હોય
તો આપના કામે તત્ત્વજ્ઞાન વિશે જાણ પુસ્તકો લખાયા છે!

મારજશ્વ જોમ્યો બુદ્ધબુદ્ધનો જ મ જાણા માટે
હોય છે માથે જ મ દેવતાઓની મુનિ માટે છે માણ
લગનનો જો જ હરેશ છે!

દેવરાજ જોમ્યો અમે મારજશ્વને સાદર નમસ્કાર
કરીએ છીએ વિશ્વગવાદીઓમા હવે જો કોણ જ રહ્યા છે
અમારી વચ્ચે તેઓ પૂર્વપુરુષની પ્રતિભાદ્રષ શોધે છે
તેમની વાળીનો લાભ હવે આપણને બહુ જોઈ મળે છે!

મારજશ્વ જોમ્યો તારો આ જમ છે દેવ ૧/૧
સત્ત્વ વિવેચન સમારમાથી છુપા થયુ નથી હેસના બધા પ્રમિદ
સ્થાનમાં માણ કેટલાયે અનુયાયીઓ છે એક મોટી
સંખ્યાએ જો અનુભવ કરી લીધા છે કે દરિયોનું કઈ રીતે
દમન થઈ શકે છે અને અવ્યહ લવન કઈ રીતે ઉપદ્રવ
બને છે તેઓ આશ્ચર્ય વિષયોમા નિર્ણય રહે છે અને
અગ્રીમ જાનદ દેવ છે અને યજમાથી સત્ત્વ અલગ
થયુ હોય તોપણ મારા મુખને કોઈ ગીત સત્તિ પટેલજીની
નથી, કાણ કે મારુ મુખ અન્વની રૂપાલી કે તેના નાથ પર
આધારિત નથી. દેવરાજ મુખ અને બુદ્ધિદીન માણનો જ
પ્રેરના જાનદને પોતાને આપીન રાખના નથી. / કંઈકને
કુચિ નથી તેની ઉપા દુ કરનો નથી. જે કંઈકને કુચિર

ઉ તે જાણી હતું મિજ સેવું હું જાણી તેની ઉપજ સાથે હું
અભિન્ન હું અને તેના નિર્જાન્ત સતોષનો જાગ્રીધર હું
એ સત્ત્વનો દોષ જગતમાંથી ચતો દોષ તો તેને માટે તે જ
જાણિ દયાપ્રેમી હશે, આમ માનીને હું પ્રસન્ન રહું હું
જાણી વસ્તુ સંબધે મારું જ્ઞાન મિચરી જ્ઞાનના જનુકરણ રૂપ
ઉ તે જનુકરણ સ્વચોચિત પ્રતીક કસતાં વિશેષ નૃપવાન છે
તેની ચાછળ જોણો પરિશ્રમ પડે છે અને ચિંતા પડે જોણી
રહે છે ।

એકલામાં જોજનનના શાળા જાણ્યા ચાલતો વિશ્વ બદલાયે

કર્તિકસ્વામીએ આચાર્ય પુત્ર તરફ નવજ કરીને કહ્યું

આ અતિથિએ પોતાના દુઃખને જોડાવવાસ, અભ્યાસ
જાને તરથી લ્યકલત બનાવ્યું છે આ સૂત્રિ જોમની ચરણ
સ્વથી પાવન બનશે જોવો આપણને જ્યારે જ ક્યાંથી હોય
જાણ મહાન પુરુષ પાસેથી આપણે આપણા સદાપોની જાણ
કરીને, જરૂર સાચું જ્ઞાન મેળવી શકીએ.

વગી ચાલી જવાંઓ જાણી આચાર્યે શાંત ચિત્તે તે
સામળી પડે તેમણે કહ્યું કહ્યું નહિ.

જન્યામાં જોકે કમર વધેલી વ્યક્તિ ત્યાં જાણી પડેાંથી
અન માથે ટાલ દત્તી, સરીરે કચ્છાઈ જમ્બો પાયો દત્તો, અને
નીચ લાલ પીતાળજ દત્તુ આચાર્ય તેને જોજળી ગયા. તે
પોતાના ધર્મના નવા ચાલનો જોકે નેતા દત્તો નવા વિચારો
વહતા મુજબાર મહાન પ્રધારક જનલગિરિ દત્તો

જાણ્યારને થયું કે આવો માણસ પોતાને—એકાત્વાસ
સેવનાર સાધુને—આવા સુમારણમા જોઈને શું શું નહિ કહે ?
તેમની ઈચ્છા જાગી જવાની થઈ પડ્યું બેલા પર નજર નાખતા
તેમનામા દિંમત આવી પોતે જા અપમ નારીને ઈશ્વરપદે
લઈ જઈ છે એ વિચારે તે સ્વસ્થ બન્યા અને જોમણે બેલાના
પાદપને ગ્રાસ કર્યો ને જલરમુખવૃત્તિનો આશ્રય લીધો
તેમનો જલ તરવ લોપ પામ્યો.

નવા નેતા અનહારિરનો અપનાદથી સત્કાર થયો. હોના
નવા ઘાગ આબ્યા મધુરસના નવા ખાણાઓ આબ્યા બચામાં
નવું જોમ આબ્યું.

બચાના જા જોમને કમમ રાખવા વાજાઓ અને
મોતાઓએ મધુરસની ખાણીઓ ઉપર ખાણીઓ પીવા માગી.
ધીરે ધીરે સોની બાજો ઘેરાવા લાગી. ઘેડીવારમા બધા
જ્યાંત્યા નીચે આગોટવા લાગ્યા.

રવિરાજીના નિત નવા રૂપ વિશે કવિચિંતામણી બાલક
લિલા કથા તે વેળા દેવરાજના હૃદયના ખળખળ જૂજ વધી
બધા તે હોડતો હોડતો બેલા પાસે ગયો અને બોલ્યો

બેલા ! તને હું પ્રેમ કરું છું !

પહેલાં કહી તમે અને પ્રેમ કર્યો નહોતો.

એ વળતે મેં હાથ પીપા નહોતો !

મેં તો આજ સુધી પીપા નથી, તો તમારી સાથે
પ્રેમ કેવી રીતે કરું ?

બેલાએ દેવરાજને પાછો મારીને દૂર હસેસ્થિ ત્યા સાર

જલ્પ તેની ખાસે જાઓ. મેલા મોટી ; આપ તે મુઠ
વસિલ છે.

મેલા પૂર્ણ હમિયા પૂણ વણ જે માવ છે હું પૂર્ણ
છે હું પૂણ છે !

પણ એક સીના સ્પર્શની લાગને ર નથી ?

સ્પર્શ દેહને શબ્દ, આત્માને નહિ. પછી પત્ની સ્વપ્ન
જ ક્યા સ્ત્રી ?

મેલાએ તેને પણ ખાસ મારી દૂર કર્યો ને મધુ હું
માત્ર શરીરનો સ્પર્શ નથી ઇચ્છતી, આત્માનો સ્પર્શ પણ
મારે લે જિ છે !

એક પછી એક રીતઓ જુદાઈ લગા લાગ્યા એ
સમયનું વર્ણન કણુ નિરવક છે આજરે ક્યાના કિરણો
જાણીએની વિશયમાથી મનાવૃદ્ધમાં જાદી તરી સુતેલા
મહેમાનો પર પડ્યા.

મેહનગની છતી પર દેવસજ માનુ સખીને પ થો
ફતેલ જાળિયા મિયાથી મધુસૂતાં દીર્ઘ જહાર નીકળીને
માણવીની જુમ્મી છતી પર પડ્યા ફર્તાં જેતમા સાર મલ્લ
બોલ્યા હતા

નારીનો સ્નેહ એ કામરેવનો જાય છે

નિમિત્ત બોલ્યો, જણવત મારજણે જણવર મધુ.

એમાં વૃદ્ધ જલ્લી થીને છે દેવસજે મધુ

મધુ

અને વૃક્ષ જલદી કરમાઈ પણ બાધ છે.

એ પણ ખરું !

સોલ્વ તો એક જાયા ॥ લાલસા અગ્રહણતી વીજળી
છે એક કણ્ડુલવી છે બીજી જનતલુવી છે બન્ને વચ્ચે
રોમ્તી પછી ક્યાંથી હોય ! અનલગિરિએ કહ્યું

ખરી વાત ! એ કહી બને નહિ !

શું કહી ન બને ? કહેતો નિખિલ કિંમો ઘડ મધો
સારમસ્વ પણ કિંમો ઘડો. બીજા પણ બગી કિંમત તેઓ
પૂરા જ્ઞાનમાં આવતા ચારે જણાએ તત્ત્વવચનિ પ્રારંભ કર્યો.

સારમસ્વ આખરે પૂજા આપેશમાં આવીને બોલ્યો
મારા રોયોનું પ્રાશસિત કરવામાં જ મારે હવે માડું શેષ
જનન વિદાયવું છે બ્યારે મૃત્યુ મારી મમીય આવશે તે
વેળા આકાશ વચ્ચે કાચ કિંમત કરીને દુ દેવતાઓને કહીશ

‘પૂજ્ય દેવતાઓ ! મારા હૃદયની જલદ ઉપરની પ્રતિક્રિયા
મેં લેશ મારા પણ અપમાન કરું નથી. મેં મારા વિચારોને
પુષ્પમણ્ડલો, શીષકો તથા મુગધાની જેમ તને અધ્યક્ષ મોકલે છે
વારી જ પ્રેરણાનું જીવન દુ જીવ્યો છું અને તે પણ તને
સતીય ધાય એ રીતે.

એટલું કહીને તેણે હાથ કિંમત કર્યાં ને એક પણ
વિચારમગ્ન બન્યો. વળી ધીરેધીરે તે આત્મગત બોલવા લાગ્યો

રે સારમસ્વ ! તારા પાપમાર્યાગ્ય જીવનથી હવે તું
હટી જા પાકેલું ફળ જા થી અવગ ઘડને જમીન પર ત્રમડીને

વૃક્ષને જ્ઞાનિનહન આપે છે, તેમ તુ પણ દેહરૂપી વૃક્ષથી
અદ્યત્ત થા અને દેહવૃક્ષને જ્ઞાનિનહન આપાં વળી પુનર્મન
જ્ઞાતિમન લે કે જેલે તને જન્મ આપ્યો હતો.

આટલું જોડીને તેલે જેના જન્મ નીચે સત્યમ્યો
એક જો જન્મરૂપી કલ્પો અને વૃક્ષથી પોતાની આજમા કોઈ
સુખી જોતી રીધા.

૭ લોકો તેની નજીક હતા તેઓ જેનો હાથ પામ્યા
લોકો, પણ તેઓ જેને શોધે એ પહેલાં જ સારજનની
જાને આંખે જાળથી ઉઘાડે વૃક્ષ હતી. સારજન જાણ
જાણે હતો આ હાથ કોઈ હાથની ન શકે. એણે રમ્યા
લાગી. એ જાણથી જાણેલા મહેમાનો આ જોઈને થોડી લાજ
પ્રતિજ્ઞાથી પણ જાણે અને જેલે રેડ જાણવા મળે

તે જાણે આજ વેળે જાણવો.

નિસચાથી માણુ હાથીને નિમિત્ત જોલે.

શાલ જાણે સારજન દિવ્યજાણુ જાણે છે અને
લોકોના હાથમા જેટલો પ્રેમ હોય એટલો પ્રેમ તેને
જાણવા મળે છે. તેલે આપણી જાણની માણુ પોતાના
જાણમાની પરમ હાથ આમે શિર જુલની રીધુ અને હવે
તે રેવતાતુલ્ય છે.

રેવતાતુ માણુ પાણીને મળે.

આટલું વહેલું જાણવા રેવતા તેની જોવાની કેટલી
જાણી જરૂર હતી? કેવી નિમિત્ત !

આચાર્ય અને બેલા પામપાસે મ્તમ્મ થઈને બિલા
હવા તેઓ કમુ બોલ્યા નહિ. તેમનુ અતર ધૂળા બધ
અને નિરાશાથી આખ્ખરિત બન્યુ હતુ

મુઝા આવાયે બેલાનો હાથ પક મા મધુરમ અને
લોનીથી ખ ડયેલી જમીન આગગીન તથા વિરજબોડામા
હુમ્મ છવાને ત્યાગીને તેઓ આરજની બહાર નીકળી
આયા અને ત્યા બેલાની હવેલી ત ક જ પમી થાલી
નીકળ્યા

વધને અભિનંદન આપે છે, તેમ છતાં પણ દેહરૂપી વસ્ત્રથી અલગ થા અને દેહવશને અભિનંદન આપી વચ્ચે પૃથ્વીનું અભિનંદન લે કે તેને તને જ મા આપ્યો હતો.

આટલું બોલીને તેણે જોના વચ્ચા નીચે છૂટાડેલો એક છોડ જમ્બાર કાઢ્યો અને વાજથી પેલાની આંખમાં ઊંડે મુખી બોમી દીધા.

એ દેહક તેની નજીક હતા તેઓ જોના હાથ પાંચા દોષા, પણ તેઓ જોને શકે એ પહેલાં જ સારજસની બંને આંખો ખજરથી ઊંઘાઈ ચૂકી હતી. સારજસ અંધ જ્યો હતો. આ હજી કાંઈ હાલની ન શકાય. સીંચો રવા લામી બેધમાથી બનેલા મહેમાનો આ જોઈને થોડી ઉચ્ચ મર્તિદમ્બાથી પણ બચ્યો અને જોણે વેદ બોલાવવા કહ્યું.

તે જોણો માણ વાને બોલાવે.

નિરાશાથી માણ દલાવીને નિમિષ બોલ્યો :

શાવ થાઓ સારજસ દિવ્યશક્તિ બન્યો છે અને દેહોના હજારમા એટલો પ્રેમ હોય એટલો પ્રેમ તેને અપેક્ષમાં મળ્યો છે તેણે આજની બધાની માફક પેલાના આત્માની પામ કમ્પા સાથે સિર તુમની દીધુ અને હવે તે દેવવાતુલ્ય છે.

દેવસને માણ પછાડીને કહ્યું :

આટલું વહેલું અપેક્ષા? દેહને તેની સેવાની કેટલી બધી જરૂર હતી? કેવી નિહાળના!

આચાર્યે જોયા જોવાની રૂપાળી આજોમા હલ ડે ધ
હતી, હતા જો ધ્યાનથી નાજળી સ્ત્રી. આચાર્ય આચળ જોયા

‘જો જોડોજો પરમેશ્વરને નરકની ત્રીડી પર હસરુઓ
ખર્મ અને અધર્મની મત્તા પર શક્ત કરી પ્રભુનું અપમાન
કર્મ’ અને મત્તજત તથા અહુના યગ્યોગાન ગાયા. અને પેલો
પાપી અનસુજિરિ. અધારા જ અગની લોકડી, દીવ નો રાક્ષસ
બધા દુશ્મનાઓનો શુરુ. જોલે તો જોલીને જાલે દુર્મનને
કૃષ્ણ જ પુસ્તો મૂકી રીધા. તેલે તો વિસ્મયોહુપત્ય વિના
બીડુ કમુ જ જાલે બેધુ જ નથી.

આચાર્યે જોવાને પોતાના વચના ધ્યાનથી માલગી
રહેલી જોડને આચળ કમુ પ્રિયે, આ નીચ અને વિસ્મયિય
અધમ માલુઓનો નને આજો એવો અનુભવ છે એવું. નેજો
કૃતસની જેમ કેવા તારી પામે દાડી આવતા હતા, અને તેમના
વધ પડાથી વને કવી અપવિત્ર બનાવી રહ્યા હતા. એવું.
મધુરમુથી સકલ બનીને તંજો નિર્દાશપત્તે લમીન પર પુસ્તો
અભિચાર જેવી રહ્યા હતા આ ત કેવું અસાધારી હવન અરે
આખમ મહર બોધીને, મધ કમ્તા પણ વધુ અસાધાર રહ્યને
વહાવતા પેલા તત્ત્વજાનીને પણ તે જોયો ને. પ્રભુ ક્યાપિ
જોવાઓનો સ્વીકાર કરી શકે ખરો.

અને જો ધીર. તુ કેટલો રવાણુ છે. તે જોવાને આ
બધુ બધવીને સમાગી અપતાનુ નામકથન કરામ્મુ જોવા.
જોવા. આ કુમારી તત્ત્વવેતાઓની અપાને યાદ કર.
અને વિચાર કર. તુ પણ જોમની આર્ય સ્ત્રીને તાન

મવત્વત્યાગ

[૧૪]

મલ્લેશ્વર સૂયના કિશોર પદ્મસર્ક રક્ષાં હતા. ગેરીએ હલુ નિર્જન હતી. રમ્યાની બન્ને બાજુએ, શવ જાળમાલની મમાપિ મુખી હોવા હોવા મકાનોની દાર જીલી હતી. મમાપિ પર પુષ્પમાળાઓનો એક મોટો દત્ત પાંચો હતો અને એલવાઈ ત્રણેકા રીપોઝિશ્વર્ અહીં ત્યાં વેત્તવેશ પાંચ હતા. માગરમાંથી સ્વનની હરેશ આવી રહી હતી.

આજામ પુરવે મુગાપૂર્ણ પોતાને કિંમતી હોયો જરૂરી નાખ્યો અને તેના કુકટકુકડ કરીને પગ નીચે કચડી નાખ્યા.

પણી તેમણે બિલાને કહ્યું :

પ્રિય બિલા! તે એ જાદુ આત્માઓની વાતો આખી શવ સાલગી ને? તેમણે કેવા અપજાત અને અદ્ય શબ્દોનો માલનમા ઉપયોગ કર્યો હતો? એક પણ વાક્ય એવું નહોતું કે તેમા અપજાત ન હોય! એમ મોરીમાંથી અદ્ય પાળી મહાર પગી આવે એમ એમના મુખમાંથી અપજાતોના પ્રવાહ વહી આવતા હતા.

લેશ પણ શક્તિ નથી મને કયા વિદ્યામ મળશે? મને
કયા માંતિ મળશે? શરીર બલે નગગી ગુલુ છે! આખોમાં
ક્ષત્રી બળતણ બેઠે છે અને મા । હાથ જોડતા કાપી મથા
છે ક કદાચ આનંદ અને શાંતિ મા । હાથ નહુક આવે
તે પણ તે પકડવાની શક્તિ મારા હાથમા રહી નથી

આજારો મ્નેહમથ શમ્વાથી કહું

પ્રિય બેના! પેંથ ને આહમથી / તારો ઉદાર થશે
આમગમાથી નીકળી આવતી રજખારાની પેંઠે તા । આ
મુમશાતિની ધાગ આસી આવ છે આવથ થા / ૩૨ તારો
ઉદાર થશે

જામ વાનો કરના તેઓ હવેથી નહુક આવી પહાચ્યા
હવેથીની આમપામ મુદ વૃક્ષોનું મોટું ક આવેલુ
હતુ તેની ટોચ પસના પો મધુરા પવનથી વાગ્યુની મેમ
ફૂંથી થા હતા તેની માર્મિ એક મેદાન હતુ જો મમથે
ત્યા અમથ શાંતિ પથના, ત્વી હતી

મેદાનની ધારે જા / ચોખ્ખાઓની મર્નિએ નકયામા
આવી હતી, અને ધારે ત ક મ જેમ મન્ના બલચક્રાક્રર
વિભાષાને કિના કરવામા આજ્યા હતા

તેણે એક આગન પગ બેઠી મક એક તુ વિદ્યામ
લકને તો મશિન નથના સી આચાપ તરફ જોયુ અને
કુ : / કયા બર્ડ? કાની આમે બર્ડ?

આશ્ચર્યે જવાજ આપ્યો તને / શાપનો ગોપનો
પો રર પી તારી મમીપ આ થો છે તેની માર જ તરે

આત્માને જાણ કરી બેસીશ ! પેલી બને કુલગજોના કટાક્ષે
હાવજાવ પૂજિત મંદિરો ચાલ કર ! કેવી નિહાળવાથી
હનતી હતી ! કેવી બેશરમ બની જુરેને પોતાની પામે
બોલાવતી હતી ! જાણ કરી લે બેસા ! તું પણ જોમની પોં
વારા હાવનનો મવનાશ ન કરી બેન !

આ તત્ત્વવંત્યાએ પોતાને મલ્લ મળાવ છે તેજો
પોતાના વિશ્વાસે પર મવ ધરાવે છે છતાં પણ તેજો
વંશ્યાઓના ચત્તુ કૂતરાઓની જેમ ચાટતા પ જા હતા

બેશરમ મન બન હતું એવું સુતે ? કઈ જાણથી
એધુ હતું અને કાનથી માલખુ હતું તેથી એનું દુરુષ
ગ્યાનથી જાણ મળુ હતું અને તે લલિત બની હતી

જાણુ હાય એવાનો આ પ્રથમ જ અવસર તેને માટે
હતાં જોમ નહિ, પણ આજની અમર તેના મન પર લેવી મંડ
તેથી અગાઉ કષ્ટરેષ કઈ નહોતી. આશ્ચર્યના સુખનોએ
જન પિછાડે તેની મદુશ્યાવનાઓને ભણવ કરી લીધી. તે
મનામન બાકી

આઓને જાનનાનુ સમકુળ માનનાર પુરુષે દુરુષશ્વ
દેવ છે જન કેતીયે આજો પોતાના હાવન-સમર્પણ
મુલ્ય મળુ નના જાણવાથી અધિક માનતી નથી. જોકે !
આ લાકા વચ્ચે રહેતું જી કેટલું પાપમય છે ! આ બધું
દુઃખથી જન રેખતી હાવા છતાં જો અપકારમાંથી દૂર
જતી નથી ! પિછા હો મને ! પડી તેજો આશ્ચર્યને મનુ :

પિચ પિચ મને માડુ હાવન જાણાવે છે ! માસમાં

જરે યશસ્વતી! મહાન રાજાની મહાન પુત્રી! જોહ
મધા સોત્રવિદ્યાસો છોડીને તે આશ્રમમાં ગુ વપ કરી રહી છીં

આચાર્ય જાણ્યા હા, હા તે યશસ્વતી! જે મહે
લમાં જ મી હતી, જે સોનેરી વસ્ત્રો પાસણ કરતી હતી, જે
સચ્ચારના મહાનમાં મહાન નરેશની પુત્રી હતી તેણે ભગવાનની
દામી જનવાનું મુશ્કાવ્ય પ્રાપ્ત કર્યું છે તે હવે કુટિરમાં
રહે છે માથા વસ્ત્રો પહેરે છે અને કેટલાય દિવસોના
ઉપવાસ કરે છે તે હવે તારી માતા જનશે અને તેની
સેવામાં તને આશ્રય આપશે

જેણા વિરામ જ્ઞાન પરથી છીડી ને જાણી પ્રિય સ્ત્રી !
મને આત્મારે / યશસ્વતી માતાના આશ્રમે હર્ષ થાહા

પોતાની સુદૃઢતા પર મુ ધ જનીને આચાર્ય જોત્યા
તને અવશ્ય ત્યા હર્ષ તથા ત્યા જોકે જોરડીની બહાર તને
પૂરી રક્ષણ કે જ્યા તુ તારા પાપોનું શર્ષ શર્ષને પ્રાપ્તિલ
કરશે. જ્યાસુધી આ રીતે તારા પાપ આમુજોથી પાંચાર્ષ ન
જાય ત્યાસુધી તું માધ્વી યશસ્વતીનીબીજી શિષ્યાઓ માથે
હળી મળી શકે નહિ તારી જોરડીને હુ તાજી મારી રક્ષણ પલ્લ
જોધી તને મુજ જ સવાનું છે તુ મજની પ્રતીધા કરીશ,
અને તારા પાપ જો રીતે પાંચાર્ષ જતા જરૂર મજુ જાને
આવશ્ય ને તારી જોરડીનું તાજી ખોલી નાખશે અને બેલા !
તે આજો તેમાં મુકેજ પલ્લ સકેહ ન પર જોહ
જ્યારે તે પોતાની કેમજ, પ્રકાશમય આગળીઓ તારી
આંખો પર મૂકીને તારા આમુ હાથો ત્યારે તારે આત્મા

જવું એકબીજાં એ તને આ જામકે હવનથી મુક્ત કરશે. જેમ માળી દાબી પરથી ફાફળી લૂગ તોડી લે અને તેમાંથી મુદર રસ સફળવે એમ તને પણ હું આ જામક સમાજમાંથી જલજ કરીને તારા આત્માને મુદર અને પવિત્ર બનાવીશ. સાક્ષી ! અહીંથી જાર કરાવના સ્તે મરોવત્વ પર સાધીઓનો એક આશ્રમ છે તેના નિયમો એવા મુદર ભુદ્ધિમત્તાથી પ્રભુ છે કે ને મુદર ક્રિયામાં રહી લોકને તેને બિનાર કે તબૂ પર આવા એકબીજાં. જેમ કહેવામાં લેશ પણ અનિયતોક્તિ નથી કે ને બીજા ત્યા રહીને ત્યાંના પવિત્ર નિયમોનું પાલન કરે છે તેમના પત્ર પૃથ્વી પર હેમ છે તે મનુષ્ય ભવન વડે દોષ છે પોતાની પર પ્રભુ કૃપાવત રહે ત માટે તેઓ પતની મૃત્યુ કરે છે, પોતાના પર હિંમતી રવા હે તે માટે તે લગ્નચીટ લે છે હિંમતી દામી બનવા ન મવી રહ છે પ્રભુ માળીનો વેશ પાસવું કરી, ઉપાન પ, પ્રમારેલા દામે તેઓને શાશ્વત પ્રાપ્ત આપે છે.

હું તને આપે એ આશ્રમમાં હાઈ જઈશ અને ઘેરા જ દિવસ જાક તું એ પવિત્ર દેવીઓના સહવાસમાં તેમની અમૃતવાણી માણવાનો આનંદ પ્રાપ્ત કરી શકીશ બેલા ! સાધીઓ તારું સ્વાગત કરવા ઉત્સુક છે આશ્રમના દાર પર તંત્રી અધ્યક્ષિણી ચરત્વની તારા મુખને જુમશે અને તને પ્રેમમય ન્વરે કહશે, બેટી, આવ, તને જોઈમાં લઉં તારા મારે હું કેવી ચિન્તિ હતી !

બહા વક્તિ ચર્પને બોલી :

અરે યશસ્વતી! મહાન રાજની મહાન પુત્રી! જ્યેષ્ઠ
જન્મ બોધવિદ્યાઓ છોડીને તે આશ્રમમાં શુ તપ કરી ગીછે?

આચાર્ય બાપ્પા હા, હા તં યશસ્વતી! ને મહે
શ્વમા હ ની હતી, ૭ વાનેગી વચ્ચે પાશ્વ કરતી હતી, ને
ચામ્પાના મહાનમા મહાન નરેશની પુત્રી હતી તત્તે બગચાની
શામી બનવાનું મુખ્યત્વે પ્રાપ્ત કર્યું છે તે હવે કુટિરમાં
સેંદે છે સાથ વચ્ચે પડે છે અને દરરોજ દિવસના
ઉપવાસ કરે છે ન હવે તારી માતા બન્યા બન્યા તની
બાપ્પા તને આશ્રમ આપ્યા

જેણે વિદ્યાન ધ્યાન પામી સેહી ન બાપ્પી 'ત્રિશ પિત્ર'
મને અન્યથે હ યશસ્વતી માતાના આશ્રમ છ' સાથે

પાપાની સમજણ પર મુલ્ય બનીત આશ્રમ બાપ્પા
તને અવગત ત્યા હ ત્યા ત્યા એક બોરડીની બદ તને
પૂરી કર્યા હ જ્યા તુ તામ પાપાનું શર્ક શર્કને પ્રાર્થના
કર્યા ત્યામુખી આગે તામ પાપ આમુખ્યથી પાપાર્થ ન
જ્યા ત્યામુખી તું આખી યશસ્વતીનીનીની ૭ શિખાઓ સાથે
હળી મળી મકે નહિ તારી બોરડીને હુ તારુ મારી રક્ત પલ
બેધી તને મુખ જ મવાનું છે તુ પ્રભુની પ્રતીક્ષા કરીશ,
અને તારા પાપ એ રીત પાપાર્થ જ્યા જરૂર પ્રભુ ભલે
આવશે ને તારી બોરડીનું તારુ ખોલી નાખશે અને જેણે !
તે આવશે તેમા અદેશ પણ મહેદ ન થર આહ,
અથારે તે પોતાની કામગી, પ્રકાશમય આમજીએ તારી
આખો પવ મૂકેને તારા આંતુ હાથે ત્યારે તારા આત્મા

આનંદથી કેવો પુલકિત બનશે ! તેના સ્પર્શમાત્રથી તને
એમ લાગવા માંડશે કે તું પ્રેમના અમરકિરણોને હીંચી રહી છે
ત્રેહાએ ફરી કહ્યું પિતા અને અન્ધારે
માતાલુના આધમમાં લઈ આવે !

આશ્ચર્યનું દૃશ્ય આનંદથી પુલકિત બન્યું પોતાને
કેઈ મોટો અજ્ઞાનો મળી રયો દેશ એમ તેમણે ગર્વથી
બારે વારે નજર કરી મુકત અને તેમણે મુશ્કિલી અનુપમ
મુખમાં પાન કર્યું તેમની આંખો ઇશ્વરના પ્રકાશને
પ્રગટતાથી પી રહી ન બચે કઈ વિશ્વાસથી હવાની લહેર
જાવીને તેમના ગાલને પર્જીવી હતી !

અને વરત જ આશ્ચર્યની દૃષ્ટિ, પામે આવેલા બેઠાની
હવેલીના એક ખૂણ પર પડી હવેલીની હિચકની પેલેબર
આવંઠાં વૃક્ષ પર પોતે મુગ્ધ બન્યા હતા, તે વાતનું જોમને
મરણ થઈ આવ્યું ને તે સાથે ત્યાંના અગ્રુદ વાયુની
વાત તેમને શરૂ આવી એ અગ્રુદ વાયુ આજે પોતાના
પવિત્ર દેહને સ્પર્શે છે તે વિચારથી તેમને મનમાં જૂન
દુઃખ થઈ આવ્યું જેટલી જાણી બધા બધા લાગી કે
તેમની આંખો આમુલી બિગલકાં થઈ.

આવાયે કહ્યું ત્રેહા, આપણે અહીંથી ચાલુ એવા
જિના ભાગવા માંડવું એમણે પરંતુ તારા સૂત્રમળના
પાપની શરને, તારા બોજવિલાનનાં આધનેને ચેનાનો
દિરોળો છત્રપદ જો, મુશ્કામ શેર લુઓ પૂષ ને પૂષાનીઓ,
દીપકો મુન પમય તેહા અને અતરો-આ બધાને કે ને તારી

અપદ્મીતિનાં પ્રવીકા છે તેઓને છવત છાલીને જુલુ બેઇએ નહિ એ એમ થાય તો એ પોપ્પરી પોપ્પરીને તારા પાપોને વાપણા કરશે. ગુ તુ એમ કહે છે કે વૃષ્ટિત મામલીઓ કે ગેમાં મૂતોનો વામ છે ગેમા પ્રેતાત્માઓ હીડ કરે છે તે તપેન્ બૂમિમા પજુ તારો પીછે કરે ! અહાંના ન ક્ષર ત્મા પજુ તાત આત્માને સ્વયં જનાવ ? આ બધા માધનો એમ કહે છપ્પાના મામી જેવા છે એમનો નાશ કરી દે સર્વસ્વ ત્યાગ ! પ્રેતા ! એક છાળનો પજુ વિલ્લ જ કર નહિ, અત્યારે આપુ શહેર નિ (મા છે કોઈ હલ્લચલ મચશે નહિ તારા અનુચરોને કહે કે આ આનની મધ્યમા એક ચિન્ત સ્થે જના પર આપણે તમા ભવનની સુવ મામલીની અદતિ પરીગુ એ અનિમિશિમા તાસ કુમ કાર પજુ જાતને બરિમખૂત કરે !

જેણે મહમત કરીને કહ્યું

પૂજ્ય પિતા, આપની જન્મ કષ્ટા દોષ તેમ કરે. મને પજુ જાનર છે કે બહુધા પ્રેતા નિર્જીવ વસ્તુઓમા સ્થે છે રાતની મજાવની કોઈ કોઈ વ તુ વાતો કરવા હાજે છે વીજળીના તણખા વરે છે ખટ ખટ અવાજ કરે છે એક વિચિત્ર વાત મામલો પૂજ્ય પિતા ! પરીકુલતા હા પર ડબી બાજુએ આવેશ નમ પ્રતિમા તો આપે બેઈ છે એક દિવસ મે રેસુ તો એ મૂર્તિ એક છવત પ્રાગીની લેમ પોતાનું માથુ ફેરવતી હતી, ત્યાર બાદ થાપી જ નારમા તેનું માથુ મૂળ દશામા આવી ગયું હું અચનીત જાની મે આ વાત નિજિતને કહી ને મારી મારકી

હસ્તા લાગ્યો. પણ એ મૂર્તિમાં અન્યથા કોઈ બાદ છે કેમકે
મારા બોધર્પના બાદુની અમરમાથી મુજા સ્થેના મારા એક
પાટશીને એ મૂર્તિએ મોઢાપ બનાવ્યો હતો. બેસા બાપ-
વેશમાં હતી. જ્યાં જામી અને વગી તે આજગ બોલી,

એમા કોઈ મરેદ નથી કે આ પસ્તીની બધી જ
વસ્તુઓમાં પ્રેરવે વાસ છે અને માસ માટે જ્યાં સ્થેવું પણ
લેખમકારક છે આમ હતા ઉત્તમ જ્ઞાના તમનારૂપ આ
વસ્તુઓના નાશ હસ્તામાં એક પ્રકારનો અન્નપથ થયો સ્થેવામે-
આ વસ્તુઓના મથાવને માટે નાશ થઈ બાપ તે જગી
ફરીવાર આ બધી જાદુભુત વસ્તુઓ કયાથી મળે ? અને
એમા કયલીક વસ્તુઆ તે એવા રચિથી અને કલાકારીતરીથી
મુર્દાબિત છે કે તની ચોખા અવગુનીજ છે લોકોએ તે
વસ્તુઆ મન એ આપવા માટે અનુક્રમ આપીને બનીથી
છે મન લા । છે કે આ વસ્તુઓનો નાશ ન કે વા લેઈને
પૂજ્ય પિત્ત આપ દ્રવ આપની હજીજ લગાવા । અજવા
મન પૂછવાની જરૂ નથી આ સ્તીકમજ મુ ત્તમ હરેલ મને
પણ આ અર્પિત વસ્તુ જ મમજાએ

આમ વાતો કરી બેસા આચારની પાછળ પાછળ
પતના । હા પ આવી પડાથી હા પ અનવિન મનુષ્યએ
કૃતમાયના નન દા ના । બટકેપ લોકાઆ દગ.

જા પુત્રના બસાબ હા પાવને કાનું : બધા
જ ના ન મ પ
અમ ન જાવા આખા આ નાજનુ કામ હસ્ત

હવા તેઓને વાન ઘડવનો હોય જા ચારે કાણા હવા,
જને તેઓ કાણા હવા એકે જ બેઠાએ તેઓને રાખ્યા
હવા, કાણુ કે જમલી વળતે તેઓને એકેને મહેમાનોને
હમવાનું મળે !

તેમના પત્રી એમના ચાર મદદનીશો બાબ્યા પછી
ગિફતી, પાલખી લેવાજાણએ માગી, છ કાળુ મુઠામો ત્રણ
પિણુ મુઠામો—કે જમા એક દિવિ, બીજો ત્રણક અને ત્રીજો
બાકબી હતા—બધા આવીને એક હારમા બિબા રહ્યા ત્યારબાદ
જમન ઘમીએ આવી તેમની માગી માગી આજોમા ઝમુ
ક્યા ને રામનુ રામન ચનુ હતુ ત્યા માદ છ ટપવની
ઘમીએ આવી

બધા આવી તથા બેઠાએ આચાર ત હ આગી
ચીપીત તેઓને દહવા મા મુ મુએ, જા મના મા દહે
તે પ્રમાણ તમાકે કન્યાનું છે તે કપરના બના છે ?
કેઈ તમની જાજાની જવનણુ ત શે ત જગીને જ મ મ મરી

આચાર્યે' ત્યારબાદ ત્યા બિબા મદદા નેવકાને હતુ

'અહાં થળા હાકા એકલા દેશ તેને મગચાવા અને
જ્યારે આંજની જાગ્યાઆ એમાથી બિબા હાજે ત વળતે
ઘમી બધી માધન ધમત્રી માટીના વામણાથી માટીન માનાના
થાળ મુખીની વમ્તુઆ મમાનાથી માટીને મુપ્પવાન મેતર લુનો
મુખીની ચીએ અને બધી મૂર્તિઓ, બિના વનરે એકકુ
કરીને બિનમા હામી રો. કેઈ ચી જ એવ ન રહા !

આ વિચિત્ર દુકમ આજગીને નોદેશ બધા વિમન

કરવા લાગ્યો. પણ એ મૂર્તિમાં અવન્ય કોઈ જાદુ છે કેમકે માસ ચૌદરના જાદુની અગરમાથી સુખ રહેનાર માસ એક જાદુશીને એ મૂર્તિએ મોઢાપ બતાવ્યો હતો. એણે અવન્ય વેશમાં હતી. જલ જાણી અને વળી તે આમળ બિંદી,

એમાં કોઈ સંદેહ નથી કે આ પ્રતીતીની અર્ધી જ વસ્તુઓમાં પ્રેરતો વાસ છે અને મારા માટે અહીં સ્વેર્ગ પણ એમમકારક છે. આમ છતાં ઉત્તમ કલાના નમૂનારૂપ આ વસ્તુઓનો નાશ કરવામાં એક પ્રકારનો અન્યાય થયો કેટલાકે આ વસ્તુઓનો સંઘવને માટે નાશ થઈ જાય તે પછી ફરીવાર આ બધી અસ્મિત વસ્તુઓ ક્યાંથી મળે ? અને એમાં કેટલીક વસ્તુઓ તે એવા રંગિની અને કલામયીમયી મુશીબતિ છે કે તેની શોધ અવર્ણનીય છે. લોકોએ તે વસ્તુઓ મને લેટ આપવા માટે અતુલ ધન આપીને ખરીદી છે. મન લાગે છે કે એ વસ્તુઓનો નાશ ન કરવો એકંદરે પૂજ્ય પિતા આપ હવે આપની ઈચ્છા જણાવો ! અવન્ય મને પૂછવાની જરૂર નથી. આપની ઈચ્છા મુજબ કરેલ મને પણ એક અર્પિત વસ્તુ જ સમજાવો.

આમ વાતો કરતી એણે આચાર્યની પાછળ પાછળ પોતાના હૃદય પર આવી પહોંચી દાર પર અગવિત મનુષ્યોએ દુઃખમાળાના અને હારતોડ લેટરૂપે લટકાવ્યા હતા.

બાસ્તુ ખુલ્લા બિંદાએ દારપાદને કહ્યું બધા જ નાકશીન બોલાવ.

પ્રથમ ચાર જણા આવ્યા, જેઓ રસોઈનું કામ કરતા

ઉપર મનુષ્ય રાજે નદિ બેઠી તને આ મા ખૂન દુભાય
 ૭ વસ્તુઓ માનવીના દાસના અપરાધી દૂનિ નન પાપમર
 બની છે તેને ગુણ કયા મા? અભિજ્ઞાના / નામધ્ય પાન
 છે છે વસ્તુઓ સમુદા તરગા ક તા પલુ વધાઈ ન ખામા
 તને મુજનો સેવાના બેધા છે ત વધા પાન ન અમિના
 મુજન લગે જન બેધા! અ પ્રમુની અક કૃપા / ૧૭

આશ્ચર્ય વળી ગુણના તરક બે ન ઉત્તેજિત સ્વદે મુ
 'સુભાભો! જલદી કરેલા લોક લાવા અભિજ્ઞાનાવા ઉપ તરત
 કૃપના યે જ્ઞાનાન જન કપૂર પલુ તમા નાખ્યો / મી
 અપરાધી વધુ પ્રય જન! જન બેધા! તુ તા / ખ માલ
 તા / યજ્ઞિત વધા જિજ્ઞાસી નામ અલકા ના વુ વુગ કરી
 નામ જન તારી બેધ દામી પાનમી પદનવા મા / અ
 જન માની લ. બે ક જા તાન સેવા મા તુ ના પાન્ય
 નામધ્ય નદિ.

બેધાવ્ય ખાજાન પાતન કષુ ચિત્ત મગની ગુણમા ને
 મિત્ર મિત્ર દામીલાતા / જલદીમી મગની જિઠ તથા લોકના
 મુગ નેમા દેખવા મા પા કુમાના મુચર આકાશ ન ક
 ૧૫ રસ લાવા.

અભિજ્ઞાનાઓના લાલ પ્રકાશ અને બ ન જગત
 લોકના બધકર અચાજ મા / મે ચાનાવતનન અચાનક ન
 જિજ્ઞાસુ જનની દયા. કુમાના સીધે મયની પ્રકાશ પુ
 જનીન પર મુખના જાણના લાવા.

અપરાધીને આમ ઉત્તેજિત થયેલી બે ને મંચો પા

બન્યા અને પાપાની જ્વામિની તરફ કલ્પાવી નજરે જોવા લાગ્યા રહ્યા. તેઓની ઈચ્છા આ અવસ્થાનું પાછળ કલ્પની દ્વારા જોમ લાગતું નહોતું.

કેટલાક નોકરો તે જોમ જ માનવા લાગ્યા કે આ મહાત્મા ખાલી મજરી કરે છે આથી તેઓ પોતપોતાની જગ્યા પર ધાત લેવા રહ્યા.

એ ભેડોને આશ્ચર્યે સ્વસ્વરૂપ પામ્યું કરીને કહ્યું વિશ્વ જ કેમ કંઈ છે ?

બીજા વાસ્તવ હુકમથી નોકરો જોમના સાવને સમજી નયા તેઓ ઘણા જ લોકો ને મશ્વરો લેવા ઉપડી ગયા. પતિ ત્યાં પત્નિને નાચ જોવાનું લેખોને પ્રિય હતું તેવા મરી પો આ લોકોની પાછળ આવી ખડા થયા.

શીશ્યમ્નુજોનો મોટો જ જાણે થઈ ગયો.

આશ્ચર્ય જાણ્યા : પહેલાં મને જોવો વિચાર આવ્યો હતો કે આ જુનું પત્નિ અહીંના નાનિતકોના પાછળથી મુકા અને આવા અવસ્થા કેને મંદિર કહી શકાય જોવા મંદિરમાં અપવિત્ર કરી દેવું અને તેનો ઉપયોગ વિષવાઓના અને અનાથ બાળકોના દિનમાં થાય અને જો રીતે પાપનું દુષ્કાર થાય પાપ બીજા જ લોકો આ વિચાર કરી ગયો; કારણ કે આ વિચાર મુશ્કેલીથી હતો નહિ. મને લાગે છે મિત્રી જવાબ મળવાથી કે જોના પાપને અનેકમાં વહેંચી નાખવાથી પાપનું પુણ્યમાં દુષ્કાર થયું કેમ કહેવાય? પાપ તો પાપ જ રહે છે. મિત્ર! તારી પાપની કમાળી પ્રભુના પ્રિય-મન્યોને અપાપ તે

કેવર મશૂર ઘણે નહિ એથી તેને જા મા પૂ । દુભાય
 ે વસ્તુઓ માનવીના હાથના પગથી કપિલ અને પાપમય
 બની છે તેને મુજ દબ્યા માટે અભિ ત્યાગ ૮ પ્રમથ્ય ધ ૧૨
 છે ૮ વસ્ત્રોએ મમુના તરના ક તા પગ વધા ૮ જ્યામા
 તન નુબને લલાત એવા છે ત વચ્ચા પાત ૮ અભિતા
 નુબન લગે અને લેલા । અ પ્રનુની એક રૂપ ધ ૧૧ ।

અભિતામ વગર પ્રભા તરફ ત ન નિર્મિત રવર કરી
 ગુણમે તરીકે લોક લાવા અભિમત્યાય ઉપ તરના
 રૂપના કેટલા કામાન અને કપૂ પગ તમા તાજા ૮ ડી
 લ્યાગ્યા વધુ પ્રત મન' અને બના તુ તા ૮ ખ માલ
 તર પશિત વચ્ચા તારી નામ અરકા તા રૂ રૂ કરી
 તાખ અને તારી એક દા ડી પાત ડી પાત્યા મા અ
 વત મામી લ એ ક અ દાન લા મા તુ ૮ ૭ પાત
 નામ નહિ

બહામ આગળ પાતન કુ ચિત્ત મગ ડી પ્રભામ
 મેલ મેલ લામીત્ત તરી ડી મગમી ક્રેકે તવ લોકના
 મુગ તમા દોમચ મા ચા મુભાત્ત રૂ ૧૨૨ આશય ૮ ૬
 ૧૧ રકવા લાન્વા

અભિ ત્યાગ્યાને લાગ મગાય અને જ ન જગત
 લાક ને મશકર અથજ મા ૧૫ ચાત્રવરણ અપાત ૮ ન
 નિ પ્રમતુ બનાવી દાપ મુભાત્ત કીર્તિ મરનિ પ્રકાશ પગ
 અભિ ૫૨ પૂપ ૧૨ લાગ્યા લામ

આગળ નાને આમ ઉત્તેજિત થયતી એ ન મરમે પગ

વધુ ઉત્તરિત જન્યા તેઓ ઘરમાં દોડી જઈને અનેક વસ્તુઓ
જલ્દાર લાવીને જાત્રિમાં દોમવા લાગ્યા. કેઈ બારે મેતર
જુઓ લાવતુ તેા કેઈ વસ્તુનું મિઠુ પાટણ લાવતુ વેણુજી
જરેલા પુર પડ્યો પવ્વ જાગમાં દોમવા. ત્યાર બાદ
લાકડાની જાપી માપનમામત્રી દોમત્ત મુદર મૂર્તિઓને જુ
જાત્રિમાં નાખવામાં આવેલી એક મૂર્તિ તેા જોડલી જાપી
મુદર દલી કે જેને જાત્રિમાં નાખતી જોઈને જોવાના
રિવાજે જુન દદ વર્ષ જામ્મુ જોડે મદ્યમવત્ને રિવાજે
કાજમાં લીધુ

આ જાપી વસ્તુઓ લાવવામાં અને જાત્રિમાં નાખવામાં
ડીક ડીક માટે કેલાદદ થયો હિવત્ત આટોશીપાટોશી
જામ્યા. આજે જોડીને જારી વાગે જોવા લાગ્યા કે આટોશી
જાપી પુમ્પટ જાવ છે ક્યાથી તેઓ જોવા ને જોવા કપડાંમાં
જલ્દાર દોડી જામ્યા જાન આ જાત્રિની આમણતર દોમે મળ્યાં

આ બધુ મુ વર્ષ રહ્યું છે તે જોમની મમજમાં જોજમ
જાવ્યું નહિ. તેઓ જમરપરમ જોડીને પૂજવા લાગ્યા
જામાં કેટલાક વેપારીઓ પવ્વ દવા કે જોમની પામેલી
ત્રિલા જાનવજ તેલ, વસ્તો વગેરે ખરીદતી. તે લોકો સચિત
મનથી આ બધુ જોવા દવા. તેમને સમજવતુ નહોતુ કે આ
બધુ મુ વર્ષ રહ્યું છે.

જોવામાં આખી રાત કેઈ વેગ્યાને ત્યાં જાણીને જર
ન કે પાછા વળતો એક વિપવળોની ત્યાં આખી પટોંચ્યો.
જોવાની આ જાપી સામગ્રી જાગતી જોઈને તે આત્મમતિપથી

જાગીએ પા થ લાગ્યો. ધીમે ધીમે કુતુહલવશ જીત માણ્યો.
પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને જામ એવા લાગ્યા. પણ થોડી
જરમા જ તેઓને ખબર પડી કે બેસા આચાર્યની આજ્ઞાથી
મુઆરનો ત્યાગ કરીને પર્માથમની જગર રહેવા બાધ છે
જાત પહેલા તે પોતાના માથનો આગમ દોષે છે મવન્ન
અર્પણનો ઘમ કરી રહી છે

દુઃખતથાએ વિચાર્યું બેસા આ શહેર દિગ્ગિને બાધ
દે. હવે અમે કોન અમારી વસ્તુઓ વનીગુ ? અમને કાતુ મો
માન્ય આવ આપ્યો ? આ ધોર અનથ છે બેસા મુ પાગલ થઈ
ગ છે ? જર ત્યાં યોગીએ નેના પર ભૂખ દે શી સજ્જાવ છે
નહિ તેા જાગી બપો મ પાનિના ત્યાગ કનન તે તથામિની
મથ યાગી નીકમે નહિ તંના વિના અમારો નિર્બંધ કેમ
થશે ? ન તમે નહિ પણ અમારો મુવનાશ કરી રહી છે
યોગીન આમ કચાના શી અપિકાર છે ? જન જામર
કાનન શા માટે છે ? પાટનગરમા મુ હો શામક નથી ?
બેસાને અમારા જાગરજ્યાનાની મરથ પણ મુ વિના
નથી ? તન શરર જગર જથા રેવી બે અ નહિ બે
પનિકા આ રીત કરે દિગ્ગિને શામ્યા બધ તા અમારે તેા
મ રાન્ન જ વખન જાવ અધે વાજ્યના કમ્યા જા
કેમ મરી શકિગુ ?

ગુરુનેને વની ધીજી ચિત્ત દની.

બે બેસા આ રીત શે તેા ત્યામ કરીન યદી
જા તા જી ન કમ્યાએને જીવન મેલુ મળશે ? તરક

શુભાએ જાણ થતા પ્રભાસુવન શુભ નીશ્ચ અને જ્ઞાનક
વિનાયુ બની રહ્યા બેઠા રત્નચૂમિતા દીપક જ્ઞાનક
મ જ્ઞાન, પ્રતિજ્ઞા અને પ્રાણ મમી હતી. તેમનં એની માર
પ્રેમ કસ્તાના લાભ મળ્યો નથી તેના એના ઇશ્વરમાયથી
કૃપાક બનના વિદ્યાર્થીઓનો તે આધારસ્થબ હતી.

ના (એ શાસ્ત્રમા અગમગા) મઘી મયો. કાંઈ જાણકારને
આગે તેનું ના કાક પુર ભગવાનનો વાક કાંઈ આ
જા, બેઠાના ત્યાગ વિગત જ જણાયા થયા હાથી.

અકે હતું આમ મો ભુષણનું એ લક્ષણપદ છે
બીજાએ મુક પુરુ થો આ કાંઈ ભગવાનમાર્ગ કાંઈ
નથી.

બિભારીઆના ટોળાએ કહ્યું, જરે, તેને જમાણ
રે/કા દાખો.

વપારીઆએ કહ્યું જરે નહો જમાણ નામનું બીજ
પાત્ર ને નુ નથી.

દુ નાક બેટી પત્રજાના પેમા માત્રુ છ
જથાન જ ક તે કાંઈ લીધ તેની પામે નીકળે છે.
ના કથાગાથા કહેવા લાગ્યા : એ રીતે તે નાવિ
કાની જમિત કાપુ કરી ? તેની એટ કહી પુછશે નહિ. તેનું
જ્ઞાન જાણી જ નહી.

કુવાના ઇશ્વર તેના જ્ઞાની ગણે આ નમરમાથી
જ્ઞાનક પણ થાઓ જશે.

હાકાશે બોલ્યા તે શરેરનું તેજ ઊ

એટલી ચારમા તે શરેરના બિધુકો અપચો દવાએ
કેલિયાએ આપણાએ વગેરે ત્યા એકત્ર થયા અને અમિની
આજ્ઞાએ મામે બેઈ બેલવા લાગ્યા હવે આપણુ લાગત
પટન કેલુ કરશે ? બેલાગતીના પરનું એકુ જાઈત આપને
નિર્મલે કરતા તેના પ્રિમીયને વિદાય થયે તે મુશીબા મરી
જાને આપણને ખેરાત કરતા

ધાર લાકો પતુ આખ્યા તેઓ પતુ લોકાની મિત્રીમા
જની મયા જન જાહેર ધાર મનાવવા લાગ્યા તેમના
વિધાર પાસામુકી કરીને લાકોમા લાઈ જાવવાના અને
એવી તેઓ એનો લાભ લઈ ન અમિમાથી બચડી વળુચાની
ધારી કરી શકે

અમિની જલર પડી મરી વળુઆ મનાયવી દેવામા
જલરી દત્તી છતાં તે જાના જાના જાણુ દત્તુ ન
જલુ જલુ જાણુ મુશ્વચન દત્તુ કે તને એ વચવામા
જાણ તુ શરેરના નમામ બિખારીઆ અને ધારમા-વાને
મુશ્વચન થઈ આપ નહિ

આ જાણ જાજાજલમા માર આ જ ૧૬ મળુમ
માન બિન કિમેકા જાણના દવા તેલા મારે નહુકુરતા
દોષી વળુઆ લાવવા જન મલા તને મિષ્ટમા પમા
જાણી તે વિચારો કિમ્મ વીન એનો દત્તે કે લોકો
પુ મક છે પુ કરે છે ? કરે વારે તે લોકો ૧૨ ૬૫

શાળાઓ બંધ થતા પ્રજાહુવન શુદ્ધ નીરમ અને જ્ઞાનક
વિનાનું બની જશે. બેસા રાજમુનિના હીપક જ્ઞાનક,
મન્મથન, પ્રતિષ્ઠા અને પ્રાણ સુખી હતી. જેમને જેની માથે
પ્રેમ કરવાનો હાથ મળ્યો નથી તેઓ જેના દયાનમાવથી
હતાક બનતા. વિદ્યારીઓનો તે આધારસ્થાન હતી.

આરાધે મહારમાં બજામળાટ મથી જયો. કોઈ અજ્ઞાપને
માથે રેતુ તો કોઈ ખુદ જગવાનનો વાક કાઢતું થાય
માડુ બેઠાના ત્યાગ વિશે જ અજ્ઞાપે કયા લાગી.

જોકે મનુ જ્ઞામ નો પુષ્પાવનું જી દર્શનપદ છે
બીજાએ મૂર પુષ્પાવો આ કંઈ કલમનગ્રાહનું કાર્થ
નથી.

જિજ્ઞાસીઓના ટોળાએ મનુ, જરે તેણે અમારો
શરતો ટાળ્યો.

વધારીઓએ મનુ જરે તેણે અમારો હાસુ બીટ
પણ રૂઝવું નથી.

હું માઠ જોડી પગરખાંના પૈમા માડુ હું

બધાનું જ કંઈ ને કંઈ લેતું તેની પાસે નીકળે છે

નાટકયાળાવાળા કહેવા લાગ્યા : જો જરો તો નાસિ-
કાની મુમિકા કોણ કરશે ? તેની જોડ કદી પુષ્પાવો નહિ. તેનું
સ્થાન ખાલી જ રહેશે.

સુવાનો બિનચા, તેના જવાની સાથે આ નગરમાંથી
જ્ઞાનક પણ જાયો જશે.

વા ૧૨ તેં મને ઠેવી ઠેવી વાતો કરી હતી કેવા ક્યા વાચક જાણ્યા હતા? મુ તારા વચન તું જ જૂઠી મર્મી મુ પ્રેમના બંધન આપઝા દીઝા દોષ છે?

જેણે આ પ્રશ્નને ઉત્તર આપે એ પહેલા તે આચાર્ય ત્યા જાવી પહેાળ્યા અને બોલ્યા રે દૂર હદ એ પાપી! બ્રહ્મચર્ય એ જેજાના શરીરને સ્પર્શ કર્યો છે તા હવે તે ઈશ્વરની સંપત્તિ છે આત્મ જાત તેને કદી પર્ચા યાચ્ય નહિ!

મુખ કેપથી બાસ્યો રે વાનરમુખા! મુ તારે ॥ તે મારી જેણે સાથે મારે ન બોલવું? દૂર ખમ્ય નહિ તે વારી આ લાગી હાદી એ ધીન તને આ બાજુના અગ્નિ પાસે હર્ષ જર્જર અને તેમા તારી દેખને શકસ્થિતી જેમ જૂલ નાખીશ એવા જામમા ન રહેતો કે તું મારી જેજાને અહીંથી દાવીને બી? હર્ષ જર્જર યાચ્ય! એ પહેલા તે આ સંસારમા વાડુ અગ્નિત્વ નહિ દોષ!

જિરિયસ્તે આમ કહીને જેજાને જાણ પર ઉઘાવી લીધી ખરું આચાર્યે તેને એવા બેઠથી પક્કો માથો કે તે લઘુકિયુ બાઈને કેટલાય કદમ આથો જર્જર પાચો.

પેલો વૃદ્ધ વેપારી શાવ સ્ત્રી સકપો નહિ. તે પ્રત્યેક મનુષ્ય પાસે જર્જર જર્જર, શસ-લાસીઓનો કાન એ ચી જે બીને અને રોહિણીઓના હાથ જૂની જૂનીને તેઓને આચાર્ય સાથે ઉત્તેજિત કરવા લાગ્યો.

ધોરી જ વાણમાં બાજે એક નાની લઘુચક્ર સેના તથા જર્જર હોઠાએ નિર્ણય કર્યો કે આચાર્યના કાર્યને સફળ

ફેરવતો અને મનમાં ॥ ઈક વિચારતો. એકાએક તેણે પાનની પાસે મુદર વસોમાં સ્થળ મળેલો એક મુચક એવો. તેણે મુચકને પૂછ્યું

ત્રિચિરવૃદ્ધ ! તું બેઠાનો પ્રેમી છે ?

હા હા વળા વિવસથી ! ત્રિચિરવૃદ્ધે ઉત્તર આપ્યો અને મર્મથી કહ્યું

તો આગળ વધીને એને જવાં પાડતો કેમ નથી ?

તો આપ શું એમ માનો છો કે હું એને જવા દઈશ ? મનમાં નિશ્ચય કરીને આવ્યો છું કે તેને જવા દેવી નથી. શુંથી નથી કરતો મદાદક ! બે હું તેની સામે જઈને બિન્ને રહી જઈ તો એ પેલા વનરમુખા બાધાવ કર્યાં મારી શાન પર નિશીત ધ્યાન આપે

હા જલદીથી, નહિ તો જાણ હાથથી ચાલી જશે

લોકોની જીદ દરે ત્યારે જઈ ને ?

જુદ આગળીએ મુચકને માર્ગ કરી આપવા લીડને કોપ્પીએ મારી ખસેડવા કહ્યું. હાલે, આપા જવ, એણે જાણે સાર મચાવ્યો, માર્ગ કયો.

મુચક જલદ પુખ્યો. મુખ્યએ અને લાતે મારીને લોકોને આપા કર્યાં કેઈક જુદો અગતી પડ્યા, કેટલાય જાણે. ક્યારેક મર્મ.

મુચક જલદ પહોંચ્યો. બેઠાનો હાથ પકડી તે મૂઢતાથી બાધવા લાગ્યો : પ્રિયે ! મારી વાજ બે. આટલી નથી નિમ્મર !

પવિત્રતાની હવે ઇચ્છા કરે અને જોમ કરીને તમારી અપવિત્રતાને નાશ કરવાની શક્તિ મેળવે, અને તેના જેવા તમે બધા પવિત્ર બનો.

બેલાનું અનુકરણ કરે તેણે બતાવેલા માર્ગ પર તમે પણ કદમ બાંધવો. જે વ્યક્તિ મમતાએ તમને બાધ્યા છે તે મમતાને ત્યાગ કરે એનો હવે અહીં કોઈ સુખ રહ્યો નથી. તમારા પાપોનો પચાત્તાપ કરે. પાપને પાવા ખૂબ રહે. ઈશ્વરની કૃપા માને. બેલાના પદચિહ્ન પર ચાલે. તમારી કુવાસનાઓની બૂણા કરે. તમારામા એવો કોણ છે—આઠે પક્કી તે ધનિક હોય કે ગરીબ હોય નોકર હોય કે માલિક હોય, ધૈનિક હોય કે વેપારી હોય જે ઈશ્વરના મુખ ઉપર રહીને ઘાવે કરી ચકે કે એ આ વેરપા કરતા સારો છે ? તમે બધા લક્ષ્મીજીવી દુર્ગામિ વિના બીજું કશું નથી અને એ ક્ષણે ઈશ્વરની કૃપા માને કે તેણે તમને એક જ સપ્તમાં મરણની બરી મારી બતાવી દીધા નથી.

બેલવી વેળા આચાર્યની આંખોમાથી બહારે જ્ઞાનાગ્નિની કળી સ્ફી હતી. તેમના ચન્દો પણ આ આજ જેવા હતા. જે હોઠો ત્યાં જોવા હતા તે મત્રયુગ્મ બનીને આ વાકી સાંભળી રહ્યા.

પણ પેલો વૃદ્ધ વેપારી હજી પમાલ મચાવવા માગતો હતો. તેણે ગીચા નર્મણે કેટલાક નાનામોટા પચ્ચણે એકમ ક્યાં પેતાના હાંબા લબ્ધાના પહેળા ખિસ્સામા તે સતારી દીધા. બતે તો એ પચ્ચણે દે ક્યા માગતો નહોતો એટલે

નિખિલના આ શબ્દોની લોકો પર કરી જસર પડી નહિ નિખિલ તત્ત્વવેત્તા હોતે. ધરને ખૂલે બિચીને પુસ્તકો પાચનાર તત્ત્વવેત્તામા લોકનેતાની વાળીનો બહાલના સર સુખવનારો પ્રભાવ ક્યાથી હોય ?

વળી પચ્ચરમારો શરૂ થયો.

લેણને રક્ષણ આપતા આચાર્ય જો પચ્ચરના માસને સહન કરી રહ્યા સામે ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરી રહ્યા. ઈશ્વરની દયા પોતાના પર છે અને જો પોતાના સહેલા પર પડેલા થા પર મહામનુ કામ કરે છે જોમ તે માનવા લાગ્યા.

નિખિલે જોયું કે પોતે આચાર્યનું રક્ષણ આપણી, જગમી કે વાહ્યાતુરીથી કરી શકશે નહિ ત્યારે જોયું જોને પ્રભુની દયા પર છોડ્યો, જો કે તેને ઈશ્વર પર તલમાત્ર વિશ્વાસ હતો નહિ.

સહસા તેને જોકે ઉપાય સૂચી આવ્યો. આ લોકોની અધમતાની તેને જાણ હોવાથી તેને પોતાના નવા ઉપાયની સફળતામા સંદેહ રહ્યો નહિ તત્ત્વ જ તેણે રૂપિયા અને સોનામદ્યારથી બરેલી પોતાની ઘેલી બહાર કાઢી.

તે ઉધર અને વિલામગ્રિય પુકુપ હતો. તેણે પચ્ચર ફેંકનાર પાસે જઈને તેઓના કાન પાસે રૂપિયા અને સોનામદ્યારનો ખજાણો દર્શાવ્યો. પહેલાં તો જો લોકોને યાદે જવજણાટ થયો પણ પછી સોનાના બહારમાં તેઓ જુબ જાન્ય અને તેમણે પચ્ચર મારવાનું બંધ કર્યું.

તેણે એ પધ્ધતિ લઈ જઈને સિખારીઓના હાથમાં આપી દીધા.

પછી શુ યમુ ? આચાર્ય તરફ પધ્ધતિ દેઠાવા હાથમાં
એક નાનો બેગ પધ્ધતિ આચાર્યના યો પર વાળ્યો અને
તે યાવમાંથી લોહી વહેવા લાગ્યું. તેમના ચહેરા પરથી વહેતી
એ લોહીપાણ ત્યાગિની બેઠાના મસ્તક પર ટપકવા લાગી,
જાણે ધર્મગિરિનું પવિત્ર જળ બેઠાનો અભિષેક કરતું ન હોય !

યોગીએ બેઠાને એવા ભેરથી ઘાળી રાખી હતી કે
તેનો માથું ડુંભાઈ રહ્યો હતો, યોગીની બહી બરજબરી
કહનીથી તેને મુકામળ દેહ ઊઠાઈ રહ્યો હતો. દ્રેષ અને
ધૃષ્ટથી તેનું મુળ લાલ થઈ ગયું હતું.

એવામાં જમકદાર કપડાં પહેરેલો એક માણસ ત્યા
હાજર થયો અને ભેરથી બેઠાના લાગ્યો : બરે આ
યમુ શુ પામલ છે ? આ યોગી માથે લાઈ છે !

આ માણસ નિમિત્ત હતો તે પેલા અંધ સારગરવને
એના હેર પહેંચાવીને આ બેઠાનામ મળીને લા તરફ પાછો
ફરતો હતો. તેણે અભિજ્ઞવાલાઓ ભેટ, તેમાં બેઠાની વસ્તુઓ
જળી ગયાની તેને ખબર મળી. જગી તેણે ભેટ કે આચાર્ય
પર લોકો પધ્ધતિ દે હી રહ્યા છે. આ ભેટને તે ખાસ વિશિષ્ટ
તો ન થયો. પણ તેનામાં આવશ્ય જરૂર આપ્યો અને તેથી
જ તેણે આચાર્યને જવાબમાંની કૌશલ્ય કરી.

નિમિત્તે ભેરથી કહું : હું કહું છું કે એના પર પધ્ધતિ
ન દે કે. આ યોગી માથે જાળમિત્ર છે. માથે મિત્ર મિત્ર
જરૂર અત્યાચાર કરે નહિ.

નિખિલના આ શબ્દોની લોકો પર કરી જસર પડી નહિ. નિખિલ તત્ત્વવેત્તા હતો. મરને પૂણે મિત્રીને પુત્રકે પંચનાર તત્ત્વવેત્તામા લોકોનેવાની વાળીનો અલક્ષણના સર કુમરનારે પ્રભાવ કમાયી હોય ?

વળી પશ્ચરમારે શરૂ થયો

મેલાને રક્ષણ આપતા આવાર્ધને પશ્ચરના મારાને સહન કરી રહ્યા સાથે ઉપરની પ્રાણના કરી રહ્યા ઉપરની દયા પાતાના પર છે અને એ પાતાના બહેન પર પડેલા વા પર મહમનું કામ કરે છે એમ તે માનવા લાગ્યા.

નિખિલે એવું કે પોતે આવાર્ધનું રક્ષણ ભાવ્યબી, જગમી કે વાહ્યાતુરીથી કરી શકશે નહિ ત્યારે એણે એને પ્રભુની દયા પર છોડ્યો એ કે તેને ઉપર પર વશમાત્ર વિશ્વાસ હતો નહિ.

સહસ્રા તેને એક ઉપાય સૂઝી આવ્યો. આ લોકોની અધમતાની તેને ખબર હોવાથી તેને પાતાના નવા ઉપાયની સફળતામા સંદેહ રહ્યો નહિ તરત જ તેણે દક્ષિણ અને સોનામઢોરથી બરેલી પાતાની ઘેલી જહાજ કાઢી.

તે ઉઘાર અને નિશામગિષ પુરુષ હતો. તેણે પશ્ચર દેહનાર પાસે જઈને તેઓના કાન પાસે ફિપિયા અને સોનામઢોરનો ખબર કહ્યો. પડેલાં તે એ લોકોએ ઘેટે મળુજણાટ કયો પણ પછી સોનાના ઝકારમા તેઓ હુમ્મ જન્યા અને તેમણે પશ્ચર મારવાનું બંધ કર્યું.

નિજિલે ભોજુ કે જો લોકો પધ્ધતો ફેરવાવું જામ કરી પોતાની વચ્ચે ભેઈ રહ્યા છે. એવું થોડી સેનામહેશો ને ફરિયા તેઓની વચ્ચે ફેરવા. જો લોકોમા જે વધુ લોભી પ્રતુલિત હતા તેમણે નીચા વળીને ફરિયા વીણવા માંડ્યા. નિજિલ પોતાની સહજતા પર પ્રમનન થઈને મૂઠીઓ ભરી ભરીને ફરિયા જામતેમ ઉછાળવા લાગ્યો. પધ્ધતની પાસે સહકો પર સેનામહેશો અને ફરિયાના રવુકાર બાલુ રહ્યા. જાગ્યાર્થના બધા શત્રુઓનું જ્ઞાન તે વચ્ચે મચુ અને તેઓ ત્યાં પસી ગયા.

નિહુલે, દુઃખાનકારો વગેરે જમીન પરથી પૈસા વીણવા લાગ્યા. પછી તે પૈસાની ચૂંટચૂંટ બાકી અને એમાંથી તેઓ જાદરોજાદર લેવા લાગ્યા. ભદ્રસમજના પુત્રો દૂરથી જા વખતો ભેઈને હસવા લાગ્યા. સ્વયં નિસ્વિસ્વનો ક્રોધ પશુ શાંત થઈ ગયો.

જા પાંખલ જાડે બધા જાગ્યાર્થને ભૂલી ગયા. નિજિલ જાગ્યાર્થ પાસે હોડી ગયો. તેણે જાગ્યાર્થના ઘરીર પર પોતાનો કબજો નાખ્યો. ત્યારબાદ લોકોને ખબર ન પડે જો રીતે તેને અને બેઠાને એક બાબુ લઈ ગયો. પછી તેઓ ત્યાંથી જાતી નીકળ્યાં.

થોડો સમય તેઓએ રોકવાનું આજીવન અને જ્યારે ખાતરી થઈ કે હવે શત્રુઓ જાતી થઈ જોમ નથી બેઠેલે તેઓ ઉઠ્યા રહ્યાં.

બિન્ન સ્વયં નિજિલ બોલ્યો : માથાનું ફપ બહોંધી

જય શાય છે સુગમીલ તપ કરવા જાય છે અને બેલા
હવે જાજાર્જ જોને જ્યાં રામ જશે ત્યાં જશે.

બેલા જોલી તમારા વિલાસી લખનથી હું તમ
આવી જઈ છું મારું મુખ સાચું મુખ નહોતું આ યોગી
મને મુલિકાનદ આપશે.

બેલા, જાજાર્જ બોલ્યા હું તને શાશ્વત મુખ જાપવીશ.
મેં જો મુખનો અનુભવ કર્યો છે એટલે જોમા વિશ્વાસ રાખ.
તેં સંસારની વસ્તુઓ ત્યાગીને પવિત્રતા પ્રાપ્ત કરી છે.

બેલાએ નિખલેને કહ્યું, હું ચાલ્યો જ, તમારા લોકોની
હું ધૂણું કંડુ છું.

બેલા વારું કમ્પાસુ જાવ! જા, મુજેથી વિદાય થા
નિખલ પાછો ફરો.

બેલા ને યોગી સંયોગસ્વરૂપે જાજાર્જ.

પછી કિનારે કિનારે ચાલવા લાગ્યાં. જામળ યોગી ને
ચાલ્યાં ચાલ્યાં. જોવામાં જમીન પર કેટલા વાસ્તવ બેલાનો
પગ ધમક્યો ને જોવાંથી લોકો નીચાંડ્યા.

જાજાર્જ તે એક રીતે બોલ્યા બેલાના પગ પાસે
બેસી બોલ્યા: બહેન, મારી બહેન! અને પછી બેલાનો
સ્વભાવ જોઈ પગ તેમણે ભાવથી ચૂમ્યો.

જાજાર્જે પ્રાર્થના કરી, જો દેવ, આ પવિત્ર રાજાની
જયદાસની ભૂમિ પર જોકે વૃક્ષ ઉગ્યાં. જો વૃક્ષ મારી
મુખ પનો પમચાટ સંસારમાં પ્રચારે.

એવામાં એક ઠીકથે ગપિયો હાથને ત્યાથી નીકળે
આચાર્યની આજ્ઞાથી બિલા એ ગપિય પાસે ગેડી.

સાંચે તેઓ એક ચહેરમાં જાની પહેર્યાં. ગપિયને એ
સાચે બાંધ્યું જાત્રી એક સુઝે શટલો બન્નેએ જાણે
બલવામાંથી બન્નેએ પાછી પીધુ

જિવા, સોજનનો જાવા જાનદ મે જાએ જ
મેજાએ ઉપરની કેવી મહા દયા છે! બિલાએ કહ્યું

આલો હવે આપણે પ્રણય કરીએ. આખામાં પચ
ઉપરનો વિચ પ્રકાશ આપણને માર્ગદર્શન આપશે.

જાત્રી શવ એ રીતે ચેત્રી ને મુઠરી બાલતાં રહ્યા
શ્વાસે તેઓ એક મઠિર પાસે બાબ્યા.

આ મુ છે જિવા?

એ જાણની જાદર જ હું વને પૂછાનો હું ચેત્રી
બોલ્યો.

તેઓ આશ્ચર્ય દાર પા જાબ્યા એક દુહા સાચી
દયાએ ભરી હતી.

ચેત્રી બિલા પૂછ્યો માતા, હું એક જાદરમાં
હાલ્યો હું જે પહેલાં વિષ્ણુસનામાં સજડતો હતો. જ્ય
હવે તે બેમાંથી મુક્ત બન્યો છે તેનો જાપ ઉદાર કરો.

બિલા માતા ચક્રાવર્તીને નમી.

ચેત્રીએ બિલાનો જાનો છાજનવૃત્તાત માતાને કહ્યો
માતા બિલાને એક બોરડીમાં હાઈ મર્ડ બોરડી

લગ્નગળા પાટી હતી નહિ જેવી વસ્તુઓ જ જાદર હતી.

ચોખ્ખી બેઠેથી જાના જારવાને હું તાણુ મારીય.
પ્રભુ બલે જાવીને તે ઉઘાડ્યો. પછી તેમણે બેઠાને જાદર
પૂરી અને જારણે તાણુ માર્યું.

બેઠા જારી પાસે ઊભી રહી તેનું મુખ આપૂર્વ મતિથી
ચોખ્ખી રહ્યું હતું.

જેવા બેઠાના મુદર ચરણ, બેવો જ બેનેા ચહેરા
પણ મુદર જાચાથે જાટલુ બોલીને જામમનાથી
નિઘ્રપ લીધી.

પ્રયાણ

[૧૫]

આચાર્ય પુનઃ વલ્લે દિવસે પોતાના મૂળ સ્થાનમાં
જાના હતા. ચિખોએ ખાર્નિક સ્તુતિથી તેમનું સ્વાગત
કયું અને તેમના આરીવોંદ આપ્યા.

આચાર્ય આરીવોંદ આપ્યા.

આચાર્ય પોતાની કુટિરમાં જાના. અધી જ વસ્તુઓ
મૂળ સ્થિતિમાં જ પડી હતી, છતાં એ. અહીં જાણ્યાં જ
તેમને સદાને સાચી જ્ઞાનદ કેમ હણ્યાં ગયો? તેમને એ
જ્ઞાતમને લાગ્યાં હતાં કેમ નહોતો થતો?

એ વસ્તુઓ પહેલાં તેમને સહજ જાણતી હતી તે
કેવે મુદ્દાં જેવી નીચસ ને નિગદ્ય કેમ જણાયા લાગી?
પેતે મુ પહેલાંના આચાર્ય પુનઃ કેવે જણા નથી? આ જમુ
મુ મર્ધ મમુ ?

આચાર્ય જાણે નિસચાચી હાથ પાછડ્યા. પેતે એ
કઈ એમુ હમુ તે જાણ જાણના લાગ્યુ જાણ કરીને બેસા
જાણ જાણના લાગી પાછમર્તિ બેસા! આ સાચું મહાન પાપ !

જાતી બેઠા બાદ આવી । એનું મુખ । એની બાજુકડો । એનું હાથ । પ્રથમ થયો બેઠા પુણ્ય કે પાપ ? અને જે મે આશ્ચર્ય એ શુ ઇશ્વરપ્રેરિત હતું કે ચેતનપ્રેરિત હતું ? ક્યો અભારથો વટાગિયો પોતાને ખુબવી રહ્યો છે ? મનમદિસની ઈર્ષ મૂર્તિ પોતાના જેવા ચોગીને લોભાવી રહી છે ।

બેઠાની બાદ ન લાજવાનો તેમણે વિચાર ક્યો પશુ બન્યું તેથી આવ વિપરીત બધી જ વસ્તુઓમા તેમને બેઠાની મનોહર રેહમૂર્તિનો આભાસ થયો વાજાજનાના રૂપમા અપ્સરના રૂપમા, મહાનવરના નારીના રૂપમા માખીના રૂપમાં, એમ વિવિધ રૂપમા બેઠા તેમની આસપાસ આઠે પંદર હાજર રહેવા લાગી બધાયે રૂપ મનમોહક ।

આભાસ અગ્નિ જોડ્યા બોલે એના પાપોના કેટલા બધા રૂપો । બધા ભાસ પર ધસી આવે છે । હ ઇશ્વર, મે જે ઈર્ષ કર્યું તે તારી આવર તારા ખર્મ આવર જ કર્યું હતું અને તું જે રીતે વળતે મારી પાસે નહોતો ? તું સાચે હતો તો પછી જતવાની આ વેળા શા માટે ? આ દુખ શા માટે ?

આશ્ચર્યના મનમાં અસાધિ વસ્તુઓ સતના તે જીવી ન શક્યા મહામહેનતે પ્રાર્થના બાદ જીવ લાખી તો અવાનક બગી વળા લાગ્યા સ્વપ્નમા કે અભવ અવશ્યામા તેમને લોહીનીમજતો બેઠાનો સુદર પગ જૂમતો ચોગી રેખાતો રૂપાળી સદિશાળી બેઠા તેમની પગારીમાં બંધે સરકી આવતી ।

તેમનાથી હવે આ સહન થતું નહિ.

પછી તે ઠેઠલાય જિવસ કુટિરની બહાર નીકળ્યા નહિ પેલાના મોને એ છુપાવી રાખતા, પણ તેમના મુખ પરની સ્થામલતા દિનપ્રતિદિન વધવા લાગી.

એક દિવસ તેમની સામે એલાની મૂર્તિ બાવીને ખડી થઈ કેમ ન જાય ! તેમણે વિચાર્યું કે મેં આ રમણીરૂપને બળવું કેમ ન શક્યું ? મારી બાવને એના પગના ચુ બનમાથી છેદાવી કેમ ન લીધી ? હું તું રખસિત બન્યો છું ? હું હવે તું પિયાવજવુંનો ચોગ બન્યો છું ?

હા તેમની બીંતિ સાચી નીવડી પેલી માં મોઢા મસર નામની છબે શિયાળો તેમની કુટિરમાં જ પામ્યા નામીને પડી હતી !

જને દિવસે દિવસે શિયાળોની સજ્યા વધતી ચાલી કુટિર બામી શિયાળોથી જ ઊભરતું ગઈ

આખરે આજારો પેલાના આ પાપવિચારમાંથી છૂટવા કુટિર છોડીને બીજે ક્યાંય જઈને આકરુ દેહદમન આદરવાનો નિર્ણય કર્યો.

સલાહ લેવા તે સત પદ્મમ પાસે ગયા પેલાની કથા કહી પેલાને નિઃશય જણાવ્યો. પછી જોશ્વ : તમને નથી લાગતું કે આકરુ દેહદમન કરીને મારે શેતાનની છવામાંથી મુક્ત બનવું એઈએ ?

બાઈ, તું જ સાચના કોલાહલમાંથી નિર્જનતામાં આવ્યો છું એટલે શેટે ગમત જામ લાગ્યા કરશે. તેના નિવારણ માટે એકાત્મકતામાં જવાને બદલે સાધુઓની વિશાળ સજ્યા

પરવતી આશ્રમમાં ત્વ. એમાં મજકાટિના સાધુઓ છે તેમાં
ત્વે શાંતિ મળશે. મનના કાળને પ્રસ હોય ત્યાં માત્ર
વિવેકવિદીન દેહદમન ને આકરી તપશ્ચાથી કમુ વળશે નહિ
અતિ સ્વપ્ન ક્યારેક નિર્જનતા આપે છે અને અતિનિર્જનતા
શૈક્ષિત્ય લાગાવે છે દેહદમન કરીને દેહને નાશ કરવો એ
એક જાતની આત્મહત્યા છે અને એ શોધાતતા હાથમાં જઈ
પડ્યા બચાવર ॥

આશ્રમ પાછા ફરો-મત પાલમ જેતીવાડીના કામમાં
હુંદાયા.

આશ્રમ પોતાની કુટિર પર આવ્યા તો શિષ્યોની
સખા હાજર મુખી પહોંચેલી જણાઈ

તેમણે શિષ્યોને એકલા કંઈ પ્રવચન કરીને પોતાની
આંતરિક હાલત કહી દીધી અને તેઓને કહ્યું

માણસનો બાહ્ય વેશવ દૂટાલ છે એ ગરીબ શાય
છે પણ એમાં અંત્રી ચિંતા કરવા જેવું નથી, પણ એને
આંતર વશવ દૂટાલ ત્યારે એ સિંખારી શાય છે. એ વખતે
બરેબર ચિંતા કરવા જેવું છે તમે બધાં નથી, પણ તમારા
નેતા વરીકેનો આંતર વેશવ મેં જોયો છે એ માત્ર કરવા
માટે આજે મયાણ કહુ છું નમ્રતા ને નિખાલસતા માણસના
પુનરોદ્ધારના સોપાન છે

શિષ્યોએ ઘણી બાલુલ્યો કરી, પણ આશ્રમ પુરવ
આશ્રમનો ત્યાગ કરીને ચાલી નીકળ્યા.

આશ્રમ પુરવ પાલકિસ ચાલીને અતે એક જૂના

મદિર પાસે જાયી બેસા, મદિર છવ્વ હવે પવ્વ પ્રાચીન હવે
 મદિર પાસે એક લાકડાનો ઘસો લાગ્યો હતો. જાણ્યો
 તેના પર પદ્મન નાળી રેહ્યો કરવાનો નિર્ણય થયો
 ગામમાં જઈને એક મુશ્કર પાસે, લાજલા પર લઈવા મહેન
 મીઠી લેવાર કરવી લીધી.

જાણ્યો લાજલા પર લઈવા અને બોલ્યા કે હવે
 મુલુખાંડ લખવા કરતો છું. જાણી જ રહીશ.

જાણ્યોની પાસે જાણાપીવાનું કે જોડાનું હતું
 હતું / નહિ, પવ્વ બીજો કિસે ગામનું મહિસવત લોકો
 એ વસ્તુઓ ત્યાં જાણીને જાણી બધા.

માંક ૫ જાણલા પર શરીરને બેઠાવવા તેમને વસ્તુ હતું
 પાવું હતું લવના તેમને બેઠાવવાને બદલે લાજલામાં જ
 મુશ્કર દેખાવી. લાજલામાં મોડું વાર તેમના શરીરને હાલ
 મારવા અને તેથી એમને વેદના મોડું જાણવી.

પેલા મુશ્કર એક કિસમ ત્યાં જાણ્યો. સાધુનું જા હતું
 તેનાથી એવાનું નહિ. એટલે કિસમની મહત્ત્વથી તેણે લાજલાની
 જાણુજાણુ એક નાનો કોશ અને ઉપર છવ્વ કરાવ્યાં.

એતએતામાં જા જાણાણુ મોઝીની ચાલ જાણુજાણુ
 ફેલાઈ ગઈ. જાણિયા-દોઝિયાં ને લાજલામાં આવ્યો તેમના
 હવે જાણવા લાગ્યા. જાણે, મોઝા જાણવામાં તે વસ્તુ જાણ
 આવ્યો જા મોઝીમાં પ્રભુના જાણાણુના દર્શન કરવા
 લાગ્યા. એવા માણુજાણુ મહિસવત સાગરમાં કાજાકાટ કરવા
 લાગ્યા એટલે એને કાઢે બાજલા પવ્વ લેવા.

કેટલાક વેપારીઓ અહીં આવ્યા. તેમણે યોગીના સમ-
તાયેની વાતો મીઠું-મરચું બજારવીને કરી દૂધવાળાઓએ-
લાકડવાળાઓએ એમના નામના પરચાની વાતો ફેલાવી.
કેટલાક વૃદ્ધો ધરથી કંટાળી અહીં આવી રમ્યા.

આ ક્ષિતિષી આત્મચિંતિ એ મહાન શત્રુ તેમની પાસે
આવ્યા, પણ તેમને આચાર્યના દેહદમનનો કચો અર્થ લણાયો
નહિ, એટલે તેઓએ આચાર્યને નીચે આવવા આમંત્ર્ય કયો.

આચાર્યે કહ્યું હિંદી સંકેતથી જ હું અહીં બસ્યો
છું અને હિંદુના સંકેતથી જ નીચે ઊતરીશ તે વિનય
નીચે ધરતીને સ્પર્શ પણ કરીશ નહિ.

કેટલાક સાધુઓએ આચાર્યની ભેમ જાણ પર રહેવા
માંનું પણ અન્ય સાધુઓના ઉપદેશથી એમને જાતે ખ્યાલ
આયો કે ભોળા લોકોને ભરમાવવા સિવાય અન્ય કંઈ
અર્થ નથી, એટલે તેઓએ આ પ્રવૃત્તિ છિડી દીધી.

અત્યેએ કહ્યું, ભાઈ ! આ વખતે તો મીઠુંના દાંતે
લેણના ચણા આવવા ૭૬૬ છે રેલપેલનું મણુ નહિ.

પીમે પીમે શાસ્ત્રાત્મકોની સખા વધી. એમની સુતર
મોટું ફાંસે થઈ બાજબાજનો માત્ર વેચાણ લાગ્યો અને
જો મદિનામાં તો એ ઉજાડ પ્રદેશમાં એક નાનું નગર
વસી ગયું. લોકોએ એનું નામ પુણ્યનગર રાખ્યું. તીર્થ
પ્રદિપ્તિ એ જોડું બન્યું.

આપણે કહેલું અને પરી વગેરે પ્રવાસને અને

પાપોના દિસામે આ કોર તપ કરી વિસાવમાં નથી. આપણે
સ્વદેશીને ને વિદેશીને છોડીને તેના મર્યાદામાં
વિશાળ વિદેશ, મારાં પાપોને અને દુર્ભાવનાઓને મારા
આત્મામાં ઠીકું કરું છું. આપા અને મૃત્યુને અપાર મને
ચેરી રાખો છું. હું પ્રલોભનો અને દુર્ભાવનાઓનું સ્વમેદાન
જાણું છું.

પણ આ વચનો આપણને બોલતા હતા કે તેમના
ચિત્તમાં કીર્તિ પ્રત્યે જાણેલી વાચના બોલતી હતી તે કંઈ
અમલતું નહોતું. લોકો પોતની આ વધુતા જોઈ વધુ ને
વધુ અભિવ્યક્તિ મનમાં ચાલ્યાં.

પછી તે સામાજિક હિંસાઓની તુષ્ટિ માટે હલ્લો,
કીર્તિ તે ત્યાં આવવા લાગ્યા. તેમના અવવાથી આ સામાજિક
સ્થાનનો મહિમા વધી જાય. મતાનની હિંસાથી કીર્તિ
પત્તીઓ ને રાજાઓએ ત્યાં આવવા લાગી. પત્તીઓ
કીર્તિ પોતની અસર ઘાટવા લાગ્યા. અપણા, રાજાઓ,
કેન્ડિઓ અસરો, અસર રાજાના માણસો અને પદાધિકાર
વાળાઓ પણ આવવા લાગ્યા. આપણે જાણે કીર્તિને એમના
પર હાથ ફેરવવા અને પદાધિકારને જૂન સંતોષ કરતા.

એક વાર તે એક મેદાન ઉઠરીના માથે લાખું પાંદડું
મૂકીને તેમણે એની મૂર્છા વાળી દીધી.

આ અમલતોએ લોકોને આજ નાજા. લોકોને સાતર
પ્રવચન હવે અસીમે ય વા લાગ્યો.

વધાં કીપુરુષે જામીન પર આજોડવા આજોડવા

પરિત સ્તબ પાસે આવતાં અને એમના શરીર સિવાઈ
જતા એ એકને આશ્ચર્ય મનમાં જોણતા

એકાદા પ્રભુ! હોગીનું નાજિયેર મને કમ બનાવે
હાં આ લોકોના આ પ્રકારના કષ્ટોનું નિમિત્ત હું જ છું
અને એથી તો આજે હેઠું મિર્તિ-આપા જેવા અમુક્તત્વોથી
જાણું છે

પણ કાર્તિક આપા આજુઆ નંમના સ્તબન દૃષ્ટનારાથી
લારી દેતા ત્યારે આશ્ચર્ય મનમાં નષ લેતા.

લાઈ કહેતા પ્રભુના આ નયે અશ્ચર્યનાર છે !
જગતને નારવા આ યો છે

આજવાર પાર્થિવ પવના દિવસમાં તા દુશ્વરથી
લાઈના ટોળા આપ્યા ધોળા માનવમેળે બાંધે જલરી
પ્રમાલ થયા લાની, નાની નાની લાવડીઆ બેબી કાં
પેલની નુપી દુડી બાની ભિજાઓની મિદિ પ્રાપ્ત કરવા
લોભે નાં મારે આશ્ચર્ય પુરવાના અને અવળા સ્તુતિમાન
કરવા લાગ્યા

એક સાત રાત્રે નહીના જગમાં આશ્ચર્ય એક મૂર્તિ
ત્રેઈ એકાદા લેણની જ એ ચમત્ક્રી મૂર્તિ હતી ! મિદિની
મૂર્તિ ! આશ્ચર્યે બાંધે એન પક જા રોટ લીધી. મૂર્તિ પ્રપન્ન !
દે લેલા ! યોનીની પણ મ કરી ?

જડીના દિવસોમાં આશ્ચર્ય કયકર તપ આરકયુ
જનુ જનુના કામ કરવા લાડી. આશ્ચર્યમાં જાણ
રેલાવા ને જ માદ નૂડી પહો

પાપોના દિસામે જ્યાં કઠોર તપ કરી નિસાતમાં નથી આવ્યો
 ૧૨૬ દિવસે ૭ નિથ ભેડાને છીએ તેના કરતાં પણ
 નિશાળ નિથ, મારાં પાપોને અને દુર્ભાવનાઓને મારા
 જાદમાં બેસુ કુપુ ઉ મારા અને મૃત્યુને અધાર મને
 ઘેરી વળ્યો ઉ તું પ્રભુમને અને દુર્ભાવનાઓનું સ્વમિત્વ
 બળ્યો હ

પણ જા કરને આધાર મિલવા હતા કે તેમના
 ચિત્તમાં દિવિ પ્રત્યે બનેલી વાતના મિલવી હતી તે કઈ
 સમજાતું નહોતું બોલે ચોગીની જા હાથના ભેડ વધુ ને
 વધુ અજિતવત બનતાં આવડ્યાં.

પછી તે સાંસારિક હિંમતોની તૃપ્તિ માટે યત્ન
 કરીમતો ત્યાં આવવા લાગ્યા. તેમના આવવાથી જા સામાન્ય
 સ્થાનને મહિમા વધી ગયો. સુતાનની હિંમતો કરીમત
 પત્નીએ ને યજ્ઞચક્ષુએ ત્યાં આવવા લાગી. બન મિત્રવત
 કરીમતો ધોળીના ચણુ ચાટવા લાગ્યા. અપભ્રંશ, શેખીએ,
 મેલિયાએ અચકતો, જલદર ચેતના માવસો અને પક્ષપાત
 વાળાએ પણ આવવા લાગ્યા. આધાર જાંમે મીંચીને એમના
 પર હાથ ફેરવવા અને વર્ણોએને પૂજ સતીપ થતો.

એક વાર તે એક મેલાન ઉઘરીના માથે લાકડું પાકડું
 મૂકીને તેમણે એની મૂઠાં પાળી લીધી.

જા ચમત્કારોએ બોલોને જાંલ નાગ્યા. બોલોને સ્ત્રવ-
 પ્રવાહ હવે વાસીએ ચાટવા લાગ્યો.

હજાં શીપુરુએ જાગીન પર આગેદત્તો આગેદત્તો

લેશનું મત-નત છે વર્ણિકરણ દ્વારા જુદા કરનાર
અથવા શુનેગાર આધુને યોગ્ય શિક્ષા કરવાના વિચારે કાર્તિકે
એના મરીનું વળન કર્મચારીઓ પામે લગ્નની લીધુ અને
પાતાની આંધે તહેલા એક ચિકિત્સકને આ ચમત્કાર માથા
દેડ શકે કે નહિ તે વિશે પૂછ્યુ

ચિકિત્સક જવાબ આપ્યો આ યોગીમા ચિત્તની
અમ્મ વગ છે તે કોઈ માનસિક રોગથી પીડાય છે અને
૫ પ્રિયાર માલ લોકો આજ માલ છે તે આ યોગીની શક્તિ
નહિ પરંતુ એમણે એક વાર એવાઈ તપેલી મહા પાત્રી
મેગવી તેથી મહા મોટું કોણ છે એટલે આ કો ચમત્કારિક
પુરુષ નથી, માનસિક વ્યાધિથી પીડાતી એક વ્યક્તિ છે.

કાર્તિકસ્વામીએ પછી પુછ્યને કેટલાક પ્રશ્ન પૂછ્યા
જનુ આચાર્ય એ નામિક આંધે એક શબ્દ પત્ર
જવાબે નહિ પાતાના શિષ્ય મારફત કાર્તિકને ત્યાંથી
આસ્થા ત્યાં રહ્યું

માનસિક વ્યાધિને એમ જનતા આ થી છે એમ
મનીને તે વિષય લગ કલકમા આપ્યો આપ આ
માલ પ થી નીન જિનત ત્યારે પાટનમરમા આવીને મારે
ધેર જમવા પધાર્યો! ટ આજનુ કીક કીક આનન કરીમા

લોકોએ આ મ રોમા આચાર્યનુ જનુમાન એમુ અને
આચાર્યની શિર્ષિ વધારે ચિદાગ જની આ વપ કાર્તિક
જવા નામિક મનુમતા દલવન પવિત્રન રહ્યું છે એવી
જા દર દર પુષી દેલ મા

વગરથી મુજબ પસંદગી. આચાર્યનું શરીર બીજાનું
અક દિવસ એકાએક શરીર તપી બેઠું હતીથી જામવી તરફ
મહા નાનામોના ગુમલા શરીરે મળ્યાં, છતાં આચાર્ય ત્યાં જ
ભેળી દા. તેઓ માનવા દવા કે દેહને કષ્ટ આપુ તે જ
મેહુથી મુક્તિ મળે !

આમ છતાં ભેજાની મોદિની મુર્તિએ એમને કંટા
છે જ નહિ. આપ મીઠાનાં ભેજાં આપ ભેજાના ભેજાં
વિશ્વા મા ભેજાં ! અમાધિમા ભેજા. ભેજાએ ભારે પીછે પછે મો
માનીતા ! ક્યા વળુ ટાંની ભેજા અને ક્યાં જાવનાં મોની !

આચાર્ય મનોમન ભેજાના પ્રભો ! હજી મને વધારે
જાત જનાવ ! પણ એ જાતનાને કશિમમૂલ કરવાની શક્તિ
તે રમતથી મેળવીશ, જામનાએને મુઠ્ઠારીશ, દુર્ભાજના
જાના વિનાશ મજીશ. જાજ, તું મને જામનાએને દૂર
જાનાની કે તું જાતથી, તપથી, વાસ નામજાસુથી એ દૂરને
જામનાં વગર જાનાવી હશિ.

અક વા પેલા જુદા કાર્તિકેશ્વરી મુશ્કરી મને ત્યાં
આ જા તું જા માપુન જોગની મહત્તો પોવાને પ્રિય વાસ
મતા જાનાના પાવી જાના નાપુન તે કેમ ન જોગથી શકે !

મનને જાનાના ત્યાં જાજી આપુ તાર કેતું રસદીન
જાની તુ જા ' માજની અને મોહનાએ ભેજાનું સ્થાન
ત્યાં પ્રવળ મી પળુ જા ભેજાના એવો સમાપ ન જાવી
શુદ્ધ મોહ જાતમા મને તેજાના મમર્મમાં જાવીને તેઓ
હરેલી ત્યાં તાલીન જાની મર્મ હતી.

એક ગાથે

[૧૬]

જગત ઘીણતુ હનુ આચાર્ય પુણ્ય જગત્તા દત્તા તેમને
કેંડે અરજ મુક્તિવાને બાસ થયે.

જગત્તે બોલતો હતો તુ માધ્યમેને સાજ કરવા,
ન્યાયિકોને આશિષ બનાવવા, વિધર્મીઓને ખર્મી બનાવવા
ધર્મીઓને ઉદાર કરવા નિયુક્ત થયે છે જાન પાથી નીચે
બેઠા અને વિધર્મીઓ, દાગીઓ પાપિયો અને ન્યાયિકોને
ઉદાર કરવા જગત્તા વિચરણ કર અને બધા બધા વિધ
ર્મીઓ વજ્રાપ ત્યા ત્યા આશા ધર્મની ઉપદેશ કર ! અને
એ પુણ્ય ! મીટી પશ્ચી પગલિયા ચારે ઉત્તરવામાં ક'ઈ સમકાર
નથી કેકેએ મારીને નીચે આવ એમાં જ તારા આકરા
દેહમનનું મોરબ છે એક જગત્તા થમ કાણું પૂજા છે

આશાપૂરકો મારવા તૈયાર થવા અને બીજે જગત્તે
તેમને મુક્તિથો : માધ્ય તુ મારી મત્તામાં જાડયો છે
જગત્તા વરોગી હુ ચામ કરુ હુ અને તુ બેજામને
નથી ? હુ મનાત હુ '

આશાપ મુક્તિવા.

૧. જે ૫૫ અને ૫૬ નાં નામ છે તે એ બંને
 નામની મદદથી ૫૫ અને ૫૬ નાં નામની મદદથી
 ૫૫ નામની મદદથી ૫૫ નામની મદદથી

સુમાધિ પરની મૂર્તિઓ જોઈને જગી તેમને વિષાદ થઈ આ યો. કાર્તિક વાર મૂર્તિઓ જોતલી 'અમારી ધૂણ ન કર ! અમને મૂતરેહો માનીને વિરક્કારીશ નહિ. અમાસમાં જળ એક દિવસ લખન હતુ !

અને એક પુદ પયોધરવાળી મુવતીની મૂર્તિ તેમની પાસે આવીને બેઠી એક મૂર્ખ માણસ ! આવ મને પ્રેમ કર ! તને જે પ્રેમ અત્યારે પ્રજાગીને તારી પાસે આ જમુ અર્ધહીન કાષ કસવે છે તે જ પ્રેમની હુ મૂર્તિ હુ મારા બાદુપ શમા આવ ! શાંતિ બધી છે માત્ર જોજાનુ હુ એક રૂપ છુ ! અરે એ જ રૂપ પ્રકૃતિના બધા વસ્ત્વોમા છે ! તુ ક્યાથી હટવાનો છે ! માધ સોઈર્નું પાન અનેક રાજામહારાજાઓએ ક્યુ હતુ મને મયો દબ્બર વર્ષ થયા છતાં જો તે પછે મારામા જો મોદ્યમુધા જોની ને જોવી સુખર છે જો જ જોશ એક વાર મેનાના રૂપમાં હતી, વાસવદત્તના રૂપમા હતી. એક વાર મારા રૂપમા હતી. લખવા મે જગતનાં તમામ પાપે મારે મારે સીધાં હતાં ! શાન કેમ જોયો છે ! ચાકમ માનજે કે તુ બધા દમી ત્યાં જોશ તને ફરી ફરીને ત્જગે.

જગી તે આચાર્ય કમોક્તમ આવીને બાંકવા લાગી : માપ જળ પ્રેમના અશ રૂપ હતા અને અધિ રૂપચરિત્રો પળ ઉધરની સહિનું નિમોળ હીએ. અમાસ બધાં જ રૂપો મુ જોની ઉઠાથી નથી થતાં ! તો તુ અમાસથી કર કેમ જાણ છે ! અમને શા મારે બાળમા જાગી લેતા નથી ? આપ, મારી પાને આવ મને એક મુજન આપ.

જા બે જગત્તેમાં હંધરપ્રેક્ષિત જગત્તે કયે અને
પ્રેક્ષિતપ્રેક્ષિત જગત્તે કયે તે બે નહીં કરી શકયા નહિ.

પોતાની જા મહાશુદ્ધિ માટે તેમને જગત્તે લાગી જામ્યું
અટઅટથી કંઠેર તપશ્ચર્યા બાદ જગત્તે પોતાનામાં રેલી
અને જામ્યુરી વૃત્તિને જોગજગત્તે સહિત જાવી નહિ એથી
તે અશ્વિન જન્મ્યા.

કયા અરોગને માનવો? શીડી માણસ ઉત્તરવું કે
કુદરે મારીને ?

કેવું જાણે કેમ, પણ કેઈ જાંતર જાસ્ય પ્રેક્ષાને વશ
થઈને તેમણે કુદરે માણસનું મિટૂક શખીને નીચરણી માણસ
નીચે ઉતરવા માણસ જાખારી શતે નીચે કીવરી કી વલ લોકોની
રાવડીઓ વડાવીને જાણ્યું પુણ્ય નમરની જાહાર નીકળી ગયા.

કુદર કુદર બેક નિજન સ્થાનમાં તે જાવી પહોંચ્યા
જાણીથી પણ તેઓ કુદર જાણ મારે વલુક હવા.

તેમણે જાણવિસ જાણ્યા કયું જૂન-વલસથી તે
પીણવા લાગ્યા.

જાન્ટે તે બેક સમજાનમૂર્તિમાં જાવી પહોંચ્યા સુવ
લોકોની સમાપિઓ ત્યા જાવી હતી સમાપિની જાહારની
જાણુમાં જાણવડુ જોણીઓ સાપ-વીંછીઓથી ખરજાવડી પડી
હતી. કેદરમન માટે જા સ્થાન જ વધારે જાણુજ જાનસે
જેવા મનોમાવથી બેક જોણીની જાહાર તેમણે વિમામ કયો
અને બેક જાણવા જાણાવિધામાંથી કમજાકાકી જાણને
જૂજને સતોપી.

એક કન્યા લાગ્યા તેને વણવા લાગ્યા તેમાંથી વસ જનાવવા
લાગ્યા કમમાં બિત્ત પડેલવાથી એમના મન પર સેવાનનો
માથે કઈક ફળવો જાઓ, તેમના બિત્તને કઈક શાંતિ
વગી કમવસ લાગે સવને સ્વપ્નવિદ્યાથી જનાવવા નવરા
હવે મનને નવનવી જ્ઞાતિમાં મુકી દેવા.

વસ ઉપરાંત જમણીના રેશાઓમાંથી ટોપકીઓ
ધોરડા, ઘડકાંઓ અને સાવચૂકી તેમણે જનાવવા માંડ્યા
હવે શું પોતાને પૂર્વ કંપવદ્યમાં પ્રાપ્ત થઈ હતી ના,
ના, હા નહોતી મળી.

એક સતે તેમણે એક હસ જોયું

સ્તિત્વવાળી પેટી પ્રતિમા—હી એના પ્રેમીને છાંડીને
તેમની પાસે જાવી એ નાજ હતી શીફળ જેવા એના પંચોધરો
કાંટાકાંટા થવા લાગ્યા એણે પોતાના ખુસ્સા ઝીર પંચોધરો જાળવા
વના ગાદને અલકામાં જાળાવે એ સુવાગ્ય સ્પર્શને દૂર
કર્યો નહિ તે એ જ જવસ્થામાં પડ્યા રહ્યા તે શોધીવારે
જાણે હવે જોડ્યા એક સુદરી! હા જરા વધારે વાર
પડી રહે! માથે બિત્તને શાંતિ લાવે છે વાથ સમાજમથી!

સુદરી વગી ઊભી થઈ ઉજર પાસે જઈ જોડી શા
માટે પડી રહું? જાના પ્રેમીઓ માટે સૂક્ષ્મ જાવનાશક્તિ જ
જમ છે તેની માટે છાયાની છાયા પડે જમ છે અને હવે
તુ પ્રતિત જાઓ છે, પાનની કોઈ જાવથ સ્ત્રી નથી મારી
જાવથ પૂરી થઈ છે હવે મારે અને વારે નાતો દેવો?

જાળાવે જાળી શવ વિલાપ કયો. એક કેતુ પાન!

જને વાંઘ વળીને જો સીને મુળન કરતો બેઠા પુણ્ય
આપ્યારે બેઠો વજતની અપૂર સુખા !

મનની જાતિથી આવામ પ્રભુ બેઠા. જાંબો પર
હાથ મૂકી દીધા તેમનું ચિત્ત ચિંતેત મનુ

તેમણે આ મુઠ્ઠીને ભૂલવા વળી આકાશ સમનિષધા
આકાશ. હાથ-તપ શરૂ કર્યા દેહને જૂન લાવવા માંખો
કાશ તો મુકાઈને કાઢા જવી મની ગઈ

વળી બેઠા રાત્રે તેમણે અવાજ સાંભળ્યો : ૧ પ્રિય !
આ બોલુ દેહમન વને કમુ આપી શકશે નહિ.

આવાયે વળી આબોને હાથથી લગાવી દીધી.

વળી બેઠા બીજા ૧ તે તેમણે સાક્ષાત્કાર તુ ધરિની
મુકાઈને માન આપ ! સાચી ને સરખ રીતે મુકાઈ લગન
લગતા લાગેને જનુમ ! પ્રાણી માટે કુળી થતું બેઠા,
જો વાગમા થોડા બેઠાનું છિદી દે

જી તો થોડાનના આવા વિવિધ રૂપો તેમના ચિત્તની
ચાલિને હાથે લેવા લાગ્યા જમજમ પ્રેમગણોથી ભરે તે
પરાક નવા જન બેઠા દિવસ કોઈ પ્રેતે તેમની પહેરવાની
લગાવી પગ ચારી લીધી

હવે નમન સમજાયુ કે નવસ ચિત્ત બેઠી સ્તેવાથી
આ તપુ જન છે પેલા મત જાહમ તેમને આશા લાગ્યો
આ તા દિવસ કામ કરીન ન પાતાના ચિત્તને શાંત જામતો હતો.
આવાય પગ જ રતો લીધા અને લીધેન રેશા

તૃપ્ત્યાનો પરિચય

[૧૭]

આચાર્યે આજે એટલી તે એમણે પોતાની જાણ
પાસ ફેટલાક સાધુઓને પોતાની સેવામાં બેસેલા બેસા.

આ લોકો દુસ્તા આશ્રમે જ્યાં નીકળ્યા હતા. ત્યાં એક
મહામાનો જાતીજ નહીં જાણવાનો કોઈને આ બધા
પરવશુન પરથી નીચે બેઠા હતા. રસ્તામાં તેમણે આચાર્યને
મુર્ચિત જવસ્થામાં પડેલા બેસા, બેઠેલો તેમની સેવામાં
રાખ્યા. આચાર્યને તેમણે આ ચાવ કરી.

હું તે કંઈ બણતો નથી. આચાર્ય બ્રાહ્મણ.

શું આપને કોઈ દેવદૂતે આ સમાચાર આપ્યા નથી?

એ માટે હું ચેત્ત રહ્યો નથી. હું પ્રિતો, પિતાચા
જાને શેતાનોથી વેસાથો છું. હું હવે આચાર્ય હીનપુરુષ છું !

પરવશુન પર જસણ સાધુઓને બજાર પડી ગઈ કે
આ મુર્ચિત સાધુ તે જન્મ કોઈ નહિ-પણ આશ્રમના
કુલપતિ આચાર્યવર્ષ પુરુષાસ્થપ છે તેઓ પોતાને આચાર્ય
હીનપુરુષ કહે છે એ ચેત્તને છાજતી તેમની નમ્રતા જ
છે તેઓ બ્રાહ્મણ.

સવારે તેમણે ઉપરને પ્રાર્થના કરી

મને જાણવ, નાથ! તારો જ મને જાણશે છે! તેં
પૃથ્વી પર પાપીઓના ઉદ્ધાર માટે જલતાર લીધો હતો,
જોશી તને જ હું જાણ ચિત્તી કરું છું મને જાણ! માનવ-
જાત પ્રત્યે તું જુગ દયાળુ છે! મને જાણ દુર્લભમાંથી હું
પકડીને જાણાર કરું.

જને ઘેડીવારમાં તે મૂર્છિત થઈ જમીન પર પડી જતા.

આ આશળી એક સાધુ બોલ્યો : આપનું કહેવું
 રીકે જી હું પહેલાં અધમ અને વેશ્યાગામી હતો. યશાન
 અને મુકરીમાં જીવનની ચીથી વિતાવી હતી. પણ મારા
 કસ્તાંયે વધારે અધમ માણસને મેં એક દિવસ જોયો. અતિ
 વિદ્યાસિત્તાથી તેના યરીબના અવયવો વિદ્યુત બન્યા હતા. એ
 જોઈને જ મેં વિદ્યાસિતાનું અતિમ પરિણામ જાણી લીધું
 અને સંસાર ઊડીને તપોભૂમિમાં આવ્યો. માનસિક વૃત્તિને
 સાત્ત્વિક બનાવવા યારીરિક યમનો આશ્રય લીધો. આજો
 દિવસ શ્રમ કરું છું બાગબગીચાનું અને ટોપણા તેજાર
 કરવાનું કામ કરું છું. એશબાશમ કરતો નથી. શ્રમથી એક જ
 જીવે શત પમાર થાય છે સત્યવચને શોધતો નથી. સંસારને
 પ્રેમ કરું છું. કોઈ જાતનો ગ્રવ કરતો નથી. પાપોનો
 વિસ્તાર કરતો નથી. પુરુષની અદેશવ કરતો નથી. મહત્તાને
 કશી પાસે કુઝવા રેતો નથી. જેનાથી મમત્વ વધે એવા મંદિર
 આશ્રમ કે મૂર્તિ પાસે રહેતો પણ નથી. જાણું છું કે
 આશ્રમ, મૂર્તિ, મંદિર કે ગાય-ગાયકિન્ના કેપ છે એક
 આસક્તિ અનેક આકર્ષણ જ માને છે. નિરુપાધી છું
 એમ વર્તું છું. આમ વાસનાનો વિચાર કરવાનો અવકાશ જ
 રહે નહિ. મને આથી પૂરેપૂરી ચિત્તની શાંતિ મળે છે.

આજાય મનોમન બોલ્યા : દે હપિર ! આવા
 અધમને પણ તારા ચરણમાં સ્થાન મળે છે તો, મને કેમ
 તું ચરણમાં લેતો નથી ?

તે બધા એક મેદાનમાં જાવી પહોંચ્યા. મહાત્મા

જોઈ જાપ જાચાર પુરુષ છે ! જોઈ પેલા નિર્બોધ પામવા મહાપ્રભાવ સ્થાન લેવાનો અધિકાર પસંદનાર જાચાર પુરુષ ત જાપ વેશ્યાનો ઉદ્ધાર કરનાર, સ્વલ પર આકર્ષાત્મક કરનાર અનેકન્યા સવાય ટાળનાર જાપ જ જાચાર પુરુષ છે વહન દો ! તમારા શિષ્યો સ્વલ પાસે જાન્ય કાળ પલ્લ તમે ત્યાં હતા નહિ. કેટલાક મૂળ સાધુઓ તમારી નિંદા કરતા હોયને કહેતા હતા કે તમને જરૂર શંકાન ક્યાંક લઈ ગયો હોયો બેઠાં બેઠાં પલ્લ લોકોને જોમને પચ્ચે મારીને જોમ બોલવા માટે ઠીક ઠીક શિક્ષા કરી ! જો જાનના બે હાથ હે પરમ છત્રુ ! જામને હવે આશીર્વાદ આપા

જાઈ હવે હું ઈશ્વરપાણી વચ્ચે છું પ્રલોભનથી ધમચેલી છું મને માથો રસ્તો જણાતો નથી જાતિનું જગ મન હું નગાવી નહું છે

પત્ની નેનણે પેલા નિર્બોધ પામવા મહાપ્રભાવ રૂપિને જવાના વિચાર કર્યો અને સાધુઓની સાથે ચાલી નીકળ્યા

સ્થાના તમણે કહ્યું જાઈજો ! નાની સરખી ઇદ્રિય ગમ્મ વચ્ચે પલ્લ આપણિનું કારણ અને છે નાની કમળ પાદની પલ્લ મનન વિદ્યવગ્ન બનાવે છે. જગત આપણે જાતવૃત્તિનું જ મત્થાન છે. સર્વસ્થાને નારીનું સ્વરૂપ આપી રહ્યું છે અને જાણી જ હું કહું છું કે જે માણસ પિતાની ઇદ્રિયોજ્જ્વાળી પ્રકાશની હાજરોપર પ્રવૃત્તિ કરે છે જે વધારે નલીજવાન છે !

અર્પિત શુભા સજવામા આવી છે કેઈ અધોઞ્ઞ અશ્વિત એના
આવે નહિ તે માટે ત્રણ દિવ્ય કન્યાઓ એની ઘોષી કરતી
શુભાની આજુબાજુ બેઠે પડે બેસી છે

આચાર્ય પુરુષને વધુ કે સસારમાં સાધા પુરુષશાળી
અદમા પીતે જ છે કલ્યાણ પીવાના માટે જ એ શુભા તૈયાર
કરવામા આવી હશે ।

સવ પાશ્ર્વમ આગળ બેઠ્યા દેવકન્યાઓ મને કહે છે
કે એ શુભા સામી બેસા માટે છે ઘોષીવારમા જ તે નશ્વર
દેહનો ત્યાગ કરીને અહીં આવી પહોંચશે.

બીજુ શુ ગુણે છે બેઠા ?

આચાર્ય વજ્ર બેઠેને પાશ્ર્વમ બેઠ્યો આ પુરુષને
પ્રકાશ ત્રણ રેત્યો ત્યા તૈયાર બેસા છે : બ્રહ્મ નામ છે અદ્વૈત
વીજનું નામ છે તુષ્ટા અને ત્રીજાનું નામ છે અમલ્લ ।

આચાર્ય પ્રકાશમા નશ્વરે પાશ્ર્વમ ભાગે બેઠે રહ્યા

મહાત્માએ કહ્યું હંધરનો આ દે મુલ્ય છે ચાલે
આપણે એની મુલિ કરીએ.

પણ આચાર્યને આ વાતમા રસ નહોતો. અથવા શાપ
અને અપશીર્ષક પીતે અનેક વખત અનેક વજ્રાસને અપ્પા
હતા, પીવાની પાશ્ર્વમ આવી ધર્મત્યાગિ ચાલેની અનેક
બાધાઓ અવાવી હતી, અર્થ-નશ્વરની નિર્ણયક વાતો તેમને
હરી ઉતરી ન શકે !

નિર્લેપ્ય માટે ત્યાં જ જાવવાના હતા. અનેક સાધુઓએ એમના આગમનની રાહ જોવા ત્યાં જોયા હતા.

અને પર્વત પરથી કિતરીને મહાત્મા ત્યાં જાવ્યા-
બધાએ જો મહાન નિષ્કૃતિને નમસ્કાર કર્યો.

મત પાશ્ર્વમ પણ ત્યાં હાજર હતા. તેમને મહાત્માએ
જાણીવાંદ આપવા પ્રભુ તારી કૌમલ્ય હૃદયની પવિત્ર મુદ્રાએ
અમૃતસરમા પ્રસરે !

એમ બધાને ગુણે ગુણે જાણીવાંદ આપવા તેઓ
આજ્ઞાઈ પુણ્ય પાસે જાવ્યા.

આજ્ઞાઈ તેમના જણમાં જાણેટીને કડુણ સ્વરે જોત્યા
મને ઉગારે, મને બચાવો ! જોવાને પ્રભુ બધે' સોપીને
નાલ પર જાકડુ વપ કર્યું છતાં જોયું યુરુ ! મને વિશ્વાસ
હિલવા નથી, પાપે માટે પીછા પકડવો છે ઉપર મહાત્મા
ફર નામ છે માટે ઉદ્ધાર કરે. મને બચાવો ! મને પવિત્ર
બનાવ !

મહા માએ એમની તેજસ્વી હૃદિને બધા વશ રમતી
મુઠી પણ એમની જો મધ્યાહ્નના સંકિરણ બેથી તેજસ્વિતાને
ઝીલવા કાણ મમલ હતું ? પેલા સત પાશ્ર્વમમાં તેમને
જો સહિત જણાઈ

તે જોવા વલ્લ જા બધામાં તને જ ઉપર સત્યાં
રિન્ધમણુએ જાવ્યા છે જોલ, જાણાશમાં તને શુ રેખા છે ?

ત્યાં જાણાશમાં કોઈને માટે મુખર્ણ અને મહિમાવેક

વિકૃતિ

[૧૮]

મેશને મળવા આવ્યા. ઈ મુકે બન્યા પછી નહીં
જનાઈ સુધ અને ગરુ જુ બે હવે ઈ તે મેશ કેમ
મળવાયરીયે ? ના ના આ વાત મશર કમલ છે ! આ
તે તરૂ જુલુ છે કમલવિત છે આ !

મેશ વા મેશન એ આવું બની મુખદુઃખા રી
મળું કમ વિચારીને કાચાર દોડવા લાગ્યા

સુધીમાં વાળીન તરી તરૂ દોડી જ મશ

તરૂ વડાણ પ ત મશ

તરી તે મનમન આવ્યા કેવ દુ વૃદ્ધિરીત મુ !
જામર દાન્ય તરી ન ન ન નિશાની એક મેશ વિત
જવતમાં બાનુ રુ જુ મુ ? રુદાના ત્રણ અને
આ મની પાજને અને મુખની રેકાના રાજા ને મુખોમે
વધી હુવનાદિ પાસી ત્રણી ! બરોડા જુ મન જાત
આ પ તરી કે કે તુ આ મુનનમા જ મનનારી
જ મ તલ મળુ છે મોજિત હુવ કે હો તરી
રુદુ મુ જ પદકર મળત છે મુ મે આ મુખ

બીજા બધા બચાવેને દાખીને તેમના મસ્તિકામાં
એક જ બચાવ સર્વોપરિ કરીને ચૂકવા લાગ્યો. એવાને
અતિમહાત્મા નહીં છે.

એવાને અતિમહાત્મા નહીં ॥ એ વાતથી તે વિદગ્ધ
બની ગયા.

વીસ વીસ વર્ષથી મૃત માનવીઓની એજીમીએને
તે એવા બાબત હતા, છતાં તે એવાને મૃતુ પામતી જાણી
શક્યા નહિ. તેમને એમાં આશ્ચર્ય જણાયું.

કે નમ્ર ! પલ દવે લોકો કહે છે કે જેણે વિદ્યાર
દેવની છે! મુ અને મારી ખારી જેણે નહિ મળે!

જગી તેમને યમુ કે એ જેણે કમ પ્રેમ કથી નહિ
મને જેના મીઠાસખણો જાણે આમે એમુ નહિ! જરે
મારી ઉપેક્ષાના કારણે જ મીઠાસખણો જેના જાણે
બીજાઓએ ઉપેક્ષા કર્યો! એ નખાનુ દુ વેગ લખ્યા

જને પછે નિખિલ જાણે તમની સામે જાણીને ખડ
કપે તેને દરીકા! જેણે જાણે કરનાર! આપણે નિખિલને
કેમથી પણ એ જને નિખિલના ગળા પર જાણે દાખ દગાબધા

પણ બીજા કોને તે રી વેળા.

ના, ના, નિખિલ પામેથી તે જેણે વિશે થઈ જાણે
જાણનાની મળશે

જગી તે ઉત્ર જાણવેશમાં જોડવા લાગ્યા એ
મહિના સર્વ વાણે! સામગ્રી! જેણે પાતુશબ્ધ પણ છે! તમે
જાણ જાણ્ય કઈ જવ વિચારે, કાળનાએ જાણનાએ,
વિનિઓ-જાણ વિત્તમાથી ખમી જાણ એકથી જેણે
જ ત્યા મોટે બિલ્લ! જેણે દેવનું જાણ કરના તના
ક્રીમીયા કેવા મુખી દશે કેવા નમીજાણ દર્શ! જેણે જ
જોમના જાણવું કેન છે જ જોમની જાણ આથી લાને
છે! જગ જેણે દવે વિદ્યાર ત છે તેની સામે જગ જ
જાણ છે! તેને જાણે, તેને જાણવા ત મરી યાજ્યા પણ
નહિ જાણ! પણ દુ મરી જાણ જેની પાછળ દુનનમા
જાણ દુનનમા વિના મરી જાણવા કે જાણ! જાણ

૪ છાં બેઠાને એવા બાદ પવ્વ મેં પાસેનાં સ્વપ્ન સેન્યાં ?
 ઈશ્વરનો ભણ શાખી રહ્યો ? ઈશ્વર મત્ત, અરોગ, સર્વ આ
 બધું કેવું બ્રામ્હ છાં મેં એ પુખ્તમા બાલકા શા માટે ભય ?
 બેઠાના અનુપમ અપશનુ અચૂત છોડી બીજે અમૃત ચોખ
 વાની મેં કેવી મુખોર્ધ કરી ? મને બાવી છુદ્ધિ આપનારું
 નત્યાનાથ જલ્લે

પાન ! પવ્વ પાન બેઠલું શું ? એ પાનમાથી તે
 મન બેઠાના પ્રેમ મળી શકતું ! જેવી વીક્ષિત લેવી વસ્તુના
 બદલામા બેઠાનો અવલુનીય રત્નદેહ મને મળી શકતું !
 અને જ્યારે તેણે મને એના સુખપદાર્થ લેવા માટે પીતાના
 કમળ જ્યાં રેવેલ દુસ્ત મારી સામે પ્રજ્ઞામાં ત્યારે મેં
 હાન્યારીએ તને પાછા હાસેલી રીધા. તેના સૌંદર્યચિન્તા
 આનંદને ન સુખ જલ્લી અવગળી કહ્યો !

નયમ, નય, નત્ય ઈશ્વર સર્વ નહ—આ બધાની
 યાજ્ઞ અપ બનીને બેઠાના રૂપસાગરના તો બચીને જવું હું
 તરસ્યો રહ્યા કે હવેનાની પુણ્ય ! આ તે વાશ લુપ્તાની
 કવી વિમળા ! કેવું કાનુપ્ય !

અને બેઠાની માથે ત્રમ કરવાના કાણે નરકમા હું
 ત્યાં હાન નામ નવથી રૂપ ન હું પાકારી શકત-મારી
 મિત્રા આ નથી લા, નારી આમડી કીતરડી લા, મારા રહતને
 ચૂની લા પાન ચાક આ આક વસ્તુ તમે મારી જાણેલી
 જ્યાંપિ લઈ શકવાના નથી-અન અ વળુ છે મારી પ્રિય
 પ્રવાની મુનિ ! નિ નિ ! બની મુનિથી હું આનંદિત

આચાર્ય બીજી વાર જોવા જતા !

જેવાળે મો ભયુ કયું જોવી જોઈ રિતા !

આવ છે !

પણ જોઈજી જોવીને તેવું મનક નીચે ઘણી રીધુ

પણ તેના પર કંઈમી રહું હવે

તેને જોઈજી જોઈતાં પણ વારે મમ બદી આવ્યો.
ફરી તેણે આચાર્યના અવાજ સાંભળ્યો, પોતાના ઉદારકને જે
અવાજ હતો !

જેવા પાછી સતેજ બની જાટલામા બેઠી જઈને જોઈવા
લાગી જોઈ ! જુઓ પેલાં જનવ પ્રજાવળા પુણ્ય !

તેની જાંબમા નવું તેજ પુરાયુ મો પર વિન્ન પ્રકાશ
પરજાયો. અહોહિં પ્રજામી તેનો દંડ વધુ સોહામણો લાગ્યો.

આચાર્ય તેની પાસે જોવી મલા જોવાના બળ
આસપાસ હાથ ભીંચી રીધા તે જોવા

જેવા ! ના, હમણા વારે મરવાનું નથી.

તેમને અવાજ ચિત્રવ જને જોખરો હતો. તે વળી
આગળ જોવા,

પ્રિયતમે ! તને હું પ્રેમ કહું છું ! તને હું આદર
છું ! પ્રિયે ! તારી માથે મે પ્રેમ કયો હતો. હું વારે પ્રેમી
છું હવેજ સ્વજ મમ જે જધુ મારે માટે મિથ્યા છે—
જ જોઈ સત્ય છે ! આ સસારમા માનવીના પ્રેમ વિના
બીજું કામક મિથ્યા ને પરજળ સમાન છે પ્રેમ સિવાય
કશું જ સત્ય નથી. જેવા ! મનુને પાછું પૂછેલા તું માણ માટે

એ ઉપર તને હવે હું બિચારુ છું અને તારે આપવી કોય તેવી માતાઓ આપાં અને એનો ભય નથી જરૂર અને નરકનો પણ ક્ષર લાગતો નથી.

જીને દિવસે તે માતાલુના આશ્રમમાં આવી પહોંચ્યા.

સાખી વશમ્બતી તેમનું સ્વાગત કરતી બેઠી : આપ વખતસર આવી પહોંચ્યા છે. દેવોએ પરમ સાખી બિહાને તેમની પાસે બોલાવી છે તેના તપાસના પ્રભાવથી આશ્રમે દિવસે જ તેના આસ્વાદન તાલુ આપોઆપ પૂરી ગયું તે કહવા લાની કે તેણે સ્વર્ગના જુલજુલોને ગાતાં સાંભળ્યાં ! પછી જ બીજી સાખીઓની સાથે સ્ત્રીને ધર્મપ્રવૃત્તિમાં બેઠાં તે બધા સાખીનજુમા એક છાત્રપ જની એનો ધર્મપ્રેમ ને એના આશ્રમની મહત્ત્વ એકને જાણી શકતો હતો જ્યાં મને લાગે છે કે સ્ત્રીઓએ એમની પ્રવૃત્તિથી વિરુદ્ધ થાય એવા કપાયો કેળવવા નહિ બધા બીજા કુલોને જન્મદાવતા નથી, તેમ બધા આશ્રમો એક જ માટે વિદ્યસ સાધી શકતા નથી અને એલા સાખી જની છતાં તેનો કૃપણશિ અવસ્થિત જ છે ત ખુદા આકાશ નીચે જ પથારી કરીને સૂવે છે, એથી ત ઉપરી મહિમાના ધર્મ કરી શકે

આશ્રમો દોઝા ઝાટ નીચે ખાટલા પર સૂતેલી બેલા પાસે આશ્રમ દાણ આકાશ તરફ એકીને બેલા સૂતી હતી.

આશ્રમે નાગે મારે કાળુ બેલા.

આમપાસ બેઠેલી સાખીઓ માતાલુની આજ્ઞાથી

૧ આવી ગઈ

આચાર્ય બીજી વાર જોડ્યા 'બેલા !'

બેલાએ મોં ઊંચું કર્યું જોડી 'બોલ પિતા !

આજ છે !

પણ બેનું જોડીને તેણે મનમાં નીચે ઢાળી દીધું

મનુ તેના પર જરૂરી રજા હતી

તેને આટલું બોલતાં પણ ભારે દમ થયો જાણ્યો
રી તેણે આચાર્યના અવાજ સાંભળ્યો પોતાના ઉદારકને એ
અવાજ હતો !

બેલા ખાલી મુતેજ બની ખાટલામાં બેઠી થઈને બોલવા
લાની બેલા ! જ્યો પેલા જનત પ્રભાવના પુરો !

તેની આજમાં નહું તેજ પુરા પુ મો પર રિત પ્રકાશ
પરજાયો જાણીએ પ્રભાવી તેનો દેહ વધુ સોદામનો લાગ્યો

આચાર્ય તેની પાસે બેઠી ગયા વિદ્યાના મળ
અસપામ હાથ બોલી દીધા તે જોડ્યા

બેલા ! ના, હમણા તારે મરવાનું નથી

તેમનો અવાજ વિદ્યુત અને જોખરો હતો તે જાણી
આજ જોડ્યા

શિવતમે ' તને હું પ્રેમ કરું છું । તને હું જાણું
છું ! પ્રિયે ! તારી માથે મે પ્રેમ કર્યો હતો । તારો પ્રેમ
પુ ૮૫૨ સ્વર્ગ ખર્ચે જો જુઓ મારે મા' મિથ્યા ઉત્ત
જ જે સત્ય છે । આ સમારમા માનવીના પ્રેમ વિના
બીજું કશું મિથ્યા ને પમવળ સમાન છે પ્રેમ મિથ્યા
કય જ મત્ય નથી બેલા ! જ્યુને પાડુ ખોલે તુ મારા મારે

મૂલ્યવાન છે તું મર નહિ ! આજ વ્યાપણે દૂર દૂર વાતના જા
જગાપ પ્રેમગાત્રણાં વાસી બનીએ ! એકવાર, ફક્ત એક
વાર બેઠા, તું બોલ, હું લખન માત્રુ છું - મરવાની :
કમિય નથી, પ્રિયે ! એક જ વાર આ વાત તું બોલ

પણ વિવેક ભાવમા મગ્ન બનેલ બેઠા આ ક્યુ સાંજન
નહેલી તે વિવેકભાવના અલોકેકે આવેશમાં બોલી તુલે
સ્વર્ગના દ્વાર ખુલ્યા ભુજો આ સતો, આ સ્વપિને
આ પવન ભણે

આજાએ દુર્ભાવનાથી બેઠાને છાવી સાથે છાવી તેમ
આજેમા વાસના, લાલસા ને હતાપ વસ્ત્રી રહ્યાં હવ
- અને બેઠાને દેહ બધાં એવો કંચ બની ગયો
માતાલુખે જૂમ મારી આચારને કહ્યું

એ અધમ ! દૂર હટ ! પાપમૂર્તિ !

આજાએ હથેલિયુ ખાઈ દૂર પાજા. સાંધીએ બેઠાના
પતંગેક પર હાથ ફેરવ્યો.

સાંધીએએ ઉપરની પ્રાર્થના કરી

- અને સાંધી વશસ્ત્રવીની નજર આજાએ પુરવના
મુખ પર પડી અને તે થોડી ભરી,

એક, ! નહું પ્રેત ! પ્રેત ! નિકસાળ પ્રેત !

માતા વશસ્ત્રવીની સાથે સાંધીએ પણ હુંફુંફ મરવી દૂર
નાસી ગઈ.

વાત ખરી હતી-આજાએ પિતે એવા નિરૂપ અને
નિરૂત બની ગયા હતા કે તેમને પણ પિતાના સગા મોં પર,
હાથ ફેરવતાં પિતાની એ નિરૂતિને અચાહ આવી ગયો.

